

Thomas Bille

Politielevs levede erfaringer i praktikken

Ph.d.-afhandling
Forskerekolen i Livslang Læring,
Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning,
Roskilde Universitet
Juli 2014

Politielevs levede erfaringer i praktikken

Thomas Bille

Bille, T. (2014). *Politielevs levede erfaringer i praktikken*.
Ph.d.-afhandling, Roskilde Universitet, Roskilde.
Afhandling fra Forskerskolen i Livslang Læring,
Roskilde Universitet. Publiceret på www.livsverden.dk.

Denne publikation stammer fra www.livsverden.dk - hjemstedet for:

Forum for eksistentiel fænomenologi

Forummet er et tværdisciplinært netværk af praktikere og forskere, som anvender eksistentiel-fænomenologisk grundlagsteori i deres arbejde, og som publicerer om dette. Forummet er grundlagt i 2010.

English:

This publication is downloaded from www.livsverden.dk – the home page of *The Danish Society for Existential Phenomenology*. The Society consists of an interdisciplinary group of practitioners and researchers who make use of existential phenomenological theory in their work and who publish articles and books about it. The Society was founded in 2010.

Thomas Bille
Politielevs levede erfaringer i praktikken

En udgivelse i serien *Afhandlinger fra Forskerskolen i Livslang Læring*,
Roskilde Universitet

1. udgave 2014 Forskerskolen i Livslang Læring

© Forskerskolen i Livslang Læring og forfatteren

Omslag: Vibeke Lihn
Sats: Forfatteren
Tryk: Kopicentralen, RUC

Forhandles hos RUC-Bogladen/Samfundslitteratur
E-mail: ruc@sl.cbs.dk

ISBN: 978-87-91387-77-7

Udgivet af:
Forskerskolen i Livslang Læring
Roskilde Universitet
P10, Postboks 260
4000 Roskilde
E-mail: forskerskolen@ruc.dk
www.ruc.dk/paes/forskerskolen/

Alle rettigheder forbeholdes.
Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale
med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.
Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Forskerskolens forord

En ph.d.-afhandling er et 'svendestykke' som viser at forfatteren har "genført et selvstændigt forskningsarbejde under vejledning" som det siges i Bekendtgørelsen om forskeruddannelse. Det er dette svendestykke der hermed publiceres. Men ph.d.-afhandlingerne er også at betragte som videnskabelige udviklingsarbejder, som yder sit bidrag til at aftegne det nye forskningsområde. Forskning i livslang læring er i nogle henseender en videreførelse af *pædagogisk* forskning. Men Livslang Læring som forskningsområde favner bredere – læring i hele livsløbet, i uddannelse, arbejdslivet og i andre livssammenhænge – og påkalder sig en tværfaglig tematisering af læring som subjektiv aktivitet i en samfundsmæssig kontekst.

Forskerskolen i Livslang Læring skal bidrage til udvikling af dette forskningsområde ved at uddanne dygtige forskere, som har denne tværvidenskabelige og problemorienterede horisont.

Det er en del af forskerskolens målsætning at skabe et miljø for forskeruddannelse for erfarne professionelle og lærere, som forsker i emner inden for livslang læring, heriblandt er naturligvis lærere ved University Colleges. Ca. halvdelen af forskerskolens studerende er sådanne "ældre studerende" der selv er i gang med livslang læring.

Thomas Billes afhandling *Politielevs levede erfaringer i praktikken* er et nyt og originalt bidrag til professions- og politiforskningen. Med en kropsfænomenologisk tilgang, teoretisk baseret på Maurice Merleau-Ponty, undersøges politielevs "førstemøder" med centrale politiopgaver i den virkelighed, der kendetegner politiarbejdet i dets praktiske møde med borgerne. Det er et arbejde, der indebærer et "socialt drama", som politielever lærer at håndtere og forstå, hvilket afhandlingens centrale analyser viser. Afhandlingen peger på, at dette har afgørende betydning for at kunne opbygge en politiidentitet. Analysen har eksemplarisk karakter – med almene dimensioner: Fra kropslige sansninger af møder med borgerne til forståelse for eksistentielle konflikter i borgernes hverdagsliv, som udfordrer politiarbejdet. Fra paradoksale erfaringer hos politielever til indlejrede paradokser i det samfundsmæssige lov- og ordensarbejde. Fra politielevernes lærings- og erfaringsdannelse med kroppen som centrum til betydningen af kropslig sansning for udvikling af professionsidentitet mere alment. I kraft af disse almene dimensioner kan analysen også inspirere undersøgelser af andre former for professionsarbejde og pro-

fessionsidentitet. Afhandlingens originalitet ligger således både i dens teoretiske og metodiske tilgang, og den kan ses som en fornyelse af empirisk fænomenologisk forskning.

Forskerskolen i Livslang Læring blev etableret i 1999 med støtte fra Forskerakademiet. Den byggede videre på det forskeruddannelsesprogram indenfor uddannelsesforskning som var igangsat allerede i begyndelsen af 90'erne. Siden forskeruddannelsen ved det daværende Institut for Uddannelsesforskning, nuværende Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, blev etableret er der mere end 90 der har erhvervet ph.d.-graden. Der er nu ca. 85 indskrevne studerende, og Forskerskolen optager hvert år omkring 15 nye ph.d.-studerende.

Forskerskolen trækker på teoretiske og metodiske inspirationer fra andre humanistiske og samfundsvidenskabelige forskningstraditioner. Den søger at tematisere nogle af de sammenhænge som disciplinopdelt videnskab og praktisk bestemt professionsviden traditionelt afskærer. Af fokuseringen på læring som en subjektiv proces, der indgår i nær sammenhæng med objektive samfundsmæssige og kulturelle sammenhænge, følger en række forskningsmæssige problemstillinger, som vedrører både læringsarenaer, de lærende og selve forståelsen af hvad læring, viden og kompetence er. Forskning i Livslang læring omfatter derfor en emnemæssig mangfoldighed og har en lige så mangfoldig praktisk perspektivering af forskningen. Ph.d.-afhandlingerne har ofte emner, der ikke umiddelbart ligner noget pædagogisk, men som bliver skrevet ind i det nye forskningsområde, som endnu kun vagt lader sig aftegne. Det kræver ofte teoretisk og metodemæssig innovation. Det er samtidig bestræbelsen i forskeruddannelsen at trække forbindelsen til eksisterende forskningstraditioner og paradigmer både i pædagogisk forskning og en række tilgrænsende discipliner. Metodologisk er der en række gennemprøvede, fortolkningsbaserede empiriske metoder, som kan udnyttes, og bliver udnyttet, men hvert projekt rummer sine valg og tilpasninger.

Forskeruddannelsen er en international uddannelse, som løbende har fremtrædende internationale gæstprofessorer og en jævn strøm af udenlandske gæstestuderende, ligesom både studerende og vejledere deltager meget intensivt i internationale forskningsnetværk. Der er etableret samarbejdsaftaler med en række toneangivende forskningsmiljøer ved universiteter over hele verden.

Indholdsfortegnelse

Forord.....	8
DEL 1: INTRODUKTION	9
Afhandlingens opbygning.....	9
Kapitel 1: Indledning.....	12
Baggrund og motivation	12
Projektets form og tilblivelse	14
Indkredsning af forskningsfeltet.....	16
Forskningsspørgsmålet	18
Rammer for politiuddannelsen og praktikfeltet	19
Betjent på prøve – skitsering af en problemstilling	20
Kapitel 2: At forske i politiet	23
Traditionel politiforskning.....	23
Etnografisk politiforskning	25
Positionering af min forskningstilgang.....	31
Etik i feltarbejdet.....	33
DEL 2: FÆNOMENOLOGISK-EMPIRISK FORSKNING	37
Kapitel 3: Grundlagsteorien som rammeforståelse	37
Opgør og positionering.....	38
Væren-i-situationen.....	41
Den intentionelle bue.....	42
Kroppens intentionalitet.....	43
Tingen i sig selv.....	44
Sansning og perception	46
Bevidsthed og erkendelse	47
Kroppens holistiske betydning	49
At skabe mening på tværs af tid og rum	50
Eksistens og mening.....	52
Det eksistentielle drama.....	54
Frihed-ufrihed.....	57
Sammenfatning: min grundlagsteori som rammeforståelse	61
Kapitel 4: Min fænomenologiske undersøgelse i politiet.....	64
Udvikling af mit fænomenologiske forskerblik.....	64
Oversigt over empiriens omfang.....	67
Udvælgelse af forskningssubjekter	68
Dataindsamlingsmetoder	70
Kapitel 5: Forskerkroppen i spil.....	73
At mærke feltet i kroppen.....	73

Den 'uniformerede' feltarbejder	73
At placere sig rigtigt.....	75
At få øje på kroppen.....	76
At åbne feltet via kroppen	77
Kritisk perspektiv på mit forskningsafsæt.....	79
Kapitel 6: Min fænomenologiske metode.....	82
Fænomenologisk feltarbejde	84
Konstruktionen af sceniske beskrivelser.....	86
Den fænomenologiske analyse.....	88
På vej mod en ny erkendelse.....	89
Kapitel 7: Fænomenologisk blik på politiverden	91
Politiverden.....	91
Politiperception.....	93
Politikroppen	95
Kapitel 8: Den objektive dimension i politiets horisont af mening.....	98
Gerningens betydning som kritisk social handling.....	98
Politiarbejdets egenart	99
Vagtcentralen og patruljen.....	100
Spor og perception	102
Undersøgelse af gerningssted.....	104
Sikring	108
Patruljekørsel som bevægelser i tid og rum	109
Fri patrulje og udrykningsopgaver	109
Patruljevognens bevægelser i landskabet.....	110
Politiradioen og perception.....	113
Opsamling: politiverden som horisont af mening.....	115
DEL 3: POLITIELEVERS LEVEDE ERFARINGER	119
Kapitel 9: Patruljearbejdet som ordnet kaos	120
<i>På vej, men hvorhen?</i>	120
<i>Rengøring eller indbrud</i>	121
<i>Den langsomme kørsel</i>	123
<i>Cigaretten ud af vinduet</i>	124
Delopsamling: at spotte det mistænksomme.....	127
<i>Beruser der "faker"</i>	131
<i>Den meningsfulde løgn</i>	136
<i>Hold da op! Okay ny situation – hvad så?</i>	142
Delopsamling: at udforske det skete.....	156
Kapitel 10: Udfordrende møder med borgere	160
<i>Franskbrød under armene og luft under bælene</i>	160

<i>Peberspray skjult bag ryggen</i>	175
<i>Ham indbrudstyven med blod over det hele</i>	184
<i>Jeg har aldrig set så skræmt et ansigt før</i>	194
Opsamling: møder med den anden og det sociale drama	203
Kapitel 11: Voldsomme hændelser	205
<i>Kniven i ryggen</i>	206
<i>Han ville herfra</i>	213
Opsamling: voldsomme hændelser og det eksistentielle drama	222
Kapitel 12: Samlet forståelse af politielevs levede erfaringer	225
Politiverden og det sociale drama.....	225
Det sociale dramas indvirkning på politikroppen.....	231
Det sociale dramas vej ind i det affektive liv	233
Politiverdens indbyggede drama.....	236
Distanceret nærhed.....	238
Virkelighedens uvirkelighed	240
Forventet uforudsigelighed	242
At træde frem – at træde tilbage	245
Fare-frygt.....	247
Kontrolleret kaos	252
Sammenfatning.....	254
DEL 4: PERSPEKTIVER PÅ LÆRING OG ERFARING	257
Kapitel 13: Læring med kroppen i centrum	259
Patruljevognen som frirum.....	264
Oversættelse af politiverden.....	266
Klargøring som før-erfaring.....	268
Det gestiske rum for erfaringsdannelse.....	270
Et fornyet blik på politielevens levede erfaring.....	272
DEL 5: KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING.....	279
Den levede erfaring med kroppen i centrum for forskningen	279
Fænomenologi som bidrag til forskning i professioner og praksislæring	282
Perspektivering i forhold til politiuddannelse og politiarbejde	283
Litteraturliste.....	290
Resumé	294
Summary.....	297

Forord

Et forord giver mulighed for at takke særlige personer, som har bidraget til at denne afhandling er blevet til virkelighed.

De første, jeg skylder tak, er de politielever og praktikvejledere, som beredvilligt stillede sig til rådighed for min deltagelse i patruljearbejdet. Det er jeres arbejdsfelt, jeres erkendelser, tanker, refleksioner og praksishandlinger som udfolder sig over de næste mange sider og som denne afhandling handler om.

En særlig tak vil jeg rette til specialkonsulent og koordinerende uddannelsesleder Peder Bo Larsen; HR partner, Niels Bostrup og konsulent Christian Polar Jørgensen samt andre ledere og medarbejdere på Politigården i Næstved, som åbnede dørene, så jeg kunne gennemføre mit feltarbejde i Sydsjælland og Lolland-Falsters Politi. Uden jeres støtte og opbakning til mit projekt havde denne afhandling ikke været mulig. Jeg vil også rette en stor tak til politikommissær Claus Kofoed fra Politiskolen og andre centrale aktører i politiet, som undervejs har støttet projektet og bidraget med vigtige politifaglige indspark og gode diskussioner.

En speciel tak til min vejleder, professor Birger Steen Nielsen for dit store nærvær, engagement i projektet og inspirerende vejledning. Jeg har nydt godt af dine faglige inputs og dit personlige overskud især i vanskelige perioder i processen.

En rigtig stor tak til ph.d. kolleger i og udenfor forskerskolen for livslang læring for spændende diskussioner god feedback og socialt samvær. Til Casper Feilberg, Johannes Midskard, Vibeke Østergaard Steinfeldt og alle jer andre fra Fænomenologigruppen. Til Birgitte Hansson og Dion Hansen fra seminariet i Dubrovnik og vores private ”To-mod-én”-arrangementer med fantastiske diskussioner og masser af grin.

En sidste tak til mine venner og familie, som gennem hele forløbet har fulgt interesseret med fra sidelinjen og trådte til med hjælp og støtte, når der var behov herfor. Til Tatyana Rodda for dit skarpe blik og til Jonas Sverdrup for din hjælp med at holde mig på sporet. En sidste stor tak til Per Sørensen for hjælp med transskribering og den sidste sproglige tilretning.

DEL 1: INTRODUKTION

Afhandlingens opbygning

For at anskueliggøre afhandlingens opbygning følger her en oversigt, der skitserer kapitlernes forskellige indhold og betydning. Afhandlingen består af 13 kapitler fordelt under fem dele.

DEL 1: INTRODUKTION – introducerer afhandlingens grundidé og sigte og består af to kapitler.

Kapitel 1: Indledning indkredser afhandlingens interesse- og problemfelt. Kapitellet indledes med en kritisk diskussion af indførelsen af professionsbacheloruddannelser og behovet for at vende forskning mod praksislæring i arbejdslivet med afsæt i en empirisk-fænomenologisk tilgang. Rammerne for forskningsfeltet indkredses og afgrænses med valget af politielevers levede erfaringer i praktikkens førstemøder med det professionelle arbejde i patruljearbejdet.

Kapitel 2: At forske i politiet er en kort indføring i primært den nordiske politiforskning, hvor to dominerende tendenser præsenteres og hvor mit projekt fremtræder som et alternativ til den eksisterende forskning på området. Kapitellet sluttet af med en diskussion af etiske problemstillinger i feltarbejdet med politiet som forskningsfelt og en refleksion over egne valg og erfaringer hermed.

I *DEL 2: FÆNOMENOLOGISK-EMPIRISK FORSKNING* præsenteres afhandlingens fænomenologiske grundlagsteori og undersøgelsesmetode.

Kapitel 3: Grundlagsteorien som rammeforståelse er en indføring i Merleau-Pontys kropsfænomenologi og en introduktion til hans ontologiske og epistemologiske grundtænkning og særligt udvalgte begreber. I *kapitel 4: Min fænomenologiske undersøgelse i politiet* diskuteres betydningen af den fænomenologiske grundlagsteori for mit projekt. Dernæst præsenteres en oversigt over det samlede empiriske materiale og en nærmere redegørelse for udvælgelse af forskningssubjekterne samt en præsentation af dataindsamlingsmetoder og deres betydning for fænomenologiske empirisk forskning. I *kapitel 5: Forskerkroppen i spil* italesættes den særlige måde, som jeg som forsker i feltet har mærket arbejdsfeltets

betydning på egen krop. Kapitlet føjer en særlig dimension til mine empiriske undersøgelser med et kropsfænomenologisk sigte, hvor studier af forskerkroppen i forskningsfeltet bruges som metodisk greb til at forstå feltet på en indsigtfuld måde, som har betydning for den videre fænomenologiske analyse af arbejdsfeltets betydning for den levede erfaring som politielever. *Kapitel 6: Min fænomenologiske metode* er en præsentation og diskussion af forskningsprojektets metodologi og fænomenologiske analysemetode, herunder processen med at konstruere sceniske beskrivelser, som søger at indfange konkret oplevede hændelser fra arbejdslivet, som danner grundlag for en nærmere udforskning af den levede erfaring som politielever. Kapitlet slutter af med at introducere ”dramaet” som et grundtema i den erkendelsesproces, der vokser frem i løbet af den fænomenologiske analyse. I *kapitel 7: Fænomenologisk blik på politiverden* introduceres ”politiverden”, ”politiperception” og ”politikroppen”, som centrale begreber, der udgår fra en fænomenologisk grundforståelse og som indgår som væsentlige dimensioner i den fænomenologiske analyse. *Kapitel 8: Den objektive dimension i politiets horisont af mening* præsenterer centrale begreber som indgår i politiprofessionens egen terminologi, og som danner grundlag for patruljearbejdets selvforståelse og organisering af særligt betydningsfulde professionelle handlinger i arbejdslivet.

DEL 3: POLITILEVERS LEVEDE ERFARINGER er kernen i afhandlingen, hvor en bred vifte af konkret oplevede arbejdslivssituationer præsenteres som sceniske beskrivelser og hvor den fænomenologiske analyse tager sin begyndelse. *Kapitel 9: Patruljearbejdet som ordnet kaos* består af otte sceniske beskrivelser med to delopsamlinger undervejs. I dette kapitel tematiseres forskellige måder at udforske og finde professionel mening i patruljerende betjentes møder med en mangfoldighed af arbejdslivssituationer i spændingsfeltet mellem orden og kaos. *Kapitel 10: Udfordrende møder med borgere* indeholder tre sceniske beskrivelser og en opsamling, der sammenfatter betydningen af at det sociale dramas indvirkning på den levede erfaring. *Kapitel 11: Voldsomme hændelser* udvider betydningen af kritiske hændelser i arbejdslivet, hvor især møder med døden tematiseres og får en særligt fremtrædende betydning for den levede erfaring, hvor den professionelle meningsfuldhed ikke længere slår til og hvor politieleven for alvor møder sig selv i eksistentiel betydning. De tre kapitler søger tilsammen at vise, hvordan dramaet i arbejdslivet på forskellig vis finder vej til den levede erfaring, men som også peger mod en frihed til at generobre en meningsfuldhed, som ligger ud over den faglige selvforståelse. I *kapitel 12: Samlet forståelse af politilevers levede erfaringer* bevæger den fænomeno-

logiske analyse sig op på et mere alment niveau, hvor centrale aspekter i de sceniske beskrivelser tages op og sammenfattes som temaer.

I *DEL 4: PERSPEKTIVER PÅ LÆRING OG ERFARINGSDANNELSE* bevæger afhandlingen sig ind i et andet og nyt spor, hvor læringsbegrebet tages op som perspektiv.

I *kapitel 13: Læring med kroppen i centrum* vender jeg opmærksomheden mod Merleau-Pontys tanker om krop og læring og undersøger muligheden for særlige læringsrum i patruljearbejdets arbejdslivssituationer.

DEL 5: KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING består af tre afsnit, der samler op og perspektiverer afhandlingen metode og resultater med et fremadskuende sigte. I det første afsnit: *Den levede erfaring med kroppen i centrum for forskning* diskuterer og evaluerer jeg afhandlingens fænomenologisk-empiriske afsæt til forskningen og den særlige betydning som forskerkroppen har i forskningsprocessen fra et kropsfænomenologisk perspektiv. I det andet afsnit: *Fænomenologi som bidrag til forskning i professioner og praksislæring* diskuteres betydningen af en fænomenologisk tilgang til forskning i en mere almen forstand. Det sidste afsnit: *Perspektivering i forhold til politiuddannelse og politiarbejde* reflekterer over, hvilken betydning som afhandlingens resultater kan have i et videre perspektiv med udviklingen af demokratisk politi der inddrager borgerperspektivet.

Kapitel 1: Indledning

Baggrund og motivation

Indenfor de sidste 10-15 år er en lang række af de mellemlange videregående uddannelser, f.eks. pædagog-, lærer-, sygeplejerske-, socialrådgiveruddannelsen blevet genstand for et omfattende reformarbejde med indførelsen af professionsbacheloruddannelser og fra 2014 vil professionsbachelorgraden være endelig implementeret i politiuddannelsen. Debatten omkring indførelsen af en bachelorgrad på MVU-området synes i høj grad at have drejet sig om at styrke fagligheden i de respektive professionsuddannelser. De reformivrige har hæftet sig ved behovet for et generelt kompetence- og kvalitetsløft i uddannelserne for at imødekomme kravene til professionelle på det moderne arbejdsmarked. Samtidig kan etableringen af professionsbacheloruddannelserne ses som et uddannelsespolitisk ønske om at skabe sammenhæng i uddannelsessystemet, som bl.a. åbner mulighed for en øget individualisering med mulighed for at sammensætte sin uddannelse med moduler på tværs af uddannelser nationalt såvel som internationalt og at sikre adgang til højere læreanstalter, f.eks. universiteter. Kritikere har påpeget en fare for øget akademisering af uddannelserne, som systematisk fjerner fokus fra kerneopgaven i professionelles arbejde med at undervise, opdrage, socialisere, pleje og drage omsorg for borgere på institutioner og i samfundslivet generelt.

Grundlæggende mener jeg, at reformer af uddannelsessystemet er vigtige for at imødekomme samfundets behov for veluddannet arbejdskraft indenfor den offentlige sektor, men i bestræbelserne på at efterkomme den politiske reformiver kan man frygte, at uddannelserne mister forankringen i det professionelle arbejde. Som mangeårig underviser på pædagoguddannelsen har jeg på nærmeste hold oplevet virkningerne af reformer i pædagoguddannelsen og jeg ser et stigende behov for at vende blikket mod at udvikle og styrke forskning i praktikken og det professionelle arbejde ud fra den grundlæggende holdning, at enhver uddannelse bør være vendt mod arbejdsfeltet, arbejdslivet og det fagligt og relationelle arbejde med målgrupperne for det professionelle arbejde. Ud fra dette perspektiv søger jeg ikke at rejse en instrumentel og normativ diskussion, om hvordan bliver man en god professionel, men at

rejse spørgsmålet, hvad er professionen og hvad vil det sige at være professionel praktiker i arbejdslivet?

Min interesse for professionel praksis er ikke ny, men er modnet over en længere årrække i min ansættelse i Professionshøjskolen Sjælland (UCSJ). Jeg har altid været optaget af, hvad det vil sige at være professionel, og især været interesseret i fænomenet 'praksislæring', altså hvordan professionalitet udvikles i det konkrete møde med praktiske arbejdslivssituationer. Denne interesse har ligget som et grundlæggende tema i min undervisning på den pædagogiske grunduddannelse, men også i en række af arbejdsopgaver, jeg har udført andre steder i UCSJ, bl.a. som underviser på diplomuddannelsen, som konsulent på et projekt om dagplejere i Næstved kommune og i min deltagelse i diverse forsknings- og udviklingsopgaver i CUPP¹ (Center for udvikling af Praktik og Professioner) med forskningstilknytning til RUC (Andersen & Bille, 2004a, 2004b og Nielsen & Bille, 2010). Og det er denne interesse for praktik og arbejdsliv jeg nu ønsker at videreføre med dette projekt om politielevers levede erfaringer i praktikken.

Mit forskningsprojekt med case i politielevers levede erfaringer i praktikken vil ikke være et bidrag til policy-forskning, ligesom jeg heller ikke i udgangspunktet er optaget af at vurdere betydningen af politiuddannelsen i forhold til det professionelle arbejdsliv eller politiets samfundsmæssige betydning i almen forstand. Mit ærinde er at beskrive politiprofessionen "indefra", som den fremtræder i sig selv og søger at udvikle viden om, hvordan professionalitet fremtræder i det konkrete møde med praktiske arbejdslivssituationer. Min grundlæggende interesse er at undersøge, hvordan man bliver betjent, som tager udgangspunkt i politielevers levede erfaringer i førstemøderne med arbejdslivet i praktikken.

For at undersøge denne problemstilling har jeg vendt mig mod fænomenologien og især Merleau-Pontys forståelse af forholdet mellem krop, perception og situation. Når jeg vælger Merleau-Ponty som grundlagsteori er det fordi hans tænkning åbner for nye perspektiver på udvikling af professionel identitet i mødet med den arbejdsrelaterede verden i generel forstand. Dette grundlag til forståelse åbner for mig at se nye veje til at udforske professionel praksis, hvor meningsfulde professionshandlinger ikke blot er forankret i tænkning og refleksion, men i høj grad i det konkrete kropslige møde med

¹ CUPP blev etableret som et tværfagligt samarbejde mellem forskellige undervisere primært på pædagog-, lærer- og –sygplejerskeuddannelsen med fokus på forskning og udvikling af praktik og professioner, men blev nedlagt i forbindelse med organisationsændringer i UCSJ. Aktiviteterne kører delvist videre i forskningsprogrammet "Profession, uddannelse og arbejdsliv).

arbejdslivets konkrete situationer. En fænomenologisk tilgang kan derfor ikke blot sige noget om, hvordan politielever konkret erfarer deres arbejdsliv, men også sige noget alment om politiprofessionen i generel forstand, der kan kaste lys over måske oversete dimensioner af politiarbejde og udvikling af politiidentitet, og som kan udfordre eller bekræfte etablerede commonsense forestillinger om politiarbejde og professionslæring.

Fænomenologien er for mig at se et interessant bidrag til professionsforskning, da den grundlæggende fastholder den levede erfaring som afsæt til forståelse af menneskets omgang med verden, men også fastholder at det erfarede møde er indskrevet i et sociokulturelt felt af mening, som udgør rammerne for meningsfuld professionel praksis.

Det er mit håb, at mit forskningsprojekt med afsæt i politielevers levede erfaringer i praktikken ikke blot vil bidrage med ny viden og alternative forskningsmetoder til at forske det professionelle arbejdsliv i politiet, men også vil inspirere til fænomenologiske undersøgelser af professionsudøvelse indenfor andre professioner som f.eks. pædagog-, lærer-, sygeplejerskeprofessionerne. Min case er politielevers levede erfaringer i praktikken, men min interesse er i bredere forstand at vise veje til udforskningen af professioner med afsæt i en fænomenologisk tilgang.

Projektets form og tilblivelse

Lad mig gøre det klart fra starten: jeg er ikke uddannet betjent og jeg har heller ikke tidligere været ansat som forsker eller underviser på politiskolen eller andre steder i politiet. At politiets praktik blev genstandsfelt for min forskning og at jeg overhovedet fik mulighed for at lave en ph.d. er et sammentræf af tilfældige omstændigheder, som jeg kort vil skitsere.

I efteråret 2009 valgte en kollega i UCSJ² at flytte sit ph.d.-stipendium fra Roskilde Universitet til et andet universitet i Danmark. Jeg blev spurgt om jeg var interesseret i det ledige stipendium, der bar overskriften ”Krop, læring og profession” og om jeg kunne formulere en beskrivelse af et ph.d. projekt med afsæt i denne overskrift. I de næste måneder gik jeg i gang med at læse mig ind på fænomenologi og især Merleau-Pontys krops- og perceptionsfænomenologi, som jeg ikke havde kendskab til forinden. Jeg forestillede mig i starten at jeg skulle lave fænomenologisk småbørnsforskning i daginstitutioner, men

² University College Sjælland er en professionshøjskole, som tilbyder 10 forskellige professionsbacheloruddannelser, heriblandt pædagoguddannelsen, hvor jeg har været ansat siden 2001.

fandt hurtig ud af, at der var flere undersøgelser på dette område. Og da jeg samtidig befandt mig i en personlig livssituation, hvor jeg trængte til fornyelse og opbrud fra det kendte, mærkede jeg et stigende behov for at bevæge mig ud over det pædagogiske område og ind i et område, jeg ikke kendte noget til. Kort tid efter underviste jeg en gruppe kursister fra bl.a. politiet på et diplommodul og langsomt modnes idéen om at kombinere Merleau-Pontys fænomenologi med studier af politielevers praktisk møde med arbejdslivssituationer. Det personlige møde med politikursisterne betød samtidig, at jeg fik værdifulde kontaktpersoner som kunne lette adgangen til feltet i den politikreds, de gjorde tjeneste i. Projektidéen blev godkendt i UCSJ og nogen tid senere fik jeg tilladelse til at foretage feltstudier i beredskabet af ledelsen i Sydsjællands og Lolland-Falsters politikreds efter først at have sendt en formel ansøgning til Rigspolitiet. Godt et år efter påbegyndte jeg et treårigt ph.d. stipendium på Roskilde Universitet. Disse tilfældige sammentræf blev starten på mit ph.d. projekt.

I mine studier af især empirisk-fænomenologisk forskning i de tidlige stadier af mit ph.d. forløb blev jeg klar over betydningen af at gå til feltet med en åben holdning til feltet uden at være præget af en forudindtaget teoretisk referenceramme. Derfor valgte jeg at placere mit feltarbejde tidligt i ph.d. forløbet. Det er ikke er det samme som at sige, at jeg har været fri for forforståelser, jeg har blot ikke haft til hensigt at lade mig præge af andre politiforskeres studier og teoretiske betragtninger forud for mit feltarbejde og mine fænomenologiske analyser af materialet. Beslutningen om at lægge feltarbejdet tidligt har haft stor betydning for min samlede erkendelsesproces gennem hele projektforløbet og haft betydning for min deltagelse i diverse forskningsmiljøer, da jeg allerede meget tidligt i mit ph.d. forløb har kunnet afprøve forskellige fænomenologiske tilgange til analyse, som jeg har præsenteret mundtligt og skriftligt på en række seminarier, konferencer, faglige workshops og fænomenologiske netværksmøder. Jeg har hele tiden betragtet den skriftlige og mundtlige formidling af min forskning som en slags forstudier for min endelige skriftlige fremstilling i denne afhandling. Målet har været at finde vej til forståelse fra en fænomenologisk-empirisk tilgang og udvikle en fænomenologisk fornemmelse for materialet, afprøve forskellige fænomenologiske analysestrategier, og finde min egen metode til at beskrive, analysere og præsentere de erkendelser, der ”vokser op fra” materialet. Det virkelige arbejde har ligget i de lange perioder, hvor jeg har fordybet mig i mit empiriske datamateriale, hvor jeg har læst og genlæst det for at finde nye perspektiver og gradvist udviklet min forståelse.

Indkredsning af forskningsfeltet

Mit forskningsprojekt har afsæt i den 'gamle' politiuddannelse, Politiets Grunduddannelse (PG), nærmere bestemt praktikmodulet (PGII). Det kan sikkert undre nogen, at jeg ikke valgte at studere praktikmodulerne i den ny professionsbachelor i politivirksomhed. Årsagen er imidlertid, at den ny professionsbacheloruddannelse endnu ikke var implementeret på det tidspunkt, hvor jeg havde planlagt at foretage mine feltstudier. Derfor havde jeg ikke andet valg end at følge politielever i den gamle grunduddannelse, hvis jeg skulle opretholde min grundlæggende interesse i at undersøge politielevers læring i praktiken. Som følge af forskningsfeltets betingelser har jeg derfor måttet ændre mit forskningsdesign. Min oprindelige idé med at undersøge politiuddannelsen i spændingsfeltet mellem skole og praktik viste sig ikke længere at være relevant, da udbyttet jo ville være utidssvarende og kun have historisk interesse. Og min tanke om at følge progression og udvikling fra en praktikperiode til en anden³ var heller ikke mulig, da professionsbacheloruddannelsen ikke var implementeret på det tidspunkt, hvor jeg havde planlagt mine feltstudier.

Praktikken i PG II består af flere områder, men jeg valgte at afgrænse mig til praktikperioden i beredskabet og har dermed ikke spredt mit feltarbejde ud på andre praktikområder i politikredsen, som politieleven indgår i, f.eks. grænsepoliti, lokalpoliti etc. Den primære begrundelse for at vælge netop beredskabet er, at det er den afdeling i politiet, som politielever i særlig grad forbinder med at være betjent. Det er dette arbejdsområde indenfor politiet, politielever i særlig grad forbinder med et spændende arbejdsliv med fart og dramatik, men det er også formentlig her, hvor prøvelserne i politielevers samlede praktik for alvor sættes på spidsen. At være politi har en særlig betydning i beredskabet, hvor direkte møder med borgere i krise og konflikter virker særligt udfordrende for politielevernes bestræbelser på at blive betjent. Det er i det praktiske møde med borgere i krise eller på kant med loven, at politielevens vej ind i professionen for alvor står sin prøve. Det er også her politielever i særlig betydningsfuld grad møder sig selv i eksistentiel betydning. Beredskabet er også denne del af den samlede politistyrke, som måske tydeligst viser politiets eksponering og magtposition i et samfundsperspektiv. Beredskabet repræsenterer i høj grad den synlige del af politiarbejdet som udøvende magt. Det er denne del af den samlede politistyrke vi ser på tv og

³ I den ny professionsbacheloruddannelse i politivirksomhed er der to praktikperioder af 2x22 ugers varighed (modul 2 og 4), mens der er et praktikmodul (PG II) i den gamle PG uddannelse med en varighed på ca. 18 måneder.

møder i vores hverdagsliv i nattelivet, på ulykkessteder, i trafikken og som vi selv møder, hvis vi involveres i særligt kritiske begivenheder i vores sociale liv, vi ikke af egen kraft kan håndtere. Beredskabet som genstandsfelt er således interessant, da det er hér at politiets rolle i samfundet i særlig grad viser sig synligt i det offentlige rum.

Min afgrænsning af feltet har yderligere gennemgået forandringer som følge af den gradvise opdagelse af betydningsfuldt materiale under feltarbejdet. Få uger ind i mit feltarbejde blev jeg klar over, at jeg havde brug for mere tid til at forstå politiarbejdet i sig selv, før jeg kunne begynde at begribe politielevernes levede erfaringer i den. Det betød at jeg igen måtte ændre planerne. I stedet for at følge to politielever over to vejledningsperioder⁴ valgte jeg at starte forfra med to nye elever. Det betød at det et 'nyt' perspektiv dukkede frem som betydningsfuldt: at undersøge politielevers *førstemøder* med politiverden. Med dette nye afsæt til forståelse af politielevers levede erfaringer skærpedes mit blik for at se politielevernes erfaring med verden som en konstant nyskabende relation med de situationer de befinder sig i, hvilket lå fint i tråd med den tænkning, som ligger til grund for Merleau-Pontys fænomenologiske tænkning, som jeg vil vende tilbage til senere.

Samlet set har jeg afgrænset mit forskningsfelt til praktikken i den gamle PG II og ikke valgt at studere uddannelsen som helhed, hvilket afspejler det materiale, jeg har haft adgang til i mit empiriske feltarbejde. Skoleperioderne før og efter praktikken er væsentlige for den samlede socialisering og uddannelse til betjent som klargørende og efterbearbejdende perioder, men disse perioder ligger udenfor det empirisk indsamlede materiale og er af tidsmæssige årsager blevet fravalgt til fordel for en længerevarende feltarbejdsperiode i praktikken. Min redegørelse er heller ikke repræsentativt for politiarbejde i bred forstand og jeg kan heller ikke påstå, at jeg vil kunne præsentere et samlet og dækkende billede af beredskabets og patruljekørselens betydning for politielevers levede erfaringer. F.eks. fylder rapportskrivning ca. halvdelen af patruljens samlede tidsforbrug på en vagt fordelt over tid. En stor del af patruljeringer foregår uden at der 'sker noget'. Jeg har heller ikke medtaget eksempler på 'pauser' under patruljekørsel, hvor patruljen f.eks. har gjort holdt og gået sig en tur uden et tjenesteligt formål, f.eks. i et naturskønt område, eller hvor patruljen har snakket om landskabet, de passerer, samlivsproblemer, fritidsinteresser, familieforhold osv. Ovenstående peger mod aspekter af det rutineprægede arbejdsliv og arbejdets banaliteter, der også gælder for poli-

⁴ Vejledningen i beredskabet i PG II består af to vejlederperioder à ca. 1½ måneds varighed, således at hver politilev samlet set har to vejledere i praktikperioden i beredskabet.

tiarbejdet i beredskabet. Men disse vinkler falder delvist udenfor min undersøgelse, da jeg ønsker at indfange særligt betydningsfulde situationer i det konkrete møde med arbejdslivssituationer, hvor jeg oplever eller hvor politielev selv italesætter brud i sine erfaringer i udfordrende førstemøder med politiverden.

Det særlige, jeg søger at indfange, er konkrete arbejdslivssituationer, som hver især og i sin helhed fremstår eksemplariske for politiarbejdet på gadeplan, og som fremstår betydningsfulde i politielevens oplevelsesverden. Jeg har især fået øje på betydningen af det sociale drama, dvs. hvordan kritiske hændelser i det sociale liv nedfælder sig i politielevens levede erfaring som drama. Når politielev forbinder sig til dramaet kommer han i berøring med en kompleksitet, som ikke kan indfanges i den politifaglige commonsense forståelse, men som ikke desto mindre har betydning for forståelsen af politiarbejdets særlige karakter som profession og det eksemplariske ved at blive politibetjent.

Som en særlig kilde til indsigt har jeg allerede fra starten i feltarbejdet hæftet mig ved og noteret mine egne stemninger, følelser og oplevelser som feltarbejder. Formålet har ikke primært været at fremskrive min egen forskerrolle, men at undersøge hvad arbejdet generelt gør ved kroppens involvering i det professionelle arbejdsmiljø. På den måde indgår mine egne erfaringer som feltarbejder som en proces, der foregår sideløbende med mine bestræbelser på at kunne forstå politielevers levede erfaringer. En proces hvor jeg, for at kunne bevæge mig ind i politiperspektivet og forsøge at forstå det indefra, må forankre mig i det særlige miljø, hvor erfaringerne finder sted og mærke miljøets indvirkning på min egen krop.

Forskningsspørgsmålet

Mit overordnede spørgsmål, der i korthed sammenfatter min forskningsmæssige interesse i at studere politielevers levede erfaringer i praktikken er: *Hvordan bliver man betjent?* Nærmere bestemt ønsker jeg at undersøge politielevers levede erfaringer i beredskabets patruljetjeneste med et dobbelt afsæt: dels at forstå hvad politiarbejde som patruljerende betjent i beredskabet *er* og dels at undersøge hvad mødet med konkrete arbejdslivssituationer *gør*. De to aspekter hænger sammen og kan ikke adskilles i min undersøgelse. At være betjent er at forstå og handle i en social verden af kritiske begivenheder på en særlig måde, som jeg søger at indfange med begrebet 'politiverden', og som udgør politikroppens særlige professionelle rettethed i almen forstand. Det andet

spørgsmål henviser til den indvirkning, politiarbejdet har på politielevens levede erfaringer, som har afsæt i, men også rækker ud over politiverdens indbyggede meningsfulde selvforståelse.

Det særlige ved mit afsæt er at belyse politielevernes *førstemoder* med politiarbejdets konkrete arbejdslivssituationer, hvor vaner og rutiner endnu ikke er grundlagt i politikroppens struktur, men hvor politielevens krop er i en særlig søgeproces med at finde mening og sammenhæng. Denne proces med at ”tilblive” sig politiidentiteten siger ikke blot noget om politielevernes subjektivt oplevede erfaringer, men også noget generelt og alment om at blive betjent og de særlige vilkår, der gælder for politiprofessionen som patruljerende betjent.

Min særlige interesse er at udforske politielevers erfaringsdannelse fra et ’indefra’ perspektiv, dvs. den måde politilever enten selv italesætter særligt udfordrende politisituationer, de har stået i eller hvor jeg via min deltagelse i konkrete arbejdsrelaterede politiopgave har oplevet det potentielt kritiske ’på vegne’ af politieleven. Sigtet med mit projekt er at trænge ind i de levede arbejdslivserfaringer, der i særlig grad former politielevens bestræbelser på at blive betjent, især det særlige drama, der udspiller sig i politielevers levede erfaringer når kritiske begivenheder i arbejdslivet finder vej til politielevens levede erfaringer.

Min problemformulering bliver således: *hvilken betydning har dramatiske arbejdslivssituationer for dannelsen af politielevers levede erfaringer i førstemoderne med politiarbejdets praksis?*

Rammer for politiuddannelsen og praktikfeltet

Jeg vil i det næste kort præsentere de organisatoriske rammer for politielevers praktik i og koblingen mellem uddannelses- og arbejdsfeltet⁵ og afslutningsvist pege på en særlig problemstilling, der ligger indlejret i politielevers position i spændingsfeltet mellem uddannelses- og arbejdsliv.

Politiuddannelsen (Politiets Grunduddannelse, også forkortet PG)⁶ er en treårig uddannelse, som består af tre moduler: PG I med 9 måneders undervisning på Politiskolen, PG II med 18 måneder i praktikken i en politikreds og PG III med 9 måneder på Politiskolen. Det er værd at bemærke at praktikmodulet udgør halvdelen af den samlede uddannelse, hvilket er udtryk for

⁵ Kilden til nedenstående er Uddannelsesbeskrivelsen for Politiets Grunduddannelse.

⁶ Jeg gør opmærksom på at mit projekt er forankret i den ”gamle” politiuddannelse, som langsomt blev udfaset med indførelsen af professionsbacheloruddannelsen.

en uddannelsesestænkning, at uddannelsen i høj grad er relateret til den praktiske polititjeneste⁷. I PG II indføres politieleven i en række centrale arbejdsområder: beredskabet (11 måneder), efterforskning (3 måneder) og lokalpoliti (3 måneder). Derudover indgår introduktionsforløb, ”sekretariatsarbejde” (der primært drejer sig om indførelse i det juridiske arbejdsområde), fysisk individuel træning i PG II samt diverse temakurser, som politikredsens uddannelsesansvarlige planlægger og udfører. Under praktikken i beredskabet indføres politieleverne i den planlagte og målrettede patruljering, stations- og ekspeditionstjeneste, vagtcentralens arbejdsområde og funktioner og politistationens kommunikationsudstyr, centrale edb-systemer og øvrigt materiel og udstyr. Praktikdelen i patruljetjenesten strækker sig over ca. 3 måneder og er opdelt i to vejledningsforløb af 1½ måneds varighed. Vejlederne er særligt udvalgte og erfarne politiassistenter med en anciennitetsgrad på minimum 5 år. Vejlederens opgave er at støtte politielevens praktiske udvikling som patruljerende betjent og at vurdere politieleven efter vejledningsforløbet.

Betjent på prøve – skitsering af en problemstilling

Politelever bliver formelt ansat som betjente fra første dag de optages på politiskolen. Blot få uger inde i PG I forløbet får eleverne udleveret uniform, politiskilt og tjenestevåben og indgår principielt i den samlede nationale politistyrke. Efter endt uddannelse har de sædvanligvis tjenestested i den politikreds, de har gennemført PG II praktikken i. Gennem hele uddannelsen benævnes politielever ”betjente på prøve”. I denne titel ligger en interessant dobbeltbetydning som politielev. På en og samme gang betragtes politielever fra uddannelsessystemet som fuldgældigt medlemmer af politiprofessionen, men med det forbehold at de kan risikere at få frataget denne status når som helst i uddannelsen. Uddannelsen er i udpræget grad baseret på en række sorterings- og selektionsmekanismer, der især viser sig ved optagelsesprøven, men også undervejs i uddannelsen. Ud over prøver og eksamener i PG I og PG II bedømmes politielever løbende gennem hele uddannelsen med en såkaldt ”forløbskontrol”, der har det formål at vurdere den enkelte elevs egnethed som betjent. Der finder således en stærk selektion og sortering sted under uddannelsen, hvor den enkelte politielev konstant skal bevise sit værd ud fra de normer og regler, der ligger indlejret i politisystemets uddannelses-

⁷ Jf. Uddannelsesbeskrivelsen for Politiets Grunduddannelse.

og professionsforståelse. Jeg ønsker ikke at rette en kritik mod ”systemets” tænkning – det jo er i samfundets interesse at uddanne betjente, der grundlæggende lever op til de nødvendige krav som politiuddannelsen fastsætter – men blot konstatere en problemstilling, som på en måde føres videre ud i praktikkens førstemøder med arbejdslivet.

I beredskabets patruljetjeneste har politielever formelt status som betjente og indgår som ligeværdige professionsudøvere med de mere erfarne kolleger i patruljeteamet. Men samtidig er politielever under oplæring og supervision af selvsamme kolleger og er derfor ikke ligestillede. På den måde er relationen til kolleger i patruljearbejdet både symmetrisk og asymmetrisk i sin art, hvilket kan gøre det vanskeligt for politielever at finde en balance mellem at være elev og kollega på en og samme tid. Naturligvis er begge parter indforstået med denne dobbeltrolle. Problemet er imidlertid, at elevrollen ikke må fremstå synligt i det offentlige rum.

I det offentlige arbejdsrum skal politieleven fremstå som et ligestillet medlem af patruljen uanset forskel i uddannelse og erfaring. Det ligger dybt indlejret i den professionelle selvforståelse, at enhver usikkerhed i rollen som betjent forplanter sig som usikkerhed i det sociale miljø, hvilket får betydning for opretholdelsen af den autoritet, som er nødvendig for at håndtere politiopgaver sikkert. I det konkrete patruljearbejde forventes patruljen som helhed at fremstå myndig, kontrolleret, med ro og autoritet. I de direkte møder med borgerne må der ikke være synlig forskel på patruljeaktørerne, selvom mærkerne på skuldrene indikerer en hierarkisk forskel i rang⁸. Politieleven forventes således at agere på lige fod med sin makker, men uden at have dennes flerårige erfaring som patruljerende betjent.

Problematikken synes yderligere skærpet, da patruljearbejdet generelt ligger under for en særlig ”handletvang”, hvor politieleven skal kunne handle hurtigt, målrettet og selvstændigt i kaotiske og tilspidsede politisituationer og ofte uden at kunne trække sig. Som en vejleder udtaler det: *”Vi kan jo ikke ringe til politiet. Vi er politiet”*. En særlig arbejdsbetingelse i patruljearbejdet er, at betjentene skal håndtere vanskelige arbejdssituationer med borgere i stærkt affekt på steder, hvor de er i nummerært undertal og uden nødvendigvis at have støtte fra andre patruljer i nærheden. Overfor denne problematik står politielever som professionsudøvere – på lige fod med de erfarne kollegaer – til ansvar for deres professionelle handlinger og skal efter enhver situation

⁸ Ligesom i militæret er der synlige tegn på rangorden på politiuniformen. En politielever bærer én lille stjerne på skulderstropperne og har man status som politibetjent indtil efter ca. 5-7 år, hvor man sædvanligvis forfremmes til politiassistent, hvilket er den titel, som vejlederne sædvanligvis har.

kunne retfærdiggøre de beslutninger og vurderinger, der måtte ligge til grund for deres professionelle handlinger i tilfælde af klager fra borgere, der føler sig forulempet; fra et retssystem, der skal sikre at professionsudøvelsen foregår indenfor gældende lovgivning og fra medier, der har til opgave at afdække eksempler på overdreven magtudøvelse. Fra et samfundsperspektiv kan der naturligvis ikke skelnes mellem hvem der udfører arbejdet, men fra politielevers perspektiv synes det især at være et pres at skulle forholde sig til risiko for kritik fra samfundet såvel som påtaler om tjenestelig forsømmelse i politiets interne system.

I de konfronterende møder med kritisk indstillede borgere, hvis sociale adfærd karakteriseres som kriminel ligger en interessant problematik. I møder med disse borgere har de patruljerende betjente en lovbestemt forpligtelse til at udøve magt for at sikre ro og orden. På den anden side har selvsamme borgere en række lovbestemte rettigheder, som skal beskytte dem mod bl.a. politiets udøvelse af ”overdreven” magtanvendelse, hvilket betyder at politiet på sin vis har en ”beskyttende” opgave overfor selvsamme borger, som aktivt modarbejder betjente i at udføre deres arbejde. Den formelle procedure er, at politiet i forbindelse med f.eks. kropsvisitationer af borgere i det offentlige rum først skal rejse sigtelse baseret på en udtalt formodet mistanke og efter visitationen enten fastholde sigtelsen eller frafalde sigtelsen med vejledninger om klageret. I mindre sager kan politiet vælge at benytte ”påtaleretten” og dermed undgå sanktioner i form af f.eks. bøder. Uanset hvad kræver det en stor portion selvkontrol at håndtere sin professionelle rolle ”efter bogen” uden at lade sig påvirke følelsesmæssigt.

Ovenstående peger på at tilblivelsen af politiidentiteten er forbundet med en række udfordringer, som politielever skal lære at navigere i forhold til. Samlet set peger disse mod, at politieleven står i den udfordrende situation at skulle fremstå og handle som erfaren betjent uden på forhånd at være det. Nok bærer politieleven uniform, men i førstemøderne med arbejdslivet er det at bære uniform ikke det samme som at *være* uniformen eller at ”*fylde uniformen ud*”, som en vejleder på et tidspunkt formulerer det, med en selvfølgelig naturlig autoritet, der forudsættes i embedet.

Det er med dette udgangspunkt for øje, at undersøgelsen af politielevers levede erfaringer i førstemøderne med arbejdslivet har sit afsæt: at forsøge at indfange og beskrive de tidlige stadier af professionsdannelsen *for* den naturlige autoritet sætter sig igennem i politikroppen og som i videre forstand kan kaste lys over patruljearbejdets betydning som professionsfelt.

Kapitel 2: At forske i politiet

I det næste vil jeg præsentere en række forskellige bidrag til politiforskningen som kan perspektivere mit forskningsprojekt.

Traditionel politiforskning

Den traditionelle politiforskning spænder fra et praksisorienteret sigte om at udvikle politivirksomhed og faglig-professionelle selvforståelse til en mere akademisk orienteret videnskabelig tilgang, som almindeligvis benævnes som politividenskab, men grænserne mellem det praksisorienterede og det teorigenerende i politiforskningen synes at være flydende.

Politiforskning trækker således tråde ind i politiuddannelse⁹ og -træning¹⁰ og har både afsæt i en anvendelsesorienteret videnskabelig tilgang med et handlings- og løsningsorienteret sigte og dels en teoretisk og empirisk overvejende evidensbaseret videnskab. I Danmark bedrives politiforskning indenfor Rigspolitiet, især Politiets Videnscenter¹¹, som har det praktisk orienterede formål at producere viden og metoder, som er brugbare for forståelse og udvikling af politivirksomheden og det, man kan kalde 'god praksis' indenfor en lang række politifaglige områder, f.eks. retshåndhævelse, efterforskning, problembaseret politiarbejde, efterretnings- og sikkerhedsarbejde, borgerservice etc. Den akademiske politividenskab varetages på universiteter, især på juridisk fakultet med en række akademiske discipliner som f.eks. politologi,

⁹ *Politiuddannelse* har som formål at bibringe viden, færdigheder og metoder med overvejende analytiske og problemorienterede tilgange.

¹⁰ *Polititræning* omfatter erhvervelse af viden, færdigheder og metoder, som anvendes i selve politiarbejdet. Der kan skelnes mellem træning på politiskolen med konkrete øvelser og cases baseret som forberedelse til særlige betydningsfulde situationer i arbejdslivet og træning i praktikken som et selvstændigt modul i den samlede uddannelse.

¹¹ Politiets Videnscenter er et tværfagligt forsknings-, dokumentations- og formidlingscenter indenfor det politifaglige og politividenskabelige område, der bedriver professionsrettet forskning, vidensformidling og -udvikling i dynamisk samspil med politipraksis. Centeret blev oprettet i 2007 og er organisatorisk placeret under Rigspolitiets område for Personale & Uddannelse og er lokaliseret på Politiskolen i Brøndby.

sociologi, kriminologi, men der indgår også andre videns discipliner, f.eks. psykologi, antropologi og retsmedicin.

I internationale sammenhænge, blandt andet CEPOL (på fransk: Collège Européen de Police)¹², er man begyndt at anvende politividenskab (police science) som samlende fortegnelse for det vidensfelt, der vedrører alle områder af relevans for udøvelsen af politivirksomhed (policing) herunder politistrategier og -koncepter (policing styles), som dækker over en lang række metodiske tilgange fra præventivt politiarbejde, efterforskning, og til den direkte bekæmpelse af kriminelle miljøer, f.eks. nærpolitiprojekter, den problemorienterede arbejds metode¹³ og 'The Broken Window Model'¹⁴.

Overordnet synes politividenskab at skelne mellem mindst to indfaldsvinkler: en *præventiv* tilgang med et sigte på at forebyggende, afgrænse og inddæmme kriminalitet og en mere *konfronterende* tilgang med udvikling af viden og metoder til at standse, bekæmpe, og sanktionere kriminelle aktiviteter.

Kriminologi er måske den disciplin, som fremstår mest central i den traditionelle politividenskab og -forskning. Kriminologi søger på den ene side at udvikle særlige metoder, der mest effektivt kan bekæmpe og forebygge kriminalitet ved at udvikle politifaglige viden, nye og forbedrede arbejds metoder og på den anden side, at udvikle teoretiske forståelser om årsager til kriminalitet og effekter af en forebyggende og konfronterende politimæssig indsats. Kriminologi henter sit fagteoretiske indhold i videnskabsdiscipliner som politik, sociologi, psykologi, jura, historie, statistik og retsvidenskab. Det særlige ved kriminologien – som disse videnskabsdiscipliner på hver deres måde søger at

¹² CEPOL eller på dansk, Det Europæiske Politiakademi, blev oprettet i 2005 som et led i EU's 'tredje søjle', der omfatter det mellemstatslige samarbejde og samarbejde mellem politi og retssystemet. CEPOL er et samarbejdsnetværk mellem europæiske uddannelsesinstitutioner og har til formål at udvikle en fælles strategi for spørgsmål om forebyggelse og bekæmpelse af kriminalitet via uddannelse, harmoniserede læreplaner og formidling af 'best practice'. Hvert år afholder CEPOL mellem 80 og 100 kurser, seminarer og konferencer. Se: www.cepoleuropa.eu.

¹³På engelsk: Problem Oriented Policing (POP) – blev introduceret af amerikaneren Herman Goldstein i 1979 med fokus på forståelse og analyse af årsager til 'problemet' med forebyggelse og studier af nærmiljøer. Den klassiske POP bygger på SARA metoden: Scanning, Analysis, Response, Assessment.

¹⁴Amerikaneren George L. Kelling introducerede metoden for at dæmme op mod hærværk og graffiti, hvor ideen var at reparere og afrense al graffiti på bygninger hurtigst muligt ud fra den opdagelse at hærværk har en tendens til at sprede sig i områder, hvor det fysiske miljø er præget af ødelæggelser f.eks. smadrede vinduer i bygninger. På den måde sigter metoden at undgå yderligere hærværk og eskalering af kriminalitet og socialt armod i belastede boligområder. Op gennem 90'erne er teorien visse steder blevet brugt sammen med konceptet 'nul-tolerance', hvor der slås hårdt ned på bl.a. graffiti som kriminel aktivitet.

belyse - synes at være en fælles tværgående problemstilling, at der i ethvert samfund og på forskellige tider i dets historiske udvikling opstår nye sociale problemstillinger, der truer med at destabilisere den samfundsmæssige orden, som politiet har til opgave at opretholde eller genoprette.

Kriminologi har således en særlig indbygget samfundsmæssig betydning, som er historisk betinget: at sikre den samfundsmæssige orden og sætte ind mod de samfundsmæssige problematikker, der truer med at destabilisere den samfundsmæssige orden. Det betyder, at ændringer i kriminalitetsmønstre tilsvarende forudsætter udvikling af politifaglige teori og metoder.

For at give nogle få eksempler såvel nationalt som internationalt, der viser spændvidden af politiforskningens omfang og indhold har f.eks. Balwig og Holmberg (2004) beskrevet forsøg med nærpoliets betydning. Clark & Eck (2004) peger på en række analytiske metoder til at understøtte udvikling af politiarbejde; en række forskere peger på fænomenet 'godt' politiarbejde (Klockars, 1985; Muir, 1979). Poliets historiske udvikling er bl.a. beskrevet af Brogden (1982) og i dansk sammenhæng af Stevnsborg (2010). Diderichsen fremhæver de etiske aspekter i politiarbejdet (Diderichsen, 2011). Henricson (1996, 2005) udfolder en række tilgange til forståelse af jura og lovgivning som grundlag for politiarbejde.

Etnografisk politiforskning

En stor del af politiforskning herhjemme såvel som i udlandet er udviklet på baggrund af kortere eller længerevarende perioder i felten, hvor især patrulje-arbejdet og politiarbejde på gadeplan synes at tiltrække politiforskeres særlige opmærksomhed. I de seneste 10-15 år synes der at være en stigende interesse at udforske politiarbejde med udgangspunkt i empiriske studier med feltarbejde som primær metode.

Især den amerikanske politiforsker John van Maanen synes at være eksponent for udviklingen af en etnografisk inspireret metodologi indenfor politiforskningen. Han fremhæver, at kvalitative studier af politiarbejde i praksis bør have udgangspunkt i virkelighedsnær detaljeret observation af konkrete hændelser fremfor af rapporteringer af disse. Forskeren skal søge at indgå som førstehandsvidne, bl.a. som deltagerobservatør for at indfange den særlige praksis han/hun søger at forstå. Kvalitative studier bør være lokeret i det naturlige miljø, hvor forskningssubjekterne befinder sig, og interessere sig for de hverdagsaktiviteter og normale rutiner, som forskningssubjekterne er

involveret i for derigennem at kunne forstå og problematisere grundlaget for disse (van Maanen, 1982).

At feltarbejde og navnlig deltagerobservationer synes at have så fremtrædende en position indenfor politiforskningen, er der ifølge Holmberg (2011) tre væsentlige grunde til. For det første er det en udbredt opfattelse, at en stor del af praktisk politiopgaver ikke efterlader sig spor, forstået på den måde at en væsentlig del af det, der sker i det praktiske møde mellem politi og borger kun kendes af de implicerede parter. Ud fra den betragtning kan forskerens observationer i den arbejdsmæssige situation være nødvendigt for at indfange værdifuld viden, som ellers ville gå tabt. For det andet foregår en stor del af praktisk politiarbejde ofte autonomt uden supervision fra overordnede. Derfor kan studier af regelsæt og politiledelsens vejledninger og interviews med ledelsen ikke give et fuldgældigt billede af, hvad der faktisk finder sted under patruljeringer. For det tredje er der en tendens til at interviews med politifolk om deres arbejde ikke i sig selv kaster lys over deres handlinger, da der er en fremherskende diskrepans i organisationer som politiet mellem ord (hvad folk *siger* de gør) og handling (hvad folk *faktisk* gør). Holmberg fremhæver derfor at netop deltagerobservationer ikke blot er en måde for forskere til at komme i kontakt med og få et ærligt indblik i det faktisk skete i professionsudøvelsen, de kan også kvalificere brugen af andre metoder, f.eks. interviews og dokumentanalyser.

Hvis vi vender os mod konkrete bidrag til etnografisk feltarbejde i politiet, synes der at være en interessant tendens. En stor del af forskerne kommer fra andre akademiske forskningsmiljøer og anlægger ofte en mere human- og samfundsvidenskabelig tilgang end den traditionelle politiforskning tilskriver. Det særlige ved en lang række af disse forskningsprojekter er også, at politiarbejdets konfliktfyldte karakter italesættes på bekostning af bestræbelser på at fremskrive og italesætte politiarbejdets 'best practice', som den traditionelle kriminologiske forskning i overvejende grad sigter efter.

En kortfattet præsentation af få udvalgte skandinaviske forskningsprojekter viser en række problematikker vedr. politiarbejde, -uddannelse, -profession og -identitet. Jeg vil præsentere disse i en række overskrifter for de særlige områder, jeg har lagt mærke til at der forskes i og som viser en mangfoldig rækkevidde af forskellige forskningsprojekter.

Professions- og arbejdslivsforskning. I dette område tager forskningen afsæt i det praktiske politiarbejde på gadeplan, dvs. især patruljetjenestens særlige arbejdslivsområde.

Den svenske politiforsker Ann Kristin Carlströms afhandling (Carlström, 1999) bygger på feltstudier af en særlig kategori af betjente i det stockholmske

politi: 'spanarna'. Hendes teoretiske afsæt er en kombination af Peter L. Berger og Thomas Luckmanns sociologi og et fænomenologisk udgangspunkt med Alfred Schutz, hvor omdrejningspunktet er at undersøge, hvordan mennesker skaber mangfoldige virkeligheder, bl.a. når den dominerende virkelighed (paramount reality) i hverdagslivet glider ud i en afgrænset menings-sammenhæng, som findes i fantasi og leg, dvs. en form for organiseret leg eller virkelighedsudflugt, som karakteriserede politiets interaktion med mistænkte. En udpræget tendens i politiets møde med kriminelle borgere er opdelingen af 'jeg-de andre', men på en ganske bestemt måde. På den ene side opretholdes en distance til den kriminelle som kategori, hvor der lægges afstand til kriminelles aktiviteter. På den anden side er det en forudsætning for veludført politiarbejde at sætte sig i den kriminelles sted og forsøge at forstå dennes forestillingsverden indefra. Dette udgangspunkt bliver brugt til at forklare den særlige relation mellem politi og kriminelle: "*Vardagslivets virkelighet är en intersubjektiv värld, en värld som man i stor utsträckning delar med andra*" (ibid.: 17).

Den norske politiforsker Liv Finstad (2000) undersøger i et omfattende feltarbejde politiarbejde på gadeplan i Oslo, og især hvordan patruljerende politi tolker omgivelserne og agerer ud fra den tolkning. En grundlæggende antagelse er, at det, politiet *gør*, forudsætter en systematisering af, hvad politiet *ser*. Politiblikket er det kalejdoskop, hvormed betjente udvikler evne til at udpege "kriminelle typer" på gaden, ligesom at betydningen af at agere står som et væsentligt aspekt i professionsudøvelsen: "*For politiet kan imidlertid det vigtigste være å 'gjøre noe' framfor å klassifisere en hendelse 'rigtig'*" (ibid.: 59). Ved at være på udkig efter tegn på, at noget eller nogen afviger fra det normale fremhæves desuden politiskønnets betydning som central kompetence i udøvelsen af politiarbejdet. Politiskønnet definerer Finstad som den erfaringsbaserede mistanke, som udøves i et intersubjektivt rum:

"Politiskønnet er ikke bare et produkt av politiinterne normer, holdninger og idealer. Politiskønnet finner sin endelige utforming i samspillet mellom politi og publikum, i forventninger, utspill, svar, gjensvar, dialog eller mangel på dialog, i parlamentering på gata. Utfallet avhenger av hvordan publikum reagerer, og hvordan politiet reagerer på publikums reaksjoner" (ibid.: 208).

Politiet gør brug af en række indarbejdede observations- og handlemåder, hvorimod et politiskøn er fleksibelt og situationsbestemt, selvom en vis erfaring i politiarbejdet gør sig gældende. Politiarbejde balancerer dermed hele tiden mellem standardiserede og uforudsigelige møder med publikum. Selvom politihverdagen er uforudsigelig, beskrives resultatet som velkendt og

politiarbejdet finder sted i spændingsfeltet mellem rutine (indarbejdede handle- og reaktionsmåder) og alternative (situationsbestemte) håndteringer af situationer og kræver en refleksion af "situationsdefineringen": forholdet mellem ret og rimelighed, mellem hensyn til opdrag og hensyn til borger etc.

Forskning i politiorganisation og -kultur. Dette forskningsområde dækker politikultur i mere generel forstand. Den svenske politiforsker Rolf Granér (2004) har i sin doktordisputats på Socialhögskolan i Lund undersøgt politiets professions- og arbejdskultur via deltagerobservationer i en række feltstudier i en kombination af observationer i patruljevogne, kvalitative interviews og enquete undersøgelser fordelt over 18 arbejdsperioder. Granér fremhæver i undersøgelsen at politiets arbejdskultur er baseret på en stærk identitet, som bl.a. hænger sammen med en høj grad af autonomi i forhold til regler og procedurer for politiarbejde, et veludviklet normsystem og en udtalt mistillid overfor politiets ledelse på forskellige niveauer. Han påviser, at arbejdskulturen med den stærke selvidentitet og udprægede autonomi i høj grad står i et modsætningsforhold til politietatsens officielt sanktionerede samfundsopdrag, dvs. den organisering, de prioriteringer og det regelværk, som omgiver politiet. Med kulturbegrebet som centralt omdrejningspunkt anlægger Granér et sociologisk perspektiv og bruger antropologen Geertz som afsæt til at beskrive kultur som et netværk af mentale processer, som vejleder eller styrer hvordan tilværelsen skal organiseres og forstås. På den anden side bruger Granér en socialkonstruktivistisk forståelsesramme med inspiration hentet fra Berger og Luckmann, hvor individer indgår i et kollektivt fællesskab med forskellige positioner i et relativt afhængighedsforhold til kollektivets kultur, således at de ikke bare mekanisk reproducerer den, men aktivt modificerer og skaber den. Granér trækker også på en freudiansk grundforståelse, hvor kulturens indehold kan stå i et modsætningsforhold til individet følelser. Centralt i Granérs opdagelser er at politiarbejdets kultur bygger på en relativ form for autonomi i varetagelsen af professionsudøvelsen. Snarere end at tale om en homogen arbejdskultur fremstilles politiets arbejdskultur ud fra en vis grad af handlingsfrihed, som forudsætter en delvist uafhængighed af de strukturelle betingelser. Autonomien er dog kun delvis, da strukturen, men også omgivelsernes forventninger til professionsudøveren, bl.a. regelstyring og kontrolmekanismer fra det organiserede samfund, har indflydelse på graden af autonomi. På den anden side er der så mange situationsbestemte opgaver, som en politipatrulje skal udføre, der ikke kan kontrolleres, at arbejdet i høj grad kan udgå fra personlige præferencer (ibid.: 51).

I et omfattende felt studie på en politistation i udkanten af København har den danske politiforsker, Lars Holmberg (1999) undersøgt politiarbejdet i

det direkte møde med borgere og opdaget at politiarbejde i højere grad er influeret af personlige og kulturelle værdier end lovbestemte retningslinjer. Med dramatisk sociologi som analytisk tilgang forklares betjentes optræden som performances, som manifesterer sig i forskellige mønstre, ritualer og spil overfor fire forskellige målgrupper (kolleger, kunderne, anmelderne og publikum) på samme tid. Ud fra en undersøgelse af *skønnets betydning* viser Holmbergs forskning, at den politimæssige indsats ikke kun afhænger af det retslige og strukturelle grundlag for lovovertrædelser (grænsen for den lovlige adfærd), men måske snarere en vurdering af borgeren ud fra personlige holdninger, værdier og kulturelt prægede opfattelser (grænsen for acceptabel adfærd). Studierne af denne problematik får Holmberg til at konkludere, at ”*politiets praksis og konkrete skøn påvirkes af andet end det lovgrundlag, de hviler på*” (19).

Mathiesen (1988) har i sin specialeafhandling på Institut for Antropologi, KUA, udført feltstudier på såvel politiskolen som på en politistation i København, hvor formålet var at undersøge politiidentitet. Mathiesen fremhæver bl.a. at politiidentitet er modsætningsfyldt og nævner bl.a. double bind begrebet som centralt fænomen og hvordan det viser sig i en række eksempler, f.eks. at betjente på den ene side skal bruge deres ’sunde fornuft’ og opretholde gældende regler og love, to krav som i visse situationer kan være umulige at honorere samtidigt.

Politiuddannelsesforskning og professionel identitetsdannelse. Indenfor dette forskningsområde undersøges forholdet mellem arbejdsidentitet og uddannelse. Lars Erik Lauritz (2009) har i sin doktorafhandling på Handelshøjskolan i Umeå fulgt 10 politistuderende gennem uddannelsen og et stykke ind i arbejdskarrieren, ca. 9 måneder efter uddannelsens ophør. Formålet var at udforske udviklingen af den professionelle politiidentitet: hvordan den professionelle identitet giver mening, tryghed og struktur, når verden kategoriseres i et ”os” og et ”dem”. Lauritz stiller to hovedspørgsmål: 1) hvilke forventninger har politielever til deres fremtidige professionelle identitet og hvordan ser de på den med en relativ kort erfaring som politibetjente og 2) hvordan kan politibetjentes identitetsskabelse forstås ud fra sociale identiteters spejling og refleksion mellem kultur og image samt ud fra en balancering mellem modsatte interesser som en profession som politiets indebærer? (Ibid.: 14). Det teoretiske afsæt centrerer sig om begreber som mening, identitet og socialisering, bl.a. Kolb (1984) og hans syn på det meningsskabende, som en hermeneutisk proces, som går frem og tilbage mellem forforståelse og ny forståelse og mellem konteksten og individets baggrund, kundskab og erfaring (Lauritz, 2009:9). Lauritz præsenterer en dynamisk model for udvikling af politiprofessionaltiteten, som beskriver, hvordan individer træder ind i og former sin pro-

fessionelle identitet – først med forventninger til og senere med egne erfaringer, som skaber nye forventninger. I modellen udvikles identitet i forhold til kultur, image og profession. Der fremhæves at politiidentiteten er præget af spændinger mellem forskellige interesser og betingelser for professionsudøvelsen, som nedfælder sig i tre typer dilemmaer: 1) dilemmaet mellem profession og kultur (at følge lov og regler til punkt og prikke vs. på den anden side, at handle autonomt, som referer til praktisk politiarbejde), 2) dilemmaet mellem kultur og image (andres måder at vurdere politiarbejde på vs. ens eget normsystem, og 3) dilemmaet mellem image og profession (omgivelsernes krav og behov vs. professionens egne eksistensforankring, som f.eks. de juridiske grundlag, de fysiske ressourcer og de økonomiske rammer). Laurits fund peger mod, at politiarbejde i høj grad drejer sig om at håndtere modsætningsfyldte behov og forventninger, som viser sig som dilemmaer mellem profession, image og de sociokulturelle omgivelser.

Politiforskning og køns- og minoritetsstudier. Adskillige køns- og minoritetsforskere har problematiseret politisystemets tendens til at fremhæve maskulinitet som dominerende og undertrykkende værdier i forbindelse med rekruttering og fastholdelse af især kvindelige betjente i uddannelses- og arbejdslivet, men også erklærede mandlige homoseksuelle (Andersson (2003); Bloksgaard & Faber, 2004; Finstad, 1998; Hedberg, 1985). F.eks. påviser Susanne Andersson, hvordan maskulinitet manifesterer sig i den sociale og mellemmenneskelige konstruktion som organiserede eller såkaldte 'ordnende' praktikker som udtrykker særlige diskurser på tværs i politiorganisationen. Det mandlige køn forbindes med særlige kundskaber, f.eks. fremhæves 'superman-kvalitet' som centralt betydningsbærende i diskursen om "rigtig" politiarbejde, hvor især patruljering giver en maskulin professionel autoritet ud fra værdier som "frihed, træning, udfordring, jagt og action". Tendensen synes at være at især kvindelige betjentes indsats vurderes lavere end mænds på grund af mandlige værdier som fysisk styrke, mod og handlekraft, og at kvindelige betjente følgelig må udvikle særlige strategier, som sigter mod at tilnærme sig den mandlige kønsrolles værdier i bl.a. sprog og handling, for at vinde respekt blandt især mandlige kolleger.

Sammenfattende synes forskningen i politiet uanset om det har grund i en traditionel eller et "udefra" etnografisk perspektiv at pege mod en fælles tendens: at politiprofessionen i høj grad er præget af dilemmaer, konflikter og problematikker, der viser sig på forskellige niveauer: såvel internt i organisationen, eksternt i relationen til borgere og i en mere almen forståelse af politiets opgave og funktion i en samfundsmæssig sammenhæng.

Positionering af min forskningstilgang

De ovennævnte bidrag til politiforskning har alle været inspirerende i forhold til mit projekt og indgår i større eller mindre grad som forforståelse og baggrundsviden før jeg påbegyndte mit eget feltarbejde. Jeg har bl.a. fået et indblik i andre forskeres beskrivelser af arbejdslivets komplekse og modsætningsfyldte karakter, forholdet mellem politiets samfundsopdrag og professionsudøvelsen som demokratisk politi, men også de særlige forhold og vilkår der gælder for at lave feltarbejde og forskerens betingelser for at udvikle viden om professionen i netop dette felt. Især læsning af forskellige politiforskeres erfaringer i feltet har været værdifuld, da politiet som forskningsfelt i særlig grad udfordrer feltarbejderen.

Der er imidlertid et område, som jeg mener, fremstår underbelyst i ovenstående politiforskningsprojekter, og som danner afsæt for mit projekt, nemlig forholdet mellem det praktiske politiarbejde og praktikkens betydning for dannelsen af politiidentiteten, der har grund i politielevens egne oplevelser med at blive betjent. Det er ikke blot min egen oplevelse, at der mangler forskning hér. I løbet af mit ph.d. forløb har jeg løbende haft kontakt med såvel praktikansvarlige, politielever og undervisere på politiskolen, som samstemmigt har påpeget, at der mangler viden om politielevers læring i praktikken, hvilket peger på at der er behov for forskning indenfor dette afgrænsede felt.

Det særlige ved mit projekt - som i markant grad adskiller sig fra den politiforskning, jeg har læst - er at mit projekt er forankret i en empirisk-fænomenologisk tilgang. Fænomenologisk empirisk forskning søger grundlæggende at tage afsæt i den levede erfaring, hvilket betyder, at forskeren forpligter sig til at præsentere virkeligheden og verden, som den viser sig for subjektet. Det drejer sig om at bære folks narrativer frem i stedet for at gengive forudbestemte teoretiske forklaringer eller hypoteser. Det handler om at udforske verden som den fremtræder for forskerens blik og ikke ud fra et prædefineret teoretisk udgangspunkt, som strukturerer forskerens erkendelsesgrundlag. Fænomenologien søger dermed at udvikle viden, der har afsæt i den levede erfaring i sig selv, dvs. den måde, som subjektet selv skaber mening i sin omgang med verden, men også den indvirkning som verden har for det erfarende subjekt.

I mine review-studier har jeg kun stødt på nogle få fænomenologiske studier, som har afsæt i politiets patruljearbejde som forskningsområde. Elmqvist et al. (2010) undersøger på basis af 13 interviews med beredskabspersonale (politibetjente, ambulancepersonale og brandmænd) fænomenet

”prehospital emergency care” og hæfter sig især ved de traumatiske oplevelser, der er forbundet i arbejdet med førsteudrykning til ulykkessteder. Forskernes særlige fokus er den indvirkning som voldsomme trafikulykker har for den levede erfaring, når førstegangs udrykkende politi og andet sundhedspersonale møder livs- og helbredstruende situationer for de ulykkesramte. At være tæt på andre menneskers ulykker erfares som *”stepping into a drama expecting to be dressed in the role of a hero, at the same time as being expected to be genuine in an interpersonal encounter ”* (ibid.: 267). Ifølge Elmqvist et al. synes der at være et fælles mønster i de professionelles måde at fremtræde professionelt på, hvor stærke indre følelser skjules bag en ydre rolig fremtræden i situationerne. Ikke desto mindre sætter de voldsomme oplevelser sig i kroppen og påkalder sig en række dilemmaer mellem at være (being) og at handle (doing), som analyseres frem som modsætningspar, f.eks. at føle sig sikker i det usikre og at distancere sig i nærværet med den ulykkesramte. Camilla Kvist (2008) introducerer fænomenet *”investigative space”* (efterforskningsrummet) som en særlig måde, hvorpå patruljerende betjente skaber en form for virtuel mening ud fra materielle tegn på gerningssteder, hvor de bevæger sig mellem forskellige måder at registrere verden: *”The different modes of registration serve the role of being technologies for visualization and translation, transforming clues to ‘signs’ within the investigative system of knowledge”* (ibid.: 155). En grundlæggende efterforskningsmetodologi bliver at sammenholde en struktur af normalitet (fraværet af gerningen) som *”grund”* i forhold til den kriminelle gernings ændring af struktur som *”figur”*. Tolkingsarbejdet i efterforskningsrummet bliver således at bevæge sig mellem disse to positioner, hvorved tegnene/sporene bliver en art *”struktur i forklædning”*. De har ikke en umiddelbart udsigelseskraft, men skal tolkes i forhold til en kontekstuel ramme for at give mening, som først kan indfanges ved at undersøge den kriminelle aktivitets indre struktur. Den kriminelle gerning fremstår derfor som fænomen snarere end som en realitet og kan kun indfanges i en bredere afsøgning af relationer, der væver sig ind og ud af tid og sted.

Mit projekt adskiller sig fra disse bidrag til fænomenologisk inspireret politiforskning ved i mere fundamental forstand at undersøge tilblivelsen af politidentiteten i det konkrete møde med praktiske arbejdslivssituationer. Det særlige ved mit forskningsprojekt er endvidere, at det er udviklet på basis af et længerevarende feltarbejde, hvor jeg som *”tredjemand”* i patruljearbejdet har deltaget i det konkrete politiarbejde som deltagerobservatør. Som fænomenologisk forsker har jeg under feltarbejdet forsøgt at leve mig ind i de patruljerende betjentes levede erfaringer på et forståelsesniveau, der ligger så tæt op ad deres som muligt, men som samtidig har blik på den sociale ramme, som

de levede erfaringer er dannet i og som ligger udenfor de professionelle commonsense perspektiv på den arbejdsrelaterede verden, de bevæger sig rundt i.

Metodologisk kræver det en sensitivt indlevende tilgang til feltet på alle stadier af et forskningsprojekt. Som fænomenologisk feltarbejder har jeg søgt at indleve mig i politielevens levede erfaringer ved at forankre mig i dem som en aktiv skaber af mening, der på den ene side søger at forstå den levede erfaring i sig selv og på den anden side søger at udvide den levede erfaring ved hjælp af den fænomenologiske analyse. Det særlige ved denne tilgang er, at man som forsker ikke er isoleret fra det felt, man undersøger, men søger at forstå den indefra ved at forankre sig i den.

Etik i feltarbejdet

I de seneste få år har der været en begyndende kritik af især deltagerobservationer i politiforskningen. Holmberg (2011) fremhæver en særlig tendens, der er ved at sprede sig i politiforskningen fra især sundhedsvidenskabelig forskning, hvor krav om 'informeret samtykke', har vanskeliggjort etnografisk feltarbejde i praktisk politiarbejde baseret på deltagerobservationer.

I Sverige har et filmholds optagelse af en TV-dokumentar om patruljerende politi ført til en borgerklage, hvilket har sat begrænsninger for også politiforskeres adgang til at gennemføre deltagerobservationer i det svenske politi. I Norge har en forsker som søgte tilladelse til at følge politiets arbejde i familievoldtagtssager fået afslag af Rådet for Taushetsplikt og Forskning (RTF). I begge cases lægges vægt på, at forskeren forpligter sig til at indhente informeret samtykke fra alle deltagere i forskningsprojektet, hvilket begrænser observationer i et "real life setting" især når det indebærer deltagelse på private områder med borgerkontakt. Tilsvarende regler gælder i Storbritannien, mens der i Holland, Belgien og Tyskland ikke findes formelle regler om deltagerobservationer.

I Danmark har der ikke hidtil været tilfælde, hvor forskningsetiske krav har begrænset adgangen til at foretage studier af politiets arbejde som deltagerobservatør, men principielt må der ikke udleveres personfølsomme data uden informeret samtykke fra de berørte. Dette princip stiller en række udfordringer til forskerens rolle i feltarbejdet. Holmberg peger mod tre grundlæggende problemstillinger: 1) som forsker i felten får man adgang til 'overskudsinformation', som ikke har direkte relevans for forskningsprojektet, og som kan være omfattet af tavshedspligt, 2) observationssituationerne er ofte

uforudsigelige og som forsker risikerer man at komme tæt på borgerens private rum på trods af ønsket om at fastholde blikket på den professionelle praksis, 3) kravene om 'informeret samtykke' er vanskelige at opretholde al den stund at det indebærer en frivillig deltagelse i forskningsprojektet, som kan være umulig at indhente som følge af politiarbejdets uforudsigelige karakter.

De skitserede forskningsetiske problematikker berører naturligvis også mit projekt og jeg har bestræbt mig på at efterleve dem på forskellig vis. I planlægningsfasen op til feltarbejdet har jeg søgt tilladelse for at udføre mine feltstudier hos både Rigspolitiet og den lokale politiledelse og fået tilladelse hertil. Jeg har underskrevet en Tro & Love – erklæring, der forpligter mig til at overholde tavshedspligten. Jeg har informeret de involverede betjente om mit projekt og bedt om tilladelse til at følge dem i deres patruljeringer og været i løbende dialog om formålet med mit projekt både overfor politiledelsen på den lokale politistation og de patruljerende betjente, jeg har kørt med. I møder med borgere har jeg tilsvarende oplyst mit ærinde med politiet i den udstrækning de har spurgt ind til det og det har været muligt uden at forstyrre politiets arbejde i situationen. Jeg har aldrig lavet skjulte optagelser eller taget fotos af gernings- og ulykkessteder. Jeg har aktivt undgået at deltage i særligt følsomme situationer, som f.eks. dødefund i eget hjem, hvor pårørende har været til stede. Jeg har forsøgt at undgå patruljeringer i lokalområder hvor jeg er kendt, og trukket mig fra situationer, hvor personer jeg kender er blevet kontaktet af politiet, f.eks. ved at blive siddende i patruljevognen. Jeg har haft adgang til at læse, men ikke få kopier af politirapporter med personfølsomme oplysninger. I min redegørelse har jeg anonymiseret navne på betjente, borgere, steder og kritiske hændelser og jeg har i tvivlssituationer enten undladt at bruge dele af mit empiriske materiale eller forandret faktuelle informationer i mine beskrivelser, så de ikke kan relateres til de virkelige hændelser af hensyn til at de vil kunne blive genkendt af involverede borgere og pårørende. Og jeg har undgået at præsentere 'overflødigt' materiale, som ligger udenfor den aftalte ramme for mit projekt: at udforske politielevernes læreprocesser.

Det skal nævnes at jeg af etiske årsager ikke selv har været til direkte til stede som deltagerobservatør på de steder, hvor der er fundet døde mennesker, men jeg har interviewet politielever om deres voldsomme oplevelser og overhørt samtaler om døden i arbejdet under patruljeringerne samt fået lov til at se fotoserier af døde, som indgår som dokumentation i politirapporter.

Som feltforsker har jeg selv oplevet betydningen af politiarbejdets uforudsigelige karakter, hvor jeg ikke på forhånd har kunnet træffe mine forholdsregler og undgået situationer, der kunne fremstå etisk problematiske fra især

et borgerperspektiv. Problemet er, at for at kunne undersøge politiet i deres daglige arbejde har jeg måtte bevæge mig med ind i borgernes private rum og dér oplevet borgere i følelsesmæssig affekt og krise – ofte uden at føle mig i stand til at kunne gøre rede for mit ærinde med politiet, selvom jeg har svaret på borgernes spørgsmål, når de har spurgt til min deltagelse med betjentene. Min synlige deltagelse i patruljen har berørt mig på en ganske særlig måde, som ligger hinsides ethvert forsøg på at legitimere mine handlinger i forhold ovenstående. Man kan måske sige, at forskningsetikken har fundet vej ind i min forskerkrop som en diffus følelse af at overskride en privat urørlighedszone, men hvis betydning først for alvor blevet reflekteret på behørig afstand fra feltarbejdet i tid og rum (Bille & Steenfeldt, 2013). Når det er sagt, har netop min deltagelse tæt på de kritiske hændelser gjort det muligt for mig at forbinde mig til de levede erfaringer som betjentene udsættes for, og som er det egentlige formål med mit projekt.

DEL 2: FÆNOMENOLOGISK-EMPIRISK FORSKNING

Kapitel 3: Grundlagsteorien som rammeforståelse

Mit særlige grundteoretiske fundament er hentet fra Merleau-Pontys filosofisk-eksistentielle fænomenologi, som danner afsæt til at beskrive og analysere politikroppens væren-i-situationen i situationen i spændingsfeltet mellem den sociale verden og politiverden. Fra dette perspektiv åbnes en særlig vej til erkendelse: patruljerende betjente gør ikke blot noget ved den sociale verden, de bevæger sig rundt i. Den sociale verden gør tilsvarende noget ved betjentene – både i forhold til de meningsfulde professionelle handlinger og forståelser i det sociale rum i mødet med kritiske arbejdslivssituationer, men også i mere eksistential betydning, når indtrykkene fra arbejdslivet finder vej til den affektive dimension af kroppen. Mit afsæt er at beskrive politielevers levede erfaringer som i udfordrende førstemøder med den arbejdsnære virkelighed.

Merleau-Ponty's filosofisk-eksistentielle fænomenologi er fundamentet udgør rammen for min undersøgelse med at forstå hvordan politielevers tilblivelse af politiidentiteten, nærmere bestemt: hvordan politikroppen i den almindelige omgang med verden danner grundlag for perception og erfaring og hvilken transformerende betydning tilblivelsen af politikroppen har for politileven i førstemødet med den politimæssige virkelighed.

Det centrale tema, som gennemstrømmer Merleau-Pontys forfatterskab fra værkerne *The Structure of Behavior* (1942/1963), *Phenomenology of Perception* (1945/1962) til *The Visible and the Invisible* (1968) er at det er hele kroppen og ikke bevidstheden alene, der omfavner og konstituerer verden. Det er i kroppens præ-refleksive sansning af verden, at menneskets væren i verden grundlæggende er forankret. Det er i samspillet mellem krop og verden, at mening skabes. Kroppen er nøglen til vores forståelse af verdens mening, fordi vi lever i en grundlæggende tillid til vores sanseopfattelser.

Det skal siges, at Merleau-Ponty er filosof og hans projekt ikke har været at udvikle fænomenologisk forskning. Ikke desto mindre har Merleau-Pontys eksistens-filosofi været en inspiration for især de dele af humanistisk orienteret forskning, som har afsat i fænomenologiske studier af kroppens betydning, hvor kroppen grundlæggende betragtes som afsat til skabelse af mening i den sociale omgang med verden. Det er denne forankring i kroppens betydning, som udgør Merleau-Pontys centrale bidrag til udviklingen af fænomenologisk filosofi og som har inspireret andre forskeres studier af kroppens levede erfaringer i forskellige forskningsområder, f.eks. pædagogik (van Manen, 1990; Hangaard Rasmussen, 1996) sundhed og bevægelse (Engel, 2008); idræt (Sparkes, 2009). En begrundelse for at bruge Merleau-Ponty er således at bringe hans grundlagsforståelse ind i et humanistisk forskningsparadigme, der udforsker kompleksiteten af menneskelige handlinger i det sociale felt.

I hovedværket *Phenomenology of Perception* får krop og perception en særlig central placering, som dels peger bagud mod tidligere skrifter, men også fremad mod den senere udvikling af hans kropsfænomenologi, bl.a. betydningen af 'kødet', hvor han endegyldigt gør op med en kredsning omkring det subjektive jeg. I min præsentation af centrale forståelse i Merleau-Pontys fænomenologi ønsker jeg ikke at rejse en diskussion om den 'gamle' og den 'nye' Merleau-Ponty, da jeg grundlæggende betragter hans samlede forfatterskab som en samlet bevægelse, hvor kroppen som fænomen modificeres undervejs, men hele tiden udgør det centrale afsæt for hans fænomenologi.

Opgør og positionering

Fænomenologi er i sin oprindelse en filosofi, der markerer et fundamentalt opgør med samtidens filosofiske tendenser, som i videre betydning har konsekvens for videnskab og forskning og Merleau-Ponty fører især i *Phenomenology of Perception* opgøret videre. Merleau-Ponty kritiserer enhver rationel videnskabstænkning, som på forhånd mener at kunne forstå og forklare verden ved hjælp af allerede etablerede kategorier og tankeforestillinger. Merleau-Pontys samlede forfatterskab kan læses som en videnskabsfilosofisk positionering overfor forskellige videnskabelige tendenser i samtiden, især to epistemologiske traditioner, som han kalder *empirismen* med rødder i positivismen og behaviorismen og *intellektualismen*, som kan forklares som åndsvidenskab baseret på abstrakt tænkning alene. Problemet med disse to videnskabelige positioner er, at de grundlæggende er forankret i forestillingen om, at sandheden om noget kan indfanges via et positivistisk grundlag eller en subjektivi-

stisk tilgang, der påberåber sig den 'rene' fornuft og forklaring om tingenes rette sammenhæng.

Merleau-Ponty gør op med Descartes' *kartesianske* filosofi, hvor mennesket grundlæggende indgår i en mekanisk kausal relation med verden, som angiver et særligt menneskesyn, hvor mennesket på den ene side er styret af fremmede kræfter i det miljø, det befinder sig i, men hvor det på den anden side qua den refleksivt-bevidste tænkning kan forstå, forudsige og kontrollere tingene og sin egen placering i verden. I det kartesianske syn er menneskets krop en objektiv 'skal', der grundlæggende perciperer verden ud fra forestillingen om, at det vi ser klart og distinkt er sandt og at vi i bestræbelsen på at indfange sandhed kan gøre det ud fra et 'udefra' perspektiv, der i tid og rum er isoleret fra den verden vi søger at forstå.

Merleau-Ponty fremhæver i sin fænomenologi, at, i vores evige jagt efter at beskrive en "objektiv" sandhed, har vi bevæget os længere og længere væk fra den iboende mening, der ligger i fænomenet selv og som kan genetablere vores relation til verden, og dermed skabe en "ægte" erkendelse af menneskets væren-i-verden på et fornyet grundlag. En forståelse af mennesket kan ikke indfanges af en dualistisk grundopfattelse. Merleau-Pontys ærinde er at bevæge sig tilbage til den oprindelige perception eller naturlige indstilling, der ligger *før* den objektive tænkning vandt indpas i videnskaben.

Merleau-Ponty fremhæver i sin ontologi, at menneskets væren-i-verden er uafhængig af den menneskelige erkendelse, dvs. at mennesket er forbundet med en verden, der ikke i første omgang kan begribes, den må leves. Bevidstheden er ifølge Merleau-Ponty ikke primært forankret i reflektiv tænkning, men i kroppens holistiske omgang med verden, som i første omgang opleves i den sensitive-sansende omgang med verden og som først senere kan indfanges som erkendelse i et andet rum og tid. Kroppen er præbevidst forbundet med verden, på den måde at den agerer meningsfuldt i situationen udover tankens målrettede bevægelse ud mod verden.

Afsættet er det præbevidste møde med verden, hvor det er den faktisk levede erfaring, mens den leves, der er afsættet for en forståelse af mennesket og dets forankring i verden (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. 92), altså før vi reflekterer og erkender verden. Ved at "genopdage" fænomenerne, der indgår som lag af levet erfaring i en form for tredimensionel forbundet mellem *Self-other-thing*, kan vi få en særlig indsigt i, hvordan verden åbenbarer sig i det ægte førstemøde med den (ibid.: 66). Vi må altså tilbage til den levede erfaring i sig selv for at finde et grundlag for forståelse af menneskets omgang med verden.

Som mennesker kan vi ikke percipere verden i sin *totalitet*, altså i sin fulde helhed. Menneskets levede erfaringer er indskrevet i en særlig *historicitet* og som sådan 'kastet ind' i en verden allerede levet og en verden i sin vorden. Dertil er mennesket et *samfundsmæssigt* væsen, hvilket med afsæt i marxistisk klasse-teori har betydning for hans forståelse af menneskets relative frihed i samfundsmæssig forstand, hvor individet er indskrevet i "klassens" sociale normer og strukturer, som udgør skjulte sociale strukturer for vores væren-i-verden. Dertil kommer at menneskets krop som sådan er bundet til en fysisk oplevet verden, der på den ene side skaber en følelse af sammenhæng i vores umiddelbare oplevelse i verden, men på den anden side begrænser vores udsyn.

Samlet set lægger Merleau-Pontys menneske- og verdenssyn op til, at verden i sin al-væren ikke er mulig at indfange med menneskets begrænsede perception. Verden i sin totalitet er fundamentalt uafhængig af den menneskelige væren i den. Den eksisterer i sig selv og vi ser kun 'aftryk' eller spor af dens immanente meningsfuldhed i vores hverdagslige omgang med verden. Med afsæt i *gestaltpsykologien* fremhæver Merleau-Ponty, at vi oplever verden, ikke som den er, men som den fremtræder (gestalter sig) for vores perception og bevidsthed. Med andre ord: det, vi umiddelbart sanser, er ikke det, det er. Det er blot gestalter, som nok fremstår meningsfulde for vores erkendelse af verden, men som ikke gengiver verden i sin totalitet. Ikke desto mindre er vi i vores vågne liv i verden og forsøger konstant at finde mening i den, fordi verden ikke er 'udenfor', den er inde i os. Det er dette mærkelige paradoks, som efter min opfattelse er omdrejningspunktet for Merleau-Pontys fænomenologi: Hvordan kan vi se noget, som ikke er? Hvordan kan vi skabe mening om noget, vi ikke har erfaret i direkte forstand? Kun ved en søgen efter den skjulte struktur af mening bag eller hinsides det vi sanser kan vi komme nærmere en forståelse af verden og os selv i den. På den måde anerkender Merleau-Ponty essens som fænomenologiens grundlæggende fundament. Der *er* en grundlæggende struktur, som det er fænomenologiens opgave at afdække, men den er først mulig at indfange i den fænomenologiske analyse og ikke i den direkte perception i de konkrete møder med verdens situationer.

Det er i lyset af ovenstående, at Merleau-Ponty udvikler sin fænomenologi. Ikke som en dualistisk adskillelse af tanke og følelser, subjekt og objekt, mig og dig, nutid og fortid/fremtid, men netop ved at være indlejret i en særlig forbundenhed mellem disse. Mennesket er grundlæggende *transcendent*, i betydningen at mennesket qua sin kropslige væren-i-verden konstant skaber forbindelser og sammenhæng, som overskrider det subjektivt oplevede og bringer os i kontakt med dimensioner af mening, som væver tid, sted, objek-

ter, situationer, tanker, fornemmelser og følelser sammen i en flerdimensionel betydning.

Verden er i sin form flydende og i konstant forandring og er som sådan uforudsigelig, fordi verden grundlæggende er uafhængig af den menneskelige væren. Ikke desto mindre er mennesket i konstant berøring med verden, og det er i dette møde, som Merleau-Ponty beskriver som den kropslige intentionalitet, at der opstår mulighed for at skabe mening i de levede erfaringer som fremtræder for bevidstheden og som forbinder kroppen med tid, rum og ting, som ikke er givet i det umiddelbart oplevede liv. Som Baldwin så ramende udtrykker det med reference til Merleau-Pontys tænkning:

“His major claim is (...) that our embodiment brings to our perceptual experience an a priori structure whereby it presents to us in consciousness as experience of a world of things in space and time whose nature is independent of us. It is our ‘bodily’ intentionality which brings the possibility of meaning into our experience by ensuring that its content, the things presented in experience, are surrounded with references to the past and future, to other places and other things, to human possibilities and situations” (Merleau-Ponty; Baldwin, 1948/2004, s. 9)¹⁵.

Det er vigtigt at påpege, at verden ifølge Merleau-Ponty altid er i bevægelse og forandring, hvilket betyder, at det grundlæggende ikke er muligt at fiksere verden som et stilbillede. Eller med andre ord: det er ikke muligt at indfange verden i sit sande væsen, bl.a. fordi ”verden” konstant forandrer sig. Merleau-Ponty fremhæver dermed, at fænomenologi er en stadig søgen efter en forståelse af verden i forandring og at det er en undersøgelse, der aldrig kan blive fuldkommen. Derfor må en fænomenologisk undersøgelse aldrig blive en doktrin, som påstår, at have fundet sandheden. Verden er således grundlæggende mystisk, men det er netop fænomenologiens opgave at afsløre verdens mysterium (ibid.: xxiv).

Væren-i-situationen

Det særligt interessante for mig at se er Merleau-Pontys fastholdelse af situationens betydning for kroppens væren-i-verden. Enhver levet erfaring er situeret i en social kontekst af mening, som både er forankret i en *fysiske-fysiologiske* grundforståelse, som udgør kroppens vendt-sig-mod det konkret oplevede,

¹⁵ Citatet er hentet fra Baldwins introduktion til det refererede værk af Merleau-Ponty.

men som også har grund i en *eksistentiel* forståelse, når det, vi konkret oplever, vender sig mod os selv som subjektet, der erfarer. Eksistens kommer før essens, siger Merleau-Ponty og mener hermed, at vi må se på den indvirkning, som situationerne har for subjekternes levede erfaringer fremfor at fremstille verden som en struktur, der er relativ uforanderlig for menneskelig handling og refleksion og som vi må vurdere subjektets væren i verden ud fra. Verden erkendes først, når kroppen involverer sig i sin faktiske omgang med den konkrete situation som en *væren-i-situationen* og når den umiddelbart levede erfaring indgår i en sanset-sanseligt forbindelse med konkrete begivenheder og hverdagsoplevelser, som ikke umiddelbart styres af kognition og rationelle overvejelser.

Kroppen agerer i primær forstand ud fra en fornemmet relation til verden, som dels har grund i situationens sansede betingelser for kroppens orientering og bevægelser og dels ud fra kroppens egne nedgroede vaner, som er dybt forankret i kropsstrukturen, og som gør at kroppen bevæger sig netop på *den* måde, og netop ser *dette* fra netop *denne* vinkel og med *denne* forståelse og indsigt. Kroppen skal ikke forstås som et isoleret subjekt, men er indlejret i en historicitet, der betyder at møderne med verden ikke alene bestemmes af (den) subjektets målrettede bevægelser i det spatiale rum, men i høj grad udsættes for vilkårlige møder med situationer, som ikke kan forudsiges, men som kroppen kastes åbent ud i.

Den intentionelle bue

Merleau-Ponty viser, at kroppen ikke blot er et tomt hylster, der reagerer på ydre stimuli eller står i et distanceret forhold til verden, men aktivt skaber sin verden og skabes af verden i en særlig form for vekselvirkning. Det særlige ved Merleau-Pontys kropsbegreb er at kroppen allerede *er* forbundet med verden i en form for universel intentionalitet, som Merleau-Ponty kalder den *intentionelle bue*, der ligger udover perception og som 'spænder' menneskets meningsfulde handlinger ud over situationer, tider og rum og skaber en samlet enhed af menneskelig sansning, intelligens, evne til at opfatte og retningen for bevægelse. Den intentionelle bue er fundamentet for den menneskelige væren-i-verden, den er indlejret i vores natur, og gør mennesket til et menneske fysisk set, moralsk set og ideologisk set. Og den peger ud mod den verden, det miljø og de situationer, som mennesker på alle tider har befundet sig i og lært at håndtere, beherske, gå i symbiose med eller bekæmpe alt efter de

situationelle betingelser, som mennesket har befundet sig i på forskellige tider.

Mennesket er således af natur disponeret til at indgå i meningsfulde sammenhænge, uanset om de levede erfaringer er reflekterede eller ej. Der er ikke tale om dispositioner i form af reflekser, man finder hos dyr, men et sæt af kollektivt erhvervede strukturer, der er nedarvet i hver enkelt menneskes kropsstruktur i *ontogenetiske forstand*, som generelle dispositioner for menneskets omgang med verden i tanke og handling. Det betyder ikke at hvert enkelt menneske er ens. Dispositionerne udvikles løbende, hvilket betyder at vaner grundlæggende er fleksible, intelligente og multirettede i og med at de kropsliggøres i de situationer og miljøer, som mennesket livshistorisk gennemlever. Mennesket er altså grundlæggende rettet mod verden, og denne rettedhed er dybt integreret i vores kroppes sansede og handlende møde med verden, dens situationer, møder med den anden og med ”tingen”.

Kroppens intentionalitet

Merleau-Ponty er optaget af udviklingen af kroppens intentionalitet – eller den *meningsfulde kropslige rettedhed*, som jeg vælger at kalde det – altså hvordan mennesket i kraft af sin kropslighed, skaber mening i verden. Kroppen placerer os i meningsfulde situationer i verden, der er meningsfulde så længe som de er forbundet med en erfaret verden. Den meningsfulde kropslige rettedhed betyder, at mennesket med sin krop kan række ind i verden, gribe den og lære den at kende. Og ikke bare *kan*, den *gør* det allerede.

Kroppen er vævet sammen med verden og rettet mod konkrete situationer, som lige nu kræver, at jeg kan noget bestemt, men som sætter sig igennem på et før-refleksivt plan. Men hvilke handlinger som udføres, afhænger af subjektets tidslige kropserfaringer, hvor kroppens erfaringer både rækker ud fra en levet fortid, men også rækker ud mod en potentiel fremtid.

Intentionalitet udvikles ikke som følge af en bevidsthedsakt eller som et resultat af intellektuel rationalitet men har grund i *kropsskemaet*, der refererer til kroppens før-refleksive tilstedeværelse i verden. Kropsskemaet er menneskets implicitte ”viden” (eller rettere kropsforankrede erfaring) om sin egen krops aktuelle og mulige position i det fænomenale handlingsfelt. Selvom skemaet er en vag form for kropsfornemmelse, er den i meget høj grad medvirkende til, at subjektet føler sig sikker i sine handlinger, f.eks. når et mindre-årigt barn med sin hånd rækker ud efter en genstand, uden at dette er udtryk for en kalkuleret bevidsthedsakt. På den måde er kropsskemaet et sæt af

kropsliggjorte færdigheder eller vaner, som udføres uafhængig af tankens rettethed som en form for præ-refleksiv mestring af både min krop og dens umiddelbare væren i det rumslige og tidslige miljø, hvilket for Merleau-Ponty er selve fundamentet for vores aktioner.

Vaner, som skaber vores individuelle liv og aktioner og som er integreret i vores kropsskema, er ofte *kollektivt delte* hvilket betyder, at de indgår som integrerede elementer af en given social gruppes praktiske meningsfuldhed. Det betyder at specifikke sociale grupper udvikler en særlig delt kropsstruktur og en række specifikke kropsteknikker, som knytter sig til den måde de er i verden på, den måde de forstår verden og handler i den på en meningsfuld måde.

Begrebet *kropsbillede*, eller i daglig tale kropsbevidsthed, er subjektets mere eller mindre tydelige billede af sin egen krops fysiske fremtræden og formåen og er noget der 'opdages', når subjektet bliver sig bevidst om sig selv i situationen, enten ud fra en refleksiv selviagttagelse eller fra en ubestemt fornemmelse af sammenhæng mellem krop og situation.

Subjektets oplevelser af sig selv er derfor ikke isoleret fra dets sociale miljø og rum af mening. Det er i omgangen med tingene eller objekterne i verden, at den meningsfulde kropslige rettethed udgår fra. Subjektet er ikke at betragte som en isoleret størrelse, men som en integreret del af en social gruppe, hvis måder at være i verden på skaber en særlig form for meningsfuld væren-i-verden.

Tingen i sig selv

Merleau-Ponty søger med sin fænomenologi at vise vej til, hvordan der kan "gengskabes" en oprindelig sammenhæng mellem menneske og verden, hvilket fra hans optik er et paradoks, da mennesket allerede er dybt forankret i den verden han befinder sig i, men som objektiv tænkning systematisk har udvisket.

Merleau-Ponty ønsker at føre videnskaben tilbage til menneskets oprindelige forbundenhed til verden og dens fænomener: "We must discover the origin of the object at the very center of our experience; we must describe the emergence of being and we must understand how, paradoxically, there is for us an in-itself" (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. 82-83, forfatterens understregning). Sætningen skal ikke forstås i dualistisk forstand som en afstand mellem perspektiver, men en særlig form for indre forbindelse mellem subjekt og objekt. Objektet skal ikke ses som 'noget' udenfor os selv, som vi

påhæfter en særlig kvalitet, men har en særlig meningsfuldhed indefra og i sig selv og som - i den udstrækning, at vi er åbne for objektets indlejrede betydning - gør, at vi kan finde en mening, som forbinder os med den verden, vi er i.

Da perciperede objekter ifølge Merleau-Ponty er immanent betydningsfulde, handler det ikke blot om at undersøge den mening, som er indlejret i objekter, men fundamentalt at anerkende at de har en mening (ibid.: 42). Først når subjektet når til denne erkendelse kan det lade sig forankre i objektet og dermed vende blikket fra at betragte objektet 'foran os' til et 'i sig selv'. Merleau-Ponty bruger metaforen at 'tage bolig' i objektet. På den måde søger Merleau-Ponty at overskride enhver tendens til at objektgøre genstande i verden.

Et objekt - i den udstrækning den er betydningsfuld for os - skal i videre forstand ikke forstås som fysisk entitet, men den virkningsfuldhed den har i vores følelsesliv og for vores erkendelser i verden. Epistemologisk set søger Merleau-Ponty således ikke blot i sin fænomenologi at åbne vores øjne for objekters immanente betydning, men at fremhæve at ting som vi oplever også gør noget ved os. Vi virker blandt ting, rører, lugter og mærker dem, men i den samme bevægelse virker de også tilbage på os. Forudsætningen for at vi kan åbne os for tingen i sig selv er imidlertid, at vi er i en sansemæssig relation i verden, hvor vi både sanser verden og lader os indfange af den i et reversibelt forhold med det, vi ser og den, vi er. Det er imidlertid først når vi formår at træde ud af vores forestilling af at vi ser verden gennem et jegperspektiv, der er afgrænset fra verden, og dermed ophæver dualismen mellem et 'jeg' og et 'det', at vi knytter os til verden og dens indlejrede meningsfuldhed. At blive en del af verden er derfor en aktiv proces, hvor subjektet konstant går i dialog med verden og forsøger at forstå den 'indefra'. Dette indstilling er ikke ækvivalent med at skifte position, altså ved i den modsatte bevægelse at 'se sig selv udefra', men at indfange det 'anonyme felt' af mening, der ligger i mellemrummet mellem positionerne 'mig' og 'det', 'her og der' og andre tilsvarende distinktioner. På den måde kan man tale om, at den naturlige indstilling (vores ureflekterede hverdagsoplevelser) rummer det transcendent i sig, forstået på den måde at vi konstant finder mening i de sanseoplevelser vi oplever i verden, når vi lader os åbne for den. Det er imidlertid ikke intellektet, der først indfanger mening, men den sanseligt-sansende krop.

Merleau-Ponty fremhæver imidlertid at sanseoplevelser ikke i sig selv afslører verdens iboende meningsfuldhed, men at de er forudsætningen for at vi forbinder os til verden, at vi perciperer den. Den egentlige mening med de

ting, vi møder, opstår først, når vi forbinder os med de 'skjulte' dimensioner, som peger ud over subjektets umiddelbart sansede verden og ind i et rum af 'usynlig' meningsfuldhed, som hverken den direkte sansning eller den rationelle tanke kan nå. Det er ud fra denne grundlæggende forståelse af menneskets væren-i-verden, der udgør afsættet til en 'ny' kropsforståelse (den fænomenale krop), hvor kroppen er involveret i et 'projekt' i en social kontekst. Som Merleau-Ponty skriver: "The body is the vehicle of being in the world, and having a body is, for a living creature, to be intervolved in a specific environment, to identify oneself with certain projects and to be continually committed to them" (ibid.: 94).

Sansning og perception

Merleau-Ponty stiller et fundamentalt spørgsmål: hvordan kan vi "se" noget uden at synet bliver afgrænset af sit eget perspektiv? Perceptionen indfanger den særlige form for intentionelle opmærksomhed, som skaber en forbindelse mellem objektet i sig og den særlige mening, der tillægges objektet og gør det genkendeligt og meningsfuldt, eller som Merleau-Ponty udtrykker det: perceptionen åbner et vindue mod tingene.

Perception udgår ikke fra en bestemt position, hvor en tanke rettes fra noget (subjektet) mod noget (objektet). Perception er grænseløs og skal forstås som en flydende bevægelse, som er allestedsværende. På samme måde er kroppen ikke bundet af sit fysiske hylster, men skal grundlæggende forstås som aktiv og meningsskabende. Fra Merleau-Pontys optik er mennesket ikke tænkende, men primært handlende i et socialt rum. Det er ikke det samme som at sige, at mennesket ikke tænker, men at tænkningen i betydningen *refleksion*, kommer *efter* det sansemæssigt oplevede. Det sansede er en form for hverdagserfaring, der ikke i sig selv er meningsfuld, fordi den er udtryk for et "u-filtreret" møde med verden, før der etableres tænkning, refleksion og bevidsthed. Ikke desto mindre er det sansede en forudsætning for at kunne indfange det meningsfulde i menneskets omgang med verden, men som fundamentalt er skjult i 'synlig' sansemæssig forstand. Det sansede indgår præbevidst, altså før bevidstheden indfanger det sansede objekt og gør den til genstand for opmærksomhed. I synet f.eks. kastes bidder af den visuelle verden ind mod vores nethinde, hvilket danner grundlaget for synssansens opfangelse af noget, som imidlertid skal omformes et sted 'bag' retina for at skabe en mening af det sansede. F.eks. er oplevelsen af farven rød ikke givet

på forhånd, det skal kunne 'genkendes' og omformes før en prik bliver til en bestemt farve.

En sanseoplevelse er derfor ikke "ren" i sig selv, men skaber en åbning mod de kvalitative egenskaber, der forbindes med objektet, der ses på og som forstås i forhold til noget andet. Sansningen fremstår således som figur på en grund for at give mening for bevidstheden. Der er altså en særlig kvalitet forbundet med det sansede, men Merleau-Ponty fremhæver, at kvaliteten ikke er et element af bevidstheden, men en særlig egenskab ved objektet (ibid.: 5). Det er denne kvalitet – der ikke på forhånd er givet – der skal undersøges for at indfange objektets iboende meningsfuldhed. Det betyder også, at kvaliteten af objekts meningsfuldhed ikke kan afgrænses, men er grundlæggende uendelig i sin indlejrede meningsfuldhed.

Perception er en særlig måde at forbinde sig med verden på, som har grund i meningens "usynlighed", som Merleau-Ponty kalder det *ubestemte felt*. Det kan ikke begribes i logisk-rationel forstand, men fornemmes bagved eller hinsides oplevelsen af "ubekymrede" hverdagslivserfaringer, men som ikke desto mindre har rod i det vi sanser i møder med genstande i verden. Merleau-Ponty udtrykker det således: "*When we reach the limits of the visual field, we do not pass from vision to non-vision (...) what we see is always in certain respects not seen: there must be hidden sides of things, and things 'behind us', if there is to be a 'front' of things, and things 'in front of us', in short, perception*" (ibid.: 323).

Perceptionen rækker ud over det "sansede-erfarede" og "synligt-sete" og ind i det usynliges felt af skjult mening. På den måde er perception indlejret i et umiddelbart paradoks: verden er, den sanses, men dens grundlæggende betydning kan ikke perciperes i direkte forstand, men må afdækkes og afsløres i en stadig søgen efter den iboende skjulte mening bagved eller hinsides det sete. Det er denne fundamentale grundforståelse, der betegner menneskets væren-i-verden. I Merleau-Pontys optik er det f.eks. ikke synet i sig selv, der sendes mod objektet, der skaber grundlag for forståelse af objektet, men den mening der allerede ligger indlejret i objektet, der skal hentes frem og forbinde mennesket til verden på en ny måde, som udtrykker den oprindelige måde, mennesket forbinder sig til naturen omkring sig. Med andre ord: mennesket er ikke blot i verden, verden er i mennesket.

Bevidsthed og erkendelse

For Merleau-Ponty er bevidsthed at stå i en indre kommunikativ relation med verden, med kroppen og med andre mennesker, ikke ved at være ved siden af

dem men med dem (ibid.: 111). Merleau-Ponty nævner som eksempel: når jeg siger at et objekt ligger på et bord, er det udtryk for at jeg mentalt set er *på* bordet eller *i* objektet. Kun ved at forbinde mig til fænomenet i sig selv kan jeg bebo det i sin totalitet.

I Merleau-Pontys optik har bevidsthed ikke en kraft, som udgår fra nogen mod noget. Bevidstheden *er* en kraft, der forbinder det synlige og usynlige, det aktuelle og det potentielle, det konkrete og det abstrakte til én sammenhængende form. Det er bevidstheden, der så at sige binder erfaringen sammen og forankrer subjektet i verden over tid og rum. F.eks. kan en fortælling - mens den fortælles - skabe en fornyet forståelse for subjektet, fordi subjektet har kraften i sig til at opleve noget, der ligger hinsides den umiddelbart oplevede erfaring, ved at beskrive hændelserne på en ny måde, hvor han så at sige ser begivenheden fra oven, fra neden og hinsides det konkrete og faktisk skete (ibid.: 153). Den ny måde at finde mening i verden på kan ligge fjernt fra den oplevede situation, men det gør ikke fortællingen usand. Fortællingen følger blot et andet spor af meningsfuldhed, end det der oplevedes konkret mens det skete. Bevidstheden er derfor i en konstant og aldrig afsluttet dialog med de levede erfaringer i et forsøg på at skabe mening i dem.

Grundlæggende er der tale om en transformerende bevægelse i bevidstheden, hvor opmærksomheden rettes mod objektets allerede indlejrede struktur af mening, for derefter at kunne forstå tingenes sammenhæng på en ny måde: "*To look at an object is to inhabit it, and from this habitation to grasp all things in terms of the aspect which they present to it*" (ibid.: 79).

Den dybere mening om "noget" erkendes således ikke i direkte forstand, men henter sin iboende meningsfuldhed i det Merleau-Ponty benævner det "ubestemte felt", som udgør en *horisont af mening*, dvs. den grundstruktur, hvor objektets immanente meningsfuldhed er indlejret. Det betyder, at subjektet konstant må indgå i en aktiv konstituering af mening, der forbinder det synlige-usynlige. Med Torben Hangaard Rasmussens ord er der således både et "nærværende" og et "fraværende" aspekt i perceptionen, der hænger sammen, i den udstrækning, at fænomenets usynlige side allerede er medreflekteret (Rasmussen, 1999, s. 54). Når vi således befinder os i et "nu" er vi samtidig forankret i en fortid, som rækker ind i en fremtid. Og når vi er på et "sted" er vi ikke blot optaget af tingene som visuelle genstande. Vi fornemmer med hele vores krop et større rum af mening, som finder vej til vores bevidsthed som "ekkoer" af skjulte dimensioner, som overskrider vores umiddelbare sanseerfaringer.

Kroppens holistiske betydning

Merleau-Ponty påpeger med sin kropsfænomenologi behovet for at udvikle et kropsbegreb, som ligger ud over den 'objektive' kropsforståelse. Med den 'fænomenale' kropsforståelse er kroppen ikke en ting. Kroppen *er*. Den er væren og ikke masse, den er form og ikke substans. For som Merleau-Ponty selv skriver:

"I move external objects with the aid of my body, which takes hold of them in one place and shifts them to another. But my body itself I move directly, I do not find it at one point of objective space and transfer it to another, I have no need to look for it, it is already with me – I do not need to lead it towards the movement completion, it is in contact with it from the start and propels itself towards that end" (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. 108).

Merleau-Ponty italesætter her kroppens dobbelte betydning: på den ene side kroppen som den sansede, dvs. *den objektive krop*, der indgår i en betydnings-skabende relation med verdens synlige side. På den anden side italesættes kroppen som sanselig *fænomenal* krop, som er aktiv meningsskabende i den usynlige relation med verden.

Den objektive krop er udtryk for den side af kroppen som orienterer sig i et fysisk miljø og hvor synssansen, høresansen, lugtesansen den taktile sans og andre sanser indfanger og forbinder sig til de objekter, der fremtræder betydningsfulde i situationen. Kroppen forbinder sig her i en direkte relation med omgivelserne som konkret opleves i sansemæssig forstand. Som Merleau-Ponty siger: "*One cannot (...) conceive any perceived thing without someone to perceive it*" (Ibid.: 375). Den fænomenale krop er derimod orienteret mod det der ikke ses med synet eller høres med øret, men som ikke desto mindre har en meningsfuldhed hinsides det faktisk oplevede, i et ubestemt felt som en usynlig horisont af mening. Kroppen handler således ikke blot på det, den ser, hører, lugter eller på anden måde mærker med sanserne, men i høj grad det, den fornemmer, som ligger skjult udover det set og som ikke kan refereres til brug af kroppens fysiologiske sanser. Denne kropsforståelse er udtryk for at kroppen opfatter langt mere end den indfanger ved sansers brug og refleksiv tænkning. Den fænomenale side af kroppen går på en måde "bagom" tingens synlige fremtræden og finder dér en særlig mening og ophæver dermed tingen som en fysisk genstand.

Kroppens to sider er imidlertid forbundne, idet de forholder sig til hinanden som ret og vrang: en side som vender sig mod objektet i en søgen efter at skabe betydning af det, der fremstår synlige, men samtidig en bevægelse

mod det usynlige, som søger at indoptage objektets skjulte horisonter af mening i sig (Merleau-Ponty/Brandt, 1969, s. 259-260). Som mennesker er vi, som tidligere nævnt, ikke blot opmærksomme på det synlige, som træder frem for vores blik, vi indoptager også det usynlige i det sete. Det usynlige ligger dermed som baggrund for det synlige, ikke som en modsætning, men som en forudsætning for at finde mening i det synlige.

Merleau-Ponty bruger fænomenet *quale* som forklaring på, hvordan det usynlige kan indfanges og erkendes i refleksionen. Han beskriver quale som en

”uendelig tynd hinde, en på én gang ulæselig og indlysende meddelelse, som man enten har eller ikke har opfattet (...) en art passage mellem altid åbne ydre og indre horisonter, noget der blidt berører forskellige områder af (...) synets verden og får dem til at klinge på afstand” (ibid.: 252).

Quale kan altså siges at være en særlig form for ”åbning” eller ”meddelelse”, der gør det muligt for perception at indfange de usynlige dimensioner af mening i ”tingen”, som ikke kan ses eller sanses i direkte forstand, men hvis eksistens vi kan fornemme i kraft af dets quale, forudsat at vi har ”tunet os ind på” fænomenet via en særlig opmærksom rettet. På den måde er der en tale om en reversibel og potentielt aldrig uafsluttet bevægelse mellem på den ene side den fysisk-fysiologisk oplevede verden og den virtuelt følte verden, og mellem verden som vi objektivt bevæger os i og verden som vi eksistentielt forbinder os til. De to sider af kroppen hænger derfor sammen, som var de forsiden og bagsiden af en mønt. Eller som Merleau-Ponty udtrykker det: ”*en tosidet væren, på den ene side ting blandt andre ting, og på den anden side den, der ser og rører dem*” (ibid.: 258).

At skabe mening på tværs af tid og rum

I videre forstand kan kroppen trække sig selv ind i et særligt rum af ”potentialitet” (ibid.: 125) som ophæver kroppens objektive ’side’. I dette rum af mening introducerer Merleau-Ponty et særligt fænomen i kroppens perception, *levet distance*, som er udtryk for at kroppen altid retter sig mod dets omgivelser, men at omgivelserne ikke nødvendigvis behøver at have grund i subjektets eget oplevede liv:

”Our body and our perception always summon us to take as the center of the world that environment with which they present us. But this environment is not necessarily that of our own life. I can ‘be somewhere else’ while staying

here (...) a 'lived' distance binds me to things which count and exist for me, and links them to each other. This distance measures the 'scope' of my life at every moment" (ibid.: 333).

Levet distance gør det således muligt for os at forbinde os til hændelser, som vi ikke selv oplever i direkte forstand og finde mening i dem på trods af at vi ikke udlever dem selv i den konkrete tid og på det sted, hvor de faktisk finder sted. På den måde er levede erfaringer ikke tidsligt forankret i et nutidigt sæt af hændelser, der finder sted på et afgrænset sted. Erfaringerne rækker potentielt ud mod fremtiden i en søgen efter det særligt betydningsfulde i en oplevet fortid, der giver en anderledes mening i en levet nutid, der hele tiden er i forvandling. Det, vi kalder "nuet", har en anderledes betydning, når vi lever den i den sansede forankring i nuet og når vi genoplever den på afstand i rum og tid. I den umiddelbart levede tid forestiller vi os, at nuet hele tiden er med os, men bag denne oplevelse af nutid gemmer sig horisonter af mening i en fortid og fremtid, som kan kaldes frem, når vi træder på afstand af den faktiske begivenhed. Når det sker, vil vi kunne hente en mening frem, som er skjult i vores umiddelbare deltagelse i verden, og vores handlinger i verden vil kunne træde frem på en grund af meningsfuldhed som er skjult, mens vi udlever dem.

En anden dimension af kroppens perception er, at den kan etablere en kontakt med en virkelighed, der ikke behøver at være faktisk forekommende. Vi kan forestille os ting, som ikke behøver at fremstå som realiteter, men som ikke desto mindre er virkelige i subjektets egen forestillingsverden. I sine mange eksempler med psykisk sygdom fremhæver Merleau-Ponty at for at skabe mening i den 'syges' oplevelsesverden må vi forsøge at forstå denne verden i sig selv og dermed ophæve skellet mellem sygdom og normalitet. Kun ved at 'bebo' den andens oplevelsesverden kan vi gøre os bekendt med den andens måde at opleve sig selv og verden på, og dermed få en fundamental forståelse for den særlige livsverden, der udgør den andens væren-i-verden. Ud fra den betydning er den psykiske patient ikke 'anderledes', 'forkert' eller 'unormal', det er et menneske, som er i verden på en særlig måde, som giver mening for hans eller hendes virkelighedsopfattelse. *Surrealistiske* oplevelser af verden bør f.eks. have en særlig plads i vores forståelse af væren-i-verden, ikke i opposition til det reelt forekommende, men som meningsfuld for den måde vi skaber mening om det, der ikke er, men på en måde alligevel er, fordi kroppen konstant skaber mening og sammenhæng i verden. På den måde eksisterer der i Merleau-Ponty ikke en skelnen mellem rigtig og forkert, sandt eller falsk. Der er blot tale om forskellige måder at forstå og agere på i verden, ligesom at der, som Merleau-Ponty fremhæver, er flere måder for

kroppen at være krop på og flere måder for bevidsthed at være bevidsthed (ibid.: 143).

Virkeligheden opleves således på forskellige måder i forhold til vores forankring i verden, nogle gange har vi oplevelsen af en form for realitetsoplevelse, når vi kan finde en meningsfuld sammenhæng i vores liv, andre gange oplever vi en form for *parallel virkelighed*, måske især når vi genoplever særlige begivenheder på afstand og som følge af den afstand kommer i en særlig berøring med horisonter af mening, som fremstod diffuse i den konkret oplevede situation. Det er denne særlige forbundenhed, hvor virkeligheden på en måde fremstår uvirkelig, som jeg i det følgende vil se nærmere på og som, efter min mening, danner afsæt for Merleau-Pontys eksistensbegreb.

Eksistens og mening

Merleau-Ponty bruger ordet ”opmærksomheden” (*attention*) som en særlig form for rettedhed i perception, der søger at kaste lys over et objekts skjulte bagside, og som finder vej som meningsfuld kropslig rettedhed, når kroppen i en aktiv bevægelse forbinder kroppen med tingene og søger at finde mening og sammenhæng i den særlige situation, som subjektet befinder sig i. Attention har imidlertid en særlig form for ”indre” betydning, som rækker ind i erfaringens eksistentielle meningsfuldhed som ”indre bevidstgørelse” (*awareness*), der forbinder selvet med det perciperede og mærker dets nærvær i vores affektive liv. Erfaringen synes at undergå en særlig kropslig forandring når ”attention” transformeres til ”awareness”. Ifølge Merleau-Ponty sker der en særlig transformation af mening, når vi i vores omgang med verden kommer i *berøring* med den, og i denne berøring mærker en ubestemt horisont af mening, som ligger bag genstanden, blikket rammer, og det subjekt som blikket udgår fra.

At trænge ind i det ”andet” er at forbinde det andet med sig selv og mærke den indre forbindelse som dette andet har på sit eget selv. På den måde er der en forbindelse mellem det ydre (det sansede) og det indre (følelser) som har grund i det eksistentielle rum i perceptionen. F.eks. kan vi ikke vide, hvilken kvalitet, der gemmer sig bag et smil, men vi kan genkende smilet og tillægger det alt efter situationen en mening, f.eks. glæde, fordi vi selv kan genkende stemningen i os og fordi denne kvalitet giver mening i den situation, den ’ses’ i. Og ikke blot giver mening for situationen: glæden, der viser sig som smilet er situationen, fordi situationen er glæde. På den måde er der en synlig

forbindelse mellem det synlige og det usynlige, fordi mennesket intuitivt er i stand til at skabe mening fra tegn til betydning og vice-versa.

For Merleau-Ponty er subjektivitet derfor et fænomen, hvor bevidsthed, det fysiske, fysiologiske og biologiske smelter sammen i en integreret proces i kroppens væren-i-verden og hvor subjektet i en særlig forankring i verden kan komme i berøring med de eksistentielle dimensioner af det levede liv:

”At the very moment when I live in the world, when I am given over to my plans, my occupations, my friends, my memories, I can close my eyes, lie down, listen to the blood pulsating in my ears, lose myself in some pleasure or pain, and shut myself up in this anonymous existence which subtends my personal one. But precisely because my body can shut itself off from the world, it is also what opens me upon the world and places me in a situation there. The momentum of existence towards others, towards the future, towards the world can be restored as a river unfreezes” (ibid.: 191).

Kroppen er derfor ikke blot forbundet med hverdagslivets projekter, men kan bevæge sig relativt frit rundt, ind og ud mellem oplevelser, som på en og samme gang forbinder subjektet med det konkrete og det abstrakte. I rummet mellem konkret-abstrakt synes der imidlertid at være en særlig åbning for den eksistentielle meningsfuldhed, hvor subjektet kommer i berøring med et eksistentielt rum af følt samhørighed med den anden, situationen og med verden. Men for at åbne sig for det eksistentielle rum, som ophæver subjektets forankring i den fysiske verden, må subjektet være forankret i den fysiske verden, da ideer, tanker og refleksion ikke opstår af sig selv. Eksistens tager på den måde afsæt i konkrete oplevelser af møder i den fysiske verden, som åbner subjektet for skjulte horisonter af mening. Det sansede og det reflekterede smelter sammen og udgør hinandens forudsætninger for at leve og genopleve verden i sin mangfoldighed. Med andre ord: vi kan kun skabe mening, hvis vi er i rummet af levet erfaring og hvis det vi sanser fremstår meningsfuldt, fordi det får os til at forbinde os til verden omkring os.

Den umiddelbare sansning er altid tilfældig (contingent) og afgrænset (finit), men giver os oplevelsen af håndterbarhed i vores omgang med verden: vi rykker os i den, vi bevæger ting fra steder til steder, vi ser noget, vi finder ud af noget osv. Men stederne, objekterne og projekterne, vi involverer os i, står ikke i et afgrænset forhold til verden. Verden er som sådan et ubestemt felt af meningsfuldhed, en uendelighed af potentialitet, hvis mening ikke kan ses i direkte forstand, men fornemmes udover det sansede. F.eks. når vi på en ganske særlig måde mærker verden ved at støde os på den. Eller når vi føler smerte eller vellyst, når vi føler vi fejler eller oplever at noget ’lykkes’.

Ifølge Merleau-Ponty er vi som mennesker kastet ind i en verden. Hændelser ligger før os, bagved os og i en fremtid, som vi ikke kan begribe omfanget af, men som ikke desto mindre har indvirkning på og leder vores krop i særlige retninger vi ikke er bevidste om, men intuitivt fornemmer. Deri ligger grunden for kroppens prærefleksive væren-i-verden. Det enkelte subjekt kan måske føle at have styr på og kontrol over sit hverdagsliv, men denne oplevelse er kun tilsyneladende, da menneskets omgang i verden er præget af tilfældigheder og uforudsigelige møder med situationer, der konstant udfordrer vores 'projekter' i livet. Det sociale miljøes indvirkning på subjektet tvinger os til at tilpasse vores forståelseskategorier til de situationelle betingelser eller at udvikle fortrængningsmekanismer, hvis stødet mod verdens begivenheder er for voldsomt.

For at forstå vores "sande" tilblivelse i verden må vi derfor udvikle en særlig form for eksistentiel refleksion, som forbinder os til det prærefleksive møde med verden, og som overskrider vores umiddelbare måde at forbinde os til og håndtere verden på. Denne "ny-orientering" er et fundamentalt holdningsskifte væk fra den objektive tænkning, hvor subjektet gradvis vender blikket væk fra sit eget perspektiv i bestræbelsen på at indleve sig i objektet og derigennem forbinder sig til det og sig selv på et fornyet erkendelsesgrundlag.

Det eksistentielle drama

For Merleau-Ponty hænger det fysiologisk tæt sammen med det psykiske. De kan ikke adskilles. Som Merleau-Ponty udtrykker det: "*the bodily event always have a psychic meaning*" (ibid.: 185). Den fysiske bevægelse f.eks. "at række ud efter noget" er med bevægelsen at ville omslutte objektet i sig, at gøre det til sin. Og at se er i Merleau-Pontys optik at røre genstanden med synet, med hånden eller med tanken, hvilket kan være i en konkret her og nu situation eller som et brudstykke af en erindring på afstand fra situationen. Når kroppen gør noget med objektet er der imidlertid også en bevægelse, der går den anden vej: objektet gør også noget ved subjektet.

At røre har derfor en reversibel meningsfuldhed i sig, der knytter an til kroppens dobbelte betydning. At røre i fysisk-objektiv forstand ligger i synet som det vi ser, i hånden som det vi mærker ved genstanden og i tanken, det vi fokuserer vores opmærksomhed på. Men at røre rækker også ind i det psykisk-eksistentielle som en særlig *berørthed*, f.eks. når det vi ser vækker en følelsesmæssig stemthed af f.eks. glæde, sorg, angst, attrå. Når det sker, er vi i en

særlig eksistentiel forbindelse med verden, hvor objektet udgør en form for genspejl eller genklang af de følelser, subjektet mærker i sig selv i sin omgang med verden.

For Merleau-Ponty hænger det sansede og det sanselige sammen i en reversibilitet, der binder det fysiologiske og det psykiske sammen. Synet er således en følen med blikket, der både forbinder subjektet med objektet som en måde at bebo objektet, men i denne bevægelse forbindes også subjektet med sit eget selv. F.eks. i den fysisk-kropslige bevægelse er det 'at træde frem' ikke blot en intentionel bevægelse om at tage objektet i besiddelse og dermed opfylde den indlejrede intentionaltet, der ligger i bevægelsen fremad, f.eks. 'jeg vil noget'. Bevægelsen må for at kunne opfylde sin egen intentionaltet have genklang i en indre-psykisk følelse af sikkerhed i bevægelsen: 'jeg kan'. På den måde afspejler sameksistens i subjektets væren i verden de psykiske processer, der foregår i subjektets egen krop, som en sameksistens med sit eget selv. Når 'jeg vil noget' er forbundet med en grundlæggende følelse af 'at jeg kan' er subjektet fundamentalt i en form for psykisk harmonisk tilstand mellem at ville, gøre og kunne.

Men der foregår imidlertid en parallel proces, når kroppens intentionelle rettedhed udtrykt med ordene 'jeg kan' rejser et implicit spørgsmål vendt mod sit eget selv og væren-i-situationen i form af spørgsmålet: 'kan jeg?'. Forudsætningen for at dette kan ske er at subjektet oplever at blive kastet åbent mod denne verden i en aktiv bevægelse, der i særlig grad forbinder subjektet til objektet (det andet eller den anden) i en følelsesmæssig tilknytning. Dette særlige område af erfaringen kalder Merleau-Ponty det *affektive liv*, som i eksistentiel betydning forbinder subjektet med verden via følelserne.

I særligt udfordrende situationer som markerer en tilstand af manglende sameksistens mellem subjekt og verden, vil subjektet kunne mærke, at virkeligheden fremstår diffus, uvirkelig, ukendelig, og ikke kunne forbinde sig med objektet, med den anden eller med situationens indlejrede meningsfuldhed. Hvis følelsen er smertefuld, vil subjektet kunne befinde sig i en situation, som man ikke er i stand til at stå ansigt til ansigt med, men som man alligevel ikke ønsker at undslippe (ibid.: 99). Denne særlige tilstand af kropslige stemthed, indfanger Merleau-Ponty med fænomenet *eksistentielt drama*.

Merleau-Ponty fremhæver at det eksistentielle drama er indlejret i en særlig form for "mester-slave relation", hvor en følt positionering overfor den anden i et "over-under" forhold udvisker følelsen af at stå i et ligeværdigt forhold til den anden, der er betingelsen for sameksistens. I dette drama, som Merleau-Ponty eksemplificerer med at "stå nøgen afklædt foran den andens vurderende blik" kan der i overført betydning ske et brud i subjektets selvop-

levelse. På den ene side vil subjektet kunne føle at være genstand for den andens vurderende blik, som en form for ”slave” og i denne position føle skam over at føle sig underkendt eller have mistet en følelse af kontrol over sig selv. På den anden side kan blikket også være vendt mod den anden i en form for ”hersker”-position, hvorved subjektet kan opleve at føle skyld ved at måtte indtage denne overlegne position.

I særlige tilfælde, hvor subjektet er involveret i en særlig udfordrende hændelse i sin omgang med verden og undervejs møder en eller anden form for barriere, som han hverken har styrken til at overvinde eller flygte fra, vil han kunne blive fanget i forsøget og bruge kræfter til at forny oplevelsen i en form for ’umulig’ fremtidig betydning (ibid.: 95). Denne fortrængningsproces grunder i, at subjektet i en tid ikke føler, at han tilhører den verden, han befinder sig i og derfor ikke formår at forankre sig i den. Når det sker, vil oplevelsen af virkeligheden forstyrres, i og med at subjektet oplever at hændelser i verden udfordrer og muligvis endda splintrer subjektets opfattelse af verdens meningsfulde sammenhæng og skaber en ’diffus’ virkelighedsopfattelse, en særlig illusion, hvor virkeligheden på en måde ’viskes ud’ og dermed mister sin umiddelbare genkendelighed. Subjektet fanges her i et *eksistentielt dilemma*, hvor subjektet er *“involved in a situation which one is not managing to face and from which, nevertheless, one does not want to escape* (ibid.: 99). Med andre ord bliver subjektet fanget i en form for ’ingenmandsland’ eller eksistentielt ”tomrum”, hvor virkeligheden udviskes, fordi den ”objektive” forståelse af verden ikke kan forklare det uforklarlige. Denne tilstand – som kan være momentan eller af længere varighed – er udtryk for en grundlæggende manglende sameksistens med verden, hvor relationen mellem subjekt og verden er brudt.

Bruddene viser sig i kroppens udtryk, f.eks. som tab af taleevnen, tab af hukommelse etc. og mærkes i kroppen, f.eks. som om der er et særligt slør, der lægger sig over sine sanser og får omgivelserne til at fremstå udtidelige, eller en dyne der lægges over øret og får lyde til at fremstå svage og ”uldne”. Sansningerne ændrer sig som følge af den brudte kontakt mellem subjekt og verden og er situationelt betingede og skal derfor ikke forstås som fysiologiske defekter i sanseapparatet. Merleau-Ponty kommer med et konkret eksempel herpå med tab af hukommelse:

”the lost memory is not accidentally lost, it is lost rather in so far as it belongs to an area of my life which I reject, in so far as it has a certain significance (...) Forgetfulness is therefore an act; I keep the memory at arm’s length, as I look past a person whom I do not wish to see” (ibid.: 187).

Merleau-Ponty fremhæver at disse eksistentielle møder med sig selv er foranderlige i tid og rum og dermed udgør et særligt potentiale for transformationen af selvet:

”when the body once more opens itself to others or to the past, when it opens the way to co-existence and once more (in the active sense) acquires significance beyond itself” (ibid.: 191).

Kroppen har med andre ord en særlig evne til at genetablere en sameksistens med verden, når den finder en mening i et andet ’rum’, som åbner den for andre dimensioner af mening, hvorved mening opstår på et fornyet plan, som ligger hinsides den konkrete oplevelse, der har fremkaldt denne tilstand af uligevægt.

Vejen ud af denne smertefulde eksistentielle udfordring er at udvikle et ”dobbeltblik”, hvor subjektet i mødet med det andet pludselig ser sig selv i et nyt lys:

”I samme øjeblik som jeg ser, må synet (...) suppleres af et komplementært eller fremmed syn: mig selv set udefra, som en anden ville se mig, plantet midt i det synlige i færd med at tage et bestemt sted i betragtning” (Merleau-Ponty, 1969, s. 256).

Den ’anden’ skal ikke opfattes i direkte forstand, men i overført betydning som en ubestemt anden, der ekkoer subjektets affektive liv, og som ’vækkes til live’ i bestemte sociale møder med andre subjekter, uanset om vedkommende er til stede eller ej eller i det hele taget findes. Det er med andre ord ikke nødvendigvis tale om en *bestemt* andens syn, men et *ubestemt* andets fremmede syn, som subjektet pludselig kan opdage, overtage og vende mod sig selv. Denne kropslige transformation af subjektets kritiske væren-i-verden begrebssætter Merleau-Ponty med fænomenerne frihed-ufrihed.

Frihed-ufrihed

I Merleau-Pontys optik er frihed ikke et faktum, som kan være genstand for vurdering, men en naturlig kraft, der forbinder subjektet til sin eksistens og sit grundlæggende væsen:

”it is the gift granted to us of having no gift, it is the nature of consciousness which consists in having no nature, and in no case can it find external expression or a place in our life” (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. 507).

Frihed i sig selv er en taget-for-givet relation, der er dybt indlejret i den naturlige sameksistens, der forbinder mennesket med sit miljø og mennesket med sit eget selv. Der er principielt intet, der kan begrænse frihed, bortset fra de grænser, som frihed i sig selv sætter for initiativerne, der forbinder subjektet med den eksterne verden. Det er altså i sin iboende modsætning, at frihed træder frem som betydningsfuldt fænomen, og som pludselig viser sig, når subjektet støder på noget, der på en eller anden måde forhindrer friheden i at opfylde sig selv. Dette 'noget' beskriver Merleau-Ponty som et helt eller delvist *fraværende liv* (ibid.: 507), som udgør det fri livs bagside. Merleau-Ponty uddyber ikke hvad han mener med det fraværende liv, men jeg vælger at forstå det som et liv endnu-ikke-levet eller noget, som subjektet stræber efter at leve, men ikke kan, da der er noget, der holder subjektet tilbage.

"Ufrihed" er altså potentiale af et fraværende liv, som kroppen ikke kan bebo, i kraft af dets uopnåelighed som netop fravær. Denne tilstand er ifølge Merleau-Ponty ikke konstant, da frihed grundlæggende *er*. Men den ufri handling kan opfylde sig selv, hvis kroppen ikke mobiliserer kraften i sig til at overvinde det, der måtte forhindre sameksistens med verden. En reetablering af sameksistens er således først muligt, hvis subjektet søger at gøre det fremmede kendt. Deri ligger betydningen at åbne sig for objektets iboende meningsfuldhed.

Merleau-Ponty trækker to eksempler frem, som viser, hvordan frihed-ufrihed spiller ind i subjektets sameksistens med verden, og som ligger til grund for potentialet for eksistentielle brud, som jeg i særlig grad er optaget af. I det første eksempel diskuteres frihed i relationen mellem subjektet og hændelserne i det sociale rum, og i det andet anskues frihed i forhold til et projekt eller en opgave, som subjektet er involveret i.

Når subjektet oplever en udfordrende situation i relationen mellem sig selv og hændelserne i det sociale rum, som i væsentlig grad udstiller sameksistens og frihed, opstår en fundamental levet distance mellem selvet og begivenheden, som kan have flere forskellige betydninger. Hvis afstanden mellem begivenhederne og selvet i følelsesmæssig forstand er "minimal", dvs. når hændelsens indlejrede meningsfuldhed trænger sig på og kommer i direkte berøring med subjektets indre følelsesliv, vil subjektet kunne opleve at være besat af denne berørthed, som i figurativ form hylder subjektet ind i en form for mørke og berører subjektet sin individualitet og sin følelse af frihed i situationen. Følelserne tager på en måde over i forhold til den nødvendige distancering til den oplevede begivenhed, således at subjektet bliver fastlåst i sin stemthed i situationen og ikke bliver i stand til at distancere sig fra den.

Denne problematik er særlig kritisk når voldsomme begivenheder finder vej ind i det affektive, på en måde, der forhindrer en nødvendig distancering til det ubehagelige materiale i særlige aspekter af den sociale verden. Hvis subjektet lader følelsen tage overhånd, kiler det kritisk oplevede sig ind mellem subjektet og verden og der opstår et brud på sameksistensen og subjektet vil opleve ikke at kunne frigøre sig fra den følelsesmæssige fastspændthed, der fastholder det kritiske i den oplevede erfaring.

Hvis afstanden mellem hændelserne og selvet på den anden side er for ”stor”, vil subjektet slet ikke mærke nogen meningsfuld forbindelse mellem sig selv og verden, fordi den levede erfaring ikke har berørt det affektive liv og dermed fremstår begivenhederne i verden uforklarlige og vil ophøre med at give mening. De fri handlinger opleves måske store, fordi subjektet følelsesmæssigt har etableret en distance til begivenheden ved at afskærme sig fra dets ubehagelige materiale, som truer med at trænge sig på, men dermed mister ’grebet’ om objektet, det kan ikke bebos, fordi subjektet ikke kan forbinde sig til den skjulte mening i objektet. Hvis begivenheden, som subjektet distancerer sig fra, er voldsom, vil distanceringen måske i første omgang lykkes, men dens kritiske potentiale vil have lagret sig som ubevidst materiale i subjektets selv og på et tidspunkt pludselig kunne dukke op med en uforudsigelig styrke i et fremtidigt møde med begivenheder af samme kritiske kvalitet. I begge tilfælde er der altså tale om en fundamental uligevægt, hvor subjektet er isoleret fra verdens meningsfuldhed og dermed ikke kan forstå sin væren-i-verden i relation til et større socialt felt af mening, hvor særligt betydningsfulde begivenheder finder sted.

Det bringer os videre til det næste eksempel. Hvis subjektet opgiver et projekt mister motiverne, der holder subjektet fast til projektet, deres kraft og kollapse (ibid.: 506). Merleau-Ponty fremhæver, at beslutningen med at opgive projektet allerede er grundlagt i selve det øjeblik, hvor subjektet traf beslutningen om at gennemføre projektet. Derfor vil en følelse af at opgive noget umiddelbart kunne føles som en lettelse. Merleau-Ponty synes hermed at pege på, at der er tale om en særlig form for dilemma, hvor beslutningen, der blev truffet i en fortid på den ene side holder subjektet fast i projektet, men hvor udsigterne til at udføre projektet i en potentiel fremtid holder subjektet fra at opfylde dets gennemførelse, fordi subjektet føler behag herved.

Jeg vil tillade mig at udvide denne problemstilling, som de to eksempler giver anledning til. Ethvert projekt, som subjektet involverer sig i, indeholder potentialet i sig for dets opløsning; ethvert initiativ subjektet tager, åbner for muligheden for at træde tilbage, væk fra og ud af det mål for bevægelsen, som bestemmer dets retning fremad. Med andre ord: det fraværende liv er ikke en

modsætning til det levende liv, det er det levede livs bagside, ligesom rytmen i åndedrættet: at ånde ind-at ånde ud. At fuldføre og at opgive projekter er blot rytmer i livet, og de er som sådan meningsfulde i sig selv.

”The intentionality of the body is, therefore, due to a preconscious yet meaningful way of responding to the perceived world, forcing the body to move in a specific manner uncontrollable by the will of the mind” (Bille & Steinfeldt, 2013).

Mens der handles, agerer kroppen i sig selv meningsfuldt og tilpasser sine bevægelser i forhold til de perciperede betingelser i situationen som de opleves. En evt. refleksiv vurdering af handlingens betydning i forsøget på at indfange dets meningsfuldhed kommer således først efter handlingen, når tanken finder vej som en vurdering af den kontekstuelle betydning af fuldførelse-opgivelse af projektet. Det betyder, at hvis subjektet fundamentalt er indlejret i en ’forstyrret’ eller ’uordenlig’ verden og følgelig mærker et brud i sameksistens vil den meningsfulde handling i sig selv være at træde væk, opgive og tabe projektet, indtil motivationen evt. genfindes og oplevelsen af sameksistens indfinder sig på ny. På den måde er et givet projekt ikke i udgangspunktet underlagt subjektets vilje, det er indflettet i de kropsligt perciperede betingelser i situationen, der virker tilbage på subjektets handlinger og ikke-handlinger, når det fraværende liv træder frem og for en tid bliver den meningsfulde grund for subjektets aktive deltagelse i verden.

Imidlertid er der et *spillerum* (Merleau-Ponty bruger det tyske ord: *Spielraum*) mellem selvet og hændelserne i det sociale rum, som sætter subjektet i stand til at generobre en ’tabt’ frihed— i psykisk såvel som i social forstand - uden at hændelsernes ophører med at påvirke det psykiske liv og sætte en mur af fremmedhed op mellem subjekt og omgivelser. I dette spillerum bevarer subjektet sin psykiske ligevægt i møder med ubehagelige hændelser, som trænger sig på, uden at hændelsernes kritiske kvalitet ophæver friheden.

Frihedsbegrebet synes her at blive italesat i mellemrummet mellem den *levede afstand* mellem den betydningsfulde handling og den påvirkning, den har på sindets følelsesliv og kan måske forklares med at subjektet tager det fremmede ’på sig’, dvs. lader det fremmede stå frem i bevidstheden i en undersøgende tilgang til dens indre iboende mening fremfor at vige bort fra den. I den bevægelse ophører det fremmede med at være fremmed. Det bliver en del af mig, af selvet. Frihed er således en kraft, som forbinder subjektet med sit miljø, men træder frem i eksistentiel betydning, når subjektet besidder kraften til at se sig selv ’udefra’ som en fremmed, og i en og samme bevægelse lader fremmedheden blive integreret i sig, hvorfor det fremmede ophører

med at være fremmed. Dette spillerum er potentielt tilstede i enhver situation, så længe subjektet forholder sig åbent til verden og sig selv i den, men det kræver en særlig 'overskridelse' af sit eget umiddelbare perspektiv og i videre betydning en særlig form for åbenhed mod det 'fraværende liv'.

I forlængelse heraf peger Merleau-Ponty på betydningen af at *genåbne tiden*, som lå før beslutningen om 'projektet' blev til truffet og mødet med 'fremmedhed' indtraf. Stillet overfor dette dilemma kan subjektet åbne situationen på ny, således at motivationen kan generobres. For at genoplive motivationen til at fuldføre projektet må subjektet finde en kraft i sig og vende tilbage til det øjeblik i tiden, der lå før beslutningen om opgivelse af projektet blev truffet (ibid.: 506). Ved således at bevæge sig bagud og udover tid og rum i forsøget på at indfange den betydningsfulde tilblivelse i den konkrete oplevelse synes vejen til at reetablere orden og finde den fornødne styrke som en fortidig kraft presser sig op og gennem den aktuelle forhindring, og videre ind i en fremtid. Dermed synes tidsdimensionen at være afgørende for 'spillerummet', som en tilbagevendende til en fortidig konflikt, der har skabt en afstand til realiteten som et 'fravær' og dermed et brud med den åbne tilgang til verden, som er forudsætningen for frihed.

Sammenfatning: min grundlagsteori som ramme-forståelse

Jeg vil nu prøve at sammenfatte. Som mennesker er vi udstyret med et særligt sæt af dispositioner, som kropsligt strukturerer vores sum af erfaringer som netop karakteriserer os som mennesker med de særlige evner og færdigheder til at indfange og skabe mening af vores væren-i-verden. Derudover er vi som mennesker forankret i sociale miljøer og inter-relationelle forbindelser, som skaber en rettetthed i vores perception og meningsfulde kropslige aktioner i den sociale verden ud fra de særlige normer og værdier, der fremstår betydningsfulde for konteksten. Endelig forandrer vi os individuelt ud fra de unikke begivenheder, der har præget os livshistorisk og som subjektivt har formet de særlige dispositioner, der ligger indenfor rammerne af det levede liv, som vi lever. Rundt om denne 'ramme' skal mennesket ses som et historisk væsen, der er kastet ind i verden på en given tid og sted og hvor situationer og ting, vi møder i vores omgang med verden i særlig grad præger vores levede liv og hvis 'naturlige' begivenheder finder sted uafhængig af menneskets vilje og kontrol, men som vi i glimt kan forbinde os med og finde mening i. Denne

ramme for menneskets væren-i-verden peger mod en kompleksitet, som al menneskeligt liv til alle tider er indskrevet i.

Merleau-Ponty har en grundlæggende kritisk indstilling overfor de umiddelbart sansede erfaringer, hvor kroppen i sansemæssig forstand indoptager det 'synlige' i verden og i en form for naiv refleksion føler sig hjemme i de daglige gøremål. Denne oprindelige indstilling - også kaldet den *naturlige indstilling* - er helt grundlæggende for den menneskelige almindelige hverdags-erfaring og udtryk for en oprindelig form for 'ureflekteret henleven' (Rasmussen, 1996, s. 53) i møder med situationer og objekter, som subjektet er involveret i. Den naturlige indstilling sætter kroppen i stand til at agere meningsfuldt i situationen, men på en ikke-reflekteret måde, som om at kroppen handler af sig selv. Deri ligger afsættet for det, man kunne kalde for en før-refleksiv kropslig transcendens, der snor kroppen sammen med verden på en måde, som ikke når refleksionen, mens det sker, mens som på den anden side gør, at kroppen agerer sansemæssigt meningsfuldt. Merleau-Pontys kritik består i, at den naturlige indstilling umiddelbart skaber en følelse af at kunne håndtere verden, al den stund, at den lukker subjektet inde i sin egen sanseerfaring, men umuliggør en ægte forståelse af menneskets væren-i-verden, som netop overskrider sanseerfaringen. Sanseerfaringer gør at vi kan orientere os i verden uden at skulle begribe verden og vores handlinger i den, mens vi gør det. Den naturlige indstilling tager tingene for givet, men gør os blind for fænomenerne i den perciperede verden, især de eksistentielle dramaer, som opstår i vores levede liv, når sameksistensen i vores væren-i-verden bliver brudt.

Imidlertid fremhæver Merleau-Ponty, at der kan ske en transformation af den naturlige indstilling, når vi i vores omgang med verden åbner os for tingenes iboende meningsfuldhed, f.eks. når vi oplever at være et nyt sted og dermed åbner os for det nye og begynder at stille undrende spørgsmål til hvad det nye er; eller når vi rører noget for første gang, og i denne bevægelse mærker os berørt af noget, som vi ikke havde øje for tidligere; eller når vi kastes ud i en voldsom oplevelse af drama, hvis betydning får os til at se på vores egen livssituation på en ny måde. Det er først når vi udvider vores opmærksomhed til *det ubestemte felt* af mening, og åbner os for horisonter af mening bagved det givne, at vi åbner os for verden og erfaringens udstrækning i tid og rum. Forudsætningen er, at vi vender blikket væk fra det umiddelbart forekommende (tingen som vi ser, dvs. attention) og bevæger os ind i objektet i en søgen efter, hvilken betydning som objektet har i sig selv (awareness).

I den udstrækning at subjektet indfanger objektets iboende meningsfuldhed sker der en særlig forbindelse mellem subjektet og objektet, og en

bevægelse i den fænomenale krop væk fra en position i tid og sted hvor subjektet betragter verden 'udefra', til en ubestemt form for perception, hvor det bliver seende, dvs. forbinder sig til verden. Når det sker, oplever subjektet ikke blot 'tingen' på en ny måde, men åbner sig samtidig for tingens betydning i subjektets eget affektive liv. At berøre verden bliver pludselig en berøthed i subjektet selv, hvor det oplever ikke at være isoleret fra begivenheder, hændelser etc., men en del af verden. På den måde har denne form for 'kropslige hændelse' altid en psykisk betydning, hvor syn og følelser finder sammen i en tætforbundet meningsfuldhed.

I særligt udfordrende situationer, som fundamentalt er præget af en manglende sameksistens mellem subjekt og verden, som viser sig ved at verden fremstår diffus, uvirkelig og ukendelig, vil kroppen opleve en særlig form for eksistentielt drama. Det eksistentielle drama er udtryk for at koblingen mellem subjekt og verden en tid er brudt. Men da mennesket dybest set er forbundet med verden er der kun tale om et tilsyneladende brud. Sameksistens kan genetableres, hvis kroppen mobiliserer kraften i sig til at overvinde bruddet, der forhindrer sameksistens mellem sit eget selv og projektet, subjektet ønsker at koble sig til. Ved at genåbne tiden og bevæge sig rundt i tid og rum i en søgen efter forståelse for sin konkrete livssituation er der en vis form for frihed til at atter at bringe sig i kontakt med projektet for ens meningsfulde omgang med verden.

Denne grundforståelse har formet den særlige optik, jeg har valgt at lægge ned over min undersøgelse af politielevers levede erfaringer i praktikken og som jeg vil beskæftige mig mere indgående med i mine fænomenologiske beskrivelser og analyser. Inden da vil jeg gøre rede for rammerne for mit fænomenologisk empiriske projekt.

Kapitel 4: Min fænomenologiske undersøgelse i politiet

Udvikling af mit fænomenologiske forskerblik

I det følgende vil jeg gå mere i dybden og diskutere hvilken betydning mit afsæt i Merleau-Pontys fænomenologi har for udviklingen af min samlede erkendelsesproces som forsker og koble denne grundforståelse til mit fænomenologiske feltarbejde og min fænomenologiske analyse.

Merleau-Pontys fænomenologi har gennem hele mit projekt været udgangspunktet og retningen for mit blik i undersøgelsen af politielevernes levede erfaringer i mødet med politiverden. Forståelsen for hans fænomenologiske tanker er dog kun sket gradvis og i en vekselvirkning mellem at studere og praktisere fænomenologi. Som Ashworth pointerer: ”*The wonder of Merleau-Ponty’s writing (...) is that it cannot be read as meaningful unless the reader is in the phenomenological attitude herself*” (2003, s. 148). Mit ærinde var imidlertid ikke blot at forstå hans fænomenologi, men at omsætte den til en forskerpraksis som løfter hans filosofiske-eksistentielle fænomenologi ind i en fænomenologisk-empirisk forskning.

Studierne af Merleau-Ponty startede da jeg skrev min ansøgning godt et år før jeg påbegyndte min ph.d., og i kortvarige perioder under feltarbejdet, men tog først endelig form efter feltarbejdet under analysearbejdet. I feltarbejdet forsøgte jeg at udvikle et fænomenologisk blik på feltet, der lå i tråd med hans tænkning. Praktiseringen skete også i analyseprocessen efter feltarbejdet, hvor jeg i forskellige papers og artikler gjorde tilløb til at koble hans tanker til min empiri, og gradvist udviklede en dybere forståelse af mit materiale og mine erfaringer i felten som forsker.

Min personlige erfaring er, at Merleau-Pontys fænomenologi om kroppen først for alvor har givet mening i takt med at jeg har praktiseret den, og ved at praktisere den, har den givet forståelse på et nyt plan. På den måde har jeg bevæget mig erkendelsesmæssigt mellem at forstå og praktisere – ikke som adskilte størrelser, men som dimensioner, der veksler plads undervejs som

grund-figur, ligesom Rubins vase, hvor man skiftevis kan se en vase og to ansigter, men aldrig se begge figurer på en og samme tid.

Inspireret af Merleau-Ponty har jeg som fænomenologisk forsker bestræbt mig på at udvikle en sensitivt indlevende tilgang til forskningsfeltet på alle stadier af forskningsprojektet. Der er tale om en åben og nysgerrig holdning, hvor forskeren lever sig ind i feltet og de fænomener, han ønsker at undersøge. Det er en bevægelse væk fra den objektive tænkning, f.eks. en bestemt teoretisk orientering og ind i den fænomenale verden, hvor fænomener kun kan forstås ved at bebo objektet, som Merleau-Ponty udtrykker det. Det er denne særlige indstilling, som i fænomenologisk terminologi ofte benævnes *den fænomenologiske attitude*, som sætter den fænomenologiske forsker i en særlig tilstand af åbenhed for det fænomen, han er optaget af at undersøge. Finn Thorbjørn Hansen ser den som en form for musikalsk ”undren” hvor med fænomenologen søger at indfange fænomenets særlige tone (Hansen, 2012) mens Karin Dahlberg forstår den med betydningen af ”bridling”¹⁶, dvs. en form for langsommelig fastholdelse eller en tilstand af at dvælende holdning som fænomenologen må være i for at fænomenet vil kunne træde frem (Dahlberg, 2007). I mit projekt søger jeg at udvikle en form for *fritsvævende opmærksomhed* som udtryk for min måde at nærme mig og forstå fænomenet på.¹⁷

Mine erkendelser er udviklet i en kombination af forståelse og indlevelse, som jeg vil præcisere nedenfor. I mere konkret forstand har jeg søgt at indleve mig i politielevs levede erfaringer i mødet med deres arbejdslivserfaringer ved i en tid at følge patruljearbejdet på nærmeste hold, og forsøgt at se verden gennem betjentenes optik. Ved at være sammen med politieleverne i deres dagligdag i patruljetjenesten har jeg ikke blot iagttaget deres handlinger i konkrete arbejdsituationer eller indsamlet materiale om deres refleksioner om arbejdet, men gradvist fået en fornemmelse for, hvad det vil sige at være betjent. Ad den vej har jeg fået et indblik i politielevs levede erfaringer, som undervejs har formet mit perspektiv, dvs. gjort mig i stand til at se verden ”anderledes” end jeg tidligere har gjort.

¹⁶ Dahlberg henter begrebet ”bridling” fra arbejdet med hestetræning, hvor ordet henviser til et bidsel eller en tøjle.

¹⁷ Merleau-Ponty fremhæver i en fodnote (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. 57, fodnote 44) betydningen af at betragte fænomener som ”flydende” størrelser med henvisning til Husserls begreb ”fließende”, hvilket ifølge Merleau-Ponty markerer et brud med Husserls hidtidige essensfilosofi. Med begrebet ”den fritsvævende opmærksomhed” søger jeg at udvide betydningen af det flydende som analytisk begreb i min afhandling.

Det er det dette ”andet”, som jeg har været optaget af at udvikle som grund for mit forskerblik i feltet, og som mine studier af Merleau-Pontys fænomenologi i de indledende stadier af mine undersøgelser har hjulpet mig med. Det er vigtigt her at påpege, at grundlagsteorien ikke er en teori, jeg lægger ned over feltet som en forklaring, men et udgangspunkt for forståelsen og indlevelsen i feltet.

Fænomenologi søger ikke at forklare fænomenet fra et ”udefra” perspektiv f.eks. ved hjælp af en særligt defineret teori, model eller begreb, som empirien skal kaste lys over, men at forstå de levede erfaringer ”indefra” og derfra udvikle teorier, modeller og begreber. Formålet med at undersøge politileverne fra et indefra-perspektiv har således været at få en forståelse af den særlige betydning som arbejdet har for den levede erfaring i møderne med konkrete arbejdslivssituationer, men som har grund i en større bagvedliggende horisont af faglig-professionel mening. Det er denne grundmodel, som jeg har opdaget ved at studere Merleau-Ponty, og som jeg har fornemmet i min omgang med betjente og for alvor har fået øje på efterfølgende i analysen af mit materiale.

Merleau-Ponty har en særlig forståelse af verden og dens beskaffenhed, som udgør det ontologiske grundlag for mit projekt. Den menneskelige erkendelse kan ikke indfange verden i sin helhed, men ser blot fremtrædener af den, hvilket betyder at den arbejdsrelaterede verden, som patruljerende betjente bevæger sig rundt i, grundlæggende er kompleks og mangfoldig. Det betyder også at objekter, som betjente møder og tillægger professionel betydning, ikke kan forstås i direkte forstand, f.eks. med synet og den umiddelbare position i nutid og på et afgrænset sted. For at finde en mening med objektet må man trænge ind i objektet og forstå det indefra for at finde den mening, som ligger gemt bag blikket.

Som det måske fremgår, bruger jeg ikke blot Merleau-Ponty som en måde at åbne feltet og udvikle mine egne forskningsmæssige erkendelser. Det er også en tilgang, jeg ”overfører” til de professionelles egen udforskning af den arbejdsrelaterede verden. Mit projekt er i videre forstand at bruge min fænomenologiske grundforståelse som afsæt til at beskrive hvordan patruljerende betjente og især politilever skaber mening i deres professionelle praksis. På den måde løfter jeg på sin vis den levede erfaring ud af dens forankring på det subjektive plan til en forståelse af den levede erfaring i almen forstand. Når jeg derfor bruger ordet ”politilev” eller ”politilever” er det ikke for at fremskrive det individuelt-subjektive, men at forsøge at indfange det fælles-kollektive, men som netop må have grund i den subjektive oplevelse. Formålet med den fænomenologiske analyse er at udvide det subjektive, hvilket

betyder at skabe en ny mening, der ligger hinsides og skjult i de individuelt-subjektive erfaringer, men dog har grund i dem.

Oversigt over empiriens omfang

Min empiri er indsamlet i feltarbejdsperioden, der strakte sig fra december 2010 til maj 2011 men med indlagte pauser til bl.a. renskrivning af feltnoter, organisering af det kommende feltarbejde og refleksioner over mit feltarbejde og studier af fænomenologi. Feltarbejdet bestod af et pilotprojekt i december 2010, hvor jeg fulgte en politielev og vedkommendes vejleder på fire nattevagter, to fredage og to lørdage. Efter ca. 1½ måneds pause genoptog jeg feltarbejdet fra midten af januar til midten af maj 2011 med fire nye patruljer. Jeg fulgte politieleverne i to hold á ca. 1½ måneds varighed, dvs. to politielever fra midten af januar til midten af marts og to nye fra starten af april til midten af maj. For alle fire politielevers vedkommende fulgte jeg dem i deres første vejlederperiode ud af to i deres praktik i beredskabet.

Jeg har i alt deltaget på 31 patruljevagter á 8 timer, hvilket samlet svarer til 248 arbejdstimer i felten. Min deltagelse i patruljearbejdet var nogenlunde fordelt mellem politieleverne, ml. 4-8 vagter pr. elev. Jeg har deltaget i såvel dagsvagter (primært fra kl. 7.00 – 15.00), aftenvagter (fra kl. 15.00 – 23.00) og nattevagter (primært i tidsrummet fra kl. 22.00 – kl. 7.00) samt på alle ugens dage, dog med flest nattevagter fredage og lørdage. Min deltagelse i patruljekørslen er ikke jævnt fordelt. I nogle perioder har der været adskillige dage og uger mellem at jeg har kørt patrulje, i andre perioder har patruljevagterne klumpet sig sammen over få dage, f.eks. har jeg én gang haft 6 vagter fordelt over 9 dage, mens jeg en anden gang har haft 4 vagter på 5 dage.

Min organisering af feltarbejdet har gjort, at jeg har fået et indblik i en del af patruljearbejdets mangfoldige arbejdsopgaver og konkrete politisituationer, som naturligvis ikke er dækkende for det samlede politiarbejde i beredskabet, ej heller for den samlede sum af arbejdslivssituationer, som hver enkelt politielev måtte have været involveret i under sin praktik i beredskabet.

Min deltagelse på patruljeringerne har været bestemt af de vagtplaner, som definerer patruljernes arbejdstid og geografiske arbejdsområde. Som tredjemand på patruljen har jeg – med få undtagelser – fulgt patruljerne på nærmeste hold i en række arbejdsrelaterede arbejdsituationer. Mit empiriske materiale dækker således politiindsatser som indbrud, færdselsulykker, visitationer og ransagninger af borgere og borgeres hjem, husspektakler, dødesager, samt almindelige patruljer med f.eks. færdselsopgaver med standsning af biler,

undersøgelser af særlige miljøer, steder og begivenheder. Ved siden af disse politisituationer i det professionelle praksisfelt har jeg fået et indblik i arbejdet på politistationen, lige fra interne arbejdsformer, som bl.a. vagtbriefinger, rapportskrivning og vejledningssmøder til afhøringer af anholdte, overværelse af kriminaltekniske undersøgelser af sigtede borgere med katalogisering af fingeraftryk, DNA-prøver, fotos. Jeg har deltaget på introkursus for nystartede elever i praktikken på politistationen og fulgt politieleverne på temakurserne ”Kriminalteknik” og ”Rapport/efterforskning” og på et enkelt elevmøde for alle politielever i politikredsen.

Mine primære informanter består af de fem politielever (og sammen med dem også deres vejledere/politiassistenter) som jeg har fulgt i den daglige patruljering. Dertil har jeg indsamlet materiale fra andre kilder, primært politielever, som jeg under mit feltarbejde har haft kontakt med og enten interviewet eller hvis samtaler jeg har nedfældet i mine feltnotater.

Mit samlede datamateriale består dels af mine nedskrevne iagttagelser og refleksioner samlet som feltdagbog eller ’feltnotater’, som jeg vælger at kalde det. Mine feltnotater dækker samlet set 28 af de 31 vagter, jeg har været på, hvilket skyldes at jeg i projektperiodens fire vagter har samlet noter i ét dokument. Dertil har jeg en række transskriberede interviews med politieleverne jeg har fulgt, men også med tre andre politielever, med to vejledere og med en tidligere ansat på politiskolen, i alt 14 interviews.

I det følgende vil jeg uddybe, hvad der ligger til grund for mine overvejelser og valg med hensyn til mit samlede empiriske materiale og hvordan jeg mere konkret har gået til opgaven med at indsamle og bearbejde min empiri til analyser.

Udvælgelse af forskningssubjekter

Allerede tidligt i mit ph.d.-forløb blev jeg klar over at det betydningsfulde politiarbejde set fra politielevernes perspektiv var patruljearbejdet, dvs. den del af praktikken der var forankret i beredskabet. Derfor besluttede jeg at mit feltarbejde skulle foregå der og at mit empiriske materiale skulle forsøge at indfange særlige hændelser under patruljekørslen, som fremstod betydningsfulde for politielevernes konkrete oplevelser som patruljerende betjent. Jeg besluttede at mit datamateriale skulle indfange konkrete situationer fra arbejdslivet, som hver især og tilsammen kunne sige noget om at blive betjent.

Jeg har valgt at tilrettelægge mit feltarbejde ud fra den arbejdsmæssige organisering af patruljearbejdet i beredskabet og kun i begrænset omfang delta-

get i andre aktiviteter, f.eks. møder, kurser og andet, der vedrører politielevernes praktik i perioden. Det har naturligvis begrænset mit indblik i politielevernes samlede praktikerfaringer og deltagelse i den samlede politiuddannelse for ikke at sige politiarbejde i almindelighed. Omvendt har det været nødvendigt for mig fra starten at udvælge og afgrænse mit felt ud fra min forskningsinteresse og mit forskningsspørgsmål. Mit feltarbejde er derfor afgrænset til beredskabet, nærmere bestemt patruljeafdelingen i en politikreds i provinsen.

Det har været vigtigt at mit projekt har været åbent og synligt for alle involverede parter: fra ledelsen på politiskolen og i politikredsen til de enkelte betjente i patruljerne. Derfor har jeg forud for mit projekt holdt en lang række møder med ledelsen i såvel politikredsen, hvor jeg udførte mit feltarbejde og med uddannelsesansvarlige på politiskolen, ligesom at jeg har sendt en projektbeskrivelse til Rigspolitiet. I ethvert møde med nye patruljer fortalte jeg om formålet med mit projekt og opfordrede til at de kunne stille spørgsmål. Gennem hele processen har jeg været åben om mine opdagelser og af og til vist eksempler på mit materiale til særligt interesserede.

Efter aftale med den koordinerende uddannelsesleder i politikredsen, hvor mit feltarbejde fandt sted, kunne jeg selv udvælge de politielever, som jeg ønskede at følge i patruljetjenesten. Jeg bestræbte mig på en nogenlunde ligelig fordeling med køn og alder, men har især taget højde for politielevernes vagtskemaer, som jeg fik udleveret i god tid af beredskabschefen og sammensat en plan for min deltagelse herefter, som var realistisk i forhold til mine øvrige arbejdsopgaver og privatliv. I mine overvejelser om antal respondenter kan siges, at jeg søgte at finde en balance mellem ønsket om et dybdegående kendskab til den enkelte politielever, men samtidig en bredde, der gjorde det muligt at få en mere generel og nuanceret forståelse. Den egentlige udvælgelse er dog sket efter møderne, jeg holdt med politieleverne på politiskolen, hvor jeg præsenterede mit forskningsprojekt og hvor de stillede uddybende spørgsmål og fik indblik i mit forskningsprojekt i god tid inden deres praktikstart. Formålet var at sikre tryghed om mit projekt og frihed til at deltage.

Det er vigtigt at fremhæve, at jeg ikke søger at fremskrive politielevernes subjektivitet eller sociokulturelle positioner. Jeg anerkender – og har selv oplevet – at politielever er vidt forskellige som personer og møder arbejdssituationerne med forskellige tilgange, som relaterer sig til bl.a. livshistoriske aspekter og forhold vedr. køn, etnicitet og andre identitetsbærende aspekter. I min fremstilling har jeg imidlertid valgt at anonymisere f.eks. kønnet af etiske grunde for at undgå at bestemte elever kan genkendes i materialet. Men den

egentlige begrundelse er, at jeg søger at indfange det almene og fælles ved den levede erfaring, som ligger ud over det livshistoriskes betydning eller forhold vedrørende køn, etnicitet eller andre aspekter. Når jeg bruger entalsbetegnelse 'politielever' eller flertalsformen 'politielever' er der derfor ikke tale om bestemte personer, som bærere af særlige kulturelle dispositioner eller underlagt særlige magt- og tvangsmekanismer i politikulturen og i en bredere samfundsmæssig betydning. Mit projekt er at undersøge, hvordan politielever som ubestemt, kollektiv størrelse "politikropsligt" retter sig mod og finder mening i det arbejdsrelaterede felt og hvordan politiarbejdet nedfælder sig som levet erfaring.

Dataindsamlingsmetoder

I mine iagttagelser som er nedskrevet i feltnoterne har jeg, inspireret af Glesne, hæftet mig ved *stederne*, dvs. konkrete fysiske miljø, *deltagerne*, i særlig grad betjentes, men også borgeres bevægelser, gestik, mimik, sprog etc., *begivenheden* dvs. det 'kritiske' i situationen i relation til den konkrete politiopgave og *aktionen* dvs. de berørte aktører, især politielevens handlinger (Glesne & Peshkin, 2002). Derudover har jeg tilføjet et ekstra punkt: *tid*, dvs. varigheden og progressionen i hændelsesforløbet. Ved siden af disse punkter har jeg indskrevet mine egne tanker, refleksioner, fornemmelser, følelser etc. om mønstre og sammenhænge. Disse indre selviagttagelser har forskelligt indhold. Bl.a. noterede jeg min forvirring over alle sansemæssige indtryk og over at skulle finde min særlige rolle som 'tredjemand' overfor borgerne og som feltforsker i relationen til betjentene. Jeg noterede også små 'sejre', f.eks. følelsen af at kunne se ud over min egen usikkerhed og pludselig kunne lægge mærke til samme små tegn i gadelivet, som kunne være betydningsfuldt. På et tidspunkt bemærker jeg min egen fysiske og mentale træthed efter flere dages sammenhængende patruljekørsel, og jeg begynder at reflektere og diskutere med betjentene hvad træthed kan betyde for arbejdet som betjent. Mine feltnotater har således betydning for ikke blot min objektive tilgang til feltarbejdet: at observere konkrete hændelser. De viser også en progression i den måde, jeg gradvist er nået ind i feltet og begyndt at forstå det 'indefra'.

Mine interviews er fænomenologiske i den forstand at de søger at indfange konkrete hverdagsoplevelser, som afspejler den interviewedes oplevede erfaring, hvilket bl.a. Giorgi fremhæver, er hovedkriteriet ved et fænomenologisk interview: "*What one seeks from a research interview in phenomenological research*

is as complete a description as possible of the experience that a participant has lived through" (Giorgi, 2009, s. 122).

I mit projekt har formålet været at udforske politielevernes konkrete oplevelser af særlige betydningsfulde politisituationer, som de har været involveret i og som har gjort indtryk. Ofte har jeg bedt dem om at fortælle om en situation, de ikke har erfaret før og som har været udfordrende at håndtere. I enkelte tilfælde har jeg selv deltaget som observatør i den pågældende situation.

Giorgi laver en klar distinktion mellem at "styre" (leading) og at "føre" (directing) den interviewede i interviewsituationen (ibid.: s. 123). Det først aspekt skal man som fænomenolog søge at undgå, da det er et forsøg på at påvirke interviewet med det formål at få svar på særlige forudindtagne aspekter ved data. At føre samtalen er derimod at lede den interviewede ind i det fænomen, som forskeren er optaget af at undersøge. Som interviewer har jeg ikke styret samtalens retning eller indhold, men fastholdt interviewpersonens oplevede erfaring af det faktisk skete, som det fremtræder for subjektet. Inspireret af bl.a. Wertz (1985) og Giorgi (2009) har jeg bedt interviewpersonen om at beskrive sin oplevelse så detaljeret som muligt ud fra de samme principper, som jeg har brugt i mine feltnotater, dvs. beskrivelse af tid, sted, begivenhed etc. Med denne interviewform har jeg søgt at være 'fænomenologisk sensitiv' overfor den andens levede erfaringer ved i figurativ forstand at træde ind i den beskrevne situation med den interviewede og se den indefra sammen med subjektet i en fælles, undersøgende tilgang. I særlige tilfælde har jeg - som nævnt - ikke blot haft en 'udefra' tilgang til indlevelse, men netop interviewet politieleven om konkrete situationer, hvor jeg selv har været fysisk tilstede i den beskrevne situation, hvilket har givet mig en unik mulighed for at 'se' situationen fra en anden vinkel end min egen umiddelbare oplevelse og dermed kunnet foretage en triangulering af mine dataindsamlingsmetoder og sammenholde forskellige perspektiver i den levede erfaring i analysen.

Fælles for interviewene er, at de alle er blevet foretaget i arbejdstiden og derfor har været underlagt politiarbejdets uforudsigelige karakter, hvilket har vanskeliggjort planlægning af omfang og tidspunkt for interviewene. Jeg har f.eks. oplevet at planlagte eller spontane interviews pludselig er blevet afbrudt og udsat på grund af pludselig opståede arbejdsopgaver. Nogle interviews er kommet i stand efter aftale og med mere eller mindre klart formulerede indholdsmæssige temaer; andre interviews er opstået spontant som følge af særlige begivenheder på den pågældende vagt. Nogle gange har jeg trukket mig ind i et rum med én interviewperson; andre gange er interviewet foregået i et

”åbent” rum (patroljebilen eller kontoret) med deltagelse af flere interview-personer.

Formålet med min empiriske dataindsamling har ikke primært været at indsamle objektive materiale om patruljearbejdets indhold og karakter, men at få en fornemmelse af politiarbejdets betydning i kropsfænomenologisk forstand. Som fænomenologisk forsker tillægger jeg det derfor ikke afgørende betydning om mit empiriske datamateriale har grund i mine egne iagttagelser og erfarede møder med den arbejdsrelaterede verden eller om mit datamateriale baserer sig på interviews og samtaler med mine forskningssubjekter. Mine dataindsamlingsmetoder er blot midler til at skabe fænomenologisk viden. Det er således ikke et spørgsmål om hvilke dataindsamlingsmetoder, der anvendes, men hvilken udsigelseskraft, som materialet har for den fænomenologiske analyse. Dermed også sagt at jeg har langt mere materiale, end det har været muligt at indfange på skrift og udtrykke med sprog. De levede erfaringer er langt rigere end nogen forskningsmetodik kan indfange, men det empiriske materiale er redskaber til at hjælpe den fænomenologiske analyse på vej. Det er altså ikke omfanget af empirien der er afgørende, men hvorledes jeg som fænomenolog forbinder mig til den levede erfaring, som ligger i materialet. I det næste vil jeg fremhæve, hvordan jeg som forskerkrop har forbundet mig til forskningsfeltet.

Kapitel 5: Forskerkroppen i spil

At mærke feltet i kroppen

Merleau-Pontys kropsfænomenologi lægger op til en tilgang til fænomenologisk feltarbejde og forskning, hvor forskeren først opnår en egentlig erkendelse ved aktivt at involvere sig med hele sin krop i feltet for undersøgelsen. Kun ved at mærke feltet og feltets betydning for den levede erfaring kan den fænomenologiske forsker forbinde sig ikke blot til feltet i sig selv og sig selv i den, men i videre betydning til den til andens oplevelser. Denne grundlæggende antagelse henter jeg fra Merleau-Pontys tanker om at vi som mennesker dybest set er forbundet med hinanden som følge af vores fælles væren-i-verden og mere konkret: når vi befinder os i det samme sociokulturelle miljø og deler en række erfaringer i det. Mine erkendelser af politielevers førstemøder med politiarbejdet og politiarbejdet i sig selv er udviklet sammen med de patruljerende betjente, hvor jeg gennem deres optik og en indlevelse i arbejdsfeltet søgte at 'bebo objektet', som Merleau-Ponty ville have sagt. I det næste vil jeg gå mere i dybden med forskerkroppens betydning for mit fænomenologiske feltarbejde.

Den 'uniformerede' feltarbejder

I perioden før feltarbejdet gjorde jeg mig mange overvejelser om, hvordan jeg skulle 'se ud' som forsker i feltet. I min læsning af andre politiforskere, f.eks. Finstad (2000), van Maanen (1982) blev jeg klar over, at jeg ville blive vurderet af de betjente, jeg skulle køre med og jeg brugte lang tid på at tænke over, hvordan jeg skulle være klædt og hvordan jeg i det hele taget skulle optræde overfor de betjente, jeg skulle køre patrulje med. Efter flere overvejelser valgte jeg et par mørke jeans, sorte sko eller støvler, sorte jakker, nystrogede hvide og lyseblå skjorter, så jeg nogenlunde matchede betjentenes uniformer. Jeg tillagde mig de samme vaner som betjentene f.eks. altid at give hånd, når man træder ind i et rum med "kolleger", rydde op i fællesarealerne, sætte kaffe

over og forsøgte i det hele taget at tilpasse mig den særlige kulturelle omgangsform og sprog, som betjentene brugte overfor hinanden.

Min "udrustning" som feltarbejder bestod af en kuglepen, en lille notesblok, en digitaloptager, en lille lommelygte på nattevagterne og en bærbar computer. Som deltagerobservatør i felten nedfældede jeg stikord i notesbogen, som jeg altid havde på mig. Jeg tog stort set altid notater på stedet, men i de situationer, hvor det ikke var muligt, memorerede jeg episoden eller trak mig lidt væk for at skrive stikord, når jeg havde lejlighed til det. Jeg opdagede hurtigt betydningen af at skrive stikordene ind som sammenhængende tekst i min bærbare computer så kort tid efter det skete som muligt. Flere gange oplevede jeg at min hukommelse svigtede eller at jeg tog fejl af tidspunkter og faktiske hændelser. Derfor brugte jeg tiden, hvor politieleverne og vejlederne skrev rapporter på politistationen til selv at skrive mine notater ind i et word-dokument. Mine muligheder for at renskrive mine stikord afhang dog af hvordan vagten udartede sig. Hvis patruljen var ude at køre, tog jeg altid med og lod arbejdet med renskrivningen vente til senere på vagten eller efter vagten i min fritid, oftest direkte efter jeg kom hjem, men i særligt travle perioder kunne der gå op til en uge inden jeg fik overført mine stikordsnotater i notesbogen til tekst. En stor del af min materiale er indsamlet i arbejdets 'pausehuller', f.eks. i den almindelige patruljekørsel og i 'buret'¹⁸. I disse uformelle miljøer har jeg afholdt mig fra at bede om at optage, da det ville ødelægge den gode historie eller den spontane oplevelse. I stedet har jeg memoret brudstumper af samtalen og hurtigt trukket mig et sted hen, hvor jeg kunne tage notater, som jeg derefter har skrevet ind som feltnotater. Ud over min notesbog havde jeg altid en digitaloptager på mig, men jeg lod den oftest blive liggende på politistationen eller gemt i lommen på min jakke. Jeg brugte den af etiske grunde aldrig uden de deltagendes accept og viden herom. Selvom jeg af og til var fristet til at optage hændelser på gaden afholdt jeg mig fra det, da jeg følte at det virkede etisk forkert overfor borgeren og betjentene med skjulte optagelser. I det hele taget havde jeg et anstrengt forhold til at bruge min digitaloptager, dels fordi jeg ikke ville forstyrre betjentene i deres arbejde, men også fordi jeg fundamentalt var usikker på min rolle som feltarbejder, især i starten.

Ved at forsøge at glide ind i kulturen og imitere de professionelle søgte jeg at skabe fortrolighed og tillid om min person og mit projekt, men det egentlige formål var bevidst at påtage mig en grundholdning, der skulle sætte mig i stand til at være i politiverden og se den indefra som fænomenologisk

¹⁸ 'Buret' er et udendørs rygerum på politigården.

forsker. Forsøget på at imitere betjentene havde imidlertid nogle uforudsete konsekvenser i møderne med borgerne, som prægede mine levede erfaringer som forsker i feltet. Ved at fremstå 'politiagtigt' overfor borgerne med en neutral og lidt tillukket attitude (føjte jeg selv) oplevede jeg en mærkelig form for distanceret synlighed. Jeg har adskillige notater om borgere, der har henvendt sig til mig i den tro, at jeg var civilbetjent eller på anden måde ansat i politiet og oplevede det ubehageligt at være udsat for borgernes nysgerrige blikke og spørgsmål. Jeg prøvede altid at være så ærlig om min rolle som muligt og, i den udstrækning jeg blev spurgt, fortalte jeg så godt jeg kunne, at jeg var forsker og undersøgte politiets arbejde. Ikke desto mindre mærkede jeg et diffust ubehag over at være en synlig del af patruljen, f.eks. en frygt for at blive genkendt på gaden eller at blive inddraget i en potentiel farlig situation, en følelse af afsky, hvis jeg oplevede at de professionelle handlinger stred mod min egen moral og retfærdighedssans, eller magtesløshed, når jeg fornemmede borgerens sorg over en tragedie eller hjælpeløshed i sit liv.

Denne følelse af eksponering har ikke blot været en måde at tilpasse mig arbejdsfeltet, men har givet et særligt indblik i arbejdsfeltets indvirkning på min egen krop. Gradvist i mit feltarbejde blev jeg opmærksom på betydningen af min egen krops følelsesmæssige stemtheder, f.eks. følelse af utryghed ved at blive inddraget i en situation, der kunne udvikle sig voldeligt og det gik langsomt op for mig i mine samtaler og oplevelser med betjentene, at min synlige eksponering måske også var en del af politielevens hverdag og grunden til deres levede erfaringer i arbejdslivet.

At placere sig rigtigt

Formålet med mit feltarbejde har fra udgangspunktet været at komme tæt på politielevernes levede erfaringer, ikke som en distanceret tilskuer, men som aktiv og indlevende deltagerobservatør i det professionelle arbejdsrum. Kun ved at komme tæt på de patruljerende betjentes faktiske arbejdssituationer har jeg kunnet fornemme den særlige væren-i-verden, jeg ønsker at forstå og beskrive. Men i den konkrete væren-i-situationen har jeg erfaret, at min deltagelse ikke kun handlede om at indsamle data til mit projekt. Man bliver også berørt af det felt, man bevæger sig rundt i. At lave feltarbejde som deltagerobservatør i praktisk politiarbejde bliver undertiden refereret som at lave etnografi "at the edge" (Ferrell & Hamm (1998), som "risky fieldwork" (Monaghan (2006) og endda "dangerous fieldwork" (Jacobs (2006). Studier af politiarbejde i dets naturlige miljø kan være forbundet med en risiko og fare

for feltarbejderens fysiske sikkerhed, hvilket politiforskerne Fielding (2006) og van Maanen (1988) ligeledes pointerer. Ovenstående politiforskere peger også på at feltforskeren potentielt risikerer at blive draget ind i konfliktfyldte og kritiske situationer og at blive berørt af de voldsomme hændelser og tragedier som involverer borgerne. Som forsker er man i dette særlige felt ikke blot til stede i 'objektiv' forstand. Feltet kræver en særlig opmærksomhed af forskeren, som jeg vil uddybe med nedslag i mine egne erfaringer som feltarbejder.

Med min særlige opmærksomhed vendt mod kroppen gik der ikke langt tid før jeg mærkede feltet og mig selv i det. Afhængig af den pågældende situation var min deltagelse i patruljearbejdet forbundet med en kropslig følelse af ubehag ved aldrig at vide sig sikker. Som feltarbejder mærkede jeg ofte en form for kropslig "akavethed", som viste sig ved at ønsket med at "træde frem" for at foretage observationer af politiets konkrete arbejde modsvarede af et ligeså presserende ønske om at "træde tilbage" eller helt væk fra situation, jeg befandt mig i (Bille og Steinfeldt, 2013). Denne problematik er i tråd med Monaghan (2006), der peger på, at man som feltarbejder i dette forskningsmiljø konstant må søge at finde en balance mellem at træde ind og ud af sin egen "comfort zone" (Monaghan, 2006) i mødet med potentielt risikofyldte feltarbejdssituationer.

Som feltobservatør var det derfor en konstant udfordring at finde ud af, hvor jeg skulle placere min krop på stedet. Ofte placerede jeg mig tæt op ad betjentene for at kunne høre, hvad de sagde og for at notere deres mimik og gestiske udtryk, bevægelser etc. men denne nærhed føltes af og til som en overskridelse af min eller den andens 'comfort zone'. Andre gange bevægede jeg mig lidt rundt på stedet, men kunne så dårligt høre og iagttage de konkrete interaktioner, jeg var interesseret i at indfange. Resultat blev, at jeg ofte bevægede jeg mig mellem de to positioner, så jeg kunne indfange og nedskrive så meget som overhovedet muligt uden at risikere at blive involveret eller eksponeret for borgeren.

At få øje på kroppen

Allerede tidligt i feltarbejdet har jeg noteret i min feltdagbog, hvad forskellige møder med den sociale virkelighed gjorde ved min krop og været opmærksom på mine egne kropslige signaler i forskellige konkrete situationer, f.eks. følelsen af *træthed* pga. manglende søvn før vagterne, *kedsomhed* når der ikke skete noget, *spændthed*, når patruljevognen fik en opgave og rykkede ud med

fuld fart og blå blink, *stemthed*, når jeg følte mig tiltrukket eller frastødt af handlinger fra såvel borgere som politiet selv, der stred mod min moral, *usikkerhed* i forhold til min forskerrolle og min deltagelse som ”tredje mand” i patruljen, *frygt* for at blive genkendt på gaden af folk, jeg måske kendte og en udefinerbar *angst* for at blive involveret i potentielt farlige hændelser.

Disse signaler er udtryk for at tegnene fra den fysiologiske krop er tæt forbundet med psyken og vice-versa, som Merleau-Ponty fremhæver. I flere situationer under feltarbejdet, hvor jeg konkret fornemmede, at jeg var tæt på voldsomme oplevelser eller på anden måde ukendte situationer, har jeg mærket en kropslig følt ændring af temperaturen i kroppen, som på en måde ligger i mellemrummet mellem det psykiske-fysiologiske. F.eks. har jeg ofte mærket en isnende kulde brede sig fra ryggen og ud i lemmerne eller en unormal høj varme og øget svedproduktion i kroppen, når jeg oplevede en diffus følelse af ubehag. Det er ikke en reel ændring af legemstemperaturen, men en psykisk følelse, som svarer til det. Disse kropslige udtryk har af og til haft betydning for min krops evne til at bevæge sig frit, f.eks. når jeg har mærket min krop ”fryse fast” til stedet, og ”nægte” at bevæge sig fremad mod et mål for min vilje. I disse situationer har det været som om, at kroppen reagerede på en diffus form for frygt, som blokerede mine viljestyrede bevægelser fremad og nærmere den pågældende hændelse. I andre tilfælde har jeg oplevet, at kroppen har bevæget sig fremad ”af sig selv”, dvs. uden at jeg har været opmærksom på det, især når jeg lod mig ”rive med” af de begivenheder, der foregik og først bagefter blev klar over, hvad jeg havde oplevet.

Eksemplet viser, at kroppen indfanger situationens indlejrede meningsfuldhed på et dybere sanseligt plan og langt tid før erfaringen sætter sig som bevidst refleksion. Med basis i Merleau-Ponty kan man sige, at kroppen på et præbevidst plan indfanger langt mere end den refleksive del af bevidstheden er i stand til at forstå, og ved at lægge mærke til kroppens reaktioner oplevede jeg som forsker i felten, at jeg kunne forbinde mig til den oplevede verden på en ny og mere indsigtfuld måde end ved at være kropsligt i den fremfor objektivt på afstand fra den.

At åbne feltet via kroppen

Min undersøgelse af hvad feltet gjorde ved min krop som feltarbejder har ikke blot haft betydning for min egen kropslige væren-i-situationen som forsker i feltet (hvad oplevelsen af politiarbejdet som arbejdsfelt gør ved forske-

ren), men trækker også spor ind i undersøgelsen af politielevernes levede erfaringer. Som Merleau-Ponty fremhæver:

”The phenomenological world (...) is thus inseparable from subjectivity and intersubjectivity, which find their unity when I either take up my past experiences in those of the present, or other people of my own” (Merleau-Ponty, 1945/1962. s. xxii).

Den fænomenale verden er således grundlæggende delt, og det giver ikke mening at adskille forskerens og forskningssubjektets levede erfaringer, så længe de er forankret i den samme sociale kontekst, hvor den levede erfaring er grundlagt, om end der er variationer i den betydning, vi tillægger erfaringen. Det vil jeg give et eksempel på.

På et tidspunkt overværede jeg som tredjemand i patruljen en tilspidset situation under en ransagning i en borgers hjem¹⁹. Borgeren viste med sit højlydte sprog sin vrede over at blive forstyrret og kom med verbale trusler vendt mod betjentene. På et tidspunkt rejste han sig fra sin seng og gik direkte frem mod mig, som stod ved siden af en dør og lavede feltnotater. Jeg kan huske, at jeg vendte siden lidt til, mens jeg indstillede mig på et slag mod min krop, som imidlertid ikke kom. Alle mine fibre i kroppen var spændte og jeg mærkede pludselig at være konkret tilstede i situationen på en måde, jeg ikke havde været et øjeblik forinden og tidligere i mit feltarbejde. Jeg mærkede en stærk følelse af frygt i kroppen for at blive direkte involveret i en voldelig episode. Det viste sig imidlertid, at den vrede borger bare ville ud ad døren ved siden af hvor jeg stod, men det vidste jeg ikke på netop det tidspunkt. Oplevelsen var stærk og gav mig et direkte kropsligt indblik i betydningen af ikke at vide sig sikker i dette særlige arbejdsfelt og ved at være opmærksom på oplevelsen kunne jeg vende den ”udad” mod betjentene som en vej til at forstå deres oplevelser i arbejdslivet. I patruljevognen spurgte jeg derfor den erfarne vejleder, om ikke han frygtede for at blive slået på i arbejdet, hvortil han svarede: *”Man har det altid i baghovedet. Det er en hårfin balance mellem at være rolig og sætte sig igennem.”* (Feltnoter, 177-178).

Eksemplet viser at mine levede erfaringer som forsker i feltet på en måde deles af patruljerende betjentes levede erfaringer i arbejdsfeltet om end med forskellig gennemslagskraft end for de berørte betjente. Jeg følte faren som en kropslig stemthed, som kan karakteriseres som frygt, mens vejlederen måske i højere grad oplevede faren som en potentiel dimension af arbejdet –

¹⁹ Eksemplet viser min egen oplevelse som forsker af en konkret politisituation, der senere vil blive præsenteret i den sceniske beskrivelse *”Peberspray skjult bag ryggen”*, hvor analysen dog søger at indfange politielevens levede erfaring.

især i tilspidsede situationer. Personligt rammes jeg af frygt, hvilket var en pludselig og ny oplevelse i felten, mens den garvede betjent - qua en lang række erfaringer med lignende dog ikke identiske situationer - formentlig havde lært at kontrollere sin krop i oplevelsen af fare, og rette fokus mod varetagelsen af politiopgaven.

Eksemplet viser også, hvordan jeg som fænomenologisk feltforsker har bevæget mig fra et prærefleksivt plan til et refleksivt plan, idet jeg - efter at have mærket stemningens betydning i egen krop - har vendt erfaringen udad i bestræbelserne på at undersøge de professionelles erfarede møder med arbejdsfeltet. På den måde indgår mine egne levede erfaringer i feltet som pejlemærker for mine interviews og snakke med politielever om særligt udfordrende situationer i politiarbejdet, som netop er udvalgte fordi jeg selv har forbundet mig til dem. Mine egne oplevelser fra feltarbejdet har således betydet, at jeg har kunnet spørge ind til kroppens konkrete signaler i den pågældende situation, som f.eks. betydningen af at distancere sig fra ubehagelige møder med kritiske situationer.

Min sensitive indlevelse i feltet har dermed betydet, at jeg undervejs i processen har kunnet se særlige temaer udspringe fra materialet, som jeg ellers ikke ville have kunnet gøre, hvis jeg 'blot' havde lavet en række interviews af politieleverne på afstand af det felt af praksishandlinger, hvor de er blevet til i, eller hvis jeg havde valgt at beskrive feltet med reference til andre forskeres studier af politiarbejde på afstand fra de kropsligt erfarede møder med feltet.

Kritisk perspektiv på mit forskningsafsæt

Man kan med rette stille kritiske spørgsmål til min fænomenologiske tilgang: Hvordan er det muligt at skelne mellem forskerperspektivet og forskningssubjektets perspektiv? Og er det overhovedet muligt at undersøge og finde mening i andres levede erfaringer - de er jo netop subjektivt forankrede? Merleau-Ponty skriver i forordet til *Phenomenology of perception*, at den vigtigste lære om reduktion er "*the impossibility of a complete reduction*" (Merleau-Ponty, 1945/1962: xv).

Det ville være en fejlslutning at påstå, at man som fænomenolog kan forstå den andens levede erfaringer som var det ens egne, da vi ikke har direkte adgang til andre menneskers indre oplevelsesverden. Mine levede erfaringer som forsker er derfor ikke synonyme med politielevernes. Som forsker i feltet er man ikke på samme måde underlagt situationens "handletvang" som den professionelle praksisudøver. Mine erfaringer som forsker i feltet er grund-

læggende anderledes end politielevernes levede erfaringer, da der er tale om to grundlæggende forskellige oplevelser af den samme sociale verden: for politieleven er der tale om et arbejds- og uddannelsesfelt, mens mit blik er farvet af den særlige forskningsmæssige interesse, jeg har i at undersøge og beskrive politielevers levede erfaringer i krydsfeltet mellem disse felter.

Det, der imidlertid binder mig som forsker sammen med politieleven, er oplevelsen af at bevæge sig sammen indenfor det samme sociale felt. Der må altså være et kollektivt delt erfaringsrum, som ligger hinsides subjekternes kulturelt definerede positioner, som er forankret i det prærefleksive rum, hvor kroppen agerer ud fra sin naturlige indstilling frem for sin rationelle bevidsthed. Det er i dette rum, at jeg har kunnet forbinde mig til politielevernes levede liv og dér hvor mit afsæt til udforskningen af den levede erfaring er placeret. Inspireret af Merleau-Pontys tanker om den intentionelle bue ser jeg det betydningsfulde i at fremhæve de kollektivt delte erfaringer på trods af forskellige perspektiver til at forstå og begribe. Det er en vanskelig balancegang. Analytisk skal forskeren kunne relatere sig til den andens levede erfaring og forsøge at forstå den "som var det sine egne". Her er det dog vigtigt at have sig for øje, at vi kun ser "fremtræden" af objektet og ikke objektet i sig selv. Det gælder også forskeren i mødet med feltet. Som forsker i feltet har jeg momentvis haft oplevelser af noget vigtigt og betydningsfuldt men samtidig sløret og diffust, som om min krop forstod noget, der endnu ikke havde fundet vej til den refleksive erkendelse. Det er imidlertid disse sansede fornemmelser, der har knyttet mig som forsker til feltet og som trækker spor af mening ind i den fænomenologiske analyse. På den måde har min egen forskerkrops "sanset-sanselige" forankring i feltet haft afgørende betydning for tolknings- og analysearbejdet på afstand fra feltet.

Den fænomenologiske analyse bevæger sig imidlertid ud af det subjektivt oplevede. Nielsen taler om at skabe et imaginært rum på "*fri afstand*" hvor forskeren på en og samme gang "*skal kunne være i situationen og i forhold til den*" (Nielsen, 2010, s. 28, forfatterens understregning). Men det er grundlæggende en vanskelig balanceakt, som han videre påpeger: "*Er vi opslugt af situationen, kan vi ikke se ud over den. Er vi for meget på afstand af den, hævet over den, bliver imaginationen kontekstløs og abstrakt*" (ibid.: 28).

For at kunne forstå og beskrive politielevernes levede erfaringer har jeg måttet transformere min egen umiddelbare oplevelse og forforståelse og på en måde udvide mit 'normale' blik med en ny dimension for at kunne se verden 'forfra'. Denne bevægelse væk fra min egen umiddelbare oplevelse af verden videreføres i den fænomenologiske analyse, hvor jeg søger at udvide

praktikerens umiddelbare sanseerfaringer og finde meningen bag vedkommendes naturlige omgang i verden, dvs. politielevernes levede erfaringer.

Den reelle problematik ligger for mig at se på et metodologisk plan i bevægelsen fra feltarbejderens sanseerfaring til den fænomenologiske analyse, der søger at beskrive den levede erfaring i sig selv. Det er i den fænomenologiske analyse, at jeg som forsker træder ud af min position som feltarbejder, der nok sanser, men ikke forstår den dybere mening i det sansede. Giorgi laver følgende værdifulde distinktion: hvor forskningssubjekterne qua en *naturlig attitude* umiddelbart ikke reflekterer kritisk over hvordan fænomener afdækkes, så søger den fænomenologiske forsker at udvikle en *fænomenologisk attitude*, der på den ene side anerkender at den andens levede erfaringer er subjektivt konstruerede, men samtidig søger at bringe dem op på et mere generelt og alment meningsfuldt niveau som følge af reduktion (Giorgi, 2009, s. 181).

Den fænomenologiske analyse hæver sig over de sansede erfaringer og løfter dem ud dets bundethed til tid og sted, men uden at vende sig fra den umiddelbare oplevelse. Det er det umiddelbart oplevede, der er genstand for undersøgelsen, blot med blik for dets dybere betydning som levet erfaring. Det er også i den fænomenologiske analyse, at perspektiverne ophæves mellem forsker og forskersubjektet, som får en særlig mening, når den oplevede erfaring forstås fra en særlig optik, hvorved begge perspektiver gradvist overskrider sig selv med inddragelse af et 'tredje' perspektiv. Dette perspektiv henter jeg især med afsæt i Merleau-Pontys grundlagsteori.

I det næste vil jeg uddybe den fænomenologiske metode, som ligger til grund for min erkendelsesproces.

Kapitel 6: Min fænomenologiske metode

Fænomenologien søger at komme nærmere en forståelse af verden, men anerkender samtidig at den levede erfaring er i kontant bevægelse og ikke lader sig indfange som stillbillede. Erkendelsen skal til stadighed overskride og forny sig selv eller transcendere sin egen grundforståelse og forholde sig kritisk refleksiv i forhold til tendenser til 'absolutte' sandhedsudsigelser. Merleau-Ponty's fænomenologiske tilgang synes på en og samme gang at være beskeden og ambitiøs: vi kan aldrig opnå den fulde og hele sandhed om noget, men det skal ikke forhindre vores forsøg på at opnå ny forståelse, som kan forbinde os til den levede erfaring som den erfares umiddelbart og eksistentielt. Det betyder, at man som forsker grundlæggende må vedkende sig sit eget begrænsede perspektiv og dermed udsigelseskraft om noget. Der er tale om en stadig søgen efter meningsfulde sammenhænge, som ligger indlejret i og udgår fra fænomenet selv og som i princippet aldrig slutter.

Ifølge Merleau-Ponty kan meningen om verden ikke indfanges i direkte forstand. Vi oplever ikke verden i sig selv, men "ser" blot dens fremtrædener, som gestalter sig i bevidstheden (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. xii-xiii). Derfor er det ikke blot fænomenologiens opgave at udforske den levede erfaring, men at kunne gøre rede for den erkendelsesproces, der gør det muligt at undersøge den levede erfaring. Den fænomenologiske metode viser den gradvise erkendelsesproces, hvor forskeren søger ind i den levede erfaring for at forstå den 'indefra' som gradvist fører til en erkendelse af erfaringens generelle eller almene betydning.

Ifølge Merleau-Ponty erkender vi først verden, hvis vi søger at forstå objekterne i sig selv, i det der fænomenologisk kaldes en *reduktions*-proces. Jeg vil give et eksempel fra Merleau-Ponty selv (ibid.: 378-379). Forestil dig at der ligger en terning foran dig på et bord. Hvordan perciperes terningen, hvordan træder den frem *som* terning? Den første reduktion er at være opmærksom på, at terningen findes som ting, dvs. at den fremtræder for mit blik alene: den ligger lige her foran mig i synlig forstand. Jeg kan nu bevæge mig rundt om terningen og betragte den fra flere sider, som kan bestyrke min antagelse om, at det vitterligt er en terning, jeg har foran mig. Den anden reduktion er, at

jeg erkender at terningen indfanges af mit observerende blik som en visuel ting. Terningen har imidlertid også en rumlig betydning, som udstyrer dets kvalitative egenskaber med en bestemt værdi. Det er ikke terningens ”ydre” visuelle udtryk, som giver terningen dens sande betydning, men den værdi, som terningen har, når man f.eks. kaster den og bruger den som element i et brætspil. Dermed fremtræder terningen ikke længere som et ”objekt”, men som en størrelse, hvis meningsfuldhed er transcendent og rækker ind i ”usynlige dimensioner” af mening, der på en og samme gang ophæver dens betydning som fysisk genstand og udgår fra dens objektive tilstedeværelse. Denne ”tredje” reduktion er udtryk for at den oprindelige visuelle karakteristik af terningen som en ”ting” bliver til et perspektiv, som fremstår begrænset, og som må transformeres således at terningen i sig selv fremstår som værdi, der ikke kan indfanges ved dets synlige fremtræden for øjet. Ifølge Merleau-Ponty kan denne tredje reduktion kun ske, ved at kroppen er i spil. For at percipere ting må vi leve dem. Merleau-Ponty opsummerer: *”A thing is, therefore, not actually given in perception, it is internally taken up by us, reconstituted and experienced by us in so far as it is bound up with a world, the basic structures of which we carry with us, and of which it is merely one of many possible concrete forms”* (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. 381, forfatterens understregning).

Reduktionen er således en metode til at forstå objektet ”i sig selv”, men i den bevægelse sker samtidig en tilknytning til verden på et mere indsigtsfuldt niveau, som opløser perspektiver på verden og gør kroppen åben for en mening, som ligger hinsides verdens synlighed. Fænomenologisk reduktion er derfor en bevægelse, der søger at komme nærmere en verden af mening, som ligger ”lige for”, men som er skjult bag dens fremtræden som objekt. For at skabe forståelse må vi bevæge os væk fra det umiddelbare perspektiv, som blikket udsender mod objektet og søge en dybere mening ved at indleve os i objektet selv.

Som Nielsen (2013) påpeger, kan man som forsker kun udforske den levede erfaring ved at tage del i den, hvilket ikke er ensbetydende med at man så ikke skal kunne træde et skridt tilbage fra den umiddelbare praksis i et undersøgende perspektiv. Udfordringen består i den reversible forbindelse med at ”være i situationen” og ”træde tilbage fra den”. Nielsen foreslår, at det handler om at udvikle en særlig opmærksomhedsform, der ikke markerer et brud med hverdagslivet, men som forskyder tyngdepunktet i vores deltagelses- og opmærksomhedsmåde og skriver: *”Denne forskydning af opmærksomheden muliggør at vi kan beskrive situationerne på en ny måde der åbner for at vi kan forstå dem i selve deres situationelle karakter som situationer”* (Nielsen, 2013, s. 209, forfatterens fremhævnings). Denne opmærksomhedsform kalder på en særlig fæno-

menologisk grundindstilling eller *fritsvævende opmærksomhed* (Nielsen, 2013; Ahrenkiel et al. 2013), som udtrykker en særlig form for lydhørhed eller agtpågivenhed i udforskningen af fænomener.

I det næste vil jeg præsentere, hvordan jeg nærmere har brugt reduktion som metode som min vej til erkendelse. Der er ikke tale om en trinvis vej til erkendelse, men i højere grad dimensioner i erkendelsen, der netop bevæger sig i tid og rum med en holistisk tilgang til forståelse og erkendelse men med en gradvis dybere indsigt i det udforskede fænomen til følge. I den proces har den fritsvævende opmærksomhed som flydende bevidsthedsform været det overordnede metodiske ”greb” i min gradvise erkendelsesproces.

Fænomenologisk feltarbejde

Det særlige ved mit fænomenologiske projekt er, at min udforskning af politielevers levede erfaringer er foregået parallelt med indsamlingen af data i feltarbejdsperioden. I mit projekt begyndte processen med at forstå feltet ’inde-fra’ under selve feltarbejdet, hvor jeg udover at indsamle data søgte at udvikle en forståelse for den dybere mening, der havde grund i den levede erfaring.. Man kan beskrive det som en proces, hvor jeg bevægede mig mellem positionerne at *se* og at være *seende* eller en særlig position hvor jeg søgte at finde mig i mellemrummet mellem ’mig’ og ’det’.

Som feltarbejder fulgte jeg de patruljerende betjente i deres daglige aktiviteter under patruljeringerne, hvor jeg observerede konkrete arbejdsituationer ud fra det grundlæggende ønske at opleve verden gennem politibetjentenes og politiarbejdets perspektiv. I ønsket om at forstå de levede erfaringer inde-fra måtte jeg forbinde mig til feltet på en bestemt måde, som ikke var bundet op på bestemte forhåndsstrukturerede opmærksomhedspunkter, men som søgte at indfange den særlige meningsfuldhed, som strukturerede de patruljerende betjentes kropslige rettethed i bestemte arbejdslivssituationer.

I denne proces blev jeg gradvist mere og mere klar over at en fænomenologisk erkendelse af politiarbejdet ikke kunne adskilles fra kroppens sanselige møde med det sociale liv. Jeg måtte derfor have kroppen med og ”mærke feltet” med kroppen, hvis betydning jeg har gjort nærmere rede for i det forudgående kapitel, ”*Forskerkroppen i spil*”.

Sideløbende med mit feltarbejde har jeg i få perioders ”pause” fra feltet studeret Merleau-Ponty og skærpet min forskerbevidsthed om netop kroppens indvirkning på den levede erfaring. Man kan sige at jeg, i studierne af mine egne kropslige erfaringer i mødet med feltet, har bevæget mig fra et

præ-refleksivt kropsligt møde med feltet til en udvidet form for erkendelse, hvor jeg har anskuet min krops væren-i-feltet fra et ”udefra”-perspektiv, som har åbnet for nye horisonter af mening. F.eks. har en sensitiv selvoplevelse af egen træthed under feltarbejdet betydet, at jeg har fået indblik i arbejdslivets betydning for kroppens evne til at fungere frit. Ad den vej har jeg kunnet få øje på, hvad det vil sige at være opmærksom og koncentreret i dette særlige arbejdsfelt. Det er ikke følelsen af træthed som er det centrale, men betydningen af kroppens frihed til at agere på trods af belastninger i miljøet. Denne egenoplevelse har formet mit blik på, hvad arbejdet ”gør” ved politikroppen ud fra den grundlæggende antagelse hentet fra Merleau-Ponty, at basale kropslige erfaringer grundlæggende er delte. På den måde har jeg delvist kunne bruge mine studier af egen krop som indgang til forståelse af felten. Ikke for at ”opskrive” forskersubjektiviteten, men for at kunne forstå, hvad der måtte være ”på spil” for politielevens førstemøder med arbejdslivets hændelser.

Denne indgang har udvidet mit blik til at se ”bagom” de sanseindtryk, jeg undervejs har indfanget i ”tekstlig” form som feltnotater og interviews. ”Teksten” viser dog kun toppen af isbjerget for at bruge et illustrativt udtryk for det forhold, at den levede erfaring er langt større end det, der kan udtrykkes med sprogets hjælp og – i forskningsmæssig sammenhæng – beskrives som tekst. For at kunne finde den dybere mening i teksten har jeg måttet forbinde mig til den mening, som ligger som ubestemt horisont ”bag teksten” og hvor kroppen spiller en afgørende betydning.

Det er dog først i perioden efter feltarbejdet, at analysearbejdet for alvor er blevet intensiveret. Ved at få feltet på afstand har jeg på en hel anden måde kunnet finde mønstre og sammenhænge, jeg ikke kunne få øje på ved at være i feltet. Efter feltarbejdet brugte jeg derfor lange perioder til at studere mit materiale for at indfange, udvælge særlige ”øjeblikke”, som jeg enten selv har oplevet som betydningsfulde i mine oplevelser af konkrete arbejdslivssituationer, jeg havde befundet mig i eller som jeg har fået overleveret som betydningsfulde af politieleverne. Processen har på sin vis været en rejse tilbage i tid som en form for generindring af de betydningsfulde oplevelser, jeg selv har haft eller har fået fortalt af andre i feltarbejdet og som kun delvist var nedfældet som tekst. Mine transskriberede tekster var imidlertid et håndgribeligt udgangspunkt og ved at læse og genlæse mit materiale, vende og dreje mine kropslige erindringer og forestillinger blev de betydningsfulde situationer gradvist tydeligere. Ad den vej har jeg søgt at bevæge mig ud over teksten og de konkret oplevede erfaringer som de fremtræder i mine eller mine

forskningssubjekters bevidsthed, og som transcender såvel forskerens som politielevernes umiddelbare forståelsesniveau.

Konstruktionen af sceniske beskrivelser

Mit empiriske materiale har fænomenologisk set ikke en udsigelseskraft i sig selv, men viser en række udvalgte og afgrænsede hverdagsoplevelser af isolerede hændelser og indtryk, som er indfanget som en række hverdagsbegivenheder fra patruljearbejdet. Disse hverdagsoplevelser har imidlertid potentialet i sig til at blive meningsfulde som særlige forståelsesformer, der rummer mulighed for et refleksivt møde mellem forskerens erfarede rum, politielevernes erfarede rum og rummet i sig selv med kroppen som omdrejningspunkt.

Det har været en tidskrævende proces at finde den form, jeg ønskede at præsentere mit empiriske materiale på. Jeg har søgt inspiration i forskellige fænomenologiske beskrivelses- og analysestrategier, f.eks. Giorgis fænomenologisk-deskriptive metode (Giorgi, 2009) og Max van Manens anekdotiske tilgang (van Manen, 1990), men i processen med at finde den rigtige form har jeg måttet skabe min egen. Jeg søgte efter en fremstillings- og forståelsesform, der kunne indfange politilevens levede erfaringer forankret i konkrete arbejdslivssituationer. Nærmere bestemt ønskede jeg at indfange centrale hverdagsaktiviteter i det professionelle arbejde som patruljerende politi i netop det øjeblik hvor 'noget' sker, dvs. en række konkrete hændelser, handlinger og forhold, der danner ramme om den levede erfaring, ved at give den et synligt udtryk.

Med inspiration i bl.a. Lis Engel (2008), Nielsen (2013) og Ahrenkiel et al. (2013) har jeg valgt at konstruere "sceniske beskrivelser" som en måde at lægge mit empiriske materiale frem i en struktureret og overskuelig form. Engel bruger scener som afsæt til at indfange kroppens bevægelser i en række hverdagshændelser og karakteriserer den sceniske beskrivelse som en form for "kropsliggjort micro-historie", hvor kroppen forbinder tid, rum og bevægelser i en række dagligdagsoplevelser, som f.eks. rejsen mellem arbejde og hjemmet. Nielsen skelner mellem det "sceniske" og "beskrivelsen", hvor "scenen" udtrykker det, der konkret udspiller sig som et "spil" i en social interaktion mellem mennesker, mens "beskrivelsen" henviser til det mere omfattende fænomen "situation", som indfanger *"den dynamiske logik, der træder ordnende eller strukturerende frem i og gennem de enkelte scener"* (Nielsen, 2013, s. 210). Scenen er således det umiddelbart givne, mens situationen viser hen

mod det man kunne kalde "*basale praksisstrukturer i hverdagslivet selv*" (Ahrenkiel et al., 2013, s. 59) og som først kan indfanges analytisk via reduktionen.

I mit projekt søger jeg med de sceniske beskrivelser at indfange konkrete arbejdslivssituationer, som i sin helhed viser politikroppens væren-i-situationen i konkret såvel som i almenforstand. Nærmere bestemt søger de sceniske beskrivelser at indfange politielevers levede erfaring som konkrete møder med praktiske hverdagssituationer (det partikulære), men som rækker ind i en bredere grund af politifaglig mening (det generelle). På den måde søger jeg at forbinde det ontiske i det ontologiske, hvor den levede erfaring dels finder sit udtryk som konkret, situeret professionel praksis, men som trækker tråde ind i den almene horisont af professionsbaseret mening, som ligger indlejret i det, jeg kalder "politiverden" og hvor forståelse og aktion har afsæt i "politiperception" og "politikroppens" væren i situationerne.

Beskrivelserne peger imidlertid også på, at andre forbindelser til verden er i spil, som netop er forankret i de eksistentielle dimensioner i den levede erfaring: når politielever i møderne med politisituationer i særlig grad synes at komme i berøring med verden og sig selv på en "ny" måde, der udfordrer den professionelle selvforståelse, der danner grund for politiaktionens meningsfulde handlinger. I sin helhed søger mine sceniske beskrivelser således at indfange det modsigelsesfyldte, komplicerede og komplekse i politielevers erfaringer i en nærmere analyse af konkrete politiopgaver.

Det særlige ved min metode med at konstruere sceniske beskrivelser er, at de er udtryk for en konkret oplevet virkelighed, der er hentet frem fra mit empiriske materiale: fra mine egne deltagerobservationer og fra interviewene, af og til i en kombination. Nogle gange har jeg taget en sammenhængende passage i en observation eller i en nedskrevet uformel samtale i mine feltnotater. Andre gange har jeg måttet hente passager forskellige steder i f.eks. samme interview indtil beskrivelsen har fundet den form, som jeg har skønnet nødvendig, men uden at ændre indholdet. Det er værd at pointere, at jeg ikke skelner mellem om beskrivelserne har grund i data hentet fra interviewene eller fra mine egne observationer. Det centrale er for mig at se ikke hvilken dataindsamlingsmetode der har været i spil, men hvilken udsigelseskraft, det empiriske materiale i holistisk betydning måtte have for politielevens levede erfaringer. Det centrale ved konstruktionen af mine sceniske beskrivelser har således ikke blot været at fremstille virkeligheden som et tekstligt udtryk eller en "case", men at forstå det usagte, der ligger bagved eller rundt om tekstens synlige udtryk. Det betyder, at selve udvælgelsen af de sceniske beskrivelser (fra noter til beskrivelser) har været en del af den analytiske proces, hvor jeg

”fritsvævende” har bevæget mig mellem det sceniskes udtryk og det indtryk, der ligger gemt i situationen som helhed.

De sceniske beskrivelser varierer i længde og dybde. Især de ”lange” scener giver mulighed for at indfange stemningsfuldheden i den konkrete episode, der lægger en form for stemningsfuld grundtone i analysen. Det skal siges at de efterfølgende analyser kun i begrænset omfang vil kunne indfange situationens kompleksitet, men formålet er ikke at udtømme beskrivelserne for mening, men at fremstille centralt udvalgte aspekter i det levede liv som sanssemæssige indtryk, der har betydning for den levede erfaring.

Den fænomenologiske analyse

Den fænomenologiske analyse har til formål at udfolde de indlejrede betydninger, som ligger skjult eller tages for givet i den sansede omgang med verden. Som forsker er denne fase særligt udfordrende, da det i høj grad er en intuitiv proces, som ikke følger bestemte eksplicite regler og hvor processen med at skabe indsigt i fænomenet kræver en høj grad af indlevelse ikke blot i tekstens udtryk, men den mening, som teksten peger mod og som ligger skjult bagved.

Inspireret af Wertz betragter jeg analysen af den levede erfaring som en hermeneutisk proces, hvor forskeren veksler mellem at opdage noget nyt (discovery) og skabe mening (creation) (Wertz, 1985, s. 173). Altså som en proces, hvor man veksler mellem at træde ind i ’scenen’ og finde særlige sammenhænge af betydning, for derefter at træde ud af den og reflektere over den indlejrede mening, der ligger i opdagelserne, for så at kunne træde ind i den på ny og se den med denne nye og gradvise erkendelse.

I min særlige tilgang til analysen af de sceniske beskrivelser søger jeg derfor aktivt at forankre mig i den erfarede oplevelse i en form for ”samleven” med oplevelsen. Det særlige er at forstå det erfarede ”indefra”. Inspireret af Merleau-Ponty har jeg forsøgt at undgå at være forankret i et forudbestemt perspektiv, men bestræbt mig på at bevæge mig på *fri afstand* mellem perspektiver. Nogle gange stopper jeg op og ”dvæler” ved et udsagn, en tanke, en handling, andre gange bevæger jeg mig rundt mellem forskellige perspektiver i en søgen efter nye vinkler og forståelser på fænomenet. Nogle gange ser jeg situationen gennem en formodet politioptik, andre gange hæfter jeg mig ved andre aktørers formodede perspektiv i situationen eller jeg anlægger en helt tredje vinkel, som ligger ud over aktørniveauet.

Den gennemgående struktur i min analytiske metode er, at jeg bevæger mig mellem det konkrete og det alment-generelle forståelsesniveau, mellem at se tingene indefra-udefra, oppefra-nedefra. I krydsfelterne mellem disse polære størrelser søger jeg at indfange, hvordan den subjektive oplevelse er indflettet som generel struktur i den levede erfaring. Min analytiske tilgang er derfor åben og undersøgende, hvor jeg gradvis udvikler erkendelser om mit forskningsobjekt ved at stå i en åben relation til den levede erfaring uden at følge en bestemt stringent analysemetodik, som Giorgi f.eks. anbefaler (Giorgi, 2009).

På vej mod en ny erkendelse

De udvalgte sceniske beskrivelser er forskellige indgange til at indkredse politielevers levede erfaringer, som har grund i konkrete arbejdslivssituationer, men som tilsammen peger mod en almen betydning, jeg søger at indfange i den fænomenologiske analyse. Fælles for de sceniske beskrivelser er, at de på forskellig vis beskriver det relationelle i politiarbejdet, dvs. særlige møder mellem patruljerende betjente og borgere, som på en eller anden måde fremstår konfliktfyldte – enten i direkte eller i indirekte forstand. Det skal siges, at de valgte beskrivelser ikke giver et retvisende billede af patruljerende betjentes møder med borgere i almen forstand. En stor del af møder med borgere fremstår udramatiske, forstået på den måde, at der ikke udspiller sig en synlig konflikt mellem politi og borgere. Når jeg vælger netop disse eksempler, er det ikke hensigten at fremskrive det spektakulære i politiarbejdet, men at indfange politisituationer, som i særlig grad fremstår betydningsfulde for politielevernes levede erfaringer, da det er i de konfliktfyldte møder med borgerne og deres livssituation at politielevens faglig-professionelle identitet for alvor bliver udfordret. På den måde søger jeg at åbne nye indsigter i det professionelle arbejde som patruljerende betjent med forankring i politiverdensperspektivet, og hvor politielevernes levede erfaringer i mødet med dramaet gradvist træder frem.

Mit grundtema, som er resultatet af den samlede fænomenologiske analyse er *dramaet*, der viser sig, når politieleven i sine levede erfaringer får en fornemmelse af noget større end den indlejrede meningsfuldhed, der rækker ud over politiverdens horisont af meningsfuldhed, men som dybest set er udviklet som følge af mine egne stærke oplevelser af at møde dramaet i feltet. Dramaet er således i sin oprindelse baseret på en umiddelbart følelsesmæssig oplevelse på det prærefleksive niveau i min/den andens levede erfaring.

Fænomenet drama er ikke dukket op af sig selv, men hjulpet på vej i læsningen af Merleau-Ponty på afstand fra feltet. Det er derfor først i den fænomenologiske analyse, at ”drama” fænomenet er trådt frem som betydningsfuldt fænomen i den levede erfaring.

På den måde har Merleau-Pontys fænomenologi gennem hele mit projekt været det grundteoretiske fundament, som jeg har valgt at lægge ned over feltet og formet mit blik i undersøgelsen af politielevernes levede erfaringer i mødet med politiverden. Denne tilgang har haft betydning på to niveauer i den samlede forskningsproces. Dels indgår Merleau-Pontys som en grundteoretisk rammeforståelse, som har formet mit ontologiske blik på feltet, dels lægger Merleau-Ponty op til en særlig epistemologisk sensitiv indlevelse i feltet, som en måde at nærme mig feltet på og at finde mening i dramaets indvirkning på de levede erfaringer, jeg søger at indfange og beskrive.

Kapitel 7: Fænomenologisk blik på politiverden

I det følgende vil jeg opsummere, hvordan en grundforståelse hentet fra Merleau-Pontys kropsfænomenologi ligger som inspiration til den videre analyse af politielevernes erfaringsdannelse i mødet med politiverden. Der er ikke tale om en direkte oversættelse af Merleau-Pontys begreber til forskningsfeltet, men en rammeforståelse, som nødvendigvis må justeres som følge af feltets særlige måde at præsentere sig selv for mit forskerblik. For at nærme mig dramaets betydning for politielevers levede erfaringer må jeg bevæge mig ind i det professionelle felt og konstruere en række centrale begreber og forståelser, som indfanger det særlige i dette felt, og som ligger til grund for den videre fænomenologiske undersøgelse.

Politiverden

”Politiverden” er vokset frem som et særligt fænomen i min udforskning af politiarbejde i feltarbejdet og er et forsøg på at indfange den særlige professionelle meningshorisont, som forbinder politikroppen med den perciperede verden og som udgør fundamentet for politikroppens intentionalitet. Politiverden er i min optik et forsøg på at begrebsliggøre den fagligt-professionelle horisont af meningsfuldhed, hvor det samfundsmæssige opdrag finder vej ind i den professionelle opgave i forskellige ”politisituationer” og som retningsgiver politikroppens møde med verden i løsningen af ”politiopgaver”. Politiverden er en særlig tilgang til verden, der på en og samme gang forbinder politiarbejdets egenart og professionsbaserede selvforståelse, der ligger som grund for patruljerende betjentes og således også politielevens meningsfulde handlinger i arbejdet som patruljerende betjent.

Politiverden er som sådant et særligt professionelt felt af mening, og kan måske beskrives som en bestemt måde at være i verden på, hvor særlige hændelser og objekter i den ”almindelige” verden fremstår betydningsfulde og udgør retningen for politikroppens intentionelle rettethed i verden. Jeg vil prøve at være mere præcis. Det patruljerende politi bevæger sig rundt i den

samme sociale verden som den almindelige borger og de udsættes potentielt set for de samme sanseindtryk som borgere, der befinder sig på gader og stræder. Men de oplever virkeligheden anderledes og opdager aspekter i den, som den almindelige borger ikke er klar over. Der er således en fundamental forskel på politiets og borgerens oplevelser af verden, der både tager afsæt i hvad de ser efter og den særlige mening, de søger i det sete. Hvor borgerne befinder sig i et umiddelbart oplevet hverdagsrum, finder patruljerende betjente mening i et professionelt rum. Jeg vil give et konkret eksempel: når borgeren snakker i mobil, mens de kører rundt i trafikken er det en ganske almindelig hverdagshandling, som mange ofte ikke tænker over. Men for det patruljerende politi med opmærksomheden rettet mod trafiksikkerhed er selvsamme hændelse en potentiel kritisk begivenhed, som må stoppes ud fra gældende lovgivning. Jeg vil give et andet og lidt længere eksempel: Hvor borgeren f.eks. er i byen for at feste, ser patruljerende betjente festen udefra, fra en distanceret position og i et andet rum af mening. Betjentene er ikke en del af festen, de er på arbejde og dermed indhyldet i et særligt professionelt arbejdsrum, hvor helt andre aspekter end festen er genstand for deres undersøgelse og forståelse af den. De er optaget af, hvad festen kan gøre, som potentielt set kan forstyrre ro og orden i gademiljøet. Som privatpersoner er betjentene ikke fremmed for festens meningsfulde rum, da de også selv på andre tider og steder er borgere der fester, og netop denne forbundenhed til fest som socialt ritual gør dem i stand til intuitivt at genkende festens indbyggede meningsfuldhed. Alligevel er det patruljerende politi på afstand af festen. I fysisk forstand distancerer de sig fra festen ved ikke at tage del i den, men de overvåger den på afstand som tilskuer og leder efter tegn på festens kritiske potentiale. I fænomenal forstand leder de efter særligt betydningsfulde mønstre i andres bevægelser, gestik, positur, som viser ind mod et kritisk hændelsesforløb - ikke blot i den konkrete oplevede nutid, men i en fortid, der potentielt set rækker ind i en fremtid af kritiske hændelser.

Eksemplerne viser, at politiverden ikke har udspring i en fredelig sameksistens mellem mennesker eller en grundlæggende social orden. Politiverden kan således siges at være "bagsiden" af den "normale" verden, og finder netop sin meningsfuldhed i kritiske sociale begivenheder, der involverer andre menneskers skæbner, ulykker, tragedier, konflikter og kriser. Den har sin virkningsfuldhed som meningshorisont, når den sociale sameksistens for en tid er brudt eller har potentiale for at brydes. Politiopgaven i generel forstand er at sikre, at en forstyrrelse af en social orden bliver genoprettet. Politiverden er således et grundlag for forståelse af den professionelt set meningsfulde handling. Men det meningsfulde betinges i høj grad af den sociale sammen-

hæng, som den professionelle handling er indlejret i. Politiverden er ikke en definerbar position, men en meningshorisont, der udgør det, man måske kunne kalde det professionelle grundlag for politikroppens intentionelle bevægelser i rum og tid, hvor politikroppen nok møder objekter i den direkte relation med den sansede verden, men hvor det er meningen bag det set, der i særlig grad danner ramme for politiperceptionens forståelse af den "almindelige" og "normale" verden.

Med inspiration i Merleau-Ponty's begreb "attention", vil jeg anlægge det syn, at politiverden grundlæggende drejer sig om at undersøge og finde den usynlige mening bag det synliges fremtræden. Tingene fremtræder ikke som de er, og netop denne søgen efter det skjulte former i særlig grad politiperceptionens fokuserede rettedhed mod objektet. På den måde er der en sammenhæng mellem Merleau-Pontys bevægelse fra at betragte verden fra sig selv til en forståelse af tingen i sig selv. Det er først når politikroppen bevæger sig udover sit eget blik og trænger ind i objektet for at finde dens iboende mening, at virkeligheden viser sig og kan beskrives. Med denne bevægelse ændrer objektet karakter fra ting til betydning.

Merleau-Pontys ontologi fortæller os, at verden hele tiden er i forandring og kan ikke fikseres fra en bestemt position i tid og sted. Verden er hele tiden i bevægelse, den er uforudsigelig og de hændelser, der ligger til grund for politiets særlige opmærksomhed i mødet med dem, er indlejret i en større helhed af begivenheder, som ikke kan perciperes i det direkte møde med konkrete situationer. Nok er politiverden en horisont af mening, som søger at indfange den essentielle struktur af kritiske begivenheder, men i denne forståelse ligger også et kritisk perspektiv, at virkeligheden grundlæggende ikke lader sig beskrive i sin totalitet, hvilket ligger som et grundvilkår i arbejdet som patruljerende betjent.

Politiperception

Et andet fænomen, jeg har hæftet mig ved, er den særlige måde, som patruljerende politi skaber mening og sammenhæng i deres aktive omgang med verden. Politiperceptionen relaterer sig til brud på en social og samfundsmæssig orden og søger at indfange tegn i det sociale liv, hvor potentialet for forstyrrelser er stor eller hvor der allerede er sket en forstyrrelse. Politiperception er således et bestemt "farvet" blik, som retter opmærksomheden mod særligt fremtrædende objekter og kritiske begivenheder. Dette blik er en form for kritisk rettedhed mod de særligt betydningsfulde begivenheder, der træder

frem som særlige spor eller tegn i den sansede verden og som reflekteres i forhold til politiopgavens forbundenhed med politiverdens horisont af mening. De patruljerende betjentes perception er perspektivistisk og kan ikke indfange verden i sin totalitet, men udgør en form for ”filter”, der søger at indfange det, som fremstår relevant og betydningsfuldt for politiopgaven og sorterer andre sanseindtryk fra som ”irrelevante”.

Ifølge Merleau-Ponty er verdens egentlige mening skjult for øjet, der ser. Vi ser kun *gestalter* af tingenes sande væsen, men den egentlige sandhed om noget er skjult i synlig forstand. Det samme synes at være gældende for patruljerende betjentes omgang med den sociale verden. Objekter i verden kan nok ses, men det er ikke objekternes fremtræden, men det, de skjuler, der er af central betydning at indfange, beskrive og forstå.

Det *mistænksomme* blik er en særlig kvalitet i politiperceptionen, som netop søger at afdække den ”virkelighed” der gemmer sig bag spor og tegn. Det mistænksomme blik viser sig som en generel observerende attitude overfor tegn i omgivelserne, der træder ud af det normale, og kan være særlige kendetegn ved f.eks. en usikker kørsel i trafikken, en borgers frembrusende adfærd i nattelivet og en fornemmelse af stemninger på steder, pladser og rum, hvor mennesker færdes og hvor konflikter kan opstå. Disse tegn har i større og mindre grad en synlig overflade, men det bagvedliggende indhold er fundamentalt skjult. Derfor er politiperceptionen ikke blot et ”blik”, men knyttet til kroppens fysiske og meningsskabende handlinger i tid, sted og rum. Med det menes, at det mistænksomme er genstand for en stadig tolkning af meningen bag sociale hændelser, som kalder på en nærmere undersøgelse, om der i det tilsyneladende ”normale” gemmer sig et spor af en aktuel eller potentiel gerning. Det betyder, at patruljerende politi grundlæggende må forholde sig til den skjulte mening bag tegn og spor, men hvis usynlige mening ikke desto mindre viser sig som synlige tegn, som det patruljerende politi i sin færden i den sociale verden søger at indfange, forstå og beskrive.

Patruljearbejde er derfor i høj grad en undersøgende tilgang til aspekter i den sociale verden, som ikke lader sig afsløre i direkte forstand. Derfor er det som patruljerende betjent nødvendigt at udvikle en særlig form for perception, der ikke lukker sig ikke om sit eget perspektiv, men som åbner sig mod en forståelse af det usynlige bag objektets synlige fremtræden, i det man kunne kalde den ”fænomenale” verden hvor verden grundlæggende ikke fremtræder i sin sande form og hvis meningsfuldhed ofte må findes i det, som ikke kan ses, men som fornemmes i et ubestemt felt bag det sete.

I møderne med den sansede verden, dvs. i den virkelighed, som politikroppen bevæger sig rundt i, er en række hændelser allerede sket, men særlige

spor eller tegn peger mod det skete, hvilket er det patruljerende politis opgave at opklare. Der er således tale om en fundamental tidsforskydning i møderne med verden, da politiet ved ankomst til stedet i en vis forstand altid kommer for sent. De kritiske begivenheder har imidlertid også et potentiale til at udvikle sig i fremtidig forstand, hvilket betyder, at politiperceptionen derfor også rækker ind i en ubestemt fremtid. Denne forskydning i tid og rum er en grundlæggende betingelse for politiarbejdet, som betyder at politiarbejdet grundlæggende er uforudsigeligt.

Bag et hvilket som helst objekt, som møder politiets undersøgende blik gemmer sig en fortid, som rækker ind i en fremtid, som hverken øjet kan nå eller den rationelle tænkning alene kan indfange. Et centralt aspekt i tolkningsarbejdet er derfor evnen til at *visualisere* særligt relevante hændelser i den sociale verden (gerninger) for derved at kunne forstå den bagvedliggende mening, som ikke kan ses i direkte forstand, men som har efterladt sig særlige spor, som peger på hændelsens omfang og karakter.

Med inspiration i Merleau-Pontys figur-grund model er politiverden således grunden for politielevernes perception og kropslige væren i situationer. På den måde ser jeg tilblivelsen af politisubjektivitet som en gradvis vej ind i politiverdens særlige strukturer af mening, hvor man skal kunne noget bestemt, fremtræde på en bestemt måde og finde en særlig mening og sammenhæng i den sociale verden. Men den meningsfulde væren-i-situationen er indflettet i et ustabilt, usikkert og uforudsigeligt miljø, der ligger som usynlige horisonter af mening bag den retningsbestemte og rationelle tilgang til verden, som jeg i det næste vil gøre nærmere rede for.

Politikroppen

Med politikroppen som centralt fænomen ønsker jeg at udvikle et begreb, som indfanger betydningen af kroppen i det professionelle felt, hvor den reversible forbindelse mellem subjekt og det professionelle miljø har afgørende betydning for de levede erfaringer. Politikroppen er til stadighed konstituerende for den meningsfuldhed, som forankrer sig i bevidstheden via perception i en stadig vekselvirkning mellem politiverdens meningsfuldhed og de konkrete møder med virkeligheden. Men verdens mangfoldighed af begivenheder konstituerer samtidig politikroppen ved at virke tilbage og føjer sig til kroppens meningsfulde tilblivelse og dens retning og orientering i de konkrete politisituationer, som subjektet måtte befinde sig i. På den måde er politikroppen både aktiv skaber af en meningsfuldhed, der indhyller politiverden i

sig og som retningsbestemmer kroppens bevægelser på stedet og i rummet, men samtidig underlagt de særlige sociale betingelser, der gælder for at involvere sig med mennesker og som ikke kan kontrolleres med tankens og viljens kraft i handlingen såvel som i den rationelle omgang med verden. Det er navnlig den sidste dimension, som har min særlige interesse.

Politikroppene sanser mere end ord kan indfange, og denne sanselige tilgang til verden er særligt betydningsfuldt for den levede erfaring. Politikroppen er ikke blot styret af rationel tænkning og en viljestyret og kontrolleret adfærd i sin omgang med verden, men i høj grad orienteret mod situationelle betingelser og de ”skjulte budskaber”, der strømmer ubemærket mellem kroppe i det sociale rum. Kroppen er prærefleksivt forbundet med enhver situation og indfanger skjulte budskaber på et intuitivt plan og tilpasser sine handlinger herefter. Kroppens meningsfulde tilblivelse har således grund i den umiddelbart sansede verden, hvor kroppen ikke blot er styret af vilje og en rationel bevidsthed, men også ”handler af sig selv” uafhængig af tankens kraft, der først bagefter i et tidsligt efterslæb muligvis kan gøres til genstand for refleksion.

I de konkrete møder med virkeligheden kommer politikroppen i berøring med andre horisonter af mening, der vikler sig ind i politiverdens professionelle selvforståelse og som nogle gange udfordrer den meningsfuldhed, som ligger indlejret i den politifaglige selvforståelse. Der synes at være et særligt rum af mening bag politiprofessionaltetens umiddelbare selvforståelse, når politikroppen kommer i berøring med det *sociale drama* bag gerningen, og som forbinder politikroppen til begivenheden på en intuitiv måde, der føles snarere end tænkes, som mærkes snarere end forklares i intellektuel forstand. I særlige situationer kan politikroppen opleve, at der er flere ”verdener” på spil med hver deres horisonter af meningsfuldhed, som præger politikroppens væren-i-situationen. Disse verdener kan dukke op som forestillinger af det andet og den anden, f.eks. når politikroppen fornemmer en kompleks sammenhæng bag gerningens eller gerningsmandens fremtræden og dermed åbner sig for et *socialt drama*, der ligger hinsides politiverdens horisonter af meningsfuldhed. Denne åbenhed for drama kan undertiden finde vej i det indre følelsesliv som *eksistentielt drama*, når subjektet mærker indvirkningen af det sociale drama i sit indre følelsesliv.

Politikroppen er således underlagt det fundamentale grundvilkår, at den sociale verden har en dybde i sig, som den professionelle selvopfattelse (politiverden) ikke kan indfange, og kan i særlige situationer opleve et brud på meningsfuldhed, når der opstår brud, hvor politikroppen kommer i berøring med andre horisonter af mening og oplever det andet, den anden og sig selv

på en ny måde. I disse brud ligger potentialet for transformation af politiidentiteten, som rækker ud over en instrumentel tilgang til arbejdet. Det er når politikroppen eksistentielt forbinder sig med verden, at subjektet lærer den at kende som menneske blandt mennesker og finder dybder i sin egen sansede oplevelse af verden, han ikke på forhånd kunne forudse. Af og til vil denne oplevelse mærkes som at blive ramt eller at ”støde sig på” den verden, han søger at blive en del af, som i særlig grad synes at finde sted i såkaldte ”voldsomme hændelser”, hvor en kritisk social begivenhed risikerer at finde vej ind i politielevens affektive liv som eksistentielt drama.

Min præsentation af politiverden, politiperception og politikroppen er forankret i den grundforståelse, jeg henter fra Merleau-Pontys fænomenologi, som tidligere er beskrevet. Jeg har således set noget, som ligger ud over de patruljerende betjentes ”hverdagsblik”, men som på den anden side søger at indfange den meningsfulde horisont af mening, som ligger til grund for patruljearbejdets professionelle selvforståelse og udgør grunden for praksis i mødet med kritiske sociale begivenheder. Det er dette fundament for forståelse, jeg i det næste vil forsøge at kvalificere med en præsentation af den faglig-professionelle grund for professionsudøvelsen.

Kapitel 8: Den objektive dimension i politiets horisont af mening

I det næste vil jeg bevæge mig nærmere mod den professionelle selvforståelse og præsentere den ”objektive” dimension i den politifaglige horisont af mening i forsøget på at indfange særlige termer, der ligger som grund for at bestemte politisituationer håndteres på en særlig meningsfuld måde fra et ’inde-fra’ perspektiv, altså set fra politiprofessionen selv. Kapitlet skal læses som et forsøg på at skabe sammenhæng mellem det fænomenologisk-filosofisk optik, som jeg har præsenteret forinden og de særlige termer, der fremstår betydningsfulde i politiprofessionens selvforståelse.

Jeg vil fremhæve, at der ikke er tale om en fuldstændig redegørelse af centrale fagbegreber og deres betydning for den professionelle selvforståelse og arbejdet som patruljerende betjent, men et forsøg på at indfange særligt betydningsfulde faglige fænomener, som jeg har hæftet mig ved i mit feltarbejde efter at have bevæget mig rundt i patruljerende betjentes arbejdsfelt.

Gerningens betydning som kritisk social handling

Udgangspunktet for patruljerende politis perception og kropslige intentionaltet er kritiske sociale handlinger i verden, der påkalder sig særlig opmærksomhed, de såkaldte *gerninger*, som er relevante i den udstrækning, at de reelt eller potentielt vurderes *strafbare* fra særlige juridiske bestemmelser, hvor en person kan gøres *ansvarlig* herfor eller hvor der er *begrundet mistanke* for at en persons handlinger har påført et menneske eller en ting varige destruktive ændringer af en fysiologisk eller materiel normaltilstand.

Fra et politimæssigt perspektiv har ordet ”gerning” derfor en helt bestemt betydning, nemlig en misgerning, en udåd eller noget, som er forårsaget med ond vilje, som peger mod et muligt strafbart forhold, hvor gerningsmanden ved brug af et objekt har frembragt en ændring af en normaltilstand. Objek-

tet kan være en fysisk genstand, f.eks. en kniv, men kan også være en del af kroppen, f.eks. en knyttet hånd, som i en villet bevægelse forårsager skade på nogen eller noget. Objektet er dog ikke betydningsfuldt i materiel forstand, da f.eks. en kniv kan bruges til andre formål end at forårsage ødelæggelse af ting og mennesker. Det er brugen af kniven til andre formål end dens ”normale” funktionelle betydning, som påkalder sig opmærksomhed og dens kobling til den intentionelle handling, der ligger til grund for gerningen og som referer tilbage til en gerningsmand. Et objekt har ikke en værdi i kraft af sin tingsliggørelse, men af den bevægelse, der ligger bag objektet og som betinger dens kraft fremad og udad med den særlige intentionalitet, der ligger til grund for en *strafbar* handling. Bag objektet skal være en person (en gerningsmand), som aktivt har forårsaget en ”ond” bevægelse eller i modsat fald: passivt har forhindret en ”god” bevægelse, mod en anden person (forurettet) eller mod en genstand, som den anden besidder (ejendom).

For at en gerning skal kunne betegnes som strafbar skal handlingens resultat være af sådan en karakter, at det medfører en ændring af den andens eller det andets normaltilstand på en destruktiv påført måde, f.eks. en ikke-naturlig død, en skade, en ulykke, et indbrud eller andet som falder indenfor de lovgivningsbestemte kriterier for uansvarlighed og tilregnelighed. Målet for patruljerende politi er at beskrive gerningen så tæt på den sandsynlige virkelighed som muligt, som en form for genoplevelse, hvor de oftest indtager en position i tid og rum som ikke-tilstedeværende vidner af en gerning, der har fundet sted.

I tidslig forstand har en gerning rod i en fortidig række af hændelser, og rækker potentielt ind i en fremtid, som ikke kan indfanges i den direkte sansning i det konkrete møde ved ankomsten til et sted og den kan være indlejret i en meningsfuld sammenhæng, som betinger dens opståen og som ligger ud over politiperceptionens konkrete rettethed på verden. At forstå og finde mening i gerningens iboende meningsfuldhed er ikke det samme som at acceptere den. Men ved at bevæge sig ind i dimensioner af mening, der strækker situationen udover sin konkrete forankring i tid og sted kan der ske en åbning mod en dybere forståelse af meningsfuldhed, der rækker ind i men også ud over politiopgaven.

Politiarbejdets egenart

Politiets arbejde knytter sig til særligt betydningsfulde opgaver, hvor gerninger beskrives som ”sager” i politiets bevidste professionelle omgang med verden.

En sag følger et særligt mønster: typisk angives en anmeldelse om en kritisk hændelse, som på en eller anden måde opleves som et brud på en samfundsmæssig bestemt social orden, dvs. en kritisk begivenhed. En anmeldelse er udtryk for en oplevet kritisk situation hos en eller flere borgere, som betinger tilstedeværelsen af en patrulje. Det kan være færdselsulykker, indbrud, dødsfund, husspektakler eller andre samfundskritiske begivenheder, som de involverede borgere ikke kan løse ved egen kraft eller hvor der er mistanke om en forbrydelse. En anmelder er således en person, der har oplevet noget, enten i direkte forstand indenfor syns- eller hørefeltet; eller indirekte, hvor informationer om en kritisk hændelse er blevet overleveret fra en anden part. Anmelder kan både være en udenforstående person, typisk et vidne eller en involveret person i hændelsen, typisk offeret men også gerningsmanden selv. Den kritiske hændelse er udtryk for, at der bag enhver politimæssig indsats er et menneske, der har bevidnet og/eller forårsaget en anden persons ulykke.

Typisk sker anmeldelsen via et alarmopkald til alarmcentralen (112) eller direkte til politiet (114). En anmeldelse kan dog også ske direkte som en borgerhenvendelse til patruljen i den fri patrulje, hvis en hændelse er opstået i nærheden af, hvor patruljen befinder sig. Endelig kan de patruljerende betjente selv være anmeldere, hvis de er førstevidner og indenfor synsfeltet af den kritiske hændelse. Uanset hvem der måtte være anmelder videregives anmeldelsen til vagtcentralen, som har den overordnede styring og koordinering af de patruljerende betjentes bevægelser og arbejdsopgaver.

Vagtcentralen og patruljen

Vagtcentralen har en stor betydning for patruljearbejdets måder at orientere sig i og skabe orden og sammenhæng i den sociale verden. Vagtcentralens personale (disponenter) indhenter oplysninger fra anmelder om situationen og koordinerer den samlede indsats, herunder beredskabets patruljetjeneste. De beslutter i starten og undervejs i den pågældende politisituation om der skal rekvireres ekstra assistance fra andre dele af beredskabet eller eksterne samarbejdspartner, f.eks. ambulancetjeneste, redningstjeneste, sundhedspersonale etc. Hvis anmeldelsen vurderes relevant i politimæssig forstand, videreføres anmeldelsen til beredskabets patruljerende politi, der rykker ud til stedet enten med fuld udrykning eller i almindelig kørehastighed alt efter situationens formodede kritiske indhold. Vagtcentralen dirigerer sædvanligvis en eller flere patruljer videre til det anviste sted og de opsamler og noterer de informationer, som via politiradioen og evt. arbejdsmobiltelefonerne strømmer

den anden vej fra de patruljerende betjente forud for, under og efter udførelsen af politiopgaven.

Vagtcentralen har således det overordnede overblik, men det er patruljen selv, som møder "virkeligheden" på det pågældende sted. Begge parter har forskellige opgaver og funktioner, men de er på særlig vis forbundne i et samlede rum af efterforskning, der kan karakteriseres som politiverdens 'inder-side'. Hver patruljebil har sendere på deres biler og vagtcentralen kan se bilernes placering i forhold til hinanden, som prikker på en stor monitor i vagtcentralens kommandorum. På den måde har vagtcentralen det *generelle* blik på patruljens bevægelser og kan dirigere og fordele indkomne patruljeopgaver fra eksterne anmeldere til patruljerne. Vagtcentralen kan også igangsætte interne opgaver, som f.eks. særlige behov for overvågning og registrering af miljøer, steder og personer, særlige kampagner som f.eks. indsats mod håndholdte mobiltelefoner i trafikken osv. Patruljerne har på den anden side det umiddelbare *lokale* overblik og overleverer via politiradioen diverse informationer om deres position, observationer, aktioner og andet til vagtcentralen. I det optimale samarbejde strømmer vigtige informationer begge veje: vagtcentralen noterer patruljerens oplevelser på stedet, som registreres i forskellige databaser og fodrer på den anden side patruljen med relevante informationer af betydning for den pågældende sag fra selvsamme databaser.

Kritisk set har ingen af parterne det fulde overblik over det faktisk skete og den betydning, der ligger indlejret i den kritiske hændelse i fortiden og i et fremtidigt sigte. En særlig problematik opstår, når informationer fra anmelder viser sig at være anderledes end den virkelighed, som træder frem for den udrykkede patrulje på stedet. Problemet kan ligge i anmelderen selv. Ofte præger en oplevet kritisk situation involverede mennesker følelsesmæssigt, således at beskrivelsen af den faktiske virkelighed er farvet af den generelt set begrænsede perceptionsevne. F.eks. kan der være store huller i hukommelsen, som følge af chok over at være vidne til en pludselig ulykke med personskaade og død eller en frygt for at have været i huset under et indbrud. Der kan også være særlige interesser på spil for at skjule betydningsfulde informationer, f.eks. hvis anmelderen frygter at blive holdt ansvarlig for sine handlinger i situationen. Derfor er informationerne i anmeldelsen ikke nødvendigvis en tro "kopi" af den faktiske virkelighed. Problemet kan også ligge i vagtcentralens egne forestilling af det skete, hvor det kritiske kan perciperes helt forskelligt end den virkelighed, som anmelderen oplever i situationen som "relevant" og "nødvendig" information og som patruljen endelig møder i det konkrete møde på stedet.

Spor og perception

I det konkrete møde med ”politisituationer”, hvor patruljen i fysisk og nutidig forstand befinder sig på afgrænsede gerningssteder, bruger patruljerende betjente en bevidst, fokuseret og især selektiv opmærksomhed rettet mod at finde særlige ’objektive’ spor, som peger mod den pågældende gerning og som ved hjælp af særlige metoder og ved hjælp af teknologi søges indfanget som mulige forklaringer på det konkrete hændelsesforløb i politisituationen på stedet. Men for at finde mening i sporenes objektive dimension må politiet forsøge at forstå den sammenhæng af hændelser, som er fundet sted eller vil finde sted i en form for ”tidsrejse” og bevæge sig ind i andre rum end det konkret oplevede rum og se det ”usynlige” i det synlige. Denne bevægelse mellem det konkrete og det abstrakte eller det synlige og det ubestemte betinger en særlig form for intuitiv indlevelse i forbindelse mellem sporenes synlige-usynlige dimensioner af mening. Politiarbejde er således en tolkning af hændelser i verden, som ultimativt er defineret af juridiske bestemmelser i lovgivningen, men som ikke kan forstås som ”tekst”, men som indlevelse.

For at kunne få øje på sociale forstyrrelser af orden perciperes den almindelige verden gennem en form for normativt filter, hvor særlige tegn, spor og aktioner fremstår som figurer på en grund af ’normale’ sociale aktiviteter, ’almindelig’ borgeradfærd eller ’ukritiske’ hændelser i sociale miljøer. De patruljerende betjente leder efter tegn, som stikker ud fra normalen og som *kan* pege i retning af en skjult dimension, som ligger i periferien af eller bagved det, øjet møder. Tidsligt er de objektive spor ikke evidente i direkte forstand, forstået på den måde, at der ikke er tale om en direkte kobling fra en kriminel gerning til en gerningsmand. Derfor ligger der for det trænede øje et særligt oversættelsesarbejde til grund for at kunne indfange mulige tegn på en for-dækt skjulthed, men hvis udsigelseskraft ofte ikke er evident, men netop potentiel. Patruljerende betjentes politiarbejde er således indlejret i en kompleksitet mellem at se og at tolke det formodede betydningsindhold bag det sete.

Jeg vil give et konkret eksempel. Fra et politiverdensperspektiv er patruljerende betjentes primære opgave med ”fundne døde” at indfange, indsamle, undersøge og beskrive de omstændigheder, der fører til et dødsfald. Politiet opererer med såkaldte ”objektive spor” som henviser til en objektiv og evident sammenhæng mellem det ”aftryk” et objekt har påført den døde. Det kan f.eks. en genstand gerningsmanden har brugt som våben eller et spor fra gerningsmandens fysiske-objektive krop, f.eks. fingeraftryk, DNA, sæd, hår eller andet. Formålet er at koble en særlig person eller et objekt ført af en særlig person til den døde som et aftryk, hvor der ikke kan afvises mistanke

om at netop dette aftryk fra den dodes omgivelser har forårsaget vedkommendes død. På denne måde undersøges ”relevante” bevægelser fra miljøet mod den døde krop, som en bevægelse ”udefra-og-ind”. Politiet undersøger imidlertid også den dodes aftryk på omgivelserne (den dodes ”færden”) før og under gerningsøjeblikket. Også her er der tale om objektive spor, f.eks. blod på paneler, DNA rester fra en anden person under neglene på den døde. Her er der tale om undersøgelser af de spor, som kroppen har efterladt på omgivelserne, som en bevægelse ”indefra-og-ud”.

Sporene har imidlertid ikke en udsigelseskraft i sig selv, men må tilføjes en særlig ”dybde” i form af tid og rum. Det er afgørende at kunne fastslå tidsintervallet mellem, hvornår den døde sidst blev set eller hørt i live og hvornår anmeldelsen af dødefundet blev indgivet, da det er i dette interval, at døden er fundet sted. Den tidslige bestemmelse har bl.a. betydning for, hvilke tegn på og omkring den døde, der kan være relevante spor og hvilke, der må afvises som tilfældige og ikke-relaterede spor til en evt. kriminel gerning. F.eks. er en sårskorpe på et snitsår en indikation på tiden, det tager for blodet at koagulere, hvilket har betydning som tegn: om snittet er fundet sted indenfor eller udenfor det tidsinterval, som skønnes kritisk fra et politiverdensperspektiv. Tidsdimensionen er et afgørende element i politiundersøgelsen, hvor formålet er at fastslå, *hvornår* de ’mistænksomme’ mærker på den døde kan være opstået. En anden vigtig dimension er personens generelle sundhedstilstand, som har at gøre med personens generelle helbred og sygdomsbilledet. En ”pludselig” og ”uventet” død kan være ”naturlig”, hvis der er et kendt og forudgående sygdomsbillede, som kan ligge til grund for den pludselige død. Hvis der ikke er et kendt sygdomsbillede, kan ”pludselig død” være en indikation på en forbrydelse.

Dødekroppen er - ligesom enhver anden genstand som patruljerende politi møder i deres daglige arbejde - ikke en ”død” ting, men i høj grad en meningsbærende entitet, og hvis synlige og usynlige tegn på og i sig kan have relevans som spor i den udstrækning, de indfanges af det opmærksomme politiblik og tolkes i forhold til en større kompleksitet i tid, rum, bevægelser, motiver og andet, der indgår i politiverdens ramme af mening om kritiske sociale begivenheder. Den døde krop kommunikerer – ikke med et talt sprog men med en meningsfuld form for tavshed, der fremtræder som tegn og hvis betydning det patruljerende politi undersøger i politiundersøgelsen på stedet. Politiperceptionen søger at indfange historien bag tegnene ved at bevæge sig ind og ud i tid og rum i en konstant bevægelse mellem at sammenholde det faktiske tegn, som indfanges med synsfeltet og tegnets skjulte betydning. Politiarbejdet som patruljerende betjent drejer sig om at undersøge døde-

kroppens tegn, hvilket betyder, at man skal røre den døde krop og vende og dreje den som var det en hvilken som helst anden genstand, men i den fysiske bevægelse risikerer man også at blive berørt af døden. At røre en død krop har således potentialet i sig til at blive berørt, når den objektive bevægelse finder vej til den subjektive oplevelse. Bag ”dødesagen” gemmer sig et drama, ikke blot på et medmenneskeligt plan, når man er vidne til andre menneskers udgang fra livet og især nære pårørendes bestyrtelse og afmagt, men kan også finde vej til betjentenes affektive liv, når oplevelsen som helhed finder vej til følelserne. Disse lag af betydninger rækker umiddelbart ud over politiverdensperspektivet som ”irrelevante” for løsningen af politiopgaven, men peger mod særligt udfordrende dimensioner i arbejdet som patruljerende betjent.

Undersøgelse af gerningssted

En kriminel gerning er i politimæssig forstand altid knyttet til et sted, hvor en kriminel gerning formodes at være fundet sted eller hvor den muligvis er på vej til at ske, og hvor nogen eller noget kan holdes ansvarlig. De patruljerende betjentes søger efter spor eller tegn, som peger på den ’normalitet’ som ligger forud for forbrydelsen og den ’unormalitet’ som forbrydelsen har efterladt sig som spor.

Politiet leder primært efter synlige tegn eller ”objektive spor”, som – i den udstrækning, de opdages – fremstår synlige for perceptionen i direkte forstand, f.eks. blod, der indsamles med en vatpind eller som kan gøres synlige ved hjælp af redskaber hertil, f.eks. pudder til at afsløre et fingeraftryk, som derefter kan overføres til en plasticstrimmel og undersøges nærmere i et laboratorium.

Der er dog visse spor, som ikke kan indfanges af blikket i direkte forstand, den såkaldte ”negative information”, som referer til ”usynlige” spor på et gerningssted og som i kraft af deres fravær netop har en særlig betydning for gerningen. Jeg vil give et konkret eksempel. Under et færdselsuheld er der sædvanligvis bremsespor umiddelbart foran kollisionen af biler. Hvis der imidlertid ikke kan observeres bremsespor peger det muligvis mod en uagtsom færden i trafikken og en gerningsmand, som muligvis kan holdes ansvarlig for den kritiske begivenhed. Men det kan også pege mod f.eks. dårlige sigtforhold, som ikke skyldes en uagtsom handling fra en part. Dette ”mangelende” bremsespor er en såkaldt negativ information, fordi det er et fraværende spor, som netop har betydning som fravær og som følgelig leder efter-

forskningen på stedet i retning af at undersøge, hvorfor dette kunne være tilfældet.

I politimæssig forstand opereres med forskellige gerningssteder alt efter den perciperede situation. Alt efter situationen kan der være tale om et *planlægningssted*, dvs. stedet for den planlagte handling; et *ankomststed*, dvs. opholdsstedet før forbrydelsen; *selve gerningsstedet*, altså selve stedet, hvor forbrydelsen var forsøgt eller fuldbyrdet; *betrædelsesstedet*, det sted eller de steder, som gerningsmanden har betrådt før eller efter forbrydelsen; *andre steder*, hvor spor efterlades udover de nævnte. Endelig er der det ”*sjette gerningssted*”, som er gerningsmandens egne fysiske krop, hvor der kan findes spor fra offeret eller fra objekter på gerningsstedet. I f.eks. ”dødesager” kan der være ét gerningssted, hvor døden er indtruffet og ét, hvor den døde er fundet og hvor der evt. er spor fra gerningen på gerningsmandens egne krop. Men også ét eller flere gerningssteder, der leder op til selve gerningen på stedet, altså en række begivenheder og steder i periferien af selve gerningsstedet, hvor den døde er fundet. Det kan f.eks. være det sted/de steder, hvor planlægning af gerningen er fundet sted, stederne som gerningsmanden har bevæget sig på op til gerningen, selve gerningsforløbet, f.eks. i form af en kamphandling på et sted eller over flere steder. Det betyder, at selve stedet ikke nødvendigvis på forhånd er afgrænset i fysiske og geografisk forstand. Gerningen kan være fundet sted på steder og i en tidslig dimension, som ikke umiddelbart viser sig på det sted, hvor patruljerende betjente ankommer og foretager deres undersøgelser.

Det centrale ved sporenes betydning er den udsigelseskraft, de skønnes at have for opklaringen af gerningen. Sporenes udsigelseskraft som beviser er ikke entydige, men formodes at blive det i en efterforskningsmæssig forstand, når de sammenholdes med en større kontekstuel forståelse og beskrivelse. Problemet er imidlertid, at patruljerende betjente ofte ikke selv har befundet sig på stedet, hvor gerningen fandt sted og derfor ikke har en direkte adgang – som vidner - til de omstændigheder, der ligger til grund for gerningen. Det er i lyset af denne problemstilling, at patruljerende betjente som førsteudrykning til et gerningssted benytter sig af forskellige efterforskningsmetoder, hvor målet er at beskrive det formodede skete, så tæt på det faktisk skete som muligt.

I *gerningsstedsbeskrivelsen* beskriver de patruljerende betjente de ’normale’ eller ’blivende’ forhold på stedet *før* hændelsen fandt sted, dvs. de forhold, som eksisterer uafhængig af gerningen. I beskrivelsen benyttes primært huskeremsen ABIA (Art, Beliggenhed, Indretning og Adgangsforhold). *Art* er en beskrivelse af selve gerningsstedet. I undersøgelser af formodede indbrud kan det være en kort beskrivelse af en villas udseende set udefra. *Beliggenhed* er en

beskrivelse af det omgivende miljø, hvor gerningen er fundet sted, f.eks. en beskrivelse af det boligkvarter, som villaen ligger i og villaens placering i dette kvarter samt adgangsforhold til villaen. *Indretning* er beskrivelse af villaen set indefra, dvs. værelser, etager, indre adgangsforhold mellem værelser, deres størrelser, antallet af værelser etc. *Adgangsforhold* er en beskrivelse af de direkte adgangsforhold til stedet, især grundige beskrivelser af døre og låse, og om disse under normale omstændigheder er låste og hvilken type af låse, der er tale om.

Det politimæssige formål med gerningsstedsbeskrivelsen er at bestyrke en erkendelse eller en forklaring, hvis gerningsmanden eller et vidne under en afhøring selv kan forklare, hvordan det så ud på stedet. På den måde indgår gerningsstedsbeskrivelsen altså som et sammenligneligt grundlag, som forklaringer fra de involverede holdes op imod. Beskrivelsen indgår også som dokumentation for politiets beskrivelser af stedet i en evt. afprøvning ved domstolen, hvor beskrivelsen har til formål at forklare, hvordan der oprindeligt så ud på gerningsstedet, således at anklagemyndigheden og forsvaret kan forestille sig, hvordan stedet så ud uden selv at være på stedet.

Gerningsstedsundersøgelsen er den dimension i politiundersøgelsen, som søger at indfange, hvad der er sket på stedet *efter* gerningen er fundet sted. Denne undersøgelse følger strukturen for gerningsmandens tilstedeværelse og søger at indfange spor på hans bevægelser og handlinger, ud fra følgende huskeremse: Indgang, Færden, Udgang, Spor (IFUS). *Indgang* refererer til hvor og hvordan gerningsmanden kom ind i bygningen eller til stedet. *Færden* er en beskrivelse af de steder, som gerningsmanden har betrådt og arten af gerningsmandens adfærd, f.eks. uorden, ødelagte ting, fjernede eller efterladte genstande, opbrydning af møbler, pengeskabe, tømning af hylder forsigtighedsforanstaltninger, f.eks. nedrullede gardiner, sikring af flugtveje, klippede telefonledninger etc. *Udgang* er en beskrivelse af spor, der peger på, hvor og på hvilken måde gerningsmanden har forladt stedet. *Spor* refererer til spor efter gerningsmanden, f.eks. fingeraftryk, sålaftryk, slæbespor, værktøjsspor, blod, sperma, efterladte værktøj og våben. Disse spor "sikres", dvs. indsamles og opbevares til evt. senere efterforskning og som bevismateriale i en evt. senere retssag, og der angives præcist hvorfra sporet er sikret. Samlet set er formålet med gerningsstedsundersøgelsen at dokumentere et formodet hændelsesforløb for gerningen og at sikre spor, der er særligt relevante for den.

Sammenholdt med gerningsstedsbeskrivelsen skal gerningsstedsundersøgelsen give indtryk af, hvilke forandringer den begåede forbrydelse har givet anledning til på stedet, og en nærmere beskrivelse af det forandrede, som ikke burde forekomme på det pågældende sted, hvis det ikke havde været udsat

for en forbrydelse. Ved således at sammenholde et ”normalbillede” i *fortidig forstand* (gerningsstedsbeskrivelsen) med sporene på forandringer af normalbilledet i *nutidig forstand* (gerningsstedsundersøgelsen) søger de ankomne betjente således at beskrive, om der er spor på, at stedet har været udsat for en kriminel gerning og hvis det er tilfældet: at bestemme arten, omfanget og optimalt set finde særlige spor, som peger mod en bestemt bag den kriminelle gerning.

På den måde skal de først ankomne patruljerende betjente kunne orientere sig over tid og steder og lede efter ”beviser”, der tilsammen kan give et plausibelt billede af omstændighederne og rækker af hændelser, der i en fortid leder op til tidspunktet, hvor f.eks. en død er fundet. Der er dog ikke tale om evidente beviser i empirisk evident forstand, da undersøgelsen af ”fortiden” nødvendigvis må være tolket og derfor være behæftet med usikkerhed. Det betyder også, at den aktuelle fremtræden af objekter, som møder de ankomne betjente, når de ankommer til stedet ikke nødvendigvis er udtryk for det faktisk skete, al den stund at de ikke har været på gerningsstedet på det nøjagtige tidspunkt, hvor gerningen fandt sted.

For at kunne finde en mening bag objekternes fremtræden skal patruljerende betjente i høj grad *visualisere* det skete i en form for intuitiv indlevelse i et virtuelt rum, hvor de forestiller sig det skete, ”som om” de er på stedet under selve gerningstidspunktet og kan betragte gerningen fra forskellige vinkler: fra gerningsmanden selv, fra den forurettede, fra evt. vidner og fra de objekter, der på en eller anden måde indgår som relevante i rækken af begivenheder, der ligger forud for patruljerende betjentes ankomst til stedet, men som også peger udover gerningen i sig selv i et ubestemt rum af mening, hvis indlejrede betydning kun fantasien sætter grænser for.

I efterforskningen af gerningssteder er sporene derfor ikke evidente i sig selv, de skal tolkes i en større sammenhæng for at give mening som plausible forklaringer. Det indgår som en særlig refleksiv dimension i efterforskningen på gerningssteder, at betjenten ved siden af den rationelle årsags-virkning faktisk har blik på det, man kunne kalde et professionelt ”falsifikationsprincip”. Patruljerende betjente undersøger ikke blot spor, der kunne pege mod en forbrydelse, men også spor, der kunne pege væk fra en forbrydelse. Sporene kan være placeret af anmelderen selv, ligesom at de kan være irrelevante i den anmeldte sag. Objekters fremtræden kan fremstå som spor uden at det rent faktisk er tilfældet. Det centrale er således ikke blot at indfange, indsamle og registrere spor i beskrivelsen af et gerningssted, men at være kritisk opmærksom på muligheden for forhold, der taler imod formodningen om en kriminel aktivitet, hvilket tilføjer endnu en dimension til politiperceptionen,

men nu med et udvidet perspektiv: *at se bag om det usynlige* og dér åbne sig for en meningsfuldhed, der ligger ud over politiverdens meningsfuldhed. I denne bevægelse åbner politikroppen sig for den sociale verden og tingenes tilfældige fremtrædener, og som fænomenologisk set viser hen imod, at verdens begivenheder foregår uafhængig af menneskelig erkendelse. Dog viser denne analyse af den metodiske efterforskning på gerningssteder, at der er en åbenhed mod det ubestemte, som faktisk søges indfanget i det refleksive møde med politisituationen og i beskrivelsen af den i politirapporten.

Samlet set synes det betydningsfulde for efterforskning på gerningssteder at udvikle politiperceptionen, der forbinder det synlige med det usynlige i en reversibel bevægelse frem og tilbage mellem positioner.

Sikring

At "sikre gerningsstedet" er en måde at inddæmme og indkapsle det særlige sted, hvor en gerning er fundet sted og på en måde fastfryse de spor, som vurderes relevante for at kunne opklare en gerning. At sikre er også at afskærme gerningsstedet fra ydre fysiske påvirkninger og dermed undgå at gerningsstedet bliver kontamineret af udefrakommendes færden på stedet og at særligt betydningsfulde objekter forsvinder fra gerningsstedet. Derfor sørger politiet ved hjælp af bl.a. kridtstreger, politistimler eller andre synlige artefakter at sætte fysiske grænser op for omgivelserne, så andre ikke betræder eller fjerner genstande af særlig betydning for undersøgelsen på stedet. At "sikre spor" er en måde at indsamle særligt betydningsfulde spor i opklaringsarbejdet. Det kan være såkaldte koster, dvs. genstande, der skønnes at have været brugt til en gerning, f.eks. koben og våben eller genstande, som på anden måde kan bruges som bevismateriale for en gerning og som peger mod en bestemt person, f.eks. nummerplader, der kan holdes ansvarlig. Andre spor, der sikres, er blod, fingeraftryk, fodaftryk og andre tegn, som kan findes på gerningsstedet, på den forurettede eller på gerningsmanden selv, som forbinder gerningen med de involverede personer eller som politiet kalder "parter". Endelig kan sikring referere til at "sikre gerningsmanden", hvilket i den betydning er at indfange og fastholde gerningsmanden. Bag disse forskellige måder at 'sikre' ligger en bestræbelse på at kontrollere og at tage styring i en nutidig forstand på stedet, men det peger også mod en grundlæggende betydning at sikre arbejdsro på stedet, så undersøgelsen af stedet kan foregå uden unødigt indblanding fra irrelevante aktører.

Patruljekørsel som bevægelser i tid og rum

En særlig dimension ved patruljearbejdet er den særlige måde, hvorpå patruljerende betjente bevæger sig rundt i den arbejdsrelaterede verden. Patruljevognen udgør et særligt rum for politikroppen i bevægelse, der forlænger dens retningsbestemthed fremad mod steder af særlig betydning. Derfor vil jeg se nærmere på patruljevognens bevægelser.

Det centrale for patruljevognens bevægelser synes at afhænge af den perciperede situations nødvendighed, som ofte hænger sammen med en politiopgave og som virker tilbage og nedfælder sig i kørslens *tempi*: snart hurtigt, snart langsomt; i forskellige *retninger*: nogle gange i direkte retning mod et forudbestemt statisk mål, andre gange i store cirkler om en genstand i bevægelse. Nogle gange er målet fastlagt på forhånd, typisk ved udrykningsopgaver. Andre gange er målet ubestemmeligt, typisk i den 'fri patruljekørsel', hvor fundet af gerningen virker tilfældig, da målet ikke er givet på forhånd: det dukker bare op "af sig selv".

I det nedenstående vil jeg præsentere to hovedformer for kørsel i forsøget på at indfange politikroppens forskelligartede meningsfulde bevægelser i politiverden og hvor jeg nærmere vil undersøge vilkårene for politiperception og politiindsatsen, som relaterer sig til to overordnede typer af patruljeringer.

Fri patrulje og udrykningsopgaver

Patruljearbejdet på 'gadeplan' veksler mellem to overordnede typer af opgaver: Den *fri patruljering* er en form for opsøgende politiarbejde som de patruljerende betjente udfører på eget selvstændigt initiativ og ofte i cirkulerende bevægelser eller over større geografiske afstande. I den fri patruljekørsel er der som oftest tale om en form for perception vendt mod de omgivelser, der passerer forbi. Politiarbejdet i denne form for patruljekørsel er oftest at afsøge steder, objekter og mennesker ud fra en generel opmærksomhed, som dog ændres til en fokuseret opmærksomhed, når patruljen spotter noget, der stikker ud fra det "normale". Den anden type er *udrykningsopgaver*, som er igangsat og koordineret af vagtcentralen og som formidles via politiradioen eller via direkte opkald fra vagtcentralen til de patruljerende betjentes mobiltelefoner. Her er der tale om en målrettet bevægelse hen imod en særlig anmeldt adresse, hvor der er sket noget betydningsfuldt, som kræver patruljens tilstedeværelse. En udrykningsopgave har sædvanligvis prioritet over den fri patruljering, men det afhænger af anmeldelsens karakter. F.eks. kan en udryknings-

opgave til en dødesag eller et indbrud udskydes, mens f.eks. en udrykningsopgave som f.eks. et færdselsuheld kræver en direkte kørsel mod det angivne punkt og sædvanligvis en afbrydelse af den mindre betydningsfulde opgave, som den pågældende patrulje evt. måtte stå i.

De to hovedformer af politiopgaver synes at præge de patruljerende betjentes kropslige rettethed forskelligt. Den fri patrulje er en nærmest dagligdags rutine, som nok udføres med opmærksomhed rettet mod særlige miljøer, steder, personer, trafik etc. men hvor det kropslige spændingsniveau i udgangspunktet er lavt. Det viser sig i samtalerne indhold, hvor der er plads til privatsnak og hvor stemningen ofte er afslappet og uformel mellem betjentene inde i bilen. På en helt særlig måde synes den fri patrulje at opleves som en vente- og hvileposition indtil noget dukker op, som forandrer den kropslige tilstand, typisk når patruljen får en udrykningsopgave af vagtcentralen, eller når en hændelse under den fri patrulje påkalder sig patruljens opmærksomhed og umiddelbare aktion. Når det sker, ændrer den kropslige rettethed sig fundamentalt: fra en vente- og hvileposition til en kraftfuld bevægelse fremad. På den måde nedfælder ”opgavens art” sig i kroppen, som videre finder sit særegne udtryk i kroppens forlængelse (patruljevognens retning og fart), der i reversibel forstand peger tilbage mod betydningen af den kritiske begivenhed.

Patruljevognens bevægelser i landskabet

I en nærmere afklaring af patruljevognens kropslige forlængelse synes der at være et særligt mønster, der betinger bevægelserne i landskabet. Patruljevogne bevæger sig geografisk set rundt i forskellige mønstre indenfor politikredsens grænser, og netop dækningen af politikredsen synes at være genstand for særlig opmærksomhed hos de patruljerende betjente: på den ene side skal borgerne i yderdistrikterne mærke politiets tilstedeværelse, på den anden side er der særlige miljøer, områder og hotspots, som har politiets særlige beva-genhed på forskellige tidspunkter af dagen eller blot i almindelighed og som kræver en geografisk set kortere distance til destinationen.

Set fra et fugleperspektiv eller et landkort synes patruljer at bevæge sig i cirkler, der snart udvides og snart sammentrækkes omkring en ”midte” der hele tiden flytter sig. Landkortet er således ikke en statisk størrelse, men dynamisk og ændrer hele tiden form og referencepunkter. Nogle gange er afstanden til ”centrum” for tingenes begivenhed stor, andre gange mindre og i særlige tilfælde minimal, men den fysiske afstand mellem patruljevogn og indsatsstedet er aldrig konstant. Dels er patruljekørsel en (næsten) konstant

bevægelse fremad, dels er sociale begivenheder, som påkalder sig politiets opmærksomhed i konstant forandring. Det afgørende er, at patruljerende betjente i deres patruljeringer er opmærksomme på egen såvel som andre patruljers geografiske placering via politiradioen, og ud fra en tolkning af hændelsernes karakter kan de vælge at retningsbestemme deres patruljekørsel til et konkret sted eller til periferien af det, når og hvis der skulle være behov for det. En patruljevogns bevægelser er derfor ikke blot en fokuseret opmærksomhed på den verden, der viser sig i synsfeltet for den pågældende patrulje, dvs. de særlige steder, som patruljen har udset sig i starten af eller undervejs i en vagt. Bevægelsen er i høj grad vendt mod de begivenheder, som udspiller sig udenfor periferien af synsfeltet og som pludselig kan medføre en ændring af tempo og retning, hvis en kritisk begivenhed pludselig overleveres via meldinger fra politiradioen.

Der synes at være tre overordnede former for patruljekørsel, der knytter sig til politiopgavens mål og behov for indsats: den *bredt afsøgende*, hvor patruljeringen foregår i et større geografisk område, typisk i forbindelse med ønsket om at dække landområderne eller små bysamfund over større afstande; den *centralt cirkulerende*, hvor patruljeringen bevæger sig rundt i cirkler i et mere eller mindre afgrænset område omkring et særligt udvalgt sted; og endelig den *snævert fokuserede* hvor patruljevognen holder stille på ét udvalgt hotspot og observerer evt. kombineret med patruljering til fods. De tre former er aldrig statiske, men finder oftest sted som konstant dynamiske bevægelsesmønstre i løbet af en patruljes vagt. Men de har forskellig betydning for patruljerende betjentes opmærksomme omgang med verden i, udenfor og hinsides patruljevognens bevægelser i tid, sted og rum.

Det særlige ved den *bredt afsøgende patruljering* er, at patruljen ikke har retning mod et særligt forudbestemt mål, som de patruljerende betjente styrer deres bevægelser hen imod. Denne form for patruljering virker "tilfældig" i sit mønster af bevægelse uden et særligt prædefineret opmærksomhedspunkt for perceptionen. På en særlig måde er det omgivelsernes fremtræden, der betinger de patruljerendes fokuserede opmærksomhed og ikke omvendt. Det virker nærmest som om at bilen bevæger sig selv. Eller at verden kommer patruljevognen i møde, som om at det er omgivelserne, der rykker sig og ikke bilen. Den bredt afsøgende patruljering er sædvanligvis rettet mod at undersøge "unormale" forhold i trafikken og på særlige steder langs med ruten, som pludseligt "dukke op" og indfanges af betjentenes "direkte" sanseapparat med synet, hørelse og lugte evt. med brug af patruljebilens instrumenter, f.eks. speedometeret, projektører, videokamera etc. På den ene side forholder kroppen sig årvågen til de sansemæssige indtryk fra omgivelserne, der frem-

står betydningsfulde fra et politiverdensperspektiv, som giver en eller anden form for oplevelse af kontrol. På den anden side er mødet med kritiske episoder og aktioner på en særlig måde uforudsigelige og tilfældige. De dukker ligesom af sig selv op uden varsel.

Særlige områder eller steder synes at tiltrække sig særlige typer personer, som er genstand for de patruljerende betjentes opmærksomhed, hvilket synes at være baggrunden for den næste form for patruljekørsel: *den centralt cirkulerende patruljering*. Det kan være en rasteplads, som kan være mødested for udveksling af ulovlige varer; det kan være en nedlagt fabriksbygning, hvis 'forladthed' synes at tiltrække hærværk; det kan være et særligt skjult område i en park, hvor der sælges stoffer; det kan være en rockerborg, hvis aktiviteter, personer og biler patruljerne løbende holder øje med; og det kan være hots-pots, hvor særlige begivenheder, f.eks. i nattelivet tiltrækker store menneskemængder og hvor potentialet for forstyrrelser af den offentlige orden er stor. Disse steder svinger patruljerne ofte omkring i løbet af deres vagt, men uden at holde stille i længere tid. Formålet med denne type patruljering er primært at vise "synlighed", men på en måde, der ikke i sig selv betinger en aktiv konfrontation med det kritiske. I stedet registreres særlige kendetegn ved miljøet og oplysninger herom sendes videre til vagtcentralen om evt. ændringer af normalbilledet. Disse iagttagelser indgår i et større system af registrerede informationer i politiets interne systemer til brug for efterretningsarbejde i andre dele af politiorganisationen og i de fremtidige patruljeringer i de pågældende miljøer og de særligt udvalgte steder.

Den *snævert fokuserede* patruljering er den form for patruljekørsel, hvor patruljevognen indtager en statisk position i overvågningen af miljøet ved "at holde stille". Fra denne statiske position søger patruljerende betjente at indfange særlige betydningsfulde hændelser, som viser sig som fikspunkter. Hvis punktet er i bevægelse vil den statiske position kunne opretholdes ved at tilpasse sig objektets fart med en tilsvarende fart fra patruljevognen. Det centrale er, at det snævert fokuserede er en fiksering af fysiske bevægelser i relationen mellem patruljevogn og omgivelser, der netop gør det muligt at indfange særlige tegn i afgrænset forstand.

I den daglige praksis er der tale om en *kombination* af disse tre former for patruljekørsel, men patruljens forskellige bevægelserne afhænger af faktiske eller potentielle hændelser i den sociale verden, som ligger som ramme for patruljerende betjentes formålsbestemte arbejde. F.eks. er det generelle mønster i morgen- og dagtimerne at patruljekørslen foregår bredt afsøgende i landområder og bysamfund, hvor risikoen for f.eks. indbrud er særlig stor,

mens der i aften- og nattetimerne, især op til og i weekenderne er tale om centralt cirkulerende patruljekørsel på og omkring hotspots.

Det styrende princip for patruljekørsel er at være det rigtige sted på det rigtige tidspunkt, dvs. dér, hvor kritiske situationer, der betinger det patruljerende politis tilstedeværelse, sandsynligvis er størst. Som en vejleder udtrykker det: *”en fornemmelse af hvor der sker noget bliver afgørende for at være på rette sted”* (feltnoter, 37-38). Denne sætning indikerer en særlig betingelse for patruljearbejdet, nemlig at de socialt kritiske begivenheder, der betinger en patruljevogns tilstedeværelse, ofte ikke kan forudsiges, men muligvis forventes.

Politiradioen og perception

En særlig dimension, der forbinder patruljen til den sociale virkelighed og som er af særlig betydning for at være ’på rette sted’ er politiradioen. Politiradioen er en del af uniformen og som sådan en auditiv dimension af politikroppen, der forbinder subjektet med brudene i den sociale verden af begivenheder, som især har politiets bevågenhed. Uanset om patruljen foregår i bil eller til fods er politiradioen en synlig og især hørbar del af politiuniformens teknologiske udstyr. Politiradioen er en integreret del af politivognenes teknologiske udrustning, men til forskel fra den håndholdte computer, GPS’en og diverse andre tekniske instrumenter i patruljebilen er politiradioen en altid indtrængende og nærværende kilde til sanseindtryk, som i en stadig strøm forbinder patruljen med en særligt udvalgt, fornemmet og informeret dimension udenfor og hinsides synsfeltet.

Som synlig del af uniformen består politiradioen af en sender og modtager. Den ene del (modtageren) hænger i bæltet, hvorfra bl.a. lydstyrken kan reguleres, ligesom der er en rød knap, der populært kaldes ”kollega-i-knibe-knappen”, der kan aktivere en alarm og tilkalde umiddelbar assistance fra kolleger. En snoet ledning fører videre op til en mere mobil del, hvorfra lyden strømmer ud gennem en højttaler og ind gennem en mikrofon, der aktiveres med et let tryk på en knap. Denne del er sædvanligvis klipset fast på jakkervejen eller andre steder på overdelen af uniformen så tæt på øre og mund som muligt, men kan klipses af og føres tættere op til øre og mund efter eget ønske og afhængig af den perciperede situation.

Politiradioen er indstillet på en særlig radiofrekvens, som i princippet kun kan indfanges af beredskabets personale, typisk vagtcentralen og de patruljerende betjente. Politiradioen er altid tændt og alt efter den perciperede situation kan politifolkene vælge at skrue op eller ned for lyden. På den måde kan

lyde og tale uhindret strømme til og fra den talende og lyttende betjent i feltet relativt uafhængig af omgivelsernes støj, ligesom det er muligt at skærme samtalen fra omgivelsernes ører. Politiradioen danner sammen med andre lydkilder i og udenfor patruljevognen en form for støj, men til forskel fra f.eks. bilradioens strøm af sansepåvirkninger er politiradioen en 'relevant' støj, som nogle gange ligger i periferien af de patruljerende betjentes opmærksomhed andre gange udgør centrum for deres koncentration og fokuserede kropslige rettetthed.

Enhver besked over politiradioen indledes med en *pegen mod* den ønskede modtager af beskeden, f.eks. 'P7', som er vagtcentralens kaldenummer og afsluttes med en *pegen fra* afsenderen af beskeden, f.eks. '1901' som kan være kaldenavnet på en patrulje. Indlejret i denne pegen mod nogen er et budskab, som formidles videre. F.eks. er det et grundlæggende mønster, at patruljer løbende videregiver informationer til vagtcentralen og til andre patruljer om deres aktuelle færden og observationer. Enhver 'indgang' og 'udgang' på en anvist eller selvstændigt igangsat politiopgave videregives principielt over politiradioen, således at det bliver muligt at følge med i ikke blot hvor patruljen befinder sig som punkter på et landkort, men også hvilke observationer og aktioner, de udfører på disse steder.

Der er særlige indforståede regler i den almindelige brug af politiradioen for at sikre, at den bruges korrekt, nogle gange er det særligt vigtigt at videregive særlige koder, som kun de indviede kan forstå. Betjentene er bevidste om, at ikke blot de kan høre meddelelser fra politiradioen, men at den også kan høres af andre i en fysisk hørbar nærhed af politiradioen. I et miljø med høj larm skrues der op, for bedre at kunne høre, mens andre situationer betinger "radiotavshed", hvorved der skrues ned på et hørbart minimum. Det kan være i forbindelse med "dødesager", for at underspille tilstedeværelse af uniformen som en særlig form for hensyn til de pårørende og umiddelbar respekt for den private og intime stemning i dette særlige rum. Men det kan også være i situationer med tilstedeværelse af særlige typer af borgere, f.eks. fangetransporter, hvor kriminelle eller potentielle kriminelle ikke skal kunne fange interne beskeder af hensyn til mere overordnede principper om sikkerhed.

Nogle gange kan en besked fra politiradioen føre en samtale mellem betjentene i patruljebilen ud over den professionelle kommunikation med fordeling af arbejdsopgaver, registreringer af miljøer etc. og ind i særlige forståelses- og erindringsspor, som sammenkæder en "sags" objektive udtryk med dets påvirkelighed som stemningsfuldt indtryk på tværs af rum og tid. F.eks. kan en pågående politiopgave et andet sted i politikredsen, der involverer

legemsbeskadigelse eller død i en ulykke føre til en samtale om ikke blot professionelle, men også personligt-private aspekter af politiarbejdet. Andre gange giver meldinger over politiradioen anledning til opbygning af et indre beredskab af 'parathed', hvis patruljen på et givent tidspunkt skulle blive involveret i den pågældende aktion, der høres i det fjerne. På den måde sætter politiradioens kommunikation sig i kroppen - også selvom den pågældende patrulje, der lytter, ikke er direkte involveret i den politiaktion, der foregår i det fjerne. Dette peger på en betydningsfuld iagttagelse, når en patrulje pludselig får en opgave: politiradioens meldinger præger det kropslige beredskab, som pludselig kan rykke politikroppen ud af en tilstand af "venten på at noget sker" til en fremadrettet bevægelse, og hvis betydning som bevægelse ofte viser sig i forbindelsen mellem sprog og handling, f.eks. "*nu sker der noget*" efterfuldt af et tryk på speederen i bilen.

Samlet set er politiradioen derfor ikke en genstand, en ting eller et objekt. Den er snarere en intentionel bevægelse af lyde i tid og rum, der som et medie forbinder de synlige som usynlige dimensioner i patruljearbejdet på trods af afstande i tid og rum. Den formidler en oplevet virkelighed, som ingen har det fulde overblik over, men som for det trænede øre, samt evnen til at forestille sig de ikke synlige dimensioner af politiarbejdet, udgør en form for 'oversættelse' af de sanseindtryk og kritiske begivenheder i den sociale verden, der ligger til grund for patruljerende betjentes arbejde og som betinger politiarbejdets generelle karakter og formål i samfundet. Og den gør det muligt for politikroppen at orientere sig i tid, rum, steder og finder mening i egne såvel som andres bevægelser i et professionelt rum, som en slags ekstra øje, der kan vendes mod verdener foran, bagved og udover synsfeltets grænser. Politiradioen er derfor kanalen til en virkelighed, som patruljen på et hvilket som helst tidspunkt kan blive kastet ind i. Den er allestedsværende. Meldingerne fra politiradioen er altid i centrum af politifolkenes opmærksomhed, den betinger deres aktioner og placeringer i tid, sted og rum. Selv i en kropslig tilstand af hvile og søvn trænes politikroppen til at indfange beskeder fra politiradioen, især beskeder, der er styret mod den pågældende patruljes kaldenummer.

Opsamling: politiverden som horisont af mening

Ovenstående skildring af politiverden er en fremstilling af centrale dimensioner af patruljearbejdets meningsfulde professionelle fundament for professionel praksis, som har afsæt i mine feltstudier som deltagerobservatør i patrulje-

tjenesten, men som i videre forstand har grund i den rammeforståelse, jeg har hentet fra Merleau-Pontys fænomenologiske ontologi og teorier om krop og perception. Det betyder, at jeg epistemologisk placerer mig i en form for "mellemrum" mellem den måde, som professionen selv italesætter sig i konkret forstand og den meningsfuldhed, der fremkommer i en fænomenologisk rammeforståelse. Fremstillingen er således ikke en gengivelse af professionsudøvernes meningsfulde praksis og heller ikke en distancering fra den, snarere et perspektiv, der søger at udvide disse positioner ved hjælp af en fænomenologisk optik.

Jeg vil nu samle op på de centrale pointer, som danner ramme for min forståelse af politiverden i relation til beredskabets patruljetjeneste, og som i en videre analyse udgør den horisont af mening, der ligger som grund for politielevs tilblivelse af politiperception og meningsfulde professionelle aktion i forskellige politisituationer. Det særlige ved patruljerende betjentes arbejde er i særlig grad at beskrive *gerningen*, som i en nærmere undersøgelse viser sig som en kritisk begivenhed i en fortid, hvor betjentene ikke har været til stede på stedet, mens det sker. Den faktiske fremtræden af synlige spor på f.eks. et gerningssted er ikke en tro gengivelse af det faktisk skete. Indlejret i denne grundlæggende usikkerhed i varetagelsen af politiopgaven er, at ingen parter i politiorganisationen har det fulde overblik over den pågældende begivenhed. Dermed er politivirksomhed i beredskabet en søgen efter en 'sandhed', der grundlæggende er uforudsigelig. *Patruljekørsel* er udtryk for en central kropslig bevægelse i rum og tid og udgør som sådan en fundamental dimension i politikroppens bestræbelse på at være på steder, hvor "noget sker", som betinger patruljerende betjentes særlige professionelle opdrag, som er at sikre orden og opklare forbrydelser. Patruljekørsel er en bevægelse i rum, der forbinder politiverden og den sociale verden af kritiske begivenheder, hvor især samarbejdet med vagtcentralen og kommunikationen over politiradioen har betydning for politikroppens orientering i det professionelle rum. *Politiverden* er i min forståelse en faglig horisont af mening, som ligger som grund for professionsudøvelsen, men den indgår som en ubestemt reference til politifaglig meningsfuldhed i den forstand, at den ikke kan defineres på forhånd, men må finde sin særlige meningsfuldhed i den pågældende politisituation.

For at skabe mening og sammenhæng må patruljerende betjente bevæge sig ud og ind mellem forskellige typer af perceptioner, som udtrykker forskellige dimensioner i perceptionen: det *direkte synsfelt*, hvor objekter fremtræder tydeligt og åbenlyst for øjet, der ser; det *perifere syn*, som ligger i periferien som overleverede skildringer af hændelser i et miljø, som patruljen ikke aktuelt kan indfange med egne sanser, men som patruljerende betjente søger at indfange

bl.a. ved at virtualisere hændelser, de ikke har adgang til i tid og rum. Endelig fremhæver Merleau-Ponty en tredje form for perception *det ubestemte syn*, som ligger hinsides det refleksivt opnåelige møde med den sociale verden og som kun kan indfanges i den udstrækning, at politikroppen forbinder sig til de eksistentielle dimensioner af den levede erfaring. Det ubestemte syn er således ikke muligt at indfange med den objektive krop i en sanset omgang med verden, men finder undertiden vej som en prærefleksiv fornemmelse af en større sammenhæng end den professionelle omgang med verden kan indfange som mening.

I det følgende vil jeg derfor udvide og konkretiserer denne rammeforståelse af politiverden med en række sceniske beskrivelser, hvor jeg søger at belyse politiverdens mangfoldighed af hændelser i relation til konkrete politisituationer og undersøge politiarbejdets betydning for den levede erfaring.

DEL 3: POLITIELEVERS LEVEDE ERFARINGER

I de foregående kapitler har jeg skitseret politiprofessionens formål og virke set fra en fænomenologisk grundforståelse. Med denne rammeforståelse vil jeg nu dykke ned i de sceniske beskrivelser. Formålet med de sceniske beskrivelser er at eksponere arbejdslivet med nedslag i en række konkrete arbejdssituationer, der peger mod politiverden, men som samtidig peger ud over den og dermed åbner for en fornyet forståelse af politielevers dannelse af politiidentiteten, når arbejdslivet ikke blot bliver en professionel udøvelse af politifaglighed – indeholdt i politiverden – men et eksistentielt møde med sig selv, når dramaet i mødet med arbejdslivets hverdagssituationer finder vej til den levede erfaring. Med de sceniske beskrivelser søger jeg at komme så tæt på den umiddelbart levede erfaring i det konkret oplevede som muligt uden dog at ville påstå, at jeg gengiver oplevelsen i sig selv i tidslig forstand. I analysen søger jeg at indfange det konkret oplevede i en form for rekonstruktion af begivenheden, hvor jeg med den fritsvævende opmærksomhed bevæger mig ind i beskrivelsen i et forsøg på at indfange, hvad der er ”på spil” og samtidig løfter mig over den i forsøget på at finde meningen ”bag” den konkrete scene.

De sceniske beskrivelser er inddelt i tre hovedkapitler: *patruljearbejdet som ordnet kaos, udfordrende møder med borgere og voldsomme hændelser* ud fra et formidlingsmæssigt ønske om struktur, men overskrifterne er kun delvist dækkende for indholdet, da der er flere elementer i analyserne, der går på tværs, ligesom at indholdet i sceniske beskrivelser i sig selv kan gå i retninger, som ikke kan indfanges under en fælles hovedoverskrift. Den fænomenologiske analyse har bund i det konkrete, som de enkelte scener er udtryk for, men det egentlige mål med analysen er at udvide den individuelt oplevede erfaring og indfange en almen struktur. På den måde kan de enkelte sceniske beskrivelser med et figurativt udtryk betragtes som afgrænsede dele af en større sammenhæng eller som ’skitser’ i et billede, der langsomt træder frem. Derfor vil jeg i det konkluderende kapitel 12 samle op på to måder: dels en *horisontal analyse*, som søger at fremstille progressionen i analysen og dels en *vertikal analyse*, hvor jeg søger at indfange særlige temaer, der går på tværs af de sceniske beskrivelser.

Kapitel 9: Patruljearbejdet som ordnet kaos

Under denne overskrift vil jeg fremstille politiarbejdets komplekse karakter, hvor især perceptionen af virkeligheden og dens betydning for den kropslige involvering bliver taget op. De sceniske beskrivelser er præsentationer af særlige politisituationer, som dels har grund i det ”ordnede” politiverdensperspektiv (de første fire sceniske beskrivelser), men som også fremstiller patruljearbejdet som en form for ”kaos” (de sidste tre sceniske beskrivelser), der ligger indbygget i et fundamentalt brud mellem politiarbejde som villet kontrol og de situationelle betingelser, som træder frem og som peger mod den særlige væren-i-situationer. Som vi skal se, har oplevelsen af orden/kaos i politiarbejdet videre betydning for dramaets latent/skjulte og direkte/synlige karakter.

De første fire konkrete politisituationer finder sted under natlige patruljer i centrum, i yderområderne og på landet omkring en større provinsby. Der er tale om ’fri patrulje’ og en række ganske almindelige hverdagsepisoder, som påkalder sig de patruljerende betjentes opmærksomhed, hvor patruljen ikke på forhånd er sendt ud til en anmeldt kritisk begivenhed.

På vej, men hvorhen?

Denne korte scene søger at fremstille det banale møde med almindelige hverdagsbegivenheder, som ikke i sig selv fremtræder mistænksomt i patruljens fokuserede opmærksomhed på potentielt set kritiske begivenheder i det sociale miljø.

To unge mennesker bevæger sig fra en mørklagt parkeringsplads i retningen af togstationen ved 3-tiden om morgenen, hvor der sidder en gruppe unge på trappetrinnet foran indgangen til stationsbygningen. Betjentene bliver siddende i patruljevognen og følger tavst de to unges bevægelser med blikket uden at tage kontakt til de unge (feltnoter, 115-117)

De to unges ærinde vækker ikke betjentenes opmærksomme rettethed og umiddelbare mistænksomhed, måske fordi deres bevægelser blev betragtet som en 'normal' hverdagsadfærd, som ikke nødvendiggjorde en nærmere undersøgelse. Måske havde de to unge blot taget en genvej over parkeringspladsen over mod stationen for at mødes med den gruppe unge, som sad på trinnet ind til stationsbygningen. Den selvfølgelighed, hvormed de unge bevægede sig, viste ikke ændringer i deres gestik eller fysiske attitude. Et hurtigt sideblik hen imod patruljevognen fulgt op af en pludselig bevægelse i retning og tempo kunne have afsløret et tegn, som betjentene måske ville have reageret på. Men det udeblev.

Denne lille hverdagsepisode er eksemplarisk for en lang række af patruljerende betjentes iagttagelser af borgeres adfærd i det sociale rum, og det skal siges, at en stor og dominerende del af det patruljerende politis bevægelser i det arbejdsrelaterede felt udtrykker situationer af denne art. Som det fremgår, er betjentenes opmærksomhed vendt *udad* mod sociale begivenheder i generel forstand, men det er ikke alle begivenheder, som påkalder sig en særlig opmærksomhed. Kun de begivenheder, der "vækker" politiperceptionens mistænksomme rettethed, fremstår relevante i et politiverdensperspektiv. Situationen synes derfor at ligge i periferien af betjentenes opmærksomhed vendt mod verden udenfor patruljebilen. Borgernes bevægelser og objekters fremtræden bliver sanset i generel forstand, men betydningen af den perciperede begivenhed synes at være 'irrelevant', så længe der ikke er særlige tegn i det, der ses, høres eller fornemmes, der giver anledning til en nærmere undersøgelse.

Rengøring eller indbrud

Denne scene søger at indfange patruljevognens bevægelser under en natlig patrulje i et industrikvarter, hvor tilstedeværelse af personer på særlige områder i tid og sted gøres til genstand for en nærmere undersøgelse.

Omkring midnat passerer patruljen et industrikvarter og spotter en bil, der holder med motoren og lygterne tændt ved bagsiden til et varehus. Bilens lygter oplyser en person, som står foran en bagdør til varehuset og bøjer sig ned mod nøglehullet. Politieleven kører bilen tæt op ad døren, hvor der står en kvinde og spørger om hendes ærinde på stedet. Kvinden fremstår rolig i sine bevægelser og mimik. Hun fortæller, at hun er rengøringsassistent, og at hun er ved at tjekke låsen med sin nøgle. Vejlederen stiger ud og noterer kvindens navn og cpr. nummer, mens politieleven bliver siddende i patruljebi-

len. Da vejlederen vender tilbage til patruljevognen tjekker politieleven kvindens identitet på den håndholdte computer i patruljevognen. Kvinden er ”ukendt” i kriminalregisteret. Politieleven vender patruljevognen og kører videre. Nogle timer senere på vagten kører patruljen langsomt forbi varehuset, dog uden at gøre holdt eller undersøge bygningen nærmere. (Feltnoter, 38-39)

Denne lille hverdagsepisode synes at fange patruljens mistænksomme opmærksomhed, og de beslutter at undersøge føreren af bilen. Det mistænksomme er en kombination af tegn (en bil holder med motoren tændt udenfor et varehus om natten), som *kunne* være kritisk (et pågående indbrud). Omvendt kan der være en ganske ’normal’ forklaring på bilens særlige tilstedeværelse og fremtræden på stedet. Da patruljen ikke i direkte forstand kan vide, hvilke af de to indlysende muligheder, der måtte være tilfældet, må de undersøge det nærmere. I konfrontationen med kvinden bliver betjentene formentlig overbevist om, at personens ærinde var helt i overensstemmelse med den normale adfærd på det pågældende tidspunkt af døgnet, da personen præsenterer sig som rengøringspersonale og blot var mødt op på stedet for at udføre sit rengøringsjob. Denne formodning lyder umiddelbart plausibel, da rengøring normalt foregår i tidsrummet, hvor butikker har lukket og derfor ofte om natten. Den formodede rengøringsassistent viser heller ikke i sit kropssprog, at der skulle være andre motiver end den, hun fremførte, nemlig at tjekke låsen med sin nøgle. Endelig viser undersøgelsen i kriminalregisteret, at kvinden ikke tidligere har været involveret i en kriminel aktivitet. Ikke desto mindre noterer patruljen kvindens navn og cpr. nummer og vender senere på natten tilbage til stedet, for at undersøge, om kvindens forklaring også er i overensstemmelse med den påståede grund til at befinde sig på stedet. I princippet kunne hun være både indbrudstyv og rengøringsassistent eller hun kunne være en indbrudstyv under dække af at være rengøringsassistent.

Eksemplet peger mod en mangfoldighed af undersøgelser af samme art, hvor patruljerne bevæger sig rundt i på forhånd udsete miljøer eller tilfældigt spotter forhold i miljøer, der fremtræder betydningsfuldt fra et politiperspektiv og som må undersøges nærmere. Det betydningsfulde er i generel forstand at undersøge ting, der fremstår ’unormalt’ i gadebilledet og som potentielt kan være genstand for kriminelle aktiviteter, og hvor møder med borgere eller opdagelser af ting, der fremtræder anderledes end det normale, følgelig bliver genstande for nærmere undersøgelser. Men eksemplet viser også, at bestemmelsen af en *germing* er indføjet i en kompleksitet, der ikke kan bestemmes af det ydre udtryk alene, men af kombinationen af en række faktorer, der for-

binder politikroppen med vekselvirkningen mellem de synlig-usynlige dimensioner af tegnenes betydning i sig selv og mening bag tegnene.

Den langsomme kørsel

Denne korte scene omhandler en almindelig hverdagsbegivenhed med standsning af en mistænksom udseende bil under en patruljering i midtbyen.

En bil bevæger sig særligt langsomt gennem de oplyste gader i centrum af byen lidt over 01.00. Eleven følger efter nogle få hundrede meter og på lidt afstand, mens vejlederen, der sidder foran på passagersædet tjekker registreringsnummeret på den forankørende bil på den håndholdte computer. Han peger fremad mod bilen og siger: ”den dér”, hvorefter politieleven sætter blink på og blinker ind til siden. Bilen standser kort efter. Betjentene bliver siddende lidt i patruljevognen og tjekker oplysninger på bilen. Det viser sig, at ejeren af bilen har mistet sit førerbevis for et stykke tid siden, og da ejeren samtidig er fører af bilen, sigtes han for at køre uden førerbevis. (Feltnoter, 61-62)

I dette tilfælde synes det at fange patruljens opmærksomhed, at den forankørende bil kørte ’unormalt’ langsomt i forhold til den ’normale’ hastighed i trafikken, hvilket kunne være grunden til, at den erfarne betjent vendte sin særlige opmærksomhed mod netop denne bil. Der kunne være en ganske ’naturlig’ grund til at nedsætte farten, f.eks. at føreren har vendt sin opmærksomhed væk fra køreretningen, fordi vedkommende har fået øje på noget, en hund, en pige eller andet, der fanger hans opmærksomhed og betinger hans nedsættelse af farten. Hastigheden på bilen kunne imidlertid også indikere en usikkerhed hos føreren, hvor hastigheden er betinget af for høj indtagelse af spiritus, stoffer, medicin, træthed eller andre ydre faktorer, der nedsætter kroppens reaktioner og svækker dømm- og handlekraften i trafikken. Det kan også være, at føreren har set patruljebilen i bakspejlet og pludselig opdager sin egen synlighed, som han ønsker at holde skjult og derfor vælger at nedsætte hastigheden for at undgå at påkalde sig de patruljerende betjentes opmærksomhed. I den betydning kan bilens hastighed være indlejret i en bevidst eller ubevidst intentionalitet hos føreren, som virker mistænksomt i betjentenes vurderende blik, hvis formålet er at ville tilsløre sin tilstedeværelse.

Den egentlige årsag til bilens umiddelbart oplevede hastighed kan betjene ikke vide. Der kan netop være en mangfoldighed af grunde hertil, ligesom vi heller ikke kan afvise, at standsningen kan være en tilfældig ’stikprøve’ i pa-

truljers trafikopgaver. Men netop det, at bilen kørte langsommere end det normale i trafikken, synes at påkalde sig en særlig opmærksomhed hos betjentene. Bilen blev følgelig genstand for opmærksomhed og registreringsnummeret blev følgelig tjekket, hvilket i dette tilfælde gav et ”match” i forhold til betjentenes formodede kobling mellem køreadfærd og det særligt intenderede skjulte motiv for kørslen. Bilisten kørte muligvis mistænksomt langsomt af en særlig grund: frygten for at blive opdaget og fanget. Denne ”unormalt” langsomme kørsel vakte imidlertid – og mod førerens forventning – de patruljerende betjentes mistænksomhed. At nedsætte farten på bilen viste sig således i dette tilfælde at være tegn på en mulig intentionel handling, der fandt vej via bilens køreegenskab, som formentlig dækkede over et ønske om at gøre sig ’usynlig’ for patruljens vågne blik.

Patruljerende betjente leder derfor efter specifikke tegn, som viser sig som særlige måder at spørge ind til den almindelige menneskelige omgang i den sociale verden, f.eks. forhold vedrørende tid og sted: hvad laver denne bil eller denne person på dette sted og på dette tidspunkt af døgnet?; kørsel/retning: hvorfor kører bilen eller bevæger personen sig på denne måde?; orientering: hvor kommer bilen/personen fra og hvor er den/han eller hun på vej hen?; bilens udseende/personens gestik og positur: hvad kunne bilens/personens generelle fremtræden betyde og som bør undersøges nærmere? Disse dimensioner af mening ligger som særligt materiale i betjentenes fokuserede opmærksomhed på køretøjers og personers ’normale’ fremtræden for øjet, der ser, og som ligger til grund for at visse køretøjer og personer filtreres væk, mens andre indfanges af den filtrerede mistænksomme opmærksomhed og gøres til genstand for en nærmere undersøgelse for at finde ud af, om der er sammenhæng med en grund af politifaglig mening, som det synlige kunne vise hen imod.

Cigaretten ud af vinduet²⁰

Denne situation finder sted under en natlig patruljering, hvor patruljen spotter en mistænksomt udseende personbil og igangsætter en nærmere undersøgelse af ejeren og føreren af bilen.

01.20. Vejlederen fører patruljevognen ud ad en landevej ude på landet væk fra byen. Det er nat, landskabet er helt mørkt og patruljen møder kun få biler på vejen. En bil dukker op foran patruljevognen. Vejlederen, som fører pat-

²⁰ For en mere udførlig analyse af denne episode se Bille (2013).

ruljevognen, kører tættere på og lægger sig tæt op ad bagenden på den forankørende bil: en mørktonet og uvasket bil på gule plader med utydelige røde baglygter. I mørket ser jeg en glødende genstand, blive smidt ud af passagersiden på højre side af bilen. Vejlederen siger: "*Der er ...*". Politieleven fuldfører sætningen: "*... to mennesker i bilen*". Politieleven indtaster bilens registreringsnummer i den håndholdte computer og vejlederen spørger: "*Er der noget på ham?*". Politieleven mumler et kort svar, jeg ikke kan høre, og kort efter sætter vejlederen politiblink og horn til. Bilen holder ind på en vejsideparkering efter at have kørt få hundrede meter. Vejlederen sætter projektøren på og giver politieleven besked på at følge med ud af patruljebilen og lyse ind ad bilens ruder med sin lommelygte på passagersiden, mens vejlederen gør det samme på førerens side. Mens betjentene lyser ind ad sideruderne på bilen fra hver sin side siger vejlederen, "*Der sover én på bagsædet*". (Feltnoter, 4208-4217)

Denne korte episode synes måske ved første øjekast at fremstå som en 'banal' hverdagshændelse, da det jo ikke er ualmindeligt at folk smider ting ud af vinduer af biler i trafikken, men for patruljerende politi er det et tegn af betydning. Det er imidlertid ikke genstanden i sig selv eller at en glødende genstand smides ud af vinduet, som påkalder sig opmærksomhed, men retningen fra hvilken den er smidt ud, og især den person, der har frembragt denne bevægelse.

Episoden skal ses i en større kontekstuel forståelse for at give mening. Patruljen kan ikke have forudset mødet med denne specifikke bil på dette tidspunkt og på dette sted, da de er involveret i en 'fri patruljering', hvor møder med biler af særlig betydning for politiverden pludselig dukker op i synsfeltet foran patruljevognen. Alligevel er mødet på en ganske særlig måde ikke tilfældigt, da patruljerende politi leder efter særlige tegn i trafikken og i andre miljøer, som betinger deres mistænksomme rettethed og grundlag for aktion, hvorved det tilfældige kommer til at fremstå forventet uforudsigeligt.

I dette konkrete møde synes der at være en række forhold, som ligger til grund for beslutningen om at standse bilen og undersøge den nærmere. En søgning på databasen giver en primær information om, at der er forhold ved bilen, som bør undersøges nærmere. I det senere hændelsesforløb - som ikke fremgår af denne sceniske beskrivelse - viser det sig, at ejeren af bilen er "kendt", dvs. registreret i politiets database over borgere, som politiet ønsker at komme i kontakt med eller holder øje med, fordi de i en fortid påviseligt har overtrådt en eller flere af samfundets love. Der er altså "noget på bilen", som skal sættes op imod andre betydningsfulde forhold for bilens tilstedeværelse på dette sted: bilens retning, tidspunktet på døgnet, bilens 'forsømte'

udseende, den gule nummerplade og evt. andre tegn bestyrker behovet for at undersøge føreren, ejerforholdet etc. og det bilen måtte indeholde af personer og genstande inde i bilen. Det viser sig også, at ejeren ikke er fører af bilen, men det ved de patruljerende betjente ikke, før de tjekker førerens identitet. Føreren er imidlertid et særligt ”fund” for politiet, da han er medlem af en rockergruppe, som har politiets særlige bevågenhed. At registrere føreren og de andre passagerer i bilen har således en politimæssig betydning, som rækker ud over den konkrete og afgrænsede episode, hvor føreren sigtes for at køre uden gyldigt kørekort.

Tilbage til cigaretten og dets betydning som tegn. Den glødende genstand – formentlig et cigaretskod – der kastes ud af bilen, er et tegn, der peger på tilstedeværelsen af mindst en person ud over føreren af bilen, som øjet ikke kan indfange, men som må være til stede pga. cigaretskoddets synlige position og retning ud af passagersiden af bilen. Betydningen af tegnet rækker ind i en særlig dimension af mening, som bestemmer betjentenes kropslige væren i situationen. Oplysningen om at der er flere personer i bilen – kombineret med de indsamlede informationer om bilens ejerforhold og den potentielle ’unormale’ tilstedeværelse af bilen på dette tid og sted – har betydning for betjentenes særlige agtpågivenhed, der viser sig i politikroppenes væren-i-situationen. De patruljerende betjente bryder med et særligt mønster i den fri patruljekørsel ved rutinestop af biler i den fri patruljes færdselsopgaver, idet de begge går ud af patruljevognene og nærmer sig bilen fra begge sider af den, mens de lyser ind ad sideruderne på vejen op til forsæderne. Det normale er, at en af betjentene bliver i patruljevognen, bl.a. for at kunne eftersætte bilen hurtigt i tilfælde af, at føreren stikker af. Men i netop denne situation synes der at være en særlig mening i at vise patruljens samlede styrke i førstemødet med bilens personer, som i en videre betydning viser hen mod betydningen af sikkerhed i arbejdet, der indgår som en form for bagside af selve politiopgaven. Ved at mobilisere patruljens samlede kraft i bevægelsen fremad til fods signaliserer de patruljerende betjente således både overfor sig selv og overfor personerne i bilen, at de er ’ovenpå’, et ’skridt foran’ og derfor grundlæggende har kontrol over situationen. På den måde indgår cigaretten som betydningsfuldt materiale i en samlet vurdering af behovet for den kraft, som skønnes nødvendig for at møde situationen på en måde, som afspejler behovet for at løse en tilsyneladende banal politiopgave – et rutinetjek af en ’tilfældig’ bil på en landevej om natten - på en grund af sikkerhed og styrke.

Dermed peger denne sceniske beskrivelse mod, at der bag enhver politiopgave gemmer sig et spørgsmål om sikkerhed, som til hver en tid må ligge som en form for bagside af politiopgaven.

Delopsamling: at spotte det mistænksomme

Tilsammen viser de sceniske beskrivelser en mangfoldighed af potentielle møder med offentligheden i patruljerende betjentes cirkulation i bylivet om natten, der viser spændevidden af perciperede møder med verden udenfor patruljebilen. I denne opsamling vil jeg forsøge at trække generelle træk frem fra de sceniske beskrivelser, som kan kvalificere forståelsen af politiverdens generelle karakter.

Fælles for det patruljerende politis perception er, at en gerning ofte ikke kan indfanges i direkte forstand, men den kan vise sig som spor i objektiv forstand eller tegn i en mere kropslig-sansemæssig forstand. Det centrale ved den professionelle omgang med verden er at få 'øje på' spor og tegn i miljøet, som patruljerne bevæger sig i og at de tillægges en særlig betydning i patruljens refleksive omgang med verden, som har grund i politiverden.

Hvis to unge forlader en mørklagt parkeringsplads uden særligt formodet ærinde der, *kan* der være en række grunde hertil, som ikke skyldes en 'normal' bevægelse fra et punkt til et andet, men en forudgående sekvens af ulovlige handlinger, som kun fantasien i den fornemmede forståelse af verden sætter grænser for. Hvis en bil holder med motoren tændt omkring midnat udenfor et varehus, som er lukket på det pågældende tidspunkt, *kan* bilens 'aktive' tilstand være udtryk for en bagvedliggende intention om hurtigt at ville forlade stedet efter et pågående indbrud. Hvis en bil kører langsomt og forsigtigt i forhold til den 'normale' køreadfærd i trafikken *kan* den 'unormalt' langsomme kørsel i sig selv være et tegn på at ville skjule et kriminelt forhold. Når en cigaret kastes ud af et vindue, *kan* dette tegn indeholde en information i sig selv, som har betydning for patruljens måde at håndtere situationen på.

På den måde er det mistænksomme blik en fundamental søgen efter unormale fremtrædener, hvor selv banale hverdagsoplevelser kan bringe politibetjentene på sporet af en kriminel gerning. Kriminelle aktiviteter kan dog ofte ikke perciperes i direkte forstand. Derfor indgår det mistænksomme blik som en grundlæggende kvalitet i perceptionen. Det mistænksomme blik kan imidlertid ikke afdækker objektets usynlige dimension som gerning, men er forudsætningen for at få øje på tegn, der kunne skjule en gerning og som må undersøges nærmere.

En stor del af patruljearbejdet drejer sig om at indsamle og registrere data om borgere, miljøer og sociale begivenheder, som i aktuel eller fremtidig sigte kan indgå i en struktureret viden og hvis betydning peger ind i, men også udover patruljevognens konkrete møder med kritiske situationer. Derfor undersøger patruljerende betjente løbende personnumre, kørekort og bilers

registreringsnumre i særlige databaser, der kan afsløre evt. kriminelle forhold. Det patruljerende politi har i princippet adgang til oplysninger om alle borgeres kriminelle forhold. På den måde fremstår politiarbejdet *ordnet* i de patruljerende betjentes bevidsthed.

Men oplysningerne er kun relevante i den udstrækning at tidligere kriminelle hændelser hos borgere er registreret. Registrene har imidlertid ingen udsigelseskraft i den aktuelt oplevede og perciperede situation, dvs. om en borger her og nu eller i en nær fremtid er i færd med at begå en ulovlig gerning. På den måde fremstår den fri patruljes undersøgelse af kriminelle forhold i den sociale verden grundlæggende vilkårlig og uforudsigelig. Tegnene i borgernes synlige adfærd er derfor ikke i sig selv synonymt med deres adfærds mulige betydning som gerning, dvs. som en påviselig kriminel gerning, da en stor del af patruljearbejdet foregår uden at det kriminelle fremtræder tydeligt for blikket.

Den samme fundamentale usikkerhed kan siges om tegnets og sporets betydning. Et hvilket som helst tegn peger ikke nødvendigvis mod en kritisk hændelse, ligesom et spor ikke nødvendigvis peger mod en gerning i sig selv. De er blot udtryk for noget, der kunne være kritisk og som må undersøges nærmere. Forudsætningen for at indfange tegnet som spor – dvs. at gøre det sansede relevant for politiperceptionen – er at forholde sig til verden ud fra en særlig mistænksom optik. Politiperceptionen er en særlig måde at betragte og forstå verden på i en søgen efter kritiske begivenheder, der peger mod gerningens betydning og som følgelig betinger politiets tilstedeværelse i tid, sted og rum.

Sporene skal derfor undersøges og tolkes i en konstant vekselvirkning mellem det, som fremtræder i synlig forstand og det, der peger mod usynlige horisonter af meningsfuldhed for at give mening. Først når koblingen mellem den kriminelle aktivitets hændelse i en skjult fortid hænger sammen med den perciperede nutid kan sammenhængen mellem spor og gerning opdages. På den måde er en stor del af patruljerende politis arbejde at undersøge ting og mennesker i en konstant tolkning af hændelser, som udspiller sig i en social verden, hvis relevante mening fundamentalt ligger i periferien eller hinsides synsfeltet, med mindre patruljen tilfældigt ser en gerning finde sted i det øjeblik, de befinder sig på det pågældende sted og derfor med egne øjne kan bevidne hændelsen.

Eksemplerne viser således tilsammen, at patruljeringer er en særlig måde, som politikroppen bevæger sig rundt i et professionelt rum på, som er indlejret i et større sociokulturelt felt af begivenheder (den sociale verden), som ikke umiddelbart lader sig afsløre. Det mistænksomme blik søger at undersø-

ge bevæggrundene 'bag' menneskers normale tilstedeværelse og bevægelser i tid og rum, men disse kan netop ikke ses, men muligvis fornemmes i en stadig fortolkning af den andens sandsynlige og formålsbestemte væren-til-stede i situationen. Potentielt kritiske sociale begivenheder i den fri patruljering er derfor ofte skjulte for patruljerende betjentes perception i de konkrete møder med virkeligheden. Ikke desto mindre retningsbestemmer tegn og spor i det sociale rum patruljerende politis fokuserede opmærksomhed i miljøet og mod særlige personer og udgør grunden for deres aktioner rettet mod at undersøge, om det mistænksommes fremtræden 'holder stik'.

I den umiddelbart sanseerfaring kan patruljens bevægelser opleves som at patruljen kommer *til* begivenheden, men denne bevægelse frem mod et mål (f.eks. en gerning) er ikke givet, da målet i sig selv ikke er givet. Derfor giver det måske mere mening at sige, at verden kommer patruljen i møde med en pludselighed, der i sin natur er uforudsigelig. Men i patruljerende betjentes oplevelser af sine væren-i-situationerne kan målet på en ganske særlig måde alligevel opleves forventeligt, når tegnet stemmer overens med den faktiske hændelse bag dets udtryk, altså når gerningen viser sig. På den måde giver fri patruljearbejde mening fra et fagligt professionelt perspektiv. Det lykkes rent faktisk at spotte og pågribe gerninger, men der er langt mellem at det sker, hvilket eksemplerne i sin helhed måske også viser.

Der synes at ske en transformation af politikroppen i mødet med sociale hændelser, som påkalder sig patruljerende betjentes særlige opmærksomhed, hvor betjentene i en søgen efter mening bag det synlige bevæger sig fra det visuelle til det visualiserede eller fra logisk-rationel slutning baseret på observation af den synlige verden til en forestillet og intuitiv oplevet verden (gestaltningen af den anden), hvor de på en måde 'opløser' deres fysiske krop og bevæger sig ind i et rum af mening, hvor synet ikke kan trænge ind. På den måde er politiperceptionen perspektivistisk, i den betydning, at den ikke kan se alt, men den er fokuseret på særlige udsnit af den sociale verden, der tillægges betydning.

De forskellige sceniske beskrivelser viser – måske særligt tydeligt i "Cigaretten ud af vinduet" - forbindelsen mellem det synlige og usynlige, hvor koblingen består i at 'kunne læse situationen' og tilpasse sig situationelle forhold, som ikke kan forudsiges, men fornemmes som potentialiteter. Betjentene ved ikke, hvad der sker lige om lidt, men søger at begrænse udviklingen af potentielt set kritiske hændelser ved at indsamle så meget viden som muligt inden det konkrete møde og tilpasse sig situationens dynamik undervejs. Samme sceniske beskrivelse har også tråde til en form for bagside af den 'objektive' politiopgave, hvor det at sikre sig fremstår som en nødvendig betingelse for at kunne møde potentielt set voldsomme arbejdsituationer.

Denne fremstilling af forholdet mellem patruljearbejdet i det sociale felt peger mod en særlig måde som politikroppen relaterer sig til verden og situationerne i den, som jeg søger at indfange med begrebet politiverden: verden er grundlæggende disharmonisk og præget af fundamentale brud på fredelig sameksistens mellem mennesker. Denne ontologiske grundpræmis har betydning for den særlige måde, som patruljerende betjente og politi i mere generel forstand knytter sig til den sociale verden af kritiske begivenheder. De har netop øje for brud på ro og orden, fordi den perciperede verden fra et politiverdensperspektiv netop henter sin mening fra disse brud. Dette afspejles i såvel politiperceptionen som politikroppens intentionelle rettethed, hvor det mistænksomme altid indgår i politiperceptionens måde at indfange betydningen af ting, nogle gange ved at søge at indfange betydningen af det synlige, andre gange ved at søge bagom det synliges fremtræden for dér at finde mening og sammenhæng. Verden og dets 'objekter' (hændelser, personer, ting, miljøer etc.) kan aldrig tages for pålydende, da de blot er fremtrædere af en mening, der fundamentalt er skjult, men hvis skjulthed det netop er politiets opgave at forstå, agere på og beskrive.

Politiarbejde er derfor grundlæggende dramatisk, men vi får kun antydninger af dramaet i de første fire sceniske beskrivelser. Dramaet fremstår ikke i synlig forstand, men er latent tilstede på det almene i bruddet på sameksistens mellem den sociale verden og politiverden. Den sociale verden og begivenhederne i den er uforudsigelige og i konstant forandring og enhver forestilling om kontrol over begivenhederne er begrænset i den udstrækning, at politiarbejde er indlejret i en social verden, hvis kompleksitet kun i begrænset omfang kan forstås og handles på. Omvendt søger patruljerende betjente qua politiverdens indbyggede meningsfuldhed at inddæmme, afgrænse og kontrollere kritiske sociale begivenheder i den sociale verden. Det sociale liv er således langt mere komplekst og omfattende end det, der indfanges med politiblikket i det direkte møde med konkrete politisituationer, hvilket betyder at politikroppen ikke blot bevæger sig fremad i forsøget på at kontrollere begivenheder, men konstant må forholde sig til den potentielle fare og risiko, der ligger indlejret i professionsudøvelsen i et ustabilt socialt miljø. Bag politiopgaven ligger et behov for sikkerhed mod det konfliktfyldte materiale, der ligger i og bag 'gerningen', som i videre betydning kan finde vej til politielevens levede erfaring. Denne dimension af politiarbejdet trækker tråde ind i en mere eksistentiel forståelse af patruljearbejdet, som vil blive tydeligere i de kommende sceniske beskrivelser.

De næste tre sceniske beskrivelser søger at indfange særlige politisituationer, hvor en række kritiske begivenheder betinger politiets hurtige udrykning

og tilstedeværelse på steder, hvor en gerning er anmeldt eller pludselig finder sted. De er eksemplariske i den forstand, at de beskriver den særlige form for møde, der foregår, når patruljen ved ankomsten til stedet udforsker, om der er sket en gerning, der kan fastholde eller forkaste formodningen om dens faktiske eksistens. De præsenterer i sin helhed det uordnede i politiarbejdet, hvor det dramatiske indhold i politiarbejde gradvist indfinder sig, i og med at opmærksomheden rettet mod politiopgaven ikke står alene i den levede erfaring. I disse scener kommer politikroppene i berøring med det sociale drama, der på forskellig vis virker ind i den praktiske udførelse af politiopgaven og som forbinder politikroppene med en meningsfuldhed, der ligger hinsides den konkret afgrænsede politiopgave i tid og sted.

Beruser der ”fåker”

Denne sceniske beskrivelse omhandler en politisituation, hvor patruljen kaldes ud til en privatfest, som har udviklet sig på kritisk vis og er konstrueret på basis af egne feltnotater som deltagende feltobservatør.

Kl. 01.25 får patruljen et opkald fra vagtcentralen: en ”beruser”, der generer ambulancefolk. På vejen derhen siger vejlederen til politieleven, *Du prøver at tage den*. Politieleven spørger: *Er det en fuld der nægter eller blander sig?* Vejlederen: *Det ved vi ikke før vi kommer derop*. Fremme ved adressen møder patruljen nogle ambulancefolk udenfor, som fortæller: *I anmeldelsen fik vi at vide, at den unge var faldet omkuld med fråde om munden. Det er en udad reagerende, psykisk syg ung mand, som nægtede at komme med os. Vi mistænker ham for at ”fåke” – han ligger og samler spyt sammen i munden, så det skal se ud som fråde*. Da vi lukkes ind, ser jeg den unge mand ligge med i bar overkrop med armene ud til siderne. Rummet er fyldt med unge mennesker, flasker og fyldte aksebægre. En pige på ca. 18 år siger til betjentene i døråbningen: *Han spiller bare*. Politieleven træder frem, sætter sig på hug og snakker så stille til den unge, at jeg ikke kan fange ordene. Den unge på gulvet reagerer ikke, ligger med lukkede øjne, helt stille. Jeg tænker, om han mon er bevidstløs. Den ene af ambulancefolkene sætter sig målrettet ned ved siden af ham og dasker et par gange på den unges kind. Reaktionen kommer umiddelbart: gråd og snøvlede tale: *Jeg har det så dårligt med mit liv, mine forældre vil ikke se mig, jeg har det bare så dårligt* siger han blandt andet. Ambulancemanden siger: *Hold så op, rejs dig op og tag tøj på*. Vejlederen træder frem og siger: *Hold så op med at fåke, Mikkel, du skal ikke drikke, når du har stærke følelser, så bliver det bare værre*. Den unge råber *Fuck dig* til vejlederen, der ikke reagerer, men siger, *Det er dumt at drikke så meget alkohol når du har*

stærke følelser, hvis du har drukket alkohol forstærkes følelserne. I patruljevognen på vej til detentionen på politigården siger den unge, Jeg er psykisk syg, jeg har det bare så dårligt, jeg har lavet så mange fucked up ting. Du kender mig godt? Vejlederen: Ja det gør jeg. (...) Du kan ikke lave om på det, du har gjort, men du er stadig ung og kan rette op på dit liv. Den unge: Præcist... prøver at rette op, men det er fucking bare... Vejlederen siger til mig, der sidder på forsædet: Jeg kender ham godt, har taget ham nogle gange for småting. Kl. 02.05. På politigården bliver den unge låst inde i en detentionscelle uden der rejses sigtelse. De to betjente stiller sig ud i 'buret' udenfor og ryger en cigaret. De snakker om forskellige grader af smertepåvirkning. Vejlederen: Hvad gjorde ambulancemanden? Politieleven: Daskede ham på kinden. Vejlederen: Ja, præcist. Og hvordan reagerede den unge? Politieleven: Han vågnede op. Vejlederen: Ja netop, han "fakede". (...) Nu ser det jo ikke så godt ud, hvis politiet dasker til nogen, når der er tilskuere på. (...) jeg plejer at tage personens hånd og trykke diskret til på det yderste fingerled. Så skal de nok reagere. (...) Du skal ikke være bange for at spørge i situationen. Ellers bare handl. Jeg skal nok stoppe dig, hvis det er nødvendigt (...) Politieleven: Jeg var lidt usikker, det er første gang. Vejleder: ja, men du tænker rigtigt. Dette er en klassisk fredag, sådan nogle situationer kommer du tit ud for. Politieleven: Det er alligevel meget, at han fingerer for at få opmærksomhed. (Felt-notater, 1923-1970)

I denne politisituation modtager patruljen et opkald om en beruset mand, der forstyrrer ambulancefolk i at udføre deres arbejde, men ved ankomsten til stedet viser det sig, at mandens udfordrende kropslige attitude fremtræder helt anderledes.

Jeg vil dvæle lidt ved den politimæssige side af sagen i forsøget på at indfange, hvordan virkeligheden træder frem og får en anden betydning i det konkrete møde, end den har haft på afstand – inden ankomsten til stedet. Målet med betjentenes politiaktion er oprindeligt, da anmeldelsen bliver givet, at beskytte deres ambulancekolleger i beredskabet mod en mand, som virker truende eller på anden måde forstyrrer ambulancefolkene i at udføre deres arbejde. Anmeldelsens "kritiske" karakter peger mod en potentiel optrappet konflikt, hvor betjentene måske forbereder sig på at skulle tage 'handsker på' – i bogstavelig som i overført forstand - og lægge sig beskyttende imellem en ukontrolleret fuld mand og de tilkaldte ambulancefolk.

Navnlig politieleven synes at klargøre sin krop til mødet og danne sig en forestilling af det sandsynlige scenarie, da han spørger, om det er en fuld, der nægter eller blander sig. Et scenarie, som vejlederen ikke umiddelbart kan svare på, før de ankommer til adressen og udspørger ambulancefolkene ude på gaden foran opgangen.

Det, der således fremstod som en kritisk situation i det øjeblik anmeldelsen blev givet patruljen, har undervejs ændret karakter som følge af begivenhedernes gang. Betjentene havde klargjort sig til et konfronterende møde med en voldsomt udad reagerende ung person, men det viser sig at blive en – politimæssigt set – helt ”irrelevant” situation, hvor dramaet ikke længere udspiller sig i det ”offentlige rum” som forstyrrelse af ro og orden, men i det ”indre rum”, i den unge selv. Heri ligger en ny og uforudsigelig drejning i politiopgaven, som ikke længere handler om at beskytte omgivelserne mod den unge, men at beskytte den unge mod at gøre skade på sig selv. Derfor kører patruljen den unge til stationens detention, i hvis varetægt han med mindre sandsynlighed vil kunne være til fare for sig selv.

Jeg vender kort tilbage til ”begyndelsen” af politisituationen. Det overlevede scenarie - som udgår fra vagtcentralens beskrivelse af situationen - fremstår anderledes i det faktiske møde med situationen, som om at den perciperede virkelighed har forrykket sig. Eller har det? At der har været et kritisk hændelsesforløb forud for betjentenes ankomst kan vel næppe betvivles. Ambulancefolkene er vant til at håndtere fulde mennesker i deres arbejde og dæmpe gemytterne hos borgere i affekt. Så der skal et vist niveau af kaos til - f.eks. fare for egen sikkerhed - før de træder til side og tilkalder politiet som assistance, hvilket de gjorde her. Derfor kan vi formode, at tingene er ”gået i sig selv”, at den kaotiske situation på en eller anden måde har fundet sin foreløbige kulmination som ydre drama. Men det lever videre som et indre drama i den unge mand, som vi skal se lige om lidt. Jeg vil dog først dvæle lidt længere ved mulige grunde til at tingene ”gik i sig selv”.

Den unges ændring af kropslig tilstand fra kropslig uro til kropslig ro kan hænge sammen med, at den unge har hørt, at politiet er på vej, og at den oplysning i sig selv har virket dæmpende på kroppens uro.

Vejlederens samtale med den unge tyder på, at de to har mødt hinanden før og det virker som om, at den unge forbinder sig til den erfarne betjent på en ganske bestemt vis: som én, der på en mærkelig måde forstår ham og samtidig må sætte grænser for hans frihed. Måske oplever han endda at betjenten er den eneste, der virkelig kan forstå ham, og at det skaber ro og trykthed at være i hans nærvær. Måske er det netop denne form for reaktion, den unge ønsker fra omgivelserne, da han først udspiller sin uro med en konfronterende adfærd og dernæst ikke har anden mulighed end at give efter til en apatisk sindstilstand, som opfattes som at ”fake”. På den måde dækker den unges krops ”objektiv” ro (at ligge stille) over et voldsomt indre kaos, som peger i retning af et socialt drama i den unge i tid og rum, f.eks. kærlighedslivets rum med problemer med kæresten, barndommens rum med vanskelige forældre-

lationer, og hverdagslivets småkriminelle aktiviteter og dets manglende indhold, retning og håb for fremtiden.

Den unges samtale med den erfarne betjent tyder på, at den egentlige kilde til frustration ikke er bundet til tid og sted, det er bare hér – i denne tid og på dette sted - at den unges aktuelle frustration kommer til udtryk. Han faker måske for at få opmærksomhed, men den opmærksomhed han søger, synes hans nære sociale relationer ikke i stand til at give ham. Ingen andre end den erfarne betjent, dog på et andet plan, end den unge måske søger. Betjenten viser en tilsyneladende forstående holdning, som viser sig i det rolige sprogleje, samtalens indhold og hans kropslige fremtræden, som på en og samme gang signalerer myndighed og en nærmest omsorgsfuld berørende støtte. Men der er ikke tale om en varig omsorgsrelation, som måske på sigt kan bringe den unge mand ud af sin aktuelle livssituation. Fra vejlederens perspektiv synes relationen til den unge at være indlejret i den professionelle opgave med at skabe ro og orden på stedet, så begivenhederne ikke udvikler sig i kritisk retning, dels ved at dæmpe den unge og bistå ambulancefolkene i deres arbejde, senere ved at fjerne ham fra stedet, så han ikke gør vold mod sig selv eller mod omgivelserne. Relationen til den unge er derfor ikke privat men professionel, men grænsefladen er flydende og kompleks. Betjenten indtager ikke en distanceret position, men indgår i en form for ”professionel empati”, som bundet i en personlig involvering i den unges livssituation. Fornemmelsen af den unges situation synes at forplante sig i betjentens kropslige holdning, gestik, mimik og sprog, således at politikroppen fremstår beroligende og dæmpende for den unges udad reagerende adfærd, for det lykkes patruljen at føre den unge væk fra det punkt i tid og sted, hvor det sociale drama har fundet vej som udtryk i den unges synlige adfærd. På den måde etablerer den erfarne betjent en vis professionel orden i form af ro og orden i politisituationen. Relationen til den unge borger - i denne såvel som i alle andre politisituationer, jeg har mødt - er ikke varig og vil aldrig blive privat, også selvom betjenten måske påtager sig en form for ”faderrolle” overfor den unge. Man kan sige, at betjenten bryder med det normale mønster ikke at involvere sig følelsesmæssigt med borgerne i arbejdet, men som analysen viser, kan netop et empatisk nærvær med borgere i krise have en afgørende betydning for at løse politiopgaven.

Fra et fænomenologisk perspektiv viser situationen, at den erfarne betjent inddrager andre horisonter af mening end den, der umiddelbart har grund i politiverden. Ved at knytte sig til den unges livsverden i en fornemmet relation kombineret med en erfaringsbestemt viden om netop denne bestemte person fra tidligere møder med ham, finder vejlederen en særlig vej til forstå-

else af, hvordan situationen med den unge skal håndteres. På en særlig indfølelse måde følger vejlederen med den unge i dennes beretning om sit vanskelige liv og får i samme bevægelse den unge til at følge med ham - ud og væk fra festen, der danner ramme om den konkrete konfliktfyldte situation og som er det egentlige mål for betjentens professionelle formål på stedet.

Eksemplet peger således mod en særlig åbning mod sameksistensen med borgere på et medmenneskeligt plan, der udfordrer politiverdens strukturer af kroppens rettethed i den konkrete oplevede situation. Ud over at være betjent er betjenten også et menneske med følelser. Når det er sagt så ligger der i uniformens distancerende anonymitet en sikring mod de selvsamme følelser, som ellers uhindret kunne finde vej ind til hans følelsesliv og rette hans kropslige rettethed andre steder hen end mod den forestående opgave.

Måske er det derfor, at vejlederen efterfølgende og på afstand fra begivenheden tager en snak med politieleven om det faglige i opgaven, som drejer sig om smertepåvirkning af den unge med det formål, at afsløre den sande tilstand, som den unge har en interesse i at dække over, men som alle i situationen ved er "fake". Ved at bevæge oplevelsen op på et professionelt plan leder han således politieleven (og måske i virkeligheden også sig selv) på vej ind i en professionelt rum og væk fra det affektive rum, som rummer risikoen for at blive følelsesmæssigt involveret i situationen. Jeg ved ikke, hvor bevidst vejlederen er om betydningen af denne snak, men netop denne politilev har en særlig evne til at sætte sig i andres sted og se perspektiverne fra en ikke-professionel vinkel, hvilket hans afsluttende sproglige refleksion viser tegn på: *meget, at han fingerede for at få opmærksomhed*. Politieleven rører ved den unges perspektiv og i denne handling risikerer han at blive berørt af den tragiske livssituation, som den unge befinder sig i, men som det ikke er politiets samfundsgivne opgave at håndtere.

Eksemplet peger videre mod, at det at distancere sig til borgernes ulykker på sin vis er en måde at beskytte sig selv på, som en eksistentiel dimension af at sikre sig. Som betjente handler det grundlæggende om at undgå at lade sig berøre af følelser, der kan svække dømmekraften og fjerne fokus fra målet med den professionelle opgave. Men som eksemplet også viser, kan det være formålstjenligt at bruge den følelsesmæssige involvering og indlevelse sig i den andens livssituation som en særlig vej til at håndtere politiopgaven. På den måde bevæger betjente sig ud og ind mellem *nærhed-distance* i arbejdet med mennesker i krise. Udfordringen er at finde en balance, så man ikke bliver låst fast i det affektive liv, men bruger det som afsæt til at nå om bagved "gerningen" eller den potentielt set destruktive handling og ad den vej

finder en nøgle til at forstå situationen og dermed også det ”problematiske” i sin helhed.

Den meningsfulde løgn

I den næste politisituation sendes patruljen ud til et husspektakel, hvor der er stor sandsynlighed for at patruljen skal håndtere en voldelig situation med slåskamp eller en trussel om vold. Denne sceniske beskrivelse bygger på nedskrevne feltnotater som deltagende feltobservatør.

KL. 13.35 Patruljen får en hasteopgave over politiradioen, hvor en mandelig anmelder beretter om et husspektakel, hvor en mand er dukket op for at ’smadre’ en anden (muligvis anmelderen selv) på et kontor. Patruljen kører straks af sted med fuld udrykning til adressen og ankommer ti minutter senere til et firma, ca. 25 km derfra. Kørslen sker i fuldstændig tavshed. Ved ankomsten står to personer, en kvinde og en mand overfor hinanden i et køkkenrum højtlydt gestikulerende. Betjentene banker på den åbne dør, stiger ind og parret bliver straks tavse. Uden forudgående aftale mellem betjentene trækker vejlederen hurtigt manden ind i et kontor ved siden af og lukker døren. Politieleven (og jeg) bliver i køkkenet hos kvinden, der er velklædt, lyst pægehår, ca. 45 år. I det næste stykke tid afhører politieleven kvinden. Politieleven stiller med en neutral stemmeføring og kropslig positur en række spørgsmål, bl.a.: *Hvad er der sket, dit navn, cpr. nummer, hvornår er I gået fra hinanden* etc. Kvinden siger med rysten og hulken i stemmen bl.a., *Vi skal i statsamtet og han vil ikke lade mig se min datter – det er bare så hårdt. Vi kan ikke snakke sammen og han lader mig heller ikke se min søn. Jeg skulle bare hente nogle sommerdæk.* På et tidspunkt siger politieleven, *Vi fik en anmeldelse om husspektakel og kom med det samme.* Kvinden smiler og siger med blød stemme og blinker lidt med øjnene: *Det var rigtig pænt af jer.* Politieleven rejser sig umiddelbart efter og går til vejlederen, som i mellemtiden er i gang med at afhøre manden i det tilstødende lokale. De fører en kort, lavmælt samtale i en smal gang mellem køkkenet og et kontor, hvis indhold jeg ikke kan opfange. Eleven kommer tilbage og fortsætter afhøringen, men nu med en ændret ’hård tone’ i stemmen. Det virker som om, at politieleven søger at få kvinden til at indrømme at have været inde på kontoret og forårsaget ødelæggelserne derinde. Kvinden fastholder, at hun ikke har kendskab til ødelæggelserne. Politieleven bevæger sig frem og tilbage med de to værelser, hvor kvinden og manden befinder sig, øjensynlig for at besigtige skaderne og høre mandens version af, hvad der er sket. På et tidspunkt, hvor politieleven befinder sig på mandens kontor, for-

lader vejlederen kontoret og går ind til kvinden i køkkenet. Han lukker døren bag sig. Et par minutter senere kommer han tilbage. Et svagt smil kruser hans læber. Han siger til politieleven: *Nu kan du godt gå derind igen, hun ønsker at afgive en anden forklaring.* Eleven går derind og siger, *Du har løjet for mig. Fortæl nu sagen fra starten af.* Kvinden: *Ja, jeg smed det hele på gulvet.* Politieleven: *Du erkender at du har ændret historie?* Kvindens stemme slår over i hulken, hun virker tydelig oprevet: *Ja, men det jeg sagde derefter er sandt, brevet til statsamtet.* Vejlederen forklarer senere: *Jeg kørte lidt på hendes følelser. Fortalte hende, at hendes børn ville få det hele at vide, hvis sagen kom gennem retten og at det ikke ville gavne hende i skilsmissegagen. Jeg fortalte, at det var bedre, at de indgik forlig og at de holder voksenproblemerne for sig, altså holder børnene udenfor deres problemer. Jeg vurderede, at manden var den fornuftige af de to, man smadrer vel ikke sine egne ting? Og kvindens historie var jo heller ikke troværdig. Men han ville jo også ramme hende. De er i krig og det er firmaet som er forurettet, han bliver ikke ramt personlig. Senere på politigården siger politieleven, Du talte med ham først, og oplevede ham som oprigtig, jeg talte med hende først og hun virkede oprigtig på mig. Vejlederen: Det var lidt som good cop, bad cop, først var jeg meget hård, så kom jeg tilbage og satte mig ned og snakkede, og så fik hun sympati og tilstod. Jeg lukkede døren for at være alene med hende, så vi kunne snakke sammen i ro og fred. Det er svært at snakke med en, der sidder og kigger én dybt i øjnene. (feltnotater, 1248-1353)*

I denne politisituation kører politipatruljen ud til - hvad de får at vide af vagtcentralen - er et husspektakel, hvor en mand har overfaldet en anden person. Det viser sig imidlertid, at den beskrevne virkelighed i overleveringen fra vagtcentralen er forkert. Ved ankomsten til adressen viser det sig, at der er tale om et skænderi mellem et nyskilt par, som udvikler sig til hærverk på et kontor med kvinden som gerningsmand og manden som offer og anmelder. Der er således sket et skred fra den overleverede beskrivelse fra vagtcentralen til den faktisk perciperede situation på stedet, således at det, der høres fra politiradioen ikke er det, der ses ved ankomsten til stedet. Der har aldrig været et voldeligt overfald, som beskeden umiddelbart gav anledning til at tro.

Det ved de patruljerende betjente imidlertid ikke på vej til adressen, hvilket må betyde, at de på vej derhen er ved at klargøre deres kropslige beredskab og perception mod en helt anden - og potentiel langt mere sprængfarlig - situation, end den, der møder dem ved ankomsten til stedet. De har formentligt forventet en langt mere kritisk serie af hændelser, end det scenarie, der umiddelbart møder deres øjne ved ankomsten til stedet.

Det må derfor være et "mærkeligt" syn, der rammer de to betjente og i særlig grad politieleven, da de ankommer og ser manden og kvinden, der står og skændes. Måske tænker de på den mand, som efter sigende skal have været

på stedet. Er han der stadig? Vi kan ikke vide, hvad de tænker, men formodentligt har de hver især kropsligt været sporet ind på en helt anden situation, end den de ved første øjekast ser og fornemmer bag det set. Betjentene er således kropsligt rettet mod en potentielt farlig situation, hvor de skal forholde sig til den ikke synlige tilstedeværelse af en skjult person, som måske og måske ikke er på stedet. Dette forhold er i særlig grad betydningsfuldt ikke blot i denne situation, men for alle møder med kritiske sociale begivenheder, som føjer det ubestemte element ind i professionsudøvelsen som patruljerende betjent: *man ved aldrig, hvad der sker lige om lidt*.

Jeg vil en stund fokusere på politiopgaven og dens betydning. Husspektakler er politimæssigt set vanskelige at håndtere. Problemet er, at parternes udlægning af virkelighedens hændelser ofte er så forskellig, at de synes at befinde sig i to forskellige verdener eller i det mindste at deres opleveler relaterer sig til to uforenelige virkelighedsopfattelser. Som en vejleder i et interview beskriver det: *"de to historier kan være meget, meget forskellige, overhovedet ikke (ligne) hinanden, (så) man (ikke) skulle tro, at de havde været i det samme hus"* (interview, 9709-9710). Det kan derfor være overordentligt vanskeligt også på selve stedet at kunne skelne mellem – og dermed udpege – hvem der er gerningsmand og offer. De to parter kan i princippet være offer-krænker på skift. Det synes også tilfældet på dette sted i denne afgrænsede situation her. Det særligt svære ved denne situation – som i mange andre situationer med parter i voldsom affekt – er at sikre sig to af hinanden uafhængige beskrevne oplevelser af virkeligheden, som derefter kan sammenholdes i forsøget på at *"finde ud af hvor sandheden er henne"* (interview, 9701-9702).

Derfor er det udtryk for en bevidst reflekteret handling, da vejlederen straks ved ankomsten fører manden ind på kontoret og med denne bevægelse samtidig signalerer, at politieleven skal blive sammen med kvinden i køkkenet. Men han lader dørene stå åbne mellem de to rum. Det har en særlig vigtig betydning i politikroppenes interrelationelle rettethed. På den ene side er det en forudsætning for at afhøre to parter, at de adskilles: *"uden at den anden kommer til at børe det hele"* (interview, 9700-9702). På den anden side drejer det sig om at bevare en hørbar afstand, der gør det muligt at opfange ændringer i lydbilledet, således at det bliver muligt at komme hinanden til undsætning i tilfælde af optrapning af konflikten, for som vejlederen udtaler det, handler det om at være *"orienteret om hvor den anden er, for de er begge tikkende bomber"*. På den måde orienterer betjentene sig med en særlig form for sanset rumfornemmelse, der sikrer balancen mellem politiopgavens udførelse og spørgsmålet om sikkerhed. Politiopgaven skal foregå i et uforstyrret rum, mens sikker-

heden drejer sig om at være i lydlig kontakt med den anden betjent, hvis tingene eskalerer inde ved siden af.

Tilbage til selve konflikten. Kvinden fastholder i lang tid sin uskyld på trods af alle indicer om det modsatte. Hvorfor gør hun det? Den umiddelbare forklaring ville måske være, at hun ønsker at beskytte sig mod de konsekvenser, som hendes handlinger ville medføre og dermed udsætte sig for en straf for sin gerning. Det viser sig imidlertid senere i episoden, at konflikten mellem manden eller kvinden har grund i en helt anden dimension, der ligger bagved gerningens udtryk, og som viser sig ved at manden bl.a. fravælger krav om erstatning af de ødelagte genstande på grund af kvindens økonomiske situation. Hvad ligger så til grund for kvindens fortællelse af sandheden?

Det primære i situationen må findes i det *sociale drama*, som ligger forud for den synlige tilblivelse af gerningen. Den egentlige konflikt ligger hinsides politiopgaven og politiverdens meningsfulde horisont af mening i en ubestemt social dimension, hvor kvinden muligvis oplever selv at være et offer i en helt anden sammenhæng, nemlig i et ulykkeligt ægteskab, hvor hun bl.a. oplever, at manden forsøger at tilkæmpe sig forældremyndigheden over deres fælles barn. Man kan sige, at kvinden lyver, men løgner kan være rettet mod et "nødvendigt" ønske om at skjule sin dåd for at undgå repressalier i en kamp om forældremyndigheden over deres fælles barn, som kunne være konfliktens "kilde", dvs. den egentlige grund til at denne episode fandt sted i netop denne tidlige og stedlige punkt. Fra kvindens perspektiv er gerningen således blot et billede på en kompleks og omfattende konflikt, som er skjult for de patruljerende betjente. På den måde kan 'løgner' i hendes levede liv måske siges at have en særlig meningsfuldhed indlejret i sig - som et værn til at beskytte sig mod konflikter i hendes generelle livssituation, hvis destruktive handlinger kommer til udtryk som en reaktion på den frygt, som følger af sandsynligheden ved at miste noget dyrbart. Kvinden ved, at hun har gjort noget forkert og det forsøger hun at skjule, fordi det fra hendes perspektiv ikke er hende, der er "skyldig", men omstændigheder i hendes generelle livssituation, som har "tvunget" hende til at gøre noget, hun godt ved er forkert. Gerningen kan således være udtryk for en desperation, som kvinden omsætter til en destruktiv kraft, da hun ødelægger inventaret på mandens kontor. Manden på sin side fastholder en forestilling af kvinden som utilregnelig, løgner, tyv og hærværksudøver, ikke blot her men på andre tider og steder.

Den egentlige konflikt – for parret - udspiller sig dermed ikke i afgrænset forstand til denne konkrete episode, den rækker ud over den og ind i en større konflikt, hvor situationens grænser er flydende og rækker ind i en konflikt,

der bundet i parrets samlivsproblemer. Denne situation glider imidlertid ind over denne - for betjentene set - afgrænsede politisituation.

Fra et politifagligt perspektiv er det ikke betjentenes opgave at forstå parternes indbyrdes konflikt og kvindens livssituation, selvom hun måske appellerer til deres personlige værdier og normer og måske søger sympati, der kan minimere gerningens betydning. Det er heller ikke betjentenes opgave at vise forståelse for mandens udlægning af virkeligheden og støtte ham i hans kamp mod kvinden. Det primære er at beskrive hændelsen som gerning og primært at fastlægge rollefordelingen: gerningsmand og offer. Som politiopgave er det springende punkt at få kvinden til at indrømme sin gerning, da det er politiets opgave - hér og i alle andre politisituationer - at løfte bevisbyrden. Det er ikke kvinden, som skal bevise sin uskyld. Derfor er det af afgørende betydning, at kvinden tilstår sin gerning. Og det *ved* kvinden efter stor sandsynlighed og i hvert fald de to betjente.

Jeg vil nu vende opmærksomheden mod den erfarne betjent. Det interessante i denne problemstilling er, at den erfarne betjent bevæger sig ind i det sociale drama i bestræbelsen på at løse politiopgaven. Han erkender, at kvindens ødelæggelser er udtryk for en særlig mellemmenneskelig handling, men han anerkender ikke denne handling, da det ville være et brud på politiverdens mening. Ved at lade sig forankre i det bagvedliggende drama, der ligger til grund for, at denne 'sag' i det hele taget kunne opstå, vælger han strategi undervejs fra "bad cop" til "good cop" og formår dermed at få den tilståelse frem, som ikke lykkes for politieleven. Nok er vejlederen rettet mod løsningen af politiopgaven og han lader sig ikke påvirke følelsesmæssigt af det drama, der udspiller sig mellem kvinden og manden. Men han synes at kunne *forfølge* dramaet, måske fordi han kan genkende lignende ægteskabelige dramaer fra andre politisituationer og muligvis også private situationer, han har været involveret i, hvis grundlæggende konflikt minder om denne. Det interessante er, at vejlederen bruger denne indsigt i mellemmenneskelige konflikter som løftestang til at bryde kvindens mur af forsvar ned, som hun iværksætter for at beskytte sig mod den egentlige konflikt: frygten for at miste retten til samkvem med sine børn i den sag, som parret fører i en helt anden kontekstuel sammenhæng. På trods af at virkeligheden fremstår anderledes end oprindeligt antaget, er vejlederen således hurtigt i stand til at aflæse den særlige konflikt, der udspiller sig mellem parterne og tilpasse sin kropslige rettedhed til denne nye situation.

For politieleven er denne type politiopgaver ny. Han har ikke tidligere været direkte involveret i sager af denne art og man må formode, at hans krop på vej mod det anmeldte sted danner sig billeder og formentlig er i færd med

at klargøre sig kropsligt til en aktion, som han endnu ikke kender omfanget af. I det videre forløb er det også tydeligt, at han ikke synes at have forudsætningerne for at afkode ”spillet” der kører mellem kvinden-manden og kvinden-vejlederen. Politieleven synes at være fastlåst i en rolle, hvor han forsøger at fremstå ”politiagtig”, men uden at forstå den bagvedliggende sociale konflikt, der ligger som skjulte dimensioner i de synlige tegn, som vejlederen intuitivt forstår. Man kan også sige, at politieleven oplever situationen som afgrænset i tid og sted, hvorimod vejlederen forstår situationen som flydende og kompleks.

Jeg vil se lidt nærmere på politielevens afhøring af kvinden. I de allerførste momenter i afhøringen af kvinden virker det som om, at han finder sympati med hende, måske fordi han umiddelbart oplever hende som den ’svage part’, og derfor måske ikke formår at bevare distancen til sine følelser for kvinden. Kvinden synes at afkode denne ’skjulte’ usikkerhed i hans krops gestik, måske forstærket af politielevens ord, da han udtaler: ”*vi fik en anmeldelse om busspektakel og kom med det samme*”. I det øjeblik han udtaler disse ord, ændres kvindens kropssprog mærkbart. Hun smiler gennem tårerne og rykker en smule frem i stolen, da hun siger: ”*Det var rigtig pænt af jer*”. Det er som om at han pludselig ”vågner” og indser hvilket spin, han er på vej til at blive viklet ind i. Politieleven reagerer ved at rejse sig og gå ud af rummet og ind til den mere erfarne betjent. Ikke desto mindre har han vist sin usikkerhed og denne svage åbning betyder, at hun i det magtspil, der finder sted, er ”ovenpå” og fastholder en facade af sikkerhed, indtil vejlederen formår at bryde gennem hendes forsvar. Det kan også spille ind, at politieleven i de allerførste øjeblikke under afhøringen møder kvinden med en instrumentel tilgang. Det er som om at han udfører en særlig afhørings*teknik*, og først for sent indser, at den eneste måde at lykkes med sin opgave (at få kvinden til at tilstå) er at nå kvinden på hendes egne følelsesmæssige bevæggrunde, dvs. at appellere til mennesket, til moderen, til hende som kvinde. Måske er det frustrationen over ikke at kende situationens særlige betingelser, han omsætter til ordene: ”*Du har løjet for mig*”. I disse ord ligger en frustration, som ikke blot er vendt mod kvindens ’løgn’. Den viser også hen mod hans egen manglende evne til at træde i karakter som betjent i denne specifikke situation, at afsløre løgnet og få kvinden til at indrømme sin gerning.

Politieleven har derfor ikke en fornemmelse af det skjulte materiale af meningsfuldhed, som ligger til grund for især kvindens motivation for at skjule sin gerning for ham. Han har ingen retning for sin perception på politiopgaven, fordi han ikke kan gennemskue den. Han ser ikke situationen gennem et ”politibliks” særlige opmærksomme rettedhed på verden. Og måske vigtigst

af alt: han er ikke i stand til at afskærme sig fra sine egne følelser i situationen. Han er præget af den umiddelbare tolkning af situationen, hvor mødet med kvinden har en særlig indvirkning på ham, måske fordi han har svært ved at forestille sig at den 'svage' part kan være den 'stærke'. Som han siger til vejlederen efterfølgende: *"Du havde ham først og oplevede ham som oprigtig. Jeg talte med hende først og hun virkede oprigtig på mig."* Betydningen af disse ord er vigtige, da de peger på endnu en fundamental dimension af politiperceptionen: det mistænksomme blik er ikke blot vendt mod omgivelserne, men også mod den, blikket udgår fra. Som patruljerende betjent skal man ikke stole på noget, heller ikke sine egne umiddelbare førsteoplevelser af virkeligheden.

Fra et eksistentielt perspektiv kommer politieleven – i overført forstand – til at stå "nøgen afklædt foran den andens vurderende blik", som en "nybegynder" der ikke fylder uniformen ud med naturlig autoritet. Dette indre drama er imidlertid ikke kun et problem i hans egne selvopfattelse, ej heller i kollegaens, som samtidig er hans vejleder. Problemet rækker ind i det relationelle møde med offentligheden, for som vejlederen siger efterfølgende på politistationen: *Det er vigtigt, at borgerne ikke opdager, at én af os er elev, det skaber usikkerhed.* (feltnotater, 1398). Denne sætning er betydningsfuld, da den peger mod en generel betingelse for politielevers væren-i-situationen, hvor det handler om at fremstå myndig, sikker og med autoritet overfor borgerne, uden at det nødvendigvis er tilfældet i politielevens eget syn på sig selv i situationen og i generel forstand. Sætningen er også interessant, da en usikkerhed i kroppen kan forplante sig til miljøet, og dermed risikerer at skabe en fundamental forstyrrelse af den orden, som politiet i kraft af sin krops væren-i-situationen søger at bevare eller reetablere.

*Hold da op! Okay ny situation – hvad så?*²¹

Den næste scene fremstiller en patruljes møde med et færdselsuheld, som fremtræder anderledes end den "overleverede" beskrivelse fra vagtcentralen. Beskrivelsen bygger på egne feltobservationer som deltager i den konkrete hændelse.

Kl. 22.55 afgang fra politistation. På politistationen har patruljen fået anvist en opgave med et færdselsuheld, ca. 20 km fra politistationen og forinden fået

²¹ I denne sceniske beskrivelse inddrager jeg både data fra et interview med den involverede vejleder og mine egne observationer som vidne. For at det skal fremstå klart, hvem der er afsender, er tekstdele omgivet af klammer hentet fra et interview med vejlederen, mens resten af beskrivelsen er baseret på mine feltobservationer.

udleveret et papir af vagtcentralen om de aktuelle informationer om uheldet. Der er intet, der tyder på et alvorligt uheld, så vejlederens udrykningskørsel til stedet overstiger ikke den normale trafikhastighed. Vejlederen fortæller mig i patruljevognen, at en bil har påkørt et parkeret motorkøretøj på en landevej og derefter er blevet udbrændt, men uden personskade. Betjentene diskuterer oplysningerne om sagen fra vagtcentralen. Den udbrændte bil er ikke blevet omregistreret efter ejerskifte af bilen, hvilket er en overtrædelse af færdselsloven. På vej til ulykkesstedet fremhæver vejlederen overfor politieleven, at der skal tages en alkoholtest af føreren og foretages afhøringer, optages anmeldelsesrapport og laves vidneafhøringer. I tilfælde af, at promillen er for høj, skal der laves fuld rapport. Ca. 20 minutter efter afgang fra politistationen ankommer vi til færdselsuheldet. Vejlederen melder som det første tilbage til vagtcentralen om ankomst og udbryder dernæst med høj stemme: *Hold da op. Det er da et lidt større færdselsuheld end antaget*”. [Jeg (vejlederen) kan mærke på politieleven at han tænker ”hvad i alverden er det” og det gør jeg også i et splitsekund. Og det er fordi vi kører derud stille og roligt, vi er jo lang tid om at komme derud. Vi er blevet forberedt med de meldinger, vi har fået, men det, der møder os ude på stedet, svarer jo slet ikke til den forberedelse, vi har fået. Og så kommer man altså lidt på hælene. Og der kan man godt mærke, dér skal han (politleven, min tilføjelse) lige-ha’-lidt tid til at fordøje den her ny-opdagelse og at tingene slet ikke er, som det, vi har siddet og snakket om, og det, vi har forventet, og man tænker: ’okay, ny situation – hvad så?’. Det billede, der møder os derude, er noget, vi ville have kørt udrykningskørsel til, fordi det er decideret farligt. Man kan se på bilerne derude, at der er to totalskadede biler med det samme, muligvis en tredje og en trailer, der er fuldstændigt flettet fra hinanden. Så der er mulighed for personskade, selvom personerne står ude. Der skal politi ud og det skal de hurtigt.] Vejlederen parkerer patruljevognen midt på vejen med blink på og lygterne tændt. Få meter foran står en mindre sort personbil med fronten i vores retning. Forenden er trykket ind. Ca. 20 meter længere fremme, i den modsatte vejbane ligger en firehjulstrækker på taget, rundt om den ligger forskellige værktøjsdele, glaskår og metalgenstande. Den er udbrændt. Ca. 5 meter bag den væltede bil anes en mørk genstand, der ved nærmere eftersyn viser sig at være en sammenkrøllet trailer. I siden, ca. 4 meter fra vejen står et hus og foran dette og rundt om bilerne står og går en gruppe mennesker på ca. 10, nogle af dem med gule veste. Det er en mørk og klar nat uden månelys. Stedet er kun sparsomt oplyst af udendørslys fra huset og de blå blink fra patruljevognen og en beredskabsbil, der står ca. 150 meter nede ad vejen og spærrer for trafikken den anden vej. Vejlederen og politieleven stiger ud og tager gule veste på bagfra bilen. [I starten hiver jeg (vejlederen) ham (politleven) bare med og siger, ”Nu må du bare suge til sig. Nu bliver vi lige nødt til at få styr på, hvad det her er”. Og

*dér føler jeg ikke, at jeg kan sætte ham i gang med noget, oh, plus at jeg også er nødt til at få overblikket først, over hvad i alverden det er, der sker. Der skal jeg ikke begynde at sende ham ud til, for jeg ved heller ikke, hvad jeg skal sende ham ud til, for jeg har ikke selv overblikket endnu, jo.] De to betjente går med hurtige skridt hen til den væltede bil på den anden side, hvor en flok mennesker står og taler i munden på hinanden. [Jeg (vejlederen) kigger på den sorte bil, som er fuldstændig smadret bagi, og så kigger jeg selvfølgelig lige over på den der, der er væltet over på hovedet, og spørger straks om: "hvem har været i den bil, og i den bil". Og så siger de med det samme, at der ikke har været nogen i den sorte, og så bliver der peget på den unge mand, og jeg får at vide, at han har været derinde. Hen at få fat i ham, lige kigge på ham og sige.. og se om der er nogen synlige skader, og høre om han var alene i bilen] Vejlederen træder frem og siger med kraftfuld stemme, mens han peger som for at understrege sine ord: *Du kommer med mig.. I stiller jer herhen.. Lad være med at fejle.* Vejlederen går hen til en ung mand, sikkert i starten af 20'erne, formodentlig føreren af den væltede bil og spørger, om han har ondt nogle steder. Ind imellem taler han med vagtcentralen over politiradioen. Der synes at være forskellige holdninger til, om der skal tilkaldes ambulance. Vejlederen siger til manden: *Godt nok har du ikke ondt nogle steder, men det er en god idé at blive tjekket på et sygehus.* Manden: *Hvad synes du?* Vejlederen: *Jeg vil anbefale efter et sådan trafikuheld at du bliver tjekket på sygehuset.* Manden: *Ok.* Vejlederen ringer vagtcentralen op og bestiller en ambulance og kranbiler til flytning af to af bilerne. [Så bestiller jeg (vejlederen) en ambulance til ham med det samme. Og så er det faktisk først der, da jeg ligesom får fundet ud af, at okay, det er den påkørte bil, alle de andre smadrede biler har der ikke været nogle i, at så er der ro på. Og så tror jeg først at det er der, at jeg begynder ligesom at give, ah, ham (politieleven) nogle opgaver. Indtil det har jeg faktisk kun hevet ham med.] Vejlederen vender sig mod eleven og siger: *Du afhører manden hér.* Imens tager vejlederen kontakt med personerne på stedet og cirkulerer rundt på ulykkesstedet. [Vi skal i gang med at finde ud af, hvem der er vidner og hvem der er ejere på alle de her biler, det skal vi have styr på, og så går jeg lidt rundt og kigger og prøver at se, hvor bilerne ligger henne og hvor vragestumperne er, for at prøve at finde ud af, om vi kan begynde at flytte noget af det.] Imens afhører politieleven manden. Han siger bl.a.: *Hvad er der sket? Hvorfra kom du?* Manden peger og forklarer, at han skulle tilbage og hente sin mobil, han havde glemt et stykke derfra. Han var uopmærksom på traileren, der holdt udenfor huset og han husker ikke sammenstødet. Politieleven: *Kom du ud ved egen hjælp?* Manden: *Ja.* Politieleven: *Virkede lygterne godt nok?* Manden: *Ja.* Politieleven beder om hans telefonnummer. Politieleven virker rolig og afdæmpet under afhøringen. Vejlederen kommer på et tidspunkt frem med alkometeret og spørger manden: *Har du drukket?* Manden: *Ja, 1 øl ved 15-tiden.* Vejlederen viser politieleven, hvordan han skal*

bruge alkometeret og beder manden blæse. Manden spørger: *Har jeg ramt skiltet?* Vejlederen: *Ja, pust – mer-mer-mer-mer-godt.* Vejlederen trækker politieleven lidt til siden og siger: *Skriv tidspunktet. Manden hér skal også have taget en blodprøve på sygehuset. Jeg tror, han er faldet i søvn foran rettet, eller også har han rodet efter sin mobil.* Ambulancen ankommer og Vejlederen siger: *Firehjulstrækkeren har snittet traileren og er væltet om på taget.* Ambulanceføreren til manden: *Har du ondt nogle steder.. Jeg ser du ryster, det er normalt efter sådan en tur.. Du kom selv ud af bilen?* Manden: *Jeg husker ikke noget efter jeg ramte traileren.* Ambulancen kører af sted med manden. Efter ambulancen er kørt er det som om at der er faldet mere ro på. Jeg bevæger mig lidt rundt på stedet og noterer mig genstandenes placering på vejen og forestiller mig det formodede hændelsesforløb. Vejlederen kommer hen til mig og beder mig om at hjælpe med opmåling af bil- og bremsesporene. [Og så går vi to (vejleder og jeg) ud og prøver at kigge på rabatten sammen med det målehjul. Det var faktisk helt bevidst, at jeg går en tur sammen med dig, for der var ingen grund til at stå tæt ved ham og han skulle heller ikke have dig i nærheden. For det kunne han godt styre og han måtte godt se signalet om, at det stode jeg fint på, at det kunne han klare, så derfor så går jeg, samme med dig. Og igen netop, fordi der er han jo så langt nu, at det kan han sagtens selv, plus at han skal også have lov selv. Nu er han kommet så langt, at han har snakket med så mange, så der skal jeg ikke stå ved siden af, han skal ikke have mulighed for at spørge, nu skal han prøve selv. Jeg tror, at jeg har sagt til ham, at prøv lige at holde øje med ham og se, om han har fået det dårligt eller noget, for så må du sige til. Og det gør han så ikke. Og så laver han faktisk en afbøring af ham. Han står stille og roligt og snakker med ham. Så det kan han godt. Så det er et meget godt eksempel på, hvor meget han har rykket, og det klarede han jo også fuldstændigt. Der var slet ikke noget. Så kommer han tilbage, har fået styr på det hele, og har jo så også, der kan man også mærke udviklingen, han har alle oplysningerne. Han har alt, hvad der skal bruges, og det er perfekt.] Vejlederen og politieleven afhører ejeren af bil og trailer om fjernelse af biler og trailer. Ejeren peger på traileren: *Utroligt den ikke er mere smadret.* Vejlederen: *Ja, den har helt sikkert været oppe at flyve.* Han peger på en del af en lav betonmur, der står foran huset, hvor der er et tydeligt aftryk efter en kollision og siger: *Den stenbelægning dér foran huset har gjort sin opgave ellers var huset blevet ramt.* Efter et stykke tid afmonterer politieleven nummerplader fra firehjulstrækkeren, personbilen og traileren. Vejlederen forlader ejeren og trækker sig lidt af sides med politieleven. Vejlederen siger: *Nå, så venter vi på Falk. Fed måde at starte vagten på. Vi skal ikke lave fuld rapport, men husk at tegne bilerne ind efter oversigtsbillederne. Han har nok ikke kørt under 80 km/t.* Vejlederen viser skitsen fra opmålingen og de to betjente gennemgår skitsetegningen i forhold til de væltede og beskadigede biler. Vejlederen går hen til ejeren af personbilen og traileren. De snakker lidt om forsikringsforhold på bil og trai-

ler. Vejlederen trækker sig lidt derfra med politieleven og siger: *Et uheld af denne slags, hvor føreren ikke er synlig tilskadekommen, kan være en teknisk fastklemt, det et godt begreb at kunne. Sig det med det samme til VC, når du ankommer til et FU, så sender de straks en ambulance. Teknisk fastklemt betyder, at organerne kan være klemt sammen på grund af trykket. Den bil derover (vejlederen peger imens på den lille sort personbil, som holder i modsatte vejbane), hvis der havde været en person i den bil, ville det have været en teknisk fastklemt, der er bestemte måder at måle sig frem til det på (ridser nogle tekniske målinger op i forhold til det sammentrykkede frontparti af den sorte personbil). Det er derfor jeg reagerede, som jeg gjorde, da vi kom og sagde "hold kæft", fordi der ikke var rekvireret ambulance fra VC. De burde spørge ind til bilernes udseende og med disse oplysninger sende en ambulance. Part 1 (føreren af firehjulstrækkeren) kan også have skjulte skader i nakke og ryg. VC er ikke altid lige gode til at spørge ind. De spurgte til alkohol, men ikke køretøjernes positioner og udseende. Vejlederen går frem mod personerne foran køretøjerne og giver sig til at småsludre, lidt mere afslappet i sit kropssprog, knap så hurtige bevægelser, smilende og leende. Beredskabschefen har forladt FU med sit udrykningskøretøj. Vejlederen henter to transportable lygter, der blinker med kort interval, placerer dem forskudt fra hinanden i den ende af ulykkesstedet, som politivognen ikke dækker og siger, at politieleven skal blive stående og dirigere trafikken udenom ulykkesstedet. Jeg bliver stående med politieleven. Vi snakker om hverdagsting og på et tidspunkt spørger jeg: *Hvordan gik det?* Politieleven: *Det var uoverskueligt, det er første nat med et færdselsuheld. Det er svært at have styr på tiderne, til og fra kørsel af ambulancer og Falck samtidig med afhøringer og alle de andre ting.* Politieleven går nogle skridt længere tilbage og betragter stensætningen (betonmuren). Vi står og kigger på et dybt hjulspor og ser klodserne i betonmuren har skubbet sig, der hvor sammenstødet er sket. **00.21** To kranvogne fra Falck og Dansk Vejhjælp ankommer med blå blink. Falck trækker firehjulstrækkeren ind til siden. Dansk Vejhjælp trækker traileren ind til siden og trækker dernæst personbilen op på ladet. Imens går vejlederen rundt og fejer genstande fra vejen sammen: glas, metalstumper og en våd masse der lugter af benzin og olie.*

01.15 opgave slut. Vejlederen melder ind til vagtcentralen om, at de er færdige på stedet. Han siger til politieleven: *Der skal laves fuld rapport, hvis der er minimum to totalskadede biler. Men det eneste, du skal skrive, er afhøringsrapporten. Er det ikke dejligt?*

(Feltnotater: observation: 3889-3975 og interview m. vejleder: 9510-9610)

Denne lange beskrivelse søger i sin omfangsrige beskrivelse at indfange en del af kompleksiteten i patruljerende betjentes politiarbejde med færdselsuheld,

som det viser sig i et konkret eksempel. I det næste vil jeg først sige noget generelt om den måde, som ”politiverden” manifesterer sig ud fra denne type politiaktioner og dernæst undersøge betydningen af denne type politisituationer for politielevens erfarede førstemøder og endelig åbne for en begyndende diskussion af betingelser for vejledning og læring.

Den ”objektive” del af politiopgaven ved færdselsuheld er grundlæggende at sikre ro og orden på ulykkesstedet, som viser sig ved en lang række formålsbestemte handlinger, hvoraf jeg vil nævne nogle, jeg har hæftet mig ved. Ved ankomsten søger patruljerende betjente først at etablere et hurtigt overblik over ulykkesstedet og omfanget af ulykken. Dernæst foretager de en hurtig undersøgelse af de involverede på stedet: hvem der er anmelder, hvem der er parter i sagen (gerningsmand og forurettede) og hvem der er vidner, hvorefter alle afhøres isoleret og på skift. Der foretages undersøgelser af gerningsstedet, især med fokus rettet på den række af begivenheder, der lå forud for kollisionen, som sammenholdes med de objektive tegn på kollisionen i undersøgelsen af de involverede genstande. Der laves opmålinger på vejbanen og i rabatten, der følger gerningsbilens (part 1’s) bevægelser forud for kollisionen og de øvrige genstandes bevægelser efter kollisionen. Der laves skitser over ulykken fra et fugleperspektiv og tages fotos, der både indfanger oversigtsforhold og nærbilleder af relevante genstande i ulykken. Derudover koordinerer patruljebetjentene diverse arbejdsopgaver, bl.a. rekvirering af andet personale i beredskabet f.eks. ambulance, brandvæsen, Falck etc. De laver løbende tidsnoteringer. De sætter afspærringer op og omdirigerer trafik. Endelig afmelder de opgaven til vagtcentralen og sørger for, at der ryddes op på stedet, så trafikken kan vende tilbage til det normale. Efterfølgende skrives politirapport baseret på de relevante objektive spor og informationer, som løbende er indsamlet som stikord fra egne notater, fra skitser og fotodokumentationen.

I gerningsstedsundersøgelsen søger betjentene at indfange objektive spor, der peger på den række af hændelser, der ligger umiddelbart forud for ulykken og som viser sig i objekternes placering i forhold til hinanden og især de aftryk, som viser en kobling af hvilke objekter, der har været i fysisk kontakt med hinanden. Det kan f.eks. være spor på undvigelse, der viser sig som bremsespor og kørsel i rabatten udenfor selve vejbanen og mærker fra en bils farvede lak, der i sammenstødet er overført til den anden bil som aflejringer af denne kollision. Disse objektive spor sammenholdes med afhøringer af parterne i ulykken og vidner til ulykken, hvis skildringer af episoden også kan lede de patruljerende betjente til en yderligere undersøgelse af særlige spor, som de måske har overset. Men da parter såvel som vidner kan være i en fysisk og mental tilstand af chok forårsaget af den voldsomme begivenhed er

det ikke sikkert, at de er i stand til at videregive en forklaring, som matcher det faktisk skete. Desuden kan der være særlige interesser på spil, som farver udlægningen af den konkrete oplevelse, f.eks. kan part 1 være interesseret i at holde informationer tilbage, som peger på eget ansvar. Derfor er det de objektive spors faktiske fremtræden, som fremstår som den primære kilde til forståelse og som ligger til grund for efterforskningen med afhøringerne. Omvendt indgår afhøringerne som sammenligningsgrundlag for den forståelse, der gradvist træder frem og som de objektive spor peger mod.

For at finde en sammenhæng mellem alle disse spor søger betjentene at indfange det særligt meningsfulde rum, der forbinder de omstændigheder, der ligger forud for ulykken med ulykkens aktuelle udseende og omfang i form af skader på materialer og mennesker. I dette "efterforskningsrum" afprøves plausible forklaringer på en begivenhed, som nok har efterladt sig teknisk set objektive spor, men hvis egentlige mening ikke er umiddelbar forståelig, da de patruljerende betjente ikke har været på stedet, da ulykken skete. Tilsammen indgår de objektive spor og afhøringerne derfor som pejlemærker for at vurdere, om der er tale om en situation, hvor en eller flere personer kan holdes ansvarlig for ulykken. Hvis det er tilfældet – og hvis afhøringerne støtter denne undersøgelse - rejses sigtelse på stedet, som dog kan frafalde, hvis mistanken viser sig ubegrundet i forhold til den videre udforskning på stedet.

Disse forhold indgår som en professionel horisont i de patruljerende betjentes aktioner på stedet som en form for "manual" eller "drejebog". Men da virkeligheden ofte præsenterer sig anderledes end forventet, kan der være elementer, der er mere fremtrædende og betydningsfulde end andre, ligesom at rækkefølgen af professionshandlingerne ikke er givet på forhånd. På den ene side søger patruljerende betjente at kontrollere situationen ud fra manualens "huskeremser" og "bestemmelser" for formålstjenlige professionelle handlinger, men på den anden side må politibetjentene navigere i forhold til de særlige situationelle betingelser på stedet. Denne særlige dynamik for politiarbejde viser sig særligt stærkt i denne sceniske beskrivelse, især i 'mellemrummet', der forbinder den indledende klargøring til opgaven og selve mødet med opgaven på stedet. Det vil jeg dvæle lidt ved.

I den *klargørende* fase, altså inden mødet med den konkrete situation, har patruljen i denne konkrete politiindsats fået overdraget opgaven af vagtcentralen, hvor der forud er blevet indgivet en anmeldelse om ulykken. Sagen er tilsyneladende en "normal" og ukritisk politiopgave, hvor det umiddelbart indlysende formål er at sigte part 1 (føreren af den ansvarlige bil) for en overtrædelse af færdselsloven, da han kører en bil, hvis ejerforhold ikke er registreret. Men ved ankomsten ændres vejlederens rolige attitude under udryk-

ningskørslen, da han med egne øjne ser uheldet og udbryder: ”*hold da op! Det er da et lidt større færdselsuheld end antaget*”. Hvordan kan det være, at vejlederen reagerer på den måde?

Grundlæggende synes der at være et misforhold mellem den overleverede beskrivelse af ulykkesstedet, og det syn, der møder især den erfarne betjent i førstegangsindtrykket. Det, vejlederen ”ser”, rækker ud over det visuelt set og ind i et rum af mening, som har grund i ulykkers betydning for legemlige sundhedsskader. Vejlederen nævner en ”teknisk fastklemt” person, som er et fagudtryk for, at en ulykke forårsaget af et sammenstød kan medføre skader på indre organer, som ikke kan ses med det blotte øje. Derfor bliver det særligt vigtigt at tilkalde ambulance til ulykkesstedet, så føreren af bilen kan blive nærmere undersøgt af sundhedsfagligt personale på et hospital så hurtigt som muligt. Det skal siges, at vejlederen har en sundhedsfaglig baggrund inden han blev betjent, og han bruger denne viden som grund til en forståelse af det centrale og vigtige i politiopgaven.

Med dette sundhedsfaglige perspektiv ændrer politiopgaven karakter. Hvad der før fremstod som en banal politiopgave med en juridisk set ’mild’ overtrædelse af færdselsloven og en sikring af gerningsmanden og sporene på gerningsstedet som det primære træder med ét i baggrunden for en tid. En anden dimension af politiarbejde træder med ét frem som betydningsfuld forgrund i vejlederens bevidste perception af begivenheden, nemlig spørgsmålet om *helbredsmæssig sikkerhed*, hvilket i denne aktuelle politisituation er en *sikring af de involveredes helbredstilstand*. Begrebet ”sikring” har således flere forskellige lag af betydning i sig, hvilket indebærer en nuanceret og multifacetteret forståelse af den konkrete politisituation, hvis meningsindhold rækker ind i andre rum og tider, end at beskrive det synligt-usynlige med et juridisk ansvar for øje. Det vil jeg dvæle lidt ved nu.

Generelt søger patruljerende betjente tegn ved enhver ankomst til en kritisk begivenhed at indfange og aflæse relevante tegn, som peger mod det særligt betydningsfulde i den konkrete begivenhed, og hvis udsigelseskraft muligvis varierer fra den overleverede information, hvilket tilfældet er i netop dette eksempel. I denne situation kombinerer den erfarne betjent sanseindtrykkene af bilernes synlige fremtræden: den materielle skade på bilerne i kollisionen med hans sundhedsfaglige viden om ”teknisk fastklemt”, hvorved potentialet for et langt alvorligere scenarie end umiddelbart antaget træder frem for hans bevidsthed. Det har betydning for den måde, han anskuer den ansvarlige part i sammenstødet: fra at kategorisere den anden som en overtræder af færdselsloven til (også) at være ”offer” for en række af begivenheder, han tilsyneladende selv påfører sig selv og omgivelserne med sin kørsel.

På den måde kan man tale om, at en objektiverende "udefra-ind" position udvides med en subjektiverende indleven i den andens legemlige tilstand i et "indefra-ud". Det er altså ikke blot et spørgsmål om at forstå en ulykkes synlige udtryk og betydning, f.eks. i spørgsmål om ansvar i et årsags-virkningsforhold, men også at forholde sig åben til hvad en ulykke *er* og *gør* ved kroppen, hvorved meningen søges i et ubestemt felt, der ligger hinsides spørgsmål om skyld og ansvar.

Det er først da første-indtrykket "lægger sig" og vejlederen forbinder sig til ulykkens bagvedliggende meningsfuldhed, at vejlederen oplever at der er "ro på" og først hér, at han kan begynde at vende sig mod politiopgaven på stedet og begynde at uddelegere opgaver til politieleven.

Jeg vil vende tilbage til vejlederrollen lige om lidt, men først samle op på betydningen af den relative følelse af ro i kroppen i forhold til miljøets indvirkning, som kan indfanges med distinktionen *orden-kaos*. Generelt er der ved enhver ankomst til et ulykkessted – især færdselsulykker – en fase af kaos inden orden kan etableres, hvilket er en grundlæggende oplevelse, som flere politielever peger på, og som jeg kan genkende i mine egne oplevelser som feltarbejder. Kaos er særlig stærkt i førstegangsindtrykket, hvor væltede og evt. udbrændte biler er et dramatisk syn, der ofte forstærkes af chokerede mennesker, der enten står stille i tavs affekt og i en tilstand af chok eller går hvileløst rundt på stedet. I dette tilfælde fremstår scenen overvældende kaotisk, og hvor bilernes og andre genstandes fremtrædener for øjet tydeligt viser den voldsomme destruktive kraft, hvormed bilerne er stødt ind i hinanden. Det særligt betydningsfulde er imidlertid, at oplevelsen af kaos gradvist aftager undervejs i takt med at scenen på en måde synes at blive genkendelig, hvilket har stor betydning for politikroppens intentionelle rettedhed i politiopgaven.

Det centrale er at overvinde kaos som tilstand i kroppen og retablere en følt kropslig kontrol. Særligt i førstemøder med færdselsuheld skal patruljerende betjente kunne handle hurtigt og målrettet for at genetablere en form for orden, som viser sig i udførelsen de forskellige arbejdsopgaver, som indgår som den 'objektive' dimension af politiopgaven på stedet. Politiopgaven drejer sig overordnet om at skabe ro og orden. På ét niveau skal der laves en formel vurdering af hvilken type sag der er tale om og at beskrive hændelserne i sagen, på et andet niveau skal patruljen forholde sig til og handle på sikkerheden ud fra en sundhedsfaglig risikovurdering. Der er mange delopgaver i politiopgaven, der skal udføres grundigt og på kort tid, således at stedet falder til ro og trafikken igen glider frit og patruljen kan overgå til andre politiopgaver.

Denne færdselsulykke er som så mange andre i høj grad intens og rodet, men grundlæggende synes det at være tilfældet at orden etableres, når det umiddelbart presserende i politiopgaven er overstået og patruljen får lejlighed til at skabe sig et større overblik over ulykkens formodede hændelsesforløb. Følelsen af ”ro” kan således sige at finde sted, når stedet er ”sikret” og der ikke er nye væsentlige forhold, der i væsentlig grad rykker ved de perciperede betingelser i situationen. Oplevelsen af ”overblik” kan derfor siges at opstå, når betjentene føler, at de har en nogenlunde forståelse af hændelsesforløbet og kan overskue og kontrollere begivenhederne i et såvel fortidigt, aktuelt og fremtidigt perspektiv. Det viser sig i betjentenes kropslige fremtræden, hvor de målrettede bevægelser, de korte og præcise kommandoer gradvist afløses af en mere afslappet, omsorgsfuld og af og til endda humoristisk relation til de involverede på ulykkesstedet. På den måde afløses kaos gradvis af orden, hvor betjentene undervejs bliver mere og mere fortrolige med ulykkesstedet og dets præmisser, således at de kan begynde at stykke informationerne fra gerningsstedsundersøgelsen sammen til et formodet helhedsbillede. Der er ikke tale om at billedet af det ”skete” står klart fra begyndelsen ej heller betydningen af det skete, men at det gradvist udfolder sig undervejs, hvilket skaber en følelse af orden.

Oplevelsen af ro og orden og dermed en reducere af følelsen af kaos synes at være forskellig fra de forskellige involverede, hvilket markerer en fundamental forskellig oplevelse af *dramaet* i voldsomme begivenheder. For den almindelige borger synes et trafikuheld at svinge mellem chok og fascination. Chokket er særligt mærkbart for de involverede i uheldet, f.eks. oplevelsen af hukommelsestab, som tilfældet er for den unge fører af bilen, hvorimod fascination er en følelse, der opstår, når man har oplevet en kritisk begivenhed, der ligger udover den almene og normale hverdagsoplevelse af verden. For patruljerende betjente er færdselshuld imidlertid en ’normal’ og forventet begivenhed i arbejdslivet, som gradvist bliver rutine i takt med flere erfarede møder af denne type politiopgave. Patruljerende betjente oplever kaos på en anden måde end den almindelige borger. Nok er der altid en periode af kaos i trafikuheld, men kaos bunder ikke i det spektakulære syn, der møder øjet ved ankomsten og som vækker forskellige følelser, men derimod det brud på ro og orden, som et trafikuheld fra et politiverdensperspektiv peger mod. Kaos er med andre ord fra et politifagligt perspektiv ikke at kunne overskue, gennemskue eller kontrollere rækken af hændelser, handlinger og objekters bevægelser over tid og rum. Fra en politioptik er modsætning til kaos derfor ikke orden, men kontrol, hvilket både rækker ind i forsøget på at ”kontrollere” tingenes relative bevægelser på stedet, men også rækker ud over

tid og sted, som en kontrolleret beskrivelse af tingenes fortidige udvikling og fremtidige betydning.

For den erfarne betjent synes kaos at ophæves i det øjeblik, han presser ønsket igennem om at undersøge den unge førers helbredsmaessige tilstand af specialuddannet sundhedspersonale. Først da det er afklaret, begynder han at kunne 'slappe af' og udføre de andre politiopgaver. Jeg vil nu vende mig ind mod *politielevens deltagelse i uheldet*. Som altid ved et trafikuheld virker sanseindtrykkene og følelserne forbundet hermed overvældende. Man må formode, at politieleven har den samme – dog ikke identiske oplevelse – sansemæssige oplevelse af førstemødet med ulykkesstedet, som vejlederen har. Som vejlederen siger, kan han 'mærke' at politieleven tænker "*hvad er nu det?*", og at han lige skal have lidt tid til at fordøje denne nyopdagelse. Forinden har begge betjente jo forberedt sig på en helt anden situation, end den, de møder på ulykkesstedet. Politieleven er derfor ikke klargjort til det faktiske møde med virkeligheden, som det fremstår på stedet og man må derfor formode, at hans kropslige rettethed har været sporet ind på en helt anden og langt mindre kompliceret situation, end denne viser sig at være.

For politieleven er det som om at roen aldrig helt indfinder sig, hvilket er et generelt træk i politielevers førstemøder med nye politiopgaver og navnlig opgaver, som kræver en hurtig og effektiv indsats på ulykkessteder. Nok ser politieleven ulykken, men han forstår den ikke indefra og kan derfor ikke umiddelbart skelne det vigtige og væsentlige fra det, der kan vente og måske endda tilsidesættes som ubetydeligt. Flere politielever italesætter følelsen af *surrealistiske* situationer i voldsomme hændelser fra arbejdslivet, hvor man på en måde står i et perceptuelt vakuum og ikke er i situationen med sin krop, men isoleret fra sin krop og situationen i en form for distanceret position fra det konkret oplevede. Måske står politieleven på samme måde i et udefinerbart følelsesmæssigt "mellemrum" mellem tingen og dens fremtræden uden at kunne skelne mellem de synlige og usynlige dimensioner af mening i en ulykke af denne art.

I førsteindtrykket af færdselsulykken formår vejlederen hurtigt at tilpasse sine aktioner til situationens perciperede betingelser af 'nødvendighed'. Politieleven er på sin side mærkbar tavs og følger nærmest i slipstrømmen af vejlederen i starten. Betydningen af dette er værd at dvæle ved. I det næste vil jeg forsøge at indfange de oplevelser, som kunne være centrale i hans oplevelser af situationen, men som kun kan indfanges i kombinationen af mine egne observationer og vejlederens oplevelser i en 'genlæsning' af beskrivelsen. Jeg har selv oplevet – også i denne situation - hvordan tingenes pludselig falder på plads efter et stykke tid, hvor førsteoplevelsens kaotiske scene gradvist

bliver mere og mere bekendt, og når den formodede række af begivenheder fremtræder som en sammenhængende fortælling, og især når situationens kritiske aspekter har fundet et mere naturligt og genkendeligt leje. Når det sker, er det som om at tiden opleves langsommere, ens sanser vender tilbage til det normale og det er næsten som om verden nærmest vender tilbage. Bag oplevelsen af kaos gemmer sig en følelse af uro og usikkerhed, som ikke kan mærkes i situationen, mens man er der, og som ikke træder tydeligt frem på papir i den sceniske beskrivelse. Som feltarbejder har jeg ofte haft en følelse af frygt over at se noget ubehageligt, men samtidig en forventningsfuld spænding, der tilsammen giver et 'sug i maven' og som især føles stærkt umiddelbart inden ankomsten til et ulykkessted eller et andet sted, hvor en voldsom begivenhed har fundet sted. Måske oplever politieleven det samme, når han i slutningen af opgaven udtaler: "*Det var uoverskueligt (...) det er svært at holde styr på tiderne (...) samtidig med afhøringerne og alle de andre ting*".

Politeleven forbinder uoverskuelighed med de vanskelige betingelser i politiopgaven og knytter sine oplevelser til en politiverdensforståelse af begivenheden. Men i ordene kunne også gemme sig en mere dramatisk eksistentiel oplevelse, som han muligvis forsøger at distancere sig fra: frygten for at møde døden i arbejdet og at det ubehagelige indhold, som fanger blikket, vil kunne "sætte sig" i ham. Jeg vil ikke forfølge dette spor her, men tager det op som selvstændig kapitel senere.

På trods af tingenes kaos og dets formodede indvirkning i hans følelsesliv synes politieleven i stand til at distancere sig følelsesmæssigt fra de ubehagelige indtryk og løse de praktiske opgaver i situationen uden at lade sig påvirke af det evt. ubehag han må føle, mens han handler i situationen. Det sætter ham i stand til at løse forskellige delopgaver professionelt uden at fremstå usikker i situationen, hvilket er en fundamental betingelse for at agere som betjent i møder med borgere.

Jeg vil vende opmærksomheden mod samarbejdet mellem de to betjente. Grundlæggende kan siges, at situationens alvorlige og kritiske karakter, som den viser sig i førstemødet og som den opleves af de involverede betjente, betinger betjentenes kropslige rettethed i situationen. Det er som om at behovet for at indtage en læringsposition træder i baggrunden for at løse politiopgavens iboende konflikt, hvilket peger mod en fundamental og generel betingelse i beredskabets praktik: vejledning-optræning står i baggrunden for arbejdets 'handletvang', dvs. først skal stedet 'sikres', siden kan der blive rum for vejledning. Som vejlederen fremhæver, "*Nu må du bare suge til dig. Nu bliver vi nødt til at få styr på, hvad det her er*". Først da dette overblik er etableret, kan politieleven træde frem som central deltager i denne situation ved at 'overta-

ge' afhøringen af part 1. Mens dette sker, træder vejlederen væk, og han trækker også mig væk fra politieleven ved at inddrage mig som deltager i opmåling af stedet. Det bagvedliggende formål er at lade politieleven stå for selvstændige opgaver, der ligger indenfor rammen af det, han kan i forvejen. Nok er færdselsuheldet en førsteoplevelse, men afhøringer af formodede gerningsmænd har han udført flere gange tidligere og uden aktiv medvirken fra vejlederen. På den måde ændres situationen i en glidende bevægelse fra et arbejdsrum til et læringsrum, om end grænserne er flydende.

Samtidig ændrer politieleven position som perifer deltager (elevrollen) til central deltager (makker), men også her er grænserne flydende. Denne situation viser, at det i høj grad er de situationelle betingelser, der betinger, hvilke roller mellem betjentene, der er fremtrædende på hvilket tidspunkt. Først når vejlederen har overblik og føler en ro i kroppen, kan han uddelegere opgaver til eleven og gradvis lade politieleven påtage sig selvstændige delopgaver i den samlede politisituation. Tilsvarende kan man sige, at før politieleven af egen kraft kan træde til som ligestillet makker, må også han føle sig sikker i sin egen kropslige væren-i-situationen.

For at kunne håndtere kritiske sociale situationer med folk i krise, må patruljerende betjente fremstå rolige og sikre i politisituationerne, hvilket naturligvis også gælder politieleven som synligt medlem af patruljen. Det er en generel opfattelse blandt patruljerende betjente, at det ikke må fremgå tydeligt for borgerne, at der er en nybegynder til stede i patruljen. Betydningen af denne information ligger i den særlige form for myndighed og autoritet, der ligger i at bære uniformen. Politieleven er således ikke blot en individuel krop men en kollektiv krop, som netop repræsenterer den samlede styrke og kraft, som politiet må udvise i alle sociale relationer med borgere i krise og konflikt. Politikroppen skal ikke blot være i ro som en indre følt ro, men fremstå rolig som ydre ro i mødet med borgerne. Det synes at være en fundamental forudsætning for opretholdelse af sikkerhed og kontrol i enhver politisituation at være "ovenpå" og ikke vise usikkerhed i professionsudøvelsen. Denne grundlæggende betingelse for politikroppens væren-i-situationen stiller særlige krav om kropskontrol, især i udfordrende politisituationer, hvor roen i kroppen endnu ikke er etableret, men skal fremstå som sådan i mødet med borgerne. Politielever skal med andre ord – ikke blot i denne situation – agere, som om de er erfarne, også selvom følelsen af ro endnu ikke har fundet vej i kropsstrukturen.

Med denne konkrete politisituation som eksempel må det formentlig mærkes ubehageligt for politieleven at skulle træde myndigt og sikkert frem ved siden af makkeren uden på forhånd at have et overblik over situationens

kaotiske karakter. Ikke desto mindre er der faktisk muligheder for at etablere vejledningsrum også i situationer præget af kaos. Som beskrivelsen viser, trækker betjentene sig af og til lidt på fysisk afstand fra begivenheden og etablerer dermed, hvad man kunne kalde ”lukkede arbejdsrum”, hvor de relativt uforstyrret kan sammenligne informationer fra deres respektive undersøgelser, planlægger de næste træk og dermed koordinerer indsatsen. Dette lukkede arbejdsrum kan siges at have særlig betydning for især politielevkroppens væren-i-situation, da det peger mod, at patruljerende betjente selv i meget kaotiske sociale miljøer har en vis form for *frihed* til at skabe små ”huller” af relativt uforstyrret rum, som bidrager til en følelse af orden i forhold til det kaos, som omgiver dem. I dette relativt uforstyrrede rum bliver det muligt – uden omgivelsernes kendskab om det interne magtforhold mellem betjentene – at etablere et ”skjult” supervisions- og vejledningsrum, hvor vejlederen på stedet kan instruere, guide og motivere politieleven til at udføre selvstændige handlinger, og hvor politieleven på sin side kan spørge og få svar på de spørgsmål, der trænger sig på og f.eks. sætte ord på sin egen usikkerhed og få markeret sin følelsesmæssige involvering i situationen, som kan tages op på et senere tidspunkt, når den konkrete politisituation er på afstand. Friheden i disse lukkede rum kan netop etablere den kropslige ro, som en tid ”afskærmer” betjentene fra det kaos, som omgiver dem, men som er en forudsætning for at (gen)finde den styrke og kraft, som er nødvendig for at udføre politiarbejdet på stedet.

Samlet set peger den sceniske beskrivelse på, at den beskrevne virkelighed ofte er anderledes, når patruljen når frem til ulykkesstedet, hvilket er indlejret i en grundlæggende opdagelse for patruljerende betjentes møde med virkeligheden: at man aldrig ved, hvad der venter én, før man står i situationen selv. I førstemødet med situationens betingelser på ulykkesstedet er der en fase af kaos, som langsomt ændres i takt med en begyndende forståelse for hændelsesforløbet, som lægger op til den aktuelle tilstand for de involverede parter og objekter. Ved siden af håndteringen af de politimæssigt set relevante professionshandling foregår et skjult elev- og vejlederforløb, hvor politieleven gradvist påtager sig flere og flere selvstændige opgaver. Supervisionen foregår skjult og implicit, dels fordi håndteringen af politiopgaven er den primære horisont af mening i betjentenes perception og handlinger, og dels fordi det ikke må fremgå, at den ene del af teamet er nybegynder.

Ved siden af håndteringen af politiopgaver er der en særlig affektiv dimension, som ikke fremstår tydeligt i denne beskrivelse, men som ligger som en potentiel dramatisk konflikt i mødet med voldsomme begivenheder. Dette

drama ligger som en særlig horisont af mening, som ikke erkendes i situationen, men den kan muligvis mærkes - især på afstand fra begivenheden.

Delopsamling: at udforske det skete

De ovenstående sceniske beskrivelser viser tilsammen, at patruljerende betjentes arbejde grundlæggende drejer sig om at udforske begivenheder, som er fundet sted i et fortidigt forløb af konkrete begivenheder, og at optrælle den mest sandsynlige forklaring på et kritisk hændelsesforløb, som på en eller anden måde involverer betjentenes tilstedeværelse på stedet. Formålet er at undersøge, om den overleverede eller fremstillede virkelighed også rent faktisk har fundet sted, og om den kritiske begivenhed har den særlige kvalitet, der peger mod dets grundlæggende betydning som gerning, som er forudsætning for, at en lang række anmeldte politiopgaver opleves relevante.

Beskrivelserne viser også – på trods af forskellige typer af politiindsatser – at virkeligheden ofte fremstår anderledes fra tidspunktet, patruljen modtager anmeldelsen til det tidspunkt, hvor betjentene med egne øjne ser den kritiske begivenhed. For at kunne håndtere politiopgaverne professionelt er de patruljerende betjente derfor nødt til at omstille deres professionelle handlinger efter de særlige betingelser, der gælder i situationerne, hvilket kræver en særlig form for kropslig rettet, hvor det ikke blot drejer sig om at bevæge sig indenfor rammerne af politiverdens horisont af faglig mening, f.eks. at indsamle beviser for en kriminel aktivitet, men at bevæge sig rundt om politiverden eller endda ud over for at kunne forstå situationen i et større perspektiv, hvilket i sidste ende kan betyde at politiopgaven bliver løst. Det er derfor ikke blot en forudsætning som patruljerende betjente at kunne tillægge spor en evident betydning. For at kunne finde mening i sporene må de af og til afsøge grundlaget for at en kritisk begivenhed overhovedet kan finde vej som gerning.

I den sociale verden er situationerne ikke afgrænset i tid og sted, men er forankret i en historicitet, hvor en række kritiske begivenheder har fundet sted før patruljerende betjente ankommer til stedet. Patruljerende betjente ankommer derfor oftest for 'sent' til den kritiske begivenhed og kan derfor ikke se gerningen i sig selv, men den kan undersøges for 'fremtrædener' i en efterforskning af spor, der enten peger mod en gerning, væk fra den eller i et mudret og diffust felt derimellem. Sporene er ikke evidente i sig selv, men de henviser til en sandsynlighed, som ikke kan indfanges i direkte forstand, men

som må tolkes i en kontekstuel ramme, der ligger ud over gerningen i sig selv for at give mening som gerning.

Efterforskning af gerningssteder rækker derfor udover det særlige formål at indsamle og beskrive objektivt synlige spor. For at indfange gerningens tilblivelse må betjentene udvikle en særlig form for perception, der søger at indfange det, der på sin vis relaterer sig til det visuelle felt – i synlig (det objektive bevis) som i usynlig (negativ information) forstand, men som ikke kan indfanges i det visuelle felt alene. For at finde betydningen af gerningen - det som sporene i kraft af deres synlige eller usynlige fremtræden peger mod - må de bevæge sig ind i et felt af betydning, som øjet ikke kan nå, men som fornemmes i periferien af det visuelle felt eller endda i et ubestemt felt hinsides politiopgaven. Jeg kalder denne bevidstgørelse af gerningen som en form for sanselig fornemmet *visualisering*, der netop gør det muligt for politikropperne at ophæve den fysiske tilknytning i aktuel tid og sted.

På et mere overordnet niveau peger analyserne på en fundamental mangel på sameksistens i mødet med den sociale verden og dens objekter og subjekter, der viser sig på forskellig vis. Visse borgere kan have en særlig interesse i at holde det skjulte skjult. I politiets møder med især kritiske borgere er det en almindelig oplevelse blandt patruljerende betjente, at borgerne bevidst søger at fortie eller dække over deres andel i den kritiske begivenhed, især hvis det vil få dem til at fremstå som ansvarlige gerningsmænd. Men som nogle af de sceniske beskrivelser også peger mod, kan "sandheden" i sig selv siges at være et flydende begreb, der i visse situationer kan være svær at indfange i et årsags-virkningsforhold. Hvis borgere f.eks. er i stærk affekt eller er i fysiologisk og mental tilstand af chok, kan virkeligheden være svær at beskrive i objektiv forstand. Manglen på sameksistens er derfor ikke nødvendigvis et udtryk for en negativ modvilje mod politiet, men en ontologisk og epistemologisk grundbetingelse: verden er flydende og opleves perspektivistisk. Derfor synes det at være en fundamental betingelse for patruljerende politibetjentes væren-i-situationen (og måske også for politiet i et større perspektiv) at udvikle et mistænksomt blik, der bærer verdens "skjulthed" i sig, og som netop afspejler det fundamentale brud mellem tingene som de er og tingene som de fremtræder.

Sporene er ikke evidente i sig selv, men de henviser til en sandsynlighed, som ikke kan indfanges i direkte forstand, men som må tolkes for at give mening som f.eks. gerning.

Det betyder, at politikroppen grundlæggende virker i en social verden, der ikke kan begribes på forhånd, den må opleves og håndteres i den konkrete forankring i situationerne. Verden er i konstant bevægelse og de kritiske

begivenheder, som patruljerende betjente sendes ud til, kan ikke indfanges som ”stillbilleder”, der betinger en særlig forudbestemt omgang med verden. Meningen må indfanges i det konkrete møde med situationen, som ved ankomsten til anmeldte steder kan fremstå helt anderledes end først antaget, men rækker også ud over situationen som bundet til tid og sted. Derfor må politikroppene orientere sig primært mod de særlige vilkår, der gælder i situationen og løbende revidere den forforståelse, de måtte have før ankomsten til stedet, og tilpasse deres intentionelle rettethed i forhold til de perciperede betingelser og de særlige vilkår, der gælder i situationen, som indgår i politiverdens formålsbestemte rettethed, men også ligger som en horisont af meningsfuldhed, som ligger ud over politiverden.

Der synes at være et fundamentalt brud mellem borgerens og betjentens syn på virkeligheden, som den fremstår. For den involverede borger - især den forurettede eller pårørende til den forurettede - er enhver politisituation en markant forandring af en ”normal” hverdag. For den patruljerende betjent er den kritiske begivenhed ”normal” i den forstand at de grundlæggende virker i et socialt felt, hvor brud på det normale *er* det normale. På den måde er politikroppene ikke blot i kontakt med gerningen som udtryk, men også potentielt åbne for gerningens indtryk: det sociale drama, som ligger ”rundt” om gerningen, men i et flydende felt af tid og rum.

Det sociale drama kan siges at have to sider: ét, der finder sit udtryk i gerningen og ét, som ligger skjult bag gerningen. Den første kan siges at ligge i periferien af politiperceptionen (den er synlig i den forstand, at den kan ses som spor), mens den anden ligger i et ubestemt felt, som muligvis kan fornemmes, men hvis tilstedeværelse ikke umiddelbart har betydning for den kritiske begivenhed fra et politiverdensperspektiv, da den ligger ud over gerningen. Ikke desto mindre kan det ubestemte felt få betydning. At komme i kontakt med borgeres kritiske livssituation er en særlig måde at finde mening bag sporene og gerningen, og på den måde søger politiet at etablere en relation til borgeren. Der er dog ikke tale om en ”venskabelig” relation, da politiopgaver fundamentalt set bygger på en mistænksom omgang med verden.

Mødet med politisituationer har en særlig betydning for politikroppens rettethed i situationerne. Det er som om at politikroppene i visse situationer, der opstår eller uddarmer sig uforudsigeligt, handler spontant og intuitivt, som en særlig måde at tilpasse sig de situationelle betingelser, der ligger udover politiverdens forsøg på at kontrollere, afgrænse og inddæmme kritiske begivenheder i den sociale verden. Når betingelserne i situationerne er kaotiske og uforudsigelige, synes politikroppene at handle *præbevidst*, som et kropsligt svar på en nødvendighed, som ikke kan begribes kognitivt, men som fornemmes

som en særlig form for stemthed i kroppens væren i situationen og som der må handles på. Det kunne være fristende at sige, at politikroppen i den præbevidste omgang med verden ”handler af sig selv”. I virkeligheden er det måske mere præcist at sige, at kroppene handler på en grund af indstuderet træning og tidligere oplevede erfaringer fra lignende, dog ikke identiske situationer, som finder deres særlige udtryk og form i situationens perciperede nødvendighed.

Kapitel 10: Udfordrende møder med borgere

Enhver politisituation danner en særlig ramme for den politikropslige involvering i situationen. Især de direkte møder med tilspidsede politisituationer, der involverer møder med borgere i færd med at udføre kriminelle handlinger, synes at have en særlig betydning for betjentenes kropslige involvering i politisituationer, som følger oplevelser af fare og behovet for sikkerhed til politiverdens meningsfulde håndtering af politiopgaver.

I det næste vil jeg præsentere forskellige sceniske beskrivelser, som på forskellig vis søger at indfange betydningen af politievers levede erfaringer i konfronterende møder med borgere i forskellige situationer, hvor politieven oplever at stå ansigt til ansigt med en borger i følelsesmæssig affekt og oplever en potentiel eller faktisk oplevet fare herved.

Blandt en lang række forskellige muligheder har jeg udvalgt fire sceniske beskrivelser, som i særlig grad fremstår betydningsfulde for politievers førstemøder med dramatiske politisituationer, som på forskellige måder udfordrer politievers tilblivelse af politidentiteten. Der er tale om politisituationer, hvor patruljen enten er kaldt ud til en kritisk begivenhed, der betinger politiets tilstedeværelse det pågældende sted eller hvor der opstår en pludselig kritisk situation med en borger, som kalder på en politimæssig konfrontation.

Franskbrød under armene og luft under hælene

I denne sceniske beskrivelse er patruljen optaget af hændelser på et såkaldt hotspot i nattelivet på en weekend nat og er baseret på egne feltobservationer som tredjemand i patruljen.

01.00 Patruljen kører gennem midtbyen og holder ved 'hjørnet', et vejkryds hvor der er god udsigt til 3-4 barer og et diskotek. Stedet vrir af unge mennesker: nogle går og står alene, andre to og to og andre i grupper. Der er især klumper omkring indgangene til barerne og diskoteket. Der er høj lyd af råb, snak, diskussioner og musik. Folkemængden bølgende frem og tilbage og forandrer hele tiden karakter. En høj mand står svajende og gumler på en

burger. En gruppe sorthårede unge står og småtjatter til hinanden, letpåkledte piger med bare ben og skuldre vakler forbi på høje hæle. Temperaturen er ca. -2 grader. Den anden patruljevogn er der også. En betjent fra den anden patrulje kommer hen og siger: *"hold øje med ham derover med sort jakke med hvid strik bagpå. Han er rimeligt meget oppe at køre. Han blandede sig i afbøringen. Ham bliver der sikkert problemer med senere."* Vejlederen siger til politieleven: *"hvis man ved han tænder af, så hiver man ham ind i detention"*. Efter et stykke tid forlader patruljen området, kører en runde rundt om blokken og kommer tilbage. Vi holder samme sted, på 'hjørnet'. Vejlederen siger, mens han ser ud af forruden, *"De to dér, de er i gang med at diskutere med en dørmænd. Måske er der optræk til noget. Ham der er en kending, som har været involveret i flere tyverier og ham dér ligner en glad dreng, men er medlem af Black Cobra. Man kan næsten se det på dem, dem der laver ballade. De er rastløse, indebrændte og har store franskebrød mellem armene"*. Politieleven siger, *"De går på tær og har luft under balene"*. Kort efter kommer en ung mand i sort hættetroje hen til patruljebilen. Han er utilfreds over ikke at blive lukket ind på en bar. Politieleven ruller vinduet ned og siger, at det er en privat beværtning og politiet kan ikke blande sig i, hvem de lukker ind. Den unge forlader bilen og går hen til dørmænden, som ikke ville lukke ham ind. Politieleven spørger vejlederen, om det var okay sagt. Vejlederen siger, *"ja, men de må dog ikke afvise på grund af hudfarve og køn"*. Umiddelbart efter stiger vejlederen ud af vognen og går hen til en gruppe unge, deriblandt den unge i hættetrojen, som kom hen til bilen. Politieleven stiger også ud og går derhen. Vejlederen henvender sig især til den unge i hættetrojen. Den unge står og svajer, hans øjne er halvt lukkede. Han virker meget beruset og muligvis påvirket af stoffer. Efter en tids snak går vi tilbage til politivognen, stiger ind og kører nogle få meter. Vejlederen siger pludselig, at den unge i den sorte vinterjakke laver 'onanibevægelser' mod bilen idet vi passerer gruppen. Vejlederen standser patruljevognen og bakker ind til siden. Den unge træder et skridt frem mod politivognen og står stille. Vejlederen stiger hurtigt ud, træder frem foran den unge mand og skubber ham op mod en mur få meter fra politibilen. Han bøjer sig henover den unge, som er cirka 10 cm lavere og spinkelt bygget, løfter højre pegefinger op i luften og siger noget med en høj, skarp stemme. Jeg kan ikke høre ordene, men kan se på betjentens gestik og mimik, at det må være en form for reprimande. Politieleven træder også ud og står stille nogle meter derfra ved siden af politivognen. Jeg står ved siden af. En anden ung mand i gruppen, måske en kammerat til den unge, henvender sig til vejlederen med ordene: *"I skal lige høre min version"*. Vejlederen siger højt og med bestemt tonefald, *"Gå væk"* og fører den unge hen bag ved politivognen. Kammeraten følger efter. Politieleven træder frem og stiller sig ind imellem kammeraten og

betjenten og skubber ham væk, og stiller sig ved siden af vejlederen med øjnene rettet skiftevist mod gruppen og den unge. Mens vejlederen taler med den unge, begynder politieleven at kropsvisitere ham og genstandene fra jakke og bukselommer lægges på bagsmækken af politivognen. Efter genstandene er blevet vendt og drejet får den unge udleveret sine ting og vejlederen siger, at han skal forlade området. Den unge flytter sig et par meter og siger, *"hvor langt skal jeg gå?"* Vejlederen træder frem og fører ham nogle meter væk med nogle små skub, mens han siger med hævet tonefald *"kan du så komme væk."* Den unge går et par meter, standser op og vender sig mod betjenten og siger: *"skal jeg gå 10, 20 eller hvor mange meter?"* Vejlederen tager fat i den unges jakke, svinger ham hurtigt rundt og presser ham op ad forenden på patruljevognen. Han hiver håndjernene frem og klikker den fast på den unges hænder bagpå. Imens siger den unge, *"Jamen, hvorfor gør du det?"* Vejlederen siger: *"Hvis jeg beder dig om at gå, så skal du gå!"* Den unge sættes bag i patruljevognen skråt bag ved førersædet med politieleven, mens jeg sætter mig ind på passagersædet. På vej mod politistationen siger den unge: *"hvad er jeg sigtet for?"* Vejleder siger med anspændt og lidt stakåndet tone i stemmen: *"For at overtræde ordensbekendtgørelsen."* Umiddelbart efter melder han ind til vagtcentralen og til sagsleder: *vi har en OPG (overtrædelse af ordensbekendtgørelsen).* **01.44** Vi forlader politigården og kører tilbage til bycentrum. På vejen siger vejlederen, at den unge er blevet pågrebet med stoffer på sig tidligere, at han er "kendt, men ikke søgt" og at det var en præventiv anholdelse, for at undgå optrapning af ballade og at sikre ro og sikkerhed. Vejlederen siger henvendt til politieleven: *"Er jeg hurtigere på aftrækkeren end dig? Det tror jeg at jeg er.* Eleven svarer bekræftende. Vejlederen siger, *"Han overtrådte reglerne fire gange: først diskuterede han foran baren og fjernede sig ikke, da jeg bad ham om det. To, han viste onanibevægelser mod os, da vi gik hen mod bilen. Tre, han var modvillig under forhøret, Fire, han ville ikke gå, da jeg bad ham om det. Han fik altså flere chancer, og jeg var meget tålmodig. Han havde taget opium, men havde ikke noget på sig. Du kom godt hen og hjalp mig. Du prioriterede rigtigt: først skubbede du ham den anden væk, dernæst hjalp du mig med ham her. Det er en mentalitet blandt mange unge at skulle blande sig. Det er vigtigt, at vi viser, hvem der bestemmer. Nu mangler vi bare ham med striben."* Vi ankommer til 'hjørnet' igen og holder stille. Vejlederen: *"Det er sjovt, når vi er tilbage, så er gruppen væk. Der er respekt på gaden nu, hvor vi tog ham med. Der er ikke flere røvhuller nu."* (Feltnotater, 909-993)

Denne sceniske beskrivelse viser nogle få øjebliksbilleder i en større sammenhængende oplevelse af en patruljes bevægelser på et såkaldt hotspot, dvs. en særlig begivenhedsrig og geografisk set afgrænset del af et område, hvor

mange mennesker er til stede i nattelivet i og omkring barer og diskoteker, mange i beruset og feststemt tilstand. Som det måske fremgår, ved at fremstille scenen så detaljeret som her, er stemningen på en ganske særlig måde fortættet dette sted, hvor potentialet for pludseligt opståede konflikter, der kræver en politimæssig indsats, synes stor.

Patuljevognens bevægelser omkring 'hjørnet' tilføjer en særlig dybde i oplevelsen, hvor vekselvirkningen med at holde stille og at køre en kort rute rundt om blokken fører nye billeder til af et gadebillede, der ændrer udseende hele tiden. Det samme gælder for de hændelser, der finder sted. Hvad der det ene øjeblik synes at være en tilspidset situation, bliver i det næste øjeblik ophevet uden at den dybere mening har åbenbart sig i situationen. Omvendt kan en tilsyneladende banal borgerhenvendelse kort tid efter føre til en anholdelse af selvsamme person, som har kontaktet politiet med ønske om hjælp. Alt er i bevægelse og virkeligheden fremstår på en måde tilfældig og umulig at forudsige.

I kraft af politikroppens bevægelser på stedet søger politiet at positionere sig således, at særligt udvalgte dele af gadebilledet kan overvåges for så pludselig at kunne sætte ind, hvis tegn på brud af den sociale orden viser sig for blikket eller indfanges af andre sanser, såsom høre- og lugtesansen og derefter leder kroppen i retningen af begivenheden. På den måde er den fysiske placering på steder afgørende for at kunne opdage konflikter i gadebilledet og helst før de opstår eller udvikler sig. Men den fysiske placering er ikke i sig selv en garanti for at konflikter i gadebilledet ophæves. Begivenhederne synes at have deres eget selvstændige liv, som virker uafhængig af betjentenes synlige tilstedeværelse i gadebilledet, men som muligvis minimeres eller søges skjult for politiets opmærksomme blik.

Det overordnede politimæssige formål i denne type politisituation er primært *præventivt* politiarbejde, der ligger indlejret i politiopgaven at sikre ro og orden og nærmere bestemt handler om at undgå, at kritiske begivenheder, som markerer brud på ro og orden, finder sted eller udarter sig. Grundlæggende er der tale om en form for venteposition, som dog hurtigt kan ændre sig, når og hvis særlige begivenheder opstår, som fanger politiets perception som relevante tegn på et brud på en bagvedliggende forestilling om 'normalitet' og som betinger deres bevægelser fremad mod et særligt "mål". Ventepositionen kan imidlertid ændres til en mere offensiv position, hvis de patruljerende betjente konkret indfanger særligt synlige brud på en forestilling om orden. Grænsefladen mellem det *ordnede* og det *kaotiske*, er dog flydende og i konstant forandring som følge af patruljevognens bevægelser og de perciperede situationer, der indfanges og tillægges betydning. Det ordnede består i at

forholde sig til konkrete såvel som potentielle politiindsatser ud fra en meningsfuldhed hentet fra politiverdens horisont af mening, mens det kaotiske udgør den relative uforudsigelighed af begivenhedernes gang i det sociale miljø.

Politivognen udgør et særligt frirum for betjentenes væren-i-situationen, hvor de relativt uafhængig af omgivelserne udenfor patruljevognene kan skabe et lukket rum for oversættelse af verden, for planlægning og evaluering af tidligere og potentielle politiindsatser fra denne vagt og generelt. Så snart betjentene bevæger sig ud af politivognen ændres deres position, fra en form for afventende rettedhed til en opsøgende rettedhed. Denne ændring af det fysiske rum har betydning for kroppens meningsfulde rettedhed, men også for aktionsfriheden. Inde fra patruljevognen kan betjentene vælge at "overse" eller lade begivenheder passere, som der kunne handles på. Men så snart de stiger ud af vognen og træder frem mod en situation, er bevægelsen fremad mod målet ofte en bevægelse, de ikke kan træde tilbage fra, men må føre til ende. På den måde ligger der således en form for "handletvang" indlejret i professionsudøvelsen, især når det gælder betjentes selvinitierede kontakt med borgere på gaden: har man først trådt frem, kan man ikke træde tilbage. Det er et generelt fænomen ikke blot i denne række af hændelser på et hot spot, at man skal vide, hvad man vil, før man kontakter en borger, som en vejleder fremhæver på et tidspunkt.

Det særlige ved denne type politisituationer med overvågning af hot spots er kombinationen af det *synligt-usynlige*, der ligger indlejret i politiperceptionen og som forbinder den sansemæssige oplevelse med det sansedes iboende meningsfuldhed. Mange konflikter er skjulte i den direkte perception, de kan være latente eller reelt til stede udenfor syns- og hørefeltet, derfor handler det i høj grad om at kunne "læse" miljøet samt være "på rette tid og på rette sted", som en vejleder på et tidspunkt formulerer det.

Patruljen er imidlertid også selv synlig for borgerne. At "se" er imidlertid også at vise sin "synlighed". Eksponeringen af patruljevognen og uniformen er således også et signal vendt mod omgivelserne at politiet ser og er klar til at sætte ind med politiaktionens magt og kraft. De patruljerende betjente er ikke blot nogle, der ser på noget, de bliver også set på og patruljens visuelle fremtræden og magtposition modtages forskelligt blandt borgere i nattelivet. Langt de fleste borgere kaster et hurtigt blik på patruljen, men bevæger sig videre uden synlige ændringer i deres adfærd. Andre borgere henvender sig direkte til patruljen, f.eks. med ønske om hjælp, f.eks. hvis de ikke lukkes ind på udskænkingsstederne. Andre søger måske væk fra patruljen, måske fordi de ikke ønsker at blive set. Synligheden manifesterer sig også i en mere generel

betydning, som en markering af politiets status og magtposition i samfundet, hvor uniformen i sig selv signalerer en særlig form for autoritet og som fra et politiverdensperspektiv forventes at blive mødt med respekt og anerkendelse af borgerne. Jeg vil dvæle lidt ved betydningen af respekt og anerkendelse fra borgerne og betydningen af præventivt politiarbejde.

I direkte møder med kritiske begivenheder på f.eks. hotspots, hvor patruljerende betjente i den umiddelbart oplevede nutid søger at finde tegn på kritiske hændelser, der kunne pege mod en gerning, står de over for en særlig udfordrende situation, hvor kritiske hændelser endnu ikke har fundet vej som synlige spor *på* en gerning, men som i en ubestemt fremtid kunne resultere i en gerning. I det direkte møde med den sociale virkelighed kan resultatet af en kritisk hændelse ikke bestemmes på forhånd, men muligvis sanses i form af en følelse af, at ”noget kunne være på vej som må stoppes inden det bliver til”. Det, jeg taler om her, er gerningen *før* dens tilblivelse. En gerning er i dette miljø ikke evident som spor, da dets fuldbyrdelse som gerning endnu ikke er sket. Ikke desto mindre synes patruljerende politi at være i en sanselig kontakt med det potentielt kritiske i miljøet, hvor særlige tegn træder frem for det mistænksomme blik og konstant tolkes for dets iboende kritiske materiale. I denne sanselige tilgang til verden er det altså ikke gerningen i sig selv, som opmærksomheden vendes mod, men den intention, der ligger bag en mulig gerning, som videre refererer til et menneske eller en menneskeskabt handling.

Denne redegørelse er et forsøg på at indfange betydningen af det ”præventive” politiarbejde, hvor patruljerende betjente i deres aktive kropslige væren-i-situationen forsøger på at undgå, at sociale hændelser udvikler sig kritisk som gerninger. Men da politiet ikke kan kontrollere de sociale begivenheder i sig selv, må de agere ud fra det punkt i tid og sted, hvor de kommer i kontakt med det sociale miljø, og hvor de indgår i relation mellem at se og blive set på. Fra et politiverdensperspektiv er det afgørende for politiets væren-i-situationen, at borgerne i tanke, sprog og handling udviser respekt for de pågældende betjentes arbejde. Som en vejleder fremhæver, kan en borger tale sig til eller fra en bøde. Det synes at spille en afgørende rolle, hvordan borgeren agerer overfor politiets kontakt, f.eks. kan en aggressiv eller afvisende adfærd i mødet med politiet føre til en mere konsekvent politiadfærd. Omvendt kan en imødekommende eller i det mindste neutral attitude fra borgeren i sig selv nedtone en evt. konfliktsituation i mødet mellem borger og politi. Kvaliteten af denne relationelle kontakt mellem borger-politi kan i sig selv være anledningen til, at en gerning kan finde vej som udtryk. Det afgørende er derfor ikke gerningen som den ses, men gerningen som en formodet

intention hos den anden, som må fornemmes ud fra det gestiske udtryk med retningen mod noget problematisk.

Nok er patruljen tæt på begivenhederne og den tidsmæssige varighed fra en konflikt opstår til patruljen står i den er ofte kort i tid. Men situationerne er som sådan uforudsigelige, og en konflikt kan opstå på et hvilket som helst tidspunkt, eskalere eller gå i sig selv inden patruljen er på stedet eller mens de er på stedet, hvilket dækker over en fundamental betingelse for patruljearbejde: man ved aldrig, hvad der sker lige om lidt. Ikke desto mindre forsøger de patruljerende betjente at foregribe potentielle situationer via politipercptionen. På dette særlige sted mødes øjet af en mangfoldighed af sansemæssige indtryk, men det er ikke alle indtryk, der synes at nedfælde sig som betydningsfulde informationer i politiets perception. Tilsyneladende perciperes dette afgrænsede udsnit af verden gennem en form for filter, der søger at indfange særligt relevante tegn, der 'aflejres' i filteret og som gøres til genstand for særlig opmærksomhed i patruljens samlede perception af stedet og dets bagvedliggende horisonter af mening.

Betjentene leder efter særlige tegn på noget, der viser hen mod visuelt synlige konfliktsituationer i gadebilledet. Men de visualiserer også forestillede og fornemmede konfliktsituationer, som ikke umiddelbart er, men måske er på vej til at blive. Et eksempel på koblingen mellem det synlige udtryk og dets skjulte potentiale kan måske indfanges med vejlederens beskrivelse af det, han ser og hvor han i samme vending tillægger en betydning af det sete i en potentiel fremtidig forstand, f.eks.: *"de to dér, de er i gang med at diskutere med en dørmænd. Måske er der optræk til noget"*. Det meningsfulde i denne ytring synes at ligge i "mellemrummet" mellem det synlig-usynlige og viser en form for "tænkt" årsag-virkningsforhold, der ligger hinsides det objektivt konstaterbare. Betydningen ligger i en mulighedshorisont, der ikke nødvendigvis finder vej til virkelige begivenheder, men som potentiel kan opstå som en konflikt under opsejling. Andre tegn indfanges metaforisk som sanselige fornemmelser, f.eks. da de to betjente på skift udtaler: *"De er rastløse, indebrændte og har store franskebrød mellem armene (...). De går på tæer og har luft under hælene"*, som udtrykker en intuitiv fornemmelse, der kun vanskeligt kan omsættes til ord. Endelig udpeges særligt fremtrædende personer ud fra en erfaringsbestemt og registreret viden om 'kendte' borgere, som træder frem og genkendes i gadebilledet. Som vejlederen udtaler: *"ham der er en kending, som har været involveret i flere tyverier"* og *"ham dér ligner en glad dreng, men er medlem af Black Cobra"*. Den sidste udtalelse er interessant, da det, der umiddelbart ses, ikke nødvendigvis er udtryk for det, der er. Et smils synlige udtryk som "positiv" ytring kan dække over en skjult aggressivitet, der har fundet vej som kropslig ytring på

andre tider og steder. Et smil refererer derfor ikke nødvendigvis til dets reelle iboende mening som positiv livsyttring, ligesom at smilets kvalitet som positiv gestisk udtryk ikke nødvendigvis videreføres i kroppens intentionelle bevægelser som venskabelig attitude mod omgivelserne. Smilet kan være ægte her og nu, men dets synlige udtryk kan, hvis det rettes mod patruljen, skjule en fjendtlig eller kritisk holdning. Det er derfor af afgørende betydning at se ”bagved” smilets synlige udtryk og se ”udover” smilets umiddelbare betydning som positiv livsyttring. På den måde søger betjente generelt at orientere deres perception mod den mening, der ligger hinsides objekternes faktiske fremtræden og i en mistænksom rettethed at finde objektets iboende meningsfuldhed.

Med mindre politiet med egne øjne åbenlyst har set en overtrædelse finde sted og kan beskrive den som gerning i evident forstand og indenfor rammerne af lovgivningen, kan en gerning derfor ikke perciperes i direkte forstand. Men den direkte perception er forudsætningen for at indfange betydningsfulde og kritiske hændelser, som kan have bund som gerning. Pointen er, at der må være noget i patruljerende betjentes perception af borgerens aktuelle væren-i-situationen, der rækker ud over borgerens synlige adfærd, som indikerer et brud på ro og orden. Altså en kombination af den umiddelbare oplevelse af særlige visuelle udtryk, som finder vej ind til en ubestemt felt af mening indlejret i politiverdens mistænksomme rettethed, som en af betjentene indfanger med sætningen: *”Man kan næsten se det på dem, dem der laver ballade.”* Ordet ’næsten’ indikerer, at der er tale om en tolkning af en fremtræden, hvis udsigelseskraft ikke er evident, den er formodet. På den måde viser sætningen, at gerningen ikke viser sig i direkte forstand, den er tolket ind i en ramme af meningsfuldhed. Og videre: gerningen er ikke åbenbar, den er latent og potentiel, hvilket må betyde, at gerningen i den udstrækning, den rent faktisk er, rækker ind i et ubestemt felt af mening, som de patruljerende betjente kun i begrænset omfang vil kunne indfange.

Tilsammen viser ovenstående en kompleksitet, der omgiver gerningen som fænomen. Gerningen *er*, den findes – ellers ville der ikke være en grund til at have politi på gaden og i generel forstand – men gerningen er i sin natur ikke evident i synlig forstand. Den må til stadighed tolkes ind i den situerede sammenhæng, hvori den er indlejret, som både peger mod dens tilsynekomst (gerningen som den viser sig) og dens iboende betydning (gerningen som brud på samfundsmæssig orden). Meningsfuldheden opstår således i et rum mellem det synlige og det usynlige, mellem gerningens udtryk og dets indtryk.

Jeg vil nu vende opmærksomheden mod et særligt hændelsesforløb i den sceniske beskrivelse: anholdelsen af den unge hætteklædte mand, som frem-

står som en særlig begivenhedsrig situation blandt flere andre i denne beskrivelse og i den pågældende vagt som helhed og analysere situationen ud fra min forståelse af politiverdensperspektiv, jeg har skitseret ovenover.

Fra vejlederens perspektiv synes situationen at "opstå", da vejlederen opdager den unges onanibevægelser rettet mod patruljebilen i bakspejlet. Som erfaren betjent er vejlederen formentlig vant til at blive mødt med kritiske attituder af denne art fra unge som "spiller op" og kunne også her have valgt at overse denne gestus og køre videre. Hvorfor gør han det ikke her? Der kan ikke gives et entydigt svar, men jeg vil forsøge at inddrage forskellige perspektiver, der både rækker ind i den konkrete situation og udover det konkrete.

Vejlederen kender den unge fra tidligere møder og har derfor et personligt kendskab til den unge, som formentlig præger hans holdning til den unge både som type og som individ, for som han siger: *nu er der ikke flere røvhuller*. Ved siden af denne personlige kategorisering af den unge, som grunder i tidligere erfaringer med den konkrete person (det individuelle) og typer af samme slags (det generelle) er den unge også "kendt" i politiregistret (systemet), og har ikke blot i denne konkrete situation - men også tidligere - forbrudt sig mod de 'regler', som betjenten i denne situation stiller op som begrundelser for 'overtrædelser af ordensbekendtgørelsen'. Derfor kan det fra et politiverdensperspektiv give god mening at konfrontere den unge, da betydningen af den unges tilstedeværelse i gadebilledet ikke blot relaterer sig til det konkrete kropslige udtryk som provokation (onanibevægelsen), men den skjulte betydning, som har grund i flere dimensioner af mening og som tilsammen ses som en potentiel trussel mod opretholdelsen af "ro og orden", som er det primære formål i denne type politisituationer.

At sikre ro og orden er således ikke blot rettet mod at fjerne enkelte individer fra gaden, men tilsyneladende også at statuere et eksempel med præventivt sigte, som sender et signal til det sociale miljø omkring den unge, som et signal om at forholde sig i ro. I videre forstand kan fjernelsen af et enkeltindivid i mere almen forstand konstituere politiets samfundsmæssige betydning som autoritet. I denne konkrete situation oplever vejlederen en særlig form for kontrol: nu er ikke blot gruppen passiviseret, men også gaden som helhed fremstår på en helt anden måde rolig, hvilket vejlederen fornemmer, da patruljen vender tilbage til "hjørnet": *"Det er sjovt, at når vi er tilbage, så er gruppen væk. Der er respekt på gaden nu, hvor vi tog ham med"*. Om det så faktisk er tilfældet vides ikke, men det at forlade stedet uden at komme tilbage er et tegn på at vejlederen føler, at det har haft en betydning. Betydningen af anholdelsen af den unge rækker derfor ud over betydningen af det formålstjenlige ved at sikre ro og orden ved at inddæmme, afgrænse individers og gruppers bevæ-

gelsesfrihed i nattelivet. Det er med til at skabe en grundlæggende følelse af kontrol i politikroppen, som har betydning for en sanselig vurdering af miljøet. Man kunne også sige, at situationen fremtræder rolig, fordi politikroppen er i ro.

Betydningen af anholdelsen har dog andre dimensioner af mening, der rækker ud over stedets (gadens) betydning. For at indfange dette vil jeg rette opmærksomheden mod tegnets betydning: *onanibevægelsen*. Onanibevægelsen rettet mod patruljen er et tegn, som viser hen mod særlige lag af mening, som jeg vil afprøve i det følgende. Hvad kunne en gestus af denne art – og rettet mod en betjent – betyde? Gesten er ikke i sig selv et anslag på politiopgavens sikring af ro og orden bundet her til tid og sted, da den ikke i sig selv er en voldsom handling rettet mod at ødelægge noget. Dertil kommer at patruljerende betjente er vant til at møde borgere, hvis adfærd kan tolkes som provokerende – især under patruljeringer på 'hot spots'. Den erfarne betjent kunne have valgt at "overse" gesten og køre videre, som om intet var hændt. Hvorfor gør han ikke det? Der må være noget "i" gesten, som får vejlederen til at reagere, og som rækker ind i et usynligt indhold af mening, der får vejlederen til at agere mod dette indhold med en kraftfuld bevægelse i anholdelsen af den unge.

En gestus med "onanibevægelser" kan opleves som en markering af en seksuel relateret magtposition, hvor betjentens magt og autoritet både i individuel og kollektiv forstand svækkes. Gesten rækker ud over betjentens evt. personligt-private motiver til at reagere og ind i mere grundlæggende betydninger af politiets rolle i samfundet og politikulturens kerneværdier. I mødet med borgere er det afgørende i politiets selvforståelse at være "ovenpå", hvilket er et ofte brugt udtryk i de patruljerende betjentes beskrivelser af at møde konfliktfyldte situationer med udfordrende borgere. At være "ovenpå" er ikke blot et spørgsmål om en tilkæmpet autoritet, der er nødvendig for at fuldføre en given politiopgave, men et spørgsmål om egen og den andens sikkerhed i politiopgaven.

Derfor har gesten en iboende mening, som ikke blot har kunnet vække betjentens egen personlige afsky og vrede, den er også i mere generel betydning et anslag mod den professionelle kultur, betjenten er indlejret i, og som han i denne situation vælger at tage afstand fra med anholdelsen. Gesten kan således opfattes som en trussel mod politiets magtposition ikke blot på denne tid og dette sted, men i samfundet generelt. Og bag denne trussel en mulig vilje til at ville føre truslens indhold ud som aktion rettet mod politiet og dermed mod samfundets orden og stabilitet i generel forstand. Vi må ikke glemme, at der på dette sted er få patruljer i forhold til den samlede sum af

mennesker i området og at patruljerende betjente generelt er i et nummerært undertal i potentielt set konfliktfyldte områder. Derfor er det måske i betjentens særlige optik en fundamental nødvendighed at sætte hårdt ind mod gestens potentielle handlingsdimension, som kan være at opfordre andre til at tage del i en optrapning af kritiske begivenheder i det sociale rum og i særlig grad vendt mod politiet. Gesten peger således også på en latent række af handlinger, som peger fremad og udad som en potentiel ændring af den aktuelle eller potentielle tilstand af ro og orden. Fra dette perspektiv kan gesten siges at have en særlig potentiel åbenhed i sig, som en tavs opfordring for andre til at gøre det samme, som gesten peger mod, nemlig at udfordre betjentenes magt og autoritet i situationen her og i almen og fremtidig forstand. Fra dette perspektiv kan en manglende reaktion fra betjentens side være ansporende til en potentiel optrapning af latente konflikter, som patruljernes synlige tilstedeværelse ikke kan kontrollere. Gesten har således også en skjult bagside, som udfordrer det at sikre ro og orden i selve politiarbejdet, som er forudsætningen for at løse selve politiopgaverne. Gesten sætter spørgsmål om politimagten og sætter den på prøve ikke blot i nutidig forstand men i en potentiel fremtid. På den måde har gesten en mening, som rækker ud over sin egen konkrete fremtræden i den aktuelle situation.

Jeg vil nu vende opmærksomheden mod politieleven i den videre analyse og se nærmere på hans inddragelse i situationen. Politieleven er forinden blevet kontaktet af den unge hætteklædte, som henvender sig til politieleven, der sidder i patruljebilen, med ønske om hjælp til at komme ind på en bar, hvor han er blevet afvist kort forinden. Denne lille hændelse synes at være forløber for konflikten og peger som eksempel på flere betydningsfulde ting, men hvor jeg vil hæfte mig ved følgende: Patruljerende betjente hvirvles ofte ind i sociale konfliktsituationer, som opstår pludseligt og uforudsigeligt: hvad der kort forinden var en ”uproblematisk” borgerhenvendelse med ønske om politiets hjælp, viser sig kort efter at blive vendt som en udfordring af politiets magt og position på stedet og i generel forstand.

Tilbage til hændelsesforløbet, som det udspiller sig i episoden. Umiddelbart efter vejlederen opdager ”onanibevægelsen” vendt mod patruljen, stiger vejlederen ud og træder hen foran den unge, som står med en gruppe unge omkring sig. Politieleven træder også ud, men lidt forsinket fra den første. Denne forsinkelse indikerer, at det er vejlederen der har initiativet og fører an gennem hele begivenheden. Et grundlæggende mønster i politiaktioner – ikke blot i denne situation – er at den initierende betjents retning på opgaven er styrende for patruljens samlede håndtering af situationen. Den anden betjent

tilpasser sig makkerens initiativer, hvilket viser sig i den kropslige positionering i det fysiske rum.

Politieleven placerer sig fysisk-rumlig en smule på afstand af vejlederens interaktion med den unge, hvorfra han kan observere, hvad der sker og eventuel træde til, hvis begivenheden eskalerer. Fra denne tilbagetrukne position vender politieleven opmærksomheden udad mod omgivelserne, og han bruger sin krop som fysisk skjold mod ethvert udefrakommende forsøg på at blande sig i makkerens håndtering af situationen med den pågældende borger eller undersøgelse af genstande, sikres en ydre indblanding og forstyrrelser. Politielevens opmærksomhed er imidlertid også vendt ”indad” mod episoden, således at han kan træde frem som støtte for makkerens bestræbelse på at have kontrol over situationen. Denne kropslige positionering synes at være af betydning for at skabe et relativt uforstyrret rum, der sikrer ro i udførelsen af opgaven. På den måde søger patruljerende betjente at indtage forskellige positioner, hvor den ene betjent positionerer sig i ”periferien” af hændelsen og dermed sikrer overblikket over situationen, mens den anden betjent vender sin fokuserede opmærksomhed indad mod hændelsen. Samme mønster går igen i andre typer politiopgaver, f.eks. koordinerede eftersætninger, hvor flere patruljevogne indgår: nogle patruljer positionerer sig umiddelbart bagefter flugtbilen, mens andre befinder sig i periferien som ”backup” for kolleger, men også for at inddæmme og afgrænse flugtbilens aktionsradius.

Positionerne, som betjentene indtager, er imidlertid aldrig statiske, men ændrer sig ofte undervejs sig som følge af begivenhedernes uforudsigelige forløb. Derfor må betjente konstant afveje, hvilken retning for bevægelsen, der er mest hensigtsmæssig for at opretholde kontrollen over situationen. I nogle situationer, f.eks. når politiet er i nummerært undertal og ikke skønner at have den formodede styrke til at opretholde ro og orden i en større menneskemængde, kan det derfor være nødvendigt at træde tilbage og fra denne position afvente, at begivenheden falder til ro af sig selv eller tilkalde assistance, hvis der er behov for en aktiv fremadrettet indsats. At træde tilbage kan derfor være en nødvendig betingelse i professionsudøvelsen for at undgå at andre (og betjenten selv) lider skade under en politiaktion eller ved at placere sig i periferien af en tilspidset konflikt for at inddæmme og afskærme parter og objekter. At sikre ro og orden er derfor ikke nødvendigvis ensbetydende med at træde frem. I særligt dramatiske hændelsesforløb kan kontrollen kun etableres ved at trække sig tilbage og f.eks. vente på assistance fra kolleger.

På et ganske særligt tidspunkt træder politieleven frem med en selvinitieret handling, da den unge skal kropsvisiteres. Det er ikke aftalt på forhånd, ej

heller har vejlederen indikeret det med ord, men det synes at ligge som en naturlig forlængelse af politielevens perception af nødvendighed på det tidspunkt af hændelsesforløbet. Ifølge vejlederen handler eleven hensigtsmæssigt, for som han siger efterfølgende: *"Du prioriterede rigtigt: først skubbede du ham den anden væk, dernæst hjalp du mig med denne her"*. Det drejer sig grundlæggende om at læse situationen og træde frem og tilbage, når situationen synes at kræve det, som her kunne være, at skabe kontrol og arbejdsro for makkeren ved at begrænse de andre involveredes handlingsrum. Politieleven synes i dette eksempel at træde ind i rollen som betjent på lige fod med makkeren og især udfylde rollen som den, der har overblikket over situationen som perifer observatør, der sørger for at holde andre på afstand og træder frem når det skønnes relevant og meningsfuldt.

Det normale mønster er, at vejlederen tager styringen ved at træde frem foran politieleven, mens politieleven ser på, indtil han eller hun føler sig "klar" til at træde til med selvinitierede handlinger. Men situationen kan "kræve", at politieleven må træde frem før vedkommende er klar og parat til at påtage sig den pågældende opgave. På den måde synes der i denne situation som helhed at være en glidende overgang mellem at agere som betjent på lige fod med makkeren og at forholde sig til situationen som elev som én, der ser på og lærer af situationen. Fra politielevens perspektiv kan deltagelsen i vagten som helhed og episoden med anholdelsen i særdeleshed derfor ses som en form for *klargøring til en fremtidig indsats*, hvor han ved at observere vejlederens handlinger i diverse situationer kombineret med en selvinitieret træden-frem i den faktiske situation får et grundlag til forståelse og afprøvning af sin egen aktion, som udgør et erfaringsgrundlag til fremtidige lignende, dog ikke identiske situationer.

Alligevel udtrykker politieleven en usikkerhed, der ikke ses tydeligt i politielevens synlige aktion i situationen, men som udtrykkes af politieleven på afstand fra den. På en ganske særlig måde synes episoden at berøre politieleven på en særlig måde, som om han er påvirket af et drama, som ligger ud over politiverden og rækker ind i hans egen meningsfulde væren-i-situationen i en horisont af mening, der ligger hinsides politiverdens forståelse af den sociale verden.

Det skal siges, at netop denne politielev har en særlig indgang til politiarbejdet og sin egen væren i den, hvor han ofte reflekterer over, hvordan borgerne måtte opleve politisituationerne og finder meningen bag de kritiske livsbegivenheder, som politisituationerne er indlejret i. Som han selv fortæller mig på et tidspunkt, forsøger han at *"tænke ud af boksen"*, en sætning som kunne tolkes som at han søger at forstå den sociale verden og ikke blot politiver-

den. Jeg har kendskab til centrale aspekter af hans livshistorie før han søgte ind på politiskolen, som jeg ikke vil afsløre hér af etiske hensyn, men blot konstatere, at han qua sin opvækst, skolegang og familieforhold er en helt anden type, end den, man måske umiddelbart ville karakterisere som arketypisk for en politibetjent. Han stiller ofte spørgsmål om politiverdens professionelle selvforståelser og har i det hele taget en sensitiv, indfølelse til sine omgivelser, hvor han ikke blot søger at handle politimæssigt ”korrekt”, men søger at forstå baggrunden herfor.

Politieleven er fundamentalt ”usikker”, men det er en usikkerhed, der ikke fremstår tydeligt under selve aktionen. Under selve aktionen agerer politieleven meningsfuldt som en del af patruljeteamet i forhold til politiopgaven og det kan ikke ses fra hans bevægelser, gestik og mimik, at han mærker usikkerhed under politiaktionen. Usikkerheden er således ikke rettet mod den konkrete håndtering af netop denne situation som støtte for makkerens initiativer, men måske mod den særlige form for meningsfuldhed, som ligger indlejret i situationen som helhed. Usikkerheden træder især frem, når han tematiserer politiets brug af magtmidler, som vejlederen på sin side opfatter som en naturlig del af professionsudøvelsen i denne situation og i generel forstand, og som han flere gange i denne politivagt og på andre vagter forsøger at præcisere med eksempler på, hvornår det er relevant og lovligt at bruge spark, stav, peber og tjenestepistol. Politieleven italesætter sin usikkerhed to gange: først ’tavst’ i politivognen i en samtale med vejlederen, hvor det er som om vejlederen sætter ord på politielevens usikkerhed: *Er jeg hurtigere på aftrækkeren end dig?*” og senere i en samtale med mig, hvor vejlederen ikke er til stede på politistationen.

Det, at politieleven bringer usikkerheden med sig ind i et andet rum på afstand af den konkrete politiaktion, er en indikation på dets relevans og meningsfuldhed som levet erfaring. Jeg vil nu rette fokus på denne usikkerhed og forsøge at undersøge dens udspring og dybde.

Senere på en skrivestue på politistationen - som af pladshensyn ikke er medtaget i denne sceniske beskrivelse - fortæller politieleven, at det var ”*mit første close encounter*” (feltnotater, 993). Valget af udtrykket kunne være tilfældigt, men når han vælger at bruge et dramatisk udtryk på et fremmed sprog kunne det være en særlig måde at distancere sig følelsesmæssigt fra situationen. Som om han på en mærkelig måde ikke har været til stede i situationen, men betragter den udefra som tilskuer. På den måde søger politieleven måske at distancere sig fra det ubehagelige ved at skulle påtage sig en myndig og autoritativ rolle overfor borgeren, som han endnu ikke er fortrolig med, for som han siger: *”Mine grænser er anderledes. Jeg er heller ikke så sikker på, i hvilke*

situationer jeg skal trække staven, altså jeg ved det godt, f.eks. jeg er i fare, men hvornår? Min makker ville nok bruge våben tidligere end jeg" (feltnotater, 969-971). Politieleven berører her et interessant paradoks. På den ene side må man formode, at han i kraft af dette førstemøde formentlig mærker et strejf af følt fare i kroppen, men denne følelse af fare har endnu ikke fundet vej som kropsforståelse. Qua sin forudgående træning på politiskolen er han bevidst om, hvornår det er muligt at bruge våben i tjenesten. Der er helt formelle regler for brug af magtmidler i forskellige situationer, som definerer, hvilke magtbeføjelser man må benytte sig af, og som specifikt definerer, hvilken fysisk afstand til gerningsmanden, der berettiger hvilket magtmiddel, der må bruges. Politieleven er tilsyneladende bekendt med disse bestemmelser fra undervisningen på politiskolen og sikkert også fra samtaler med vejlederen og andre kolleger i praktikken. Men pludselig går det op for ham, at den refleksive bevidsthed om korrekt brug af magtmidler endnu ikke har fundet vej i kropsstrukturen som vane i de konkrete arbejdslivssituationer. Og denne usikkerhed viser sig som en grundlæggende tvivl i kroppens væren-i-situationen: *"Jeg er heller ikke så sikker på, i hvilke situationer jeg skal trække staven, altså jeg ved det godt, f.eks. når jeg er i fare, men hvornår?"*. Politieleven har endnu ikke lært at mærke sin krop som politikrop. På et præbevidst plan har han mærket fare, men han har endnu ikke lært at kontrollere kroppen som politimand i det sansede møde med fare. Han er endnu ikke fortrolig med magtmidler som politikroppens naturlige forlængelse, men betragter midlerne som våben, hvis destruktive kraft han synes at distancere sig fra følelsesmæssigt.

For vejlederen synes brugen af magtmidlerne at være politikroppens naturlige forlængelse. En politistav synes for vejlederen således ikke at være et "våben" men en del af politikroppen. Vejlederen mærker muligvis også en fare, men den finder ikke vej som frygt, der sætter sig i kroppen og begrænser hans bevægelser på stedet. I stedet synes vejlederen at være optaget af at "være ovenpå" og sikre sig kontrollen over situationen ved at begrænse den unges bevægelsesfrihed. På den måde vender han opmærksomheden udad mod miljøet fremfor indad mod følelseslivet, og i den bevægelse får magtmidler netop betydning til at bemægtige sig kontrollen over situationen. Men for politieleven er det anderledes.

For politieleven fremstår f.eks. politistaven som et "våben". Dermed fjerner han sig fra politiverdensperspektivet og drages ind i et eksistentielt rum af mening, hvor han tilsyneladende føler ubehag ved udsigterne til – på et tidspunkt – at skulle skade et andet menneske ved brug af magt for at kunne opfylde sin opgave som politimand. Denne frygt er fra et politimæssigt perspektiv problematisk, da en sådan usikkerhed kan nedsætte kroppens be-

vægelser som en ”tøven”, der potentielt kan være en hindring for at fuldføre en politiopgave med kraft, sikkerhed og kontrol.

Det er som om at politieleven for første gang oplever med hele sin krop, hvad det vil sige at sikre ro og orden, og at han derved føler en form for ”tab”, når den tænkte situation på et tidspunkt bliver til virkelighed og hvor han må ”overvinde” sin egen krops naturlige tilbøjeligheder. Han formulerer ikke tabet her, men den træder indirekte frem i et senere interview, hvor han reflekterer over en anden kollegas (ikke denne vejleder) håndtering af en banal situation med lukning af en fest, hvor kollegaen efter politielevens opfattelse optrapper en konflikt med borgerne, som ikke behøvede at ske. Han slutter med et suk af med at sige: *”nogle starter højt oppe i det røde felt (...) det frastøder mig at være den, der buldrer frem”*. Tabet ligger hér i udsigten til at skulle kunne træde i karakter som betjent. Og også i det røde felt, når situationen kræver det. Men bag følelsen af tabet ligger en fundamental usikkerhed, som må fremkalde angst: for *hvordan* hans krop egentlig vil reagere i den fremtidige situation kan han endnu ikke vide, al den stund at han ikke har stået i en sådan situation endnu: *”Det bliver spændende at se, hvad jeg ville gøre, når det sker”*.

Politieleven synes her at befinde sig i et helt særligt vakuum eller mellemrum: på den ene side er han på vej ind i det professionelle rum i en bevægelse ind mod politiverden, som samtidig betyder, at han må bevæge sig væk fra den naturlige tilgang til verden, som politieleven qua sin livshistorie er fortrolig med. Fra denne vinkel er politieleven fanget i et eksistentielt dilemma, som overskrider problematikken om våben-magtmiddel, men hvor våben-magtmiddel tematiserer et indre drama. Nok kan han udføre de professionelle handlinger, så det måske ikke ses udefra, at han er nybegynder, men han stiller spørgsmål ved nogle fundamentale betydninger af politiarbejde, som ikke er vendt som en kritik af den, men som udtrykker en grundlæggende usikkerhed overfor at træde over tærsklen til politiverden.

Peberspray skjult bag ryggen

Nedenstående sceniske beskrivelse²² omhandler en ransagning af et værelse og visitation af en borger, som er anbragt i forvaring, og hvor personalet har fundet hash og ulovlige mobiltelefoner hos borgeren.

²² Det særlige ved denne sceniske beskrivelse er, at jeg som deltagerobservatør har været til stede i situationen og efterfølgende interviewet politioplevelsen om hans oplevelser af den. Beskrivelsen gengiver politielevens oplevelser, men mine egne notater supplerer hans beskrivelse og markeres som tekst i parenteser.

Vi blev kaldt ud på et sted, hvor personalet havde fundet en lille bitte klump hash, to mobiltelefoner og et bong rør hos en indsat. Og i den forbindelse med det skal vi lave en visitation af manden og en ransagning af hans værelse eller stue for at sikre os, at der ikke er mere. Vi møder personalet og det, som undrer mig hver gang, vi kommer derud, det er at det er utroligt søde unge piger, som ikke er særlig store og så tænker jeg: hvad fanden gør de derude, hvis der er nogen, som bliver voldsom, ikke? Jeg har kun været derude 2-3 gange før, så stemningen med det er stadig nyt. Og det næste jeg tænker på er: hvad fanden gør vi, hvis der kommer nogen herude, som er voldsomme, for hvis ikke vi kan mere, så tror jeg ikke der er meget hjælp at hente i dem der. Det er sådan en tanke, som flyver gennem hovedet. Omvendt så synes man også, at vi er rustet til at klare de fleste opgaver og selvfølgelig også være klar til det. Når man møder sådanne nogle ting, man ikke har oplevet, kobler man hjernen fra og så reagerer man på det, man hører og ser. Så derfor var jeg ikke bange, men stemningen med det er stadig nyt. De (plejepersonalet) tager så kontakt til os og siger, at det var dem, der ringede og på baggrund af det, så spørger vi til, hvordan han har det nu, og han var nok ikke glad for at se os og nok heller ikke glad for at se hende plejeren, for de havde vist nok haft uoverensstemmelser tidligere. Vi hører lidt om, hvad det er for en karl, ikke? Det er en mand, der styrer afdelingen, for de andre siger, han fylder meget i billedet derude. Ja, han er lidt udad-reagerende, så vi skulle nok være forberedt på, at han ikke var glad for at se os. Jeg vil ikke kalde det en briefing, men sådan en lille 'hvem-er-det-vi-skal-ind-til', ikke? Det er jo meget rart at vide, ikke, for så tager man sine forholdsregler, altså skal man trække sine magtmidler allerede inden man banker på døren, eller kan man godt komme ind uden at man får en stol i hovedet, ikke? Vi kommer så derhen og banker på, og hende plejeren, behandleren eller hvad de hedder derude gik først ind og sagde: "*Det er lige et par herrer fra politiet, som vil tale med dig*". Og så kunne vi bare høre, han sagde: "*De skal sgu' ikke ind her*". Og så siger vi: "*Goddag*" [Makkeren træder frem i døråbningen og siger: "*Der er fundet stoffer hos dig og et par mobiler. Vi skal lave en ransagning af dit værelse. Har du noget, du vil sige? Er der mere, du vil aflevere?*"] Og så siger han: "*I kan godt skride. I kommer ikke ind her*". Og så et eller andet sted, så tror jeg nok, at jeg letter lidt på smilebåndet, ikke fysisk, men sådan lidt psykisk, hvor jeg tænker: okay, altså det er jo ikke dig, der kommer til at bestemme, om vi kommer ind her. I yderste led kan det godt være, at han tæver os og smider alt muligt efter os igen, men så kalder vi bare på forstærkning, vi skal nok komme ind. Og så går hun til side og vi går ind. [Værelset er ca. 5 meter i længden og ca. 3, 5 meter i bredden. Til venstre i rummet står et højt, smalt, hvidt laminat tøjskab (ligner et IKEA møbel) og

en høj reol af samme type og kvalitet på hver side af sengen. I højre side af rummet ud for sengen står et rundt bord, hvorpå der står et fjernsyn med front mod sengen, samt to stole. Også i højre side af rummet fører en dør ind til et toilet/bad. Det flyder med tøj, pizzabakker, papirer og sengetøj i rummet. Det lugter af gammelt tøj, sved og cigaretåndel. Og så sidder der en midaldrende til ældre herre – jeg ved ikke hvor gammel han var – i sengen. En ordentlig kleppert. Han var stor. Han var både høj og bred, 170-180 cm høj, bred over skuldrene. Så var han kraftigt bygget, han var jo ikke trænet, men han var heller ikke tyk eller fed. Altså, han var bare stor, havde nogle tatoveringer og ja. Og han kender systemet, han har også haft med os at gøre før, altså ikke mig og min makker, men med politiet at gøre. Så man vidste godt, at ham der, han kendte spillereglerne. Så derfor gjaldt det også om, at – som altid, men i hvert fald også her – det skal bare køre snorlige, og vi skal være sikre på, at det vi gør – og det er vi altid – men altså, vi skal endnu mere, fordi når han så er oppe på tæerne, så skal han ikke kunne sætte en finger på noget som helst. Og vi henvender os til ham og han bliver ved med at sige, at vi godt kan skride og peger og øh, jeg synes jo, i mine øjne hidser hans sig lidt op, og ligesom.. han er vant til at der er ham, der kører det her show og nu er det selvfølgelig også ham, der kører det her. Og vi skulle satanedomig ikke ind der og vi ville få et par på hovedet og sådan noget, siger han. Han virkede oprigtig, han virkede som om han godt kunne finde på det, altså han vidste godt, at han kunne blive straffet, hvis han knaldede os et par på hovedet, men jeg tror, at det havde han nok taget med, fordi det tror jeg, han var klar til et eller andet sted. Vi kan jo gå ind i vores systemer og se, hvad folk har været sigtet for og blevet dømt i af ting og sager. Og han havde flere voldsdomme. Han havde også det, vi kalder 119-vold, altså vold mod tjenestemand. Altså viljen til at slå en i uniform har åbenbart været der, siden han gjorde det engang. Og kunne han gøre det den gang, kan han også gøre det igen. Jeg ved godt at folk, der har udstået deres straf, de skal også have en chance til og det skal heller ikke hænge på dem resten af livet, men et eller andet gør det da alligevel, fordi man er på mærkerne, ik? Og han bliver ved med at være opfarende og vi skulle ikke derind og ikke se på ham og se i hans lommer og vi ville i hvert fald få ballade med ham. Og på den der stemning der, jeg kigger lige på min makker, og i et eller andet ubevidst, så tror jeg lige, at vi rykker begge to lige et skridt længere frem i skoen, for så ved vi, at det kan godt være, at der sker mere end bare det her, ik? Så jeg lukker op for min peberspray, og tager pebersprayen op ad hylsteret og tager den lige bag ryggen, for jeg tænker: hvis han lige kommer farende, så skal jeg være forberedt. Men det ser han og så kigger han direkte på mig og peger på mig og siger: ”Du skal lige

trykke på den en gang, så brækker jeg dine arme eller ben, jeg sender dig på hospitalet” eller hvad han siger, ik? Så kunne jeg godt mærke, at man fik lige et ekstra lag uden på kroppen, det sitrede lige engang og så var man altså klar, for så tænkte jeg: Det kan sgu’ godt være at jeg ikke kan klare ham, men han skal satanemig ikke få mig ned med nakken uden kamp i hvert fald, ik? Så det er altså som om man lige ruster op, ikke? Der gå de der to sekunder, hvor man tjekker: hvor sidder kollega-i-knibe knappen, hvor er peberen, hvor er staven, og i værste fald, hvor sidder pistolen og er det helt klart og virker det, og alt det lige på to sekunder, og så er man altså klar, og så skete der ikke noget. Men der er ingen grund til at fare op, for så til sidst så står vi og hvæser hinanden i hovedet, så jeg siger bare lige stå stille: *”Jamen, det var jo ikke så rart at høre, men nu bliver den altså her, hvor den er”*. Og så tror jeg, at jeg så på ham og tænkte: Det var satans, han siger ”nå”, ham kunne man så ikke bare lige gøre med, hvad man ville, vel? Og så faldt han lidt ned igen, og min makker får så sagt, at han skal visiteres, og han skal tage sit tøj af. Og han brokker sig og *”om vi ikke har andet at lave”* og han er *”sgu’ ikke bange for os”* og i den dur, ik’, men det ender med at vi får kigget i de der famøse lommer og han får smidt tøjet og vi får kigget, at han ikke har noget nogen steder, og det er sådan set det. Så smider han sig i sengen og så går vi ellers i gang med at ransage hans værelse, ikke? Og jeg starter med et skab derover ved døren og min makker han tager nogle skuffer og noget reolsystem, der står på den anden side af ham, så vi er på hver vores side af ham faktisk. Og der finder han (makkeren) et papir med et eller andet på, jeg fandt ikke ud af hvad det var. Men øh, vi har jo ret til at vide, hvem vi taler med, så derfor kontrollerer vi oplysninger og ser, om det nu også ham, som står på de papirer. Jeg tror, det var noget sygesikring eller et eller andet. Og det skriver han ned, for det er meget rart at vide, hvem har vi med at gøre, hvad han er kendt for og skal vi tage vores forholdsregler, fordi så meget har vi heller ikke fået at vide ude fra (nævner stedet). Jeg vil ikke sige, han tænder af, men han bliver i hvert fald vred og råber og skriger, at vi *”har ikke ret til at tage hans papirer”* og *”nu skal vi fandme holde op, for ellers fik vi alle sammen nogle på hovedet”*. Og så kunne jeg godt se på min makker, at den tog han med det samme. [Han (makkeren) træder frem foran manden og spærrer udsigten til fjernsynet, som han ligger og kigger på, bukker sig ned og peger med pegefingern direkte ind i ansigtet på ham. Betjenten siger i en skarp tone: *”hvis du ikke stopper nu, kan du komme i håndjern og ligge ned, mens vi ransager værelset”*. Manden reagerer ikke, men er tavs.] Det er klart, den skal han jo ikke vinde. Det er jo ikke, at vi skal køre ’spil-spil’. Det er ikke ham, der sætter dagsordenen. Når politiet siger eller gør noget, så er det fordi det er rigtigt, så er det fordi, det gør vi altså. Så de kører et eller andet magtspil lige

derover og jeg stoppede med at ransage, for jeg tænkte: lige pludselig så ligger vi ovenpå ham. Altså sådan en fornemmelse havde jeg lige. Og jeg tænkte også på dig, fordi du står lige der og du har ikke noget, allerhøjest en telefon eller et par nøgler i lommen, ik'? Og jeg tænkte: Er døren åben? Kan han nå at løbe ud? Og hvor er de nærmeste plejere henne? Og jeg tænker også, Kan vi to, kan vi klare ham der? Han var godt nok stor, synes jeg. Og jeg ved godt, at vi har både peber og stav og selvforsvar til fingerspidserne, og hvad ved jeg altså, men alligevel. Men så hidsede han sig ned alligevel, og så valgte han at forlade rummet, gik meget målbevidst hen imod, hvor du stod og også hen imod mig, og jeg stoppede med at ransage for jeg tænkte: det er dumt at sidde ned, hvis lige han kommer, ik'? Men der var ikke noget, han gik bare ud og var irriteret. Det var ligesom om, hvad skal man sige, faren var drevet over og peberen røg tilbage i bæltet [på dette tidspunkt i hændelsesforløbet er pebersprayen for længst lagt tilbage i hylsteret] og så vidste jeg, så formodede jeg, der sker ikke noget. Han er typen, der skal brokke sig og så skal han se, om han kan kue nogen af dem, han har med at gøre, og da ingen af tingene hjalp, så måtte han acceptere, at sådan var det, og så gik han, fordi det gad han ikke se på. Og så ransagede vi færdigt. Vi fandt ikke mere end de havde fundet og så gik vi op til personalet og fortalte, at vi så ikke havde fundet noget og at vi tog det med, de havde fundet og så blev vi låst ud igen. Det var så det. Jamen, jeg må da indrømme, at da døren lukkede og vi sad i bilen igen, så fik jeg lige den: Uha, nu er vi sgu' ude, nu kan vi godt lægge forsvarsmekanismerne ned, for nu sker der ikke noget. Men den spænding man lige opbygger der, der går altså lige noget tid, synes jeg – og det tror jeg også det gjorde for min makker, før at den lige bliver lagt, ikke? Når først man har været på det der "lige-førberedskab" dér, jamen så lægger man det ikke lige fra sig, før man kommer ind i bilen og fik den der: Puha, så kan man godt slå alle sanserne fra igen. Men det er sådan set også den eneste, det er sgu' den eneste opgave, hvor jeg ligesom har tænkt: Okay, han bliver sgu' en udfordring, hvis vi kommer op at slås med ham. Men han var jo ganske ufarlig, da det kom til stykket. Han skulle bare brokke sig og true lidt.

Jeg vil i den kommende analyse især hæfte mig ved hændessekvensen med pebersprayen, fordi den i særlig grad fremstår som betydningsfuld for politielevens væren-i-situationen. Dels peger sekvensen mod det betydningsfulde ved, at politieleven for alvor træder frem foran kollegaen og dermed tager et selvstændigt initiativ og dels fremstår den både som udtryk for en magtdemonstration og samtidig en fundamental usikkerhed i udøvelsen af samme. Hændelsen med pebersprayen er dog ikke en isoleret hændelse, men en del af

en større helhed i den samlede politiaktion, der både knytter an til synlige såvel som usynlige dimensioner af den levede erfaring. Derfor vil jeg starte analysen med begyndelsen af fortællingen og derfra åbne op for andre – men ikke alle meningsbetydninger i den udvalgte hændelse.

Politiopgaven her er dels at sigte den indsatte for ulovlig besiddelse af euforiserende stoffer og mobiltelefoner og dels at visitere og ransage manden og værelset for yderligere ulovlige genstande end det, personalet har fundet. Opgaven er kendt på forhånd, men det konkrete møde med borgeren, som har forbrudt sig mod reglerne synes især at optage betjentene. I dette tilfælde har ingen af politifolkene et personligt kendskab til den pågældende indsatte, men deres informationssøgning i kriminalregistret giver det resultat, at han har haft flere voldsdomme, muligvis mod politifolk. En vigtig del af klargøringen er således at danne sig et billede af person bag den ulovlige aktivitet, da politiopgaven indeholder en konfrontation med den indsatte i form af en sigtelse, men hvis reaktion på sigtelsen og politibetjenes ”pludselige” ankomst ikke kan forudsiges, men muligvis forventes. Vi må formode at disse oplysninger er med til at danne et billede i politielevens forestillingsverden om den person, han skal møde.

Ved ankomsten til det pågældende sted indsamler politifolkene fra personalet konkrete oplysninger om omfanget og indholdet af den ulovlige handling (fund af hash og ulovlig besiddelse af mobiltelefoner) samt den varetægtsfængslede generelle adfærdsmønster. I denne fase ændres informationer fra det generelle til det specifikke: fra systemets ubestemte ”signalement” af manden til undersøgelse af andres (personalets/anmelderens) konkrete erfaringer med manden: han er udad reagerende og formentlig ikke glad for at se politiet. De indsamlede informationer om manden i kriminalregisteret sammenholdt med personalets relationelle erfaringer med ham er formentlig med til at danne et forventet, men forestillet billede af manden, inden det konkrete møde. Et billede, som har betydning for ikke blot udførelsen af den professionelle opgave, men også en vurdering af risiko, sikkerhed og fare forbundet med at udføre opgaven for som politieleven siger: *”for så tager man sine forholdsregler”*.

Politimændene føres ned til manden på stuen og idet plejeren banker på døren afsløres politiets tilstedeværelse for manden, hvor reaktionen er vrede og afvisning. Inden betjentene træder ind og ser manden, er det som om at politieleven oplever en række billeder passere i sin egen forestillingsverden: han forudser muligheden for en fysisk voldsom konfrontation med den varetægtsfængslede, men finder umiddelbart styrke i muligheden til at tilkalde forstærkning med kollega-i-knibe-knappen og han vurderer sin egen kropslige

parathed i form af fysisk styrke og træning i selvforsvar i tilfælde af at situationen udarter sig fysisk. Disse billeder dukker op i et virtuelt felt i perceptionen, og er med politielevens egne ord med til at mobilisere et "lige-førberedskab" inden det virkelige møde med den indsatte.

Betjentene træder ind i rummet og politieleven giver en meget udførlig og detaljeret beskrivelse af den anden, både en beskrivelse af hans kropslige udseende og statur og den særlige offensive sprogbrug, han benytter sig af. Måske er det kombinationen af den andens "sikre" fremtræden kombineret med de overleverede informationerne om mandens kriminelle fortid, som leder politieleven frem til en formodet tolkning af hans psykiske struktur: "*han kender systemet*" og på hvilket relationelt niveau, politifolkene skal møde manden: "*det skal køre snorlige*".

Den erfarne vejleders kropslige rettethed er indhyllet i politiopgavens mål og midler: at modtage anmeldelsen og sikre så mange *oplysninger* om borgeren som muligt inden kontakten via kriminalregistret og evt. andre kilder til viden samt *informationer* fra personalet på stedet om borgerens aktuelle tilstand; at *oplyse* den indsatte om årsagen til at politiet er tilkaldt: fundet af ulovligt stof(er og genstande); at *udføre* opgaven, dvs. undersøge om den indsatte har andre ulovlige genstande på sig (kropsvisitation) og på værelset (ransagning) og holde situationen med den indsatte i ro; og endelig at *afslutte* opgaven med videregivelse af informationer tilbage til personalet samt tilsigelsen af sigtelsen: *vedkender du dig besiddelse af hashklumpen?* Under hele hændelsen er vejlederen tilsyneladende den, der sikrer at situationen er under "kontrol" og at tingene tilsyneladende "kører efter bogen". Det er værd at nævne, at den erfarne betjent har initiativet under hele forløbet og at politieleven gennemgående har en mere tilbagetrukket position.

Mens politifolkene udfører deres opgave (ransagning af værelset og visitation af manden for at se, om han besidder yderligere ulovlige genstande) oplever politieleven et magtspil mellem kollegaen og borgeren med ham selv som perifer deltager. I første omgang forsøger vejlederen at "tale den anden ned", men på et tidspunkt ændrer han strategi og bliver konsekvent. I mellem disse to kvalitativt forskellige handlesekvenser træder politieleven ind i spillet og udviser et selvstændigt initiativ, da han knapper remmen over pebersprayen op, tager den op og gemmer den bag ryggen. Politielevens initiativ synes at afspejle stemningen i rummet, hvor manden vender sig mod politieleven med verbale trusler om vold. Udadtil træder politieleven ind i "spillet" på en for ham at se kropsligt meningsfuld måde ved at vise en potentiel vilje til magtanvendelse som følge af en oplevet fare, da han tager pebersprayen frem. Indadtil beskriver politieleven, at han mobiliserer et aktionsberedskab eller

som han kalder det: et "lige-før-beredskab", der føles som et ekstra lag uden på kroppen, og en indre 'sitren' afløst af en følelse af at være klar. Først når han sidder ude i patruljebilen kan han med egne ord "*lægge forsvarsmekanismerne ned*".

Jeg vil nu vende mig mod episoden med pebersprayen. Idet politieleven tager pebersprayen frem, bliver det opdaget af manden, som reagerer med høje verbale trusler. Politielevens handling er imidlertid sat i værks og han må føre den til ende og han svarer lige så stille: "*Jamen, det var jo ikke så rart at høre, men nu bliver den (pebersprayen) altså her, hvor den er.*" Men det synes at være en påtaget ro, for bag den rolige facade tænker han: "*Det var satans, ham kunne man så ikke bare lige gøre med hvad man ville*". Politieleven bliver altså forundret over den styrke, der tilsyneladende ligger bag den andens fremtræden, som han indadtil har svært ved at håndtere, men udadtil søger at skjule. Politieleven forsøger at fremstå kontrolleret, men handlingen afslører tilsyneladende en sprække i politielevens påtagede ro, som den indsatte aflæser og agerer på.

Den erfarne betjent, som er politielevens makker og vejleder har imidlertid læst situationen og den anden. For den erfarne betjent er den indsatte ikke en trussel, selvom han i en efterfølgende samtale medgiver at frygten for at blive udsat for vold i arbejdet altid sidder i baghovedet. Selvom den erfarne betjent ikke kan forudse den potentielle udvikling i denne situation og heller ikke har mødt denne mand tidligere, har han formentlig stået i 'lignende' situationer før og mødt 'samme' type borger som denne mand. Hans kropslige alarmberedskab er derfor ikke på samme niveau som elevens. Han synes at hvile i sig selv og i den naturlige autoritet, som uniformen giver ham. Den erfarne kollegas synlige ydre og tilsyneladende også følelsesmæssigt oplevede indre fremstår således i kontrast til politieleven. Og netop af denne grund fremstår elevens usikkerhed så meget desto tydeligere for manden, som formentlig fornemmer en forskel i erfaring og status mellem de to betjente.

Sekvensen med pebersprayen får betydning for det videre forløb, hvor vejlederen forinden har mødt den indsattes vredesudbrud på en rolig og velovervejet måde i sproglige ytringer og kropslig gestik, men efter episoden med pebersprayen ændrer vejlederen tydelig strategi. Han træder frem foran manden og spærrer udsigten til fjernsynet, bukker sig ned og peger med pegefingern direkte ind i ansigtet på manden, mens han i en skarp tone siger: "*hvis du ikke stopper nu, kan du komme i håndjern og ligge ned, mens vi ransager værelset*". Hvorfor ændrer vejlederen pludselig sit kropslige udtryk?

Den måske mest oplagte og banale grund kunne være at vejlederens tålmodighed er opbrugt efter gentagne mishagsytringer og truende verbalsprog fra den indsatte. Men på et mere subtilt niveau kan den erfarne betjents reak-

tion ses som et "naturligt" ekko blot med omvendt fortegn på den usikkerhed, som politieleven har udvist i episoden med pebersprayen, som tidsligt ligger umiddelbart før denne hændelse. Hvis det er tilfældet kunne motivet være at genetablere patruljens kontrol over situationen, som politieleven i sin usikre optræden har forstyrret. På den måde kunne vejlederens ændrede strategi fra rolig til offensiv konfrontation forstås. Ikke som kropslig intentionel handling vendt mod manden med en besked om, at nu er tålmodigheden brugt op, men måske med indirekte adresse til politielevens uheldige markering med pebersprayen, hvor motivet er at genopbygge den autoritet og magt over situationen, som politieleven qua sine handlinger med pebersprayen har dannet sprækker i, fordi det i situationen ikke var nødvendigt at signalere styrke med peberspray: vejlederen havde situationen under kontrol. Men det syntes politieleven ikke at indfange og pebersprayen får dermed psykologisk set den modsatte virkning: i stedet for at markere magt, peger den mod usikkerhed. Og denne usikkerhed reagerer vejlederen spontant på.

Af mere generel betydning får makkeren med denne handling markeret overfor den indsatte, at han i fremtiden ikke vil kunne forvente at vinde spillet med politiet. På den måde rækker situationen afgrænset set ind i en mere overordnet betydning af politiarbejde i samfundet: at udførelsen af politiopgaver af denne art afhænger af en relationel autoritet, hvor politiet i alle situationer skal være "ovenpå" og vise vilje til at anvende netop den form for magt, som fremstår nødvendig for at opretholde autoriteten og kontrollen i situationen.

I videre forstand skal man som betjent ikke blot bære uniform, men også fylde uniformen ud, som en anden vejleder udtrykker det i en helt anden forbindelse. Og denne naturlige autoritet synes politieleven ikke at mærke i denne afgrænsede situation. Jeg vil afslutningsvis gå lidt i dybden med dette og sætte det i relation til betingelser for udøvelsen af patruljearbejdet i mere generel forstand.

Samlet set er ovennævnte sceniske beskrivelse med pebersprayen skjult bag ryggen en politielevs førstemøde med en ubehagelig situation, der vækker en diffus følelse af frygt. Politieleven er bange, men må ikke vise sin frygt for manden, da det vil være et brud på en grundlæggende betingelse for at udføre arbejdet sikkert i betjentenes møder med borgere i det offentlige rum. Frygten bundet i en række tegn: den overleverede beskrivelse af mandens voldsregister, men også den diffuse utryghed, som politieleven beskriver som en særlig stemning på stedet og måske også et skjult materiale, som ikke fremstår tydeligt i denne beskrivelse, men som trækker livshistoriske tråde mod politielevens levede erfaringer i fortiden. Disse skjulte sammenhænge synes at læg-

ge sig som en form rundt om mandens synlige adfærd og udseende. Den indsatte gøres større, stærkere og mere magtfuld end han faktisk er. Psykologisk set kan man sige, at det ikke er manden i sig selv, men det, han repræsenterer, som vækker en diffus form for angst, som politieleven handler på. En anden grund til frygt har bund i tid: at man aldrig ved, hvad der sker lige om lidt. Vi skal huske, at enhver politisituation er uforudsigelig, hvilket også politieleven mærker her i denne situation, og som måske i forlængelse af det angstprovokerende møde med manden får en særlig betydning i netop denne situation, hvor manden fremstår verbalt truende. Det skal måske tilføjes, at også jeg som feltobservatør følte mig truet. Stemningen virkede på en ganske særlig måde fyldt af tilbageholdt energi, der strømmede mellem kroppene i rummet med en voldsomhed, der føltes overvældende. Dertil kommer, at situationen som sådan var en førsteoplevelse for politieleven, hvor han – i modsætning til vejlederen – havde svært ved at læse situationen og forstå ”magtspillet”. Han nævner selv spillet, dog uden at indrømme, at han ikke kunne bryde koden til at spille spillet med en overbevisende ro, som strømmer ham selv og omgivelserne i møde som naturlig autoritet.

Det vigtige er imidlertid ikke hvor frygten stammer fra, men *at* politieleven mærker frygten. Eller rettere sagt: Politieleven har ikke frygt, han *er* frygten. Ved at være i frygtens ”vold” forstår politieleven verden gennem frygtens særlige filter. Han er ikke i situationen som politi, men i frygtens ærinde og han projicerer frygten over på sine omgivelser for at undgå at se den i øjnene. I forlængelse af frygten synes at være en oplevelse af tab af kontrol. Tabet af kontrol ligger i ikke at kunne være ovenpå i situationen, men at finde sikkerhed i et magtmiddel, der nok tages op af hylsteret i bæltet, men som *skjules* bag om ryggen, så den indsatte ikke skal se den, måske fordi eleven er usikker på situationen, men ikke ønsker at vise denne usikkerhed for den indsatte, for sin vejleder og i sidste instans for sig selv. Eksemplet synes at pege på, at politielevens autoritet er påtaget så længe den ikke er følt, han lever frygten ud med denne bevægelse og alle i rummet synes at kunne fornemme det på et præbevidst plan: manden, vejlederen og politieleven selv.

Ham indbrudstyven med blod over det hele

I den næste sceniske beskrivelse fortæller en politielev om en politisituation, hvor han pludselig står alene og ansigt til ansigt med en indbrudstyv, som bliver taget på fersk gerning i en ældre kvindes hjem. Jeg har ikke selv deltaget i situationen, men den dukker op i et længere interview, hvor jeg beder politieleven om at fortælle om en særlig betydningsfuld situation, som har gjort

indtryk på ham. Fortællingen gives her i kondenseret form, da den strækker sig over flere sider i transskriptionen af interviewet.

Mens vi kører, hører vi en anden patruljevogn, der får en melding om indbrud i øjeblikket. (1) En anmelder, der bor i blokken, der ligger overfor har hørt noget rabalder, og så er han gået ind og ringet til os. (2) Vi ligger ca. 500 meter fra stedet, men fordi GPS'en ikke virkede i vores bil, kunne vagtcentralen ikke se, hvor vi var. Derfor bliver anmeldelsen oprindeligt sendt til en anden vogn. Men så siger min makker, at det er lige i nærheden, og så kan vi jo lige så godt køre derop også, ikke. (3) Ja, der lander vi så derude og løber ned til en blok. Det viser sig så ikke at være dér. Vi splitter os selvfølgelig op, jeg løber så op til sådan en blok, hvor der går sådan en svalegang øverst. Så jeg ryger ind og løber op der, og min makker han løber nede foran, vi kan hurtigt konstatere, at det ikke er der, så hører jeg bare, at han råber til mig: *"kom ned, kom ned. Vi skal om på den anden side"*. Så kommer jeg ned og så til at starte med kan jeg ikke finde ham. Så tager jeg bare et sats og løber rundt om blokken, øhm hvor jeg så møder ham, og han siger, *"der er et vindue, der er smadret dernede"*, øh og går ned og viser mig, hvor vinduet er smadret. Og så siger han *"jeg går om på den anden side"*. (4) Og da står jeg så og kigger der. Der er blod over det hele, altså, ruden er smadret og der er blod over det hele, der ligger et blodigt viskestykke i en lænestol eller rullestol, kørestol, eller et eller andet... og blod over det hele. (5) Og så lige pludselig ser jeg ham rende rundt inde i lejligheden. Jeg ser faktisk ikke hans ansigt så meget. Jeg bider mest mærke i at han har en æh, en grå elefanthue på, og så hans øjne, altså som om.. han har jo helt sikkert også været påvirket af et eller andet, det er der ingen tvivl om ... men æh... jo, så havde han, han havde skægstubbe og ... ja, så så det ud som om, han var blå under det ene øje, efter at han havde fået et par på hovedet, ik'? (6) Da jeg ser ham første gang, kommer han ud af en dør nede i det højre hjørne bagerst i lokalet, som så har været ind til soveværelset og badeværelset og der ser jeg, han kommer gående ud. Jeg står ved terrassedøren, den er ovre i den venstre side af rummet. Og lige fremme er de skuffer, jeg ser han står og roder i. (7) Jeg står 2, 5 eller 10 sekunder og tænker: okay, hvad fanden gør du her, fordi min kollega havde sagt, han ville løbe om på den anden side, jo. Så tænker jeg: skal jeg vente på, at han kommer om, og står, så han ikke kan stikke ud af den vej, eller skal jeg gå ind og tage ham med det samme. (8) Det viser sig så senere hen, at det er en fornuftig idé, at jeg rent faktisk venter i 2 sekunder, øh fordi han påstår, at han er gået ind for at hjælpe hende, den gamle dame.. han havde hørt råb om hjælp. (9) Men jeg ser ham så, han går og roder i hendes ting, mens jeg står og kigger på ham, ja

det er utrolig, han ikke ser mig, jeg står $\frac{1}{2}$ meter fra havedøren, som han har smadret, ik', men han er fuldstændig optaget og render rundt og leder efter ting, jo. (10) Da hører jeg, at han går rundt og *snakker* (betoner 'snakker'). Så noget af det første, jeg tænker på, det er, at lige om lidt kommer der én væltende ud af soveværelset, for jeg troede, han havde en makker med derinde, ikke. (11) Jamen, så skal jeg ind og anholde ham.. og så altså.. samtidig med at jeg også er forvirret over.. skal jeg gå ind med det samme, eller skal jeg vente på min makker og vil min makker i det hele taget vente ved døren deromme på den anden side eller? Altså, for det gik meget stærkt lige der. (12) Og så til sidst så.. jamen, så må man jo bare bide til bolle ik' altså og så ind og få anholdt ham.. så.. men der står han jo så nede i den anden ende af rummet, og jeg.. (13) Altså, jeg kan huske at jeg tager relativt pænt fat i døren og åbner den, ikke noget med at jeg farer ind og råber og skriger, jeg tager pænt fat i døren, Jeg åbner den og så siger jeg "*det er politiet*". (14) Jeg kan huske, at da jeg går ind ad døren, der er jeg faktisk utrolig forsigtig, øhm, det er igen det der med, at ... at.. at situationens alvor, selvfølgelig er det alvorligt, men jeg tænker ikke rigtig. (15) Så øh, jamen, altså jeg går stille og roligt ind til at starte med.. det kunne også i princippet også være, at han bare ville sætte sig ned og sige "*Okay, fair nok, det var mig, der gjorde det her*" og hænderne om på ryggen, ikke? (16) Der står han og er lige blevet færdig med at rode i skuffen og har skubbet den ind på plads igen og der er det som om, han fryser i en halvt sekund eller sådan noget. (17) Han stopper op og bliver fuldstændig død i blikket og kigger over på mig, som om han ikke rigtig forstår, hvad det er der sker, og der er han, der er han, en 5 – 6 - 7 meter fra mig. (18) Og så begynder han bare at ... altså der bevæger jeg mig jo lidt.. fordi han fryser, så bevæger jeg mig jo stille og roligt frem imod ham, og så kan jeg s... begynder han så at gå stålsat hen imod mig. (19) Jamen, jeg føler slet ikke, jeg rigtig har tænkt i situationen, jeg synes bare at jeg kører på det program, jeg har lært på skolen (20) Og selvfølgelig tænker man: åh nej, nu skal du bruge peber, hvis han kommer tættere på. (21) Men det er som jeg ikke har rigtig.. jeg har ikke.. jeg ved ikke, om jeg har overskud til det for det havde jeg nok, men lige dér var det bare ikke inde i mit hoved at overveje alternative scenarier, altså med at trække sig tilbage og.. og løbe ud igen, hvis han kom for tæt på eller sådan noget. (22) Da går det så lige pludselig op for mig, at hov det her kan jo blive sådan lidt halvtilspidset. (23) Og så føler jeg mig selvfølgelig truet og trækker min peber og råber og skriger altså sådan for alvor: "*Det er POLITIET*" og "*LÆG dig ned*". Fordi, ét, min makker kan høre det, to, jo voldsommere, det virker på ham, min fremtoning, desto større sandsynlighed er der for, at han ikke vil indlade sig på et eller andet slagsmål, ikke? (24) Og da han så kommer

... jeg tror, han er 2½ - 3 meter fra mig, eller sådan noget, der holder jeg min peber op og siger ”stands og sæt dig ned, eller jeg bruger peber”. (25) Altså havde det været for et år siden, så havde jeg tænkt, nej fandeme nej, jeg skal ikke have noget med ham at gøre, lad mig komme væk i en fart, ik’ (26) Og der kommer han ned til.. jeg vil vurdere afstanden til ca. 1½ meter, før han sådan, stopper op og igen og står sådan som han stod første gang, jeg råbte ham an. Han står sådan lidt og kigger lidt, jeg vil ikke sige søgende på mig, jeg opfattede det ikke som truende, men mere som om at han skulle se mig an: Altså, gider jeg tage slagsmålet med ham her, eller har jeg tabt på forhånd? Jeg fornemmer, det var sådan en afvejning, han foretog, da han gik over imod mig. Så sætter han sig ned. (27) Altså havde det været min makker, så var han jo fløjet ind med peber trukket og kniplen over hovedet, ik’.. så det er i hvert fald nok ikke et usandsynligt scenarie, at det var sådan, det havde foregået og sådan vil det nok også foregå, næste gang jeg kommer, ku’ jeg forestille mig. (28)

I denne sceniske beskrivelse oplever politieleven pludselig at stå helt alene og ansigt til ansigt med en indbrudstyv, som tages på fersk gerning. Der er en særlig højdramatisk stemning af kroppe i bevægelse, som beskrivelsen måske indfanger, næsten som om politieleven er forpustet, mens han fortæller om sin oplevede situation.

Fra et politiverdensperspektiv er der tale om en særlig politiopgave med et ”indbrud i øjeblikket”, altså en anmeldelse om et pågående indbrud, hvor gerningsmanden formodes at være på stedet i det øjeblik, hvor anmeldelsen bliver givet. Normalt ankommer patruljerende betjente ’for sent’, men her er muligheden for at pågribe indbrudstyven på fersk gerning og i selve gernings-øjeblikket.

Patruljen ved ikke på forhånd, om gerningsmanden er på stedet, men da patruljen ved et rent tilfælde er tæt på stedet for anmeldelsen, må man formode, at de forestiller sig det mulige scenarie og forbereder sig kropsligt til det. Et særligt betydningsfuldt aspekt i denne politisituation er den korte afstand i tid og sted fra opkaldet over politiradioen til patruljen ankommer til stedet. Patruljen befinder sig få hundrede meter derfra, og da de ankommer til stedet indenfor et minut, må vi formode at deres klargøring til opgaven er kort, og at de ikke har haft mulighed for at drøfte håndteringen af den kommende politiopgave indbyrdes. Man må derfor formode, at betjentene må have oplevet at blive kastet ud i en pludselig kritisk politisituation, de ikke forinden har haft tid til at forberede sig på.

Beskrivelsen som helhed – som fortælles af politieleven – bærer netop præg af at blive kastet ud i det ukendte, hvor man ikke ved, hvad der sker lige

om lidt, hvilket synes at præge politielevens kropslige rettethed gennem hele forløbet, hvor kroppen synes at "handle af sig selv", fordi tanken ikke når at forplante sig i kroppen.

Fra starten er der forvirring om, hvad der er den korrekte adresse for det anmeldte indbrud, hvilket formodentlig skyldes, at anmelder ikke kan placere det rabalder, han hører i boligblokken overfor. Derfor er der tvivl om det korrekte sted, og patruljen må dele sig, så de hurtigere kan afsøge boligblokken for tegn på indbrud. På et tidspunkt lykkes det at finde et smadret vindue og vejlederen beslutter, at de skal trænge ind fra hver sin side af lejligheden, formentlig for at afskære den mulige gerningsmand en flugtvej, men muligvis også for at kunne overraske ham fra to sider samtidigt. På det tidspunkt er betjentene stadig ikke klar over, om indbrudstyven faktisk er på stedet.

Politieleven går hen til vinduet og ser blodstænk over alt, på det ødelagte vindue, på møbler og andre genstande, inden hans øjne fæstner sig på en mand inde i lejligheden, der går rundt med en hue, der dækker noget af ansigtet. Han bemærker sig mandens udseende og især øjnene, tyder det på, men også andre særlige kendetegn, som skægstubbe og et blåt mærke under det ene øje. Politieleven venter nogle sekunder og synes at samle tankerne om, hvordan han skal gribe situationen an: om han skal konfrontere manden med det samme eller vente på makkeren, som han formoder er på vej ind den anden vej. Imens ser han, at manden roder i damens skuffer og går rundt i lejligheden. Manden er fordybet i sine gøremål og ser ikke politieleven, der står blot ½ meter derfra. Desuden snakker han højlydt, som om at han taler med endnu en gerningsmand, som er skjult et andet sted i lejligheden.

På trods af dette syn vælger politieleven at gå ind. Hvorfor gør han mon det? Politieleven kunne jo have ventet til makkeren dukkede op fra den anden side, så de kunne konfrontere ham og den potentielle medgerningsmand fra hver sin side. Det ville være en politimæssigt set korrekt måde at håndtere situationen på af hensyn til sikkerhed, som fremstår som en skjult 'bagside' af politiopgaven med at pågribe gerningsmanden på stedet. Men alt dette er kun spekulationer. Hvad politieleven rent faktisk tænker og føler på dette tidspunkt i hændelsesforløbet kan nok ikke indfanges, men der kunne være forskellige muligheder. Måske regner han med at makkeren på det tidspunkt er på vej ind i lejligheden fra den anden side og derfor finder tidspunktet passende at træde ind. Det fortæller han ikke selv, men det kunne være en mulighed. Hvad han selv siger, er: (Det er) "*nok fordi, situationens alvor ikke var gået op for mig*". Han uddyber: "*man tænker ikke over at det er virkeligt (...) jeg ved jo godt, at det er ægte, det der foregår, men det er næsten surrealistisk, et computerspil eller en spillefilm, der kører*". Denne refleksion over hans egne handlinger kunne pege på, at

der ikke er en bevidst reflekteret og logisk-rationel grund, der ligger til grund for hans beslutninger om at træde alene ind i lejligheden, men at kroppen på en måde ”handler af sig selv” hinsides fornuft og kontrol. Det virker som om at han på en måde ikke mærker, at han er i situationen, men oplever den udefra, som var det en andens krop og ikke hans, der hér stod på tærsklen til lejligheden og overvejede, om han skulle entrere eller vente. Umiddelbart virker det som om at han ved at afskærme sig fra sin egen krop ikke bemærker frygten eller sanser farens betydning. Han beskriver, at han i situationen mærker en form for *’uovervindelighedsfølelse’*, som på en paradoksalsk måde begrundes i politiverdens horisont af mening: *”jeg har jo taget et job, hvor jeg træder til, når hverdagen kommer ud af kontrol (...) altså det er os, der kommer ud og skal genskabe kontrollen, når der opstår kaos. Og derfor har jeg ikke andet valg, end at jeg skal ind og anholde ham der tissefar, og så går jeg ind og råber ham an”*. Det virker som om at politieleven finder en særlig grund i hans polititræning forud for den konkrete situation, som får ham til at overvinde kroppens perception af fare og frygt, men som i virkeligheden er et brud på politiverdens primære princip om sikkerhed. På den måde kommer hans faktiske håndtering af politiopgaven (at pågribe indbrudstyven) til at stå i en form for modsætningsforhold i forhold til sikkerheden, som betingelse for udøvelsen af politiopgaven. Det er som om han ignorerer kroppens naturlige signaler om frygt, fordi situationen netop fremstår uvirkelig for ham. Set i det lys er følelsen af uovervindelighed faktisk ikke så mærkelig, for – med hans henvisning til computerspillets verden som grund for hans oplevelse af ”virkelighed” – vil det svare til at han bare kunne starte forfra, hvis hans ”mand” skulle dø i spillet.

Den fiktive virkelighed er imidlertid kun forsiden af ”mønten”, og den indfanger kun den ene del af hans samlede oplevelsesrum, den del, hvor han isolerer sig fra sig selv eller træder ud af sin egen krop. I den reale virkelighed er han forbundet til situationen med den latente frygt, som ikke når hans refleksive bevidsthed, men som præbevidst ligger som grund for hans perception og kropslige væren-i-situationen. Som han selv siger: *”Man bliver jo et eller andet sted nok bange, men ikke bange i den klassiske forstand, at man får lyst til at gemme sig og gå væk. Mere bange på den måde (...) som en naturlig reaktion og som noget, der er brugbart langt hen ad vejen, hvis man er i stand til at styre det”*. Sætningen indikerer, at frygten faktisk *har* taget bolig i hans krop, hvis mening er central og rækker ud over hans eventuelle forsøg på fremstille sig selv på en bestemt måde: som én der kan kontrollere og styre den. Frygten kan ikke styres og det viser sig i det efterfølgende handleforløb. Det vil jeg vende mig mod nu.

Uden at vente på hjælp fra makkeren træder politieleven ind i lejligheden og tager dermed et selvstændigt initiativ med bevægelsen fremad. Det er værd at dvæle lidt ved den måde, han gør det på: *"da jeg går ind ad døren, der er jeg faktisk utrolig forsigtig"* (15) og *"altså, jeg går stille og rolig ind til at begynde med"* (16). Det er som om at politieleven tøver i bevægelsen, der formentlig nedsætter bevægelsens kraft fremad og ordene, der beskriver bevægelsen. Læg mærke til ordene "forsigtig" og "stille og rolig". Disse ord kunne afsløre en vis form for tilbageholdenhed, som peger mod den kropslige tilstand, han er i, men som han måske søger at sløre for sig selv under interviewet. Måske er det som om at situationens alvor først dér slår igennem - ikke i tankevirksomheden, *"jeg tænker ikke rigtig"* (15) men netop på det præbevidste plan, fordi frygten *er* og han *er frygten*. Uanset hvad der måtte spille ind, er det som om initiativet mangler den kraft, som forudsætter styrken i bevægelsens retning fremad. Havde det været hans makker, *"så var han jo fløjet ind med peber trukket og kniplen over hovedet, ik'"* (28) Det sker ikke her. Hans krop tøver. Det virker nærmest som om kroppen pludselig ikke kan bevæge sig frit, hvilket er en oplevelse, jeg også selv har haft i feltarbejdet, hvilket gør mig i stand til at genkende den her hos politieleven. Det er som om, at den kraft han synes at mobilisere umiddelbart inden han tager i døren og træder ind lejligheden ikke føres med ind over dørtærsklen. Dermed opstår en form for brud mellem før og nu, hvor han måske "indhentes" af den frygt, som han indtil videre har forsøgt at fortrænge, men som pludselig dukker på i kroppen som en "tøven" i bevægelsen, som han bærer med sig.

Måske udsender politieleven via sin kropslige tøven nogle signaler, der fornemmes af manden i rummet som en form for usikkerhed bag uniformens fremtræden, og som han følgelig agerer på. Det må tilføjes, at manden efter stor sandsynlighed er narkopåvirket og muligvis psykisk syg, hvilket forklarer hans højlydte snakken, mens han går rundt for sig selv i rummet. Mandens mentale tilstand er således i sig selv "unormal" i fysiologisk forstand og hans handlinger er formentlig ikke rationelle og velovervejede. Måske er det som følge af denne mentale tilstand, at manden ikke reagerer, som politieleven forventer og håber: at den blotte synlighed af politielevens indtræden i rummet får ham til at overgive sig.

I splitsekundet fra manden ser politieleven til han handler på det sete, sker der noget i manden, som politieleven opfatter det: *"han fryser i et halvt sekund"* (17), *"han bliver fuldstændig død i blikket som om han ikke rigtig forstår, hvad det er, der sker"* (18). Det næste, der sker, er at politieleven bevæger sig *"stille og roligt hen imod ham"*, altså igen et tegn på usikkerhed, som politieleven formentlig føler. Denne usikkerhed synes at forplante sig i manden som en diffus

følelse af at være ”ovenpå”, for så *”begynder han så stålsat at gå hen imod mig”* (18). Om det er tilfældet vides ikke, men politieleven oplever det som sådan. I første omgang tænker politieleven: *”Åh, nej, nu skal jeg bruge peber”*, hvilket i sig selv er en interessant sætning, da denne forestillede brug af magtmiddel ikke i sig selv giver politieleven en følelse af indre sikkerhed, hvilket viser tilbage til den fundamentale frygt, han føler.

Pludselig er det som om, han bliver klar over ”situationens alvor” og han tager skridtet tilbage til den reale virkelighedsoplevelse, som indtil da har været surrealistisk. For som han siger: *”da går det så lige pludselig op for mig, at bov, det her kan jo blive sådan lidt halvtilspidset. Og så føler jeg mig selvfølgelig truet og trækker min peber og råber og skriger altså sådan for alvor”* (22-23). Manden standser dog ikke, men fortsætter sin bevægelse fremad mod politieleven og først da han nærmest står en armslængde fra politieleven sætter han sig ned på gulvet. Først derefter er situationen under kontrol og makkeren træder kort tid efter ind i rummet og hjælper med endelig at pågribe manden og lægge ham i håndjern.

Hændelsen med indbrudstyven følger som eksempel en særlig dimension af meningsfuldhed til politielevers førstemøder med voldsomme og tilspidsede hændelser. Kroppen agerer på en perciperet følelse af fare, men politieleven opdager ikke i første omgang betydningen af kroppens signaler, fordi kroppen ikke er i situationen, men i et ubestemt felt udenfor den, som var han i en fiktiv verden. Dermed når frygten for egen sikkerhed ikke bevidstheden, men den forplanter sig i kroppen som ”tøven”, hvorved politielevens kropslige fremtræden udsender en aura af usikkerhed, som fornemmes af den anden og synes at give manden en styrke til at træde frem. Dermed er rollerne på en mærkelig måde byttet om. Politieleven kommer dermed til at ”ligge under” i situationen i stedet for at være ”ovenpå”, hvilket er en fundamental grundbetingelse for at kunne håndtere tilspidsede situationer som betjent. Som situationen her viser, drejer det sig ikke blot om en viljestyret handling, kroppen skal også være parat til at omsætte viljen til en handling, der fører viljen ud som synligt udtryk.

På en måde ganske særlig måde sker der en transformation af frygtens betydning, hvor politieleven i det umiddelbare møde distancerer sig fra frygten før konfrontationen med manden, men det er som om at frygten har lagret sig i kroppen og lagt sig som en ”hinde”, der begrænser kroppens kraft fremad i en sikker bevægelse. Det synes at ske i situationen afgrænset set, hvor politieleven genkalder sig sine oplevelser og hvor han erkender, at han har været *”alt for uforsigtig”*. Det er først i dette tilbageblik, at politieleven opfatter

den fare, han har udsat sig selv for, men som han tilsyneladende har været ”blind” for, mens han stod i situationen.

Politiopgaven viser sig ved nærmere eftersyn – som følge af de særlige betingelser, der gælder i situationen – at have et andet udfald end først antaget eller måske er det mere korrekt at snakke om at forgrund og baggrund skifter plads undervejs. Den politifaglige ’forgrund’ er at pågribe en indbrudstyv, men i den oplevede erfaring træder ’baggrunden’ af sikkerhed i udøvelsen af handlingen frem og bliver det centrale. Det er som om at politieleven et godt stykke ind i hændelsesforløbet lader politiopgaven være styrende for sine beslutninger og handlinger, og først i tilbageblikket bliver klar over den fare for egen sikkerhed, han har udsat sig for. Men selvom han ikke er refleksivt bevidst om faren genkender kroppen på et præbevidst niveau faren og synes at agere på situationens uforudsigelige karakter – man ved aldrig, hvad der sker lige om lidt - i en mærkelig blanding af offensiv-defensiv rettet. Den offensive del viser viljen til at gå ind og den defensive viser ønsket om at vige tilbage. Resultatet af dette formodede dilemma synes at være at politielevens krop ’fryser’ til stedet. Bevægelserne mangler den kraft til at fuldføre intentionen, som synes at ligge til grund for viljen, som rækker ind i socialiseringen af politikroppen. På den måde indgår kroppen i mødet med situationen som et særlig historisk punkt i hans tilblivelse af politiidentiteten, hvor han handler ud fra de dispositioner, som har nedfældet sig i kropsstrukturen og som gør, at han handler netop på denne måde.

Situationen rækker ud i tid og sted til fremtidige episoder, hvor politieleven oplever at befinde sig i tilspidsede situationer, for som han selv siger: *”Vi har efterfølgende været ude til nogle opgaver efter at jeg har gjort mig alle de her overvejelser omkring, hvad der egentlig kunne have været sket (...) nogle opgaver, der minder om (denne), hvor vi kommer frem til et eller andet, og vi ikke ved, om der er nogen-derinde-agtigt”*. Med andre ord bærer kroppen den levede erfaring i sig over tid og rum, hvorved situationen rækker ind i fremtidige politiopgaver. Det er som om politieleven pludselig indser betydningen af det uforudsigelige i politiarbejdet og at han netop qua denne konkrete oplevelse møder politiopgaver på et ’højere niveau’ end før denne oplevelse. Kroppen husker faren og betydningen af sikkerhed trænger sig på som forgrund for hans fremtidige møder med potentielt usikre situationer i politiarbejdet. Politieleven uddyber: *”i efterfølgende situationer kommer (jeg) lidt mere op at køre, føler mig lidt mere klar, kan mærke, man får kuldegysninger op ad ryggen, ikke? Som om der er et eller andet, der knuger i brystet, ikke? Altså, virkelig hvor man er klar og kan mærke, at kroppen er i alarmberedskab, er klar til det helt store, ikke? Og sådan har jeg ikke haft det før denne episode”*.

At være "klar" rækker meningsfuldt tilbage til en form for kropslig "genkendelse" eller "genkaldelse" af den situerede oplevelse med indbrudstyven, som hér har bund i frygten og den følelse, frygt sætter i kroppen som politieleven mærker som kuldegysninger og en knugen i brystet. Det er som om at situationen med indbrudstyven forplanter sig i politielevens kropsstruktur. Dermed bliver denne førsteoplevelse betydningsfuld ikke blot for politisituationer af lignende art, men muligvis også i mere generel forstand, for som han siger: *"Og derfor har jeg efter, specielt efter den oplevelse, kørt i et højere gear de gange, man har stået og skullet ind og ikke vidst, hvem der var der"*.

Hvordan kan det være at politieleven ikke bruger sin træning fra politiskolen i denne situation? En del af svaret kan være, at der er en fundamental forskel på det faktiske møde med virkeligheden, som står som modsætning til den oplevede træning fra politiskolen: *"det er rigtige mennesker og i modsætning til på skolen, hvor de står med en trækniv, der ganske vist gør noget så rædselsfuldt ondt at få stukket i sækken ikke? Og så er det noget, man kan dø af, det andet, det er noget, man kan komme rigtig, rigtig forfærdeligt til skade på, hvis man ikke tager sine forholdsregler"*. Politieleven italesætter her en grundlæggende forskel på at træne til virkeligheden og at opleve i virkeligheden. Træningen ligger som en grund for kroppens aktionsberedskab for så vidt at den er blevet indøvet og blevet en del af politikroppens refleksive orientering mod verden. Men det er i selve mødet med virkeligheden, at denne træning skal stå sin prøve. Og her handler det ikke blot om at kunne mestre politiaktionen, dvs. de handlinger, der er forbundet med at løse politiopgaven, men ultimativt om at kunne bearbejde angsten for at dø i udførelsen af embedet. Denne episode har dermed for alvor "vækket" politieleven: at være betjent er forbundet med en fare, som må tages alvorligt, men som han i førstemødet med den konkrete situation ikke har mærket i kroppen og derfor ikke har ageret på.

Denne sceniske beskrivelse kan ses som en særlig form for drama, hvor politieleven i dette førstemøde oplever at stå ansigt-til-ansigt med en reel oplevet fare, der pludselig får virkeligheden – og sig selv i den – til at fremstå på en anden måde end tidligere. Det er som om at han bliver ramt af efterdønningerne af den frygt, han lægger bånd på i situationen, men som ikke desto mindre rækker ind i situationen, og hvor grænserne mellem hvad der er virkelighed og hvad der er forestillinger er flydende. Indbrudstyven havde ikke en kniv eller et andet stikvåben, da han bevæger sig "stålsat" hen imod politieleven, men det vidste politieleven ikke på forhånd. Han *kunne* have haft det og måske gemmer ordet "stålsat" en særlig meningsfuldhed, som ikke er synlig, men usynlig i såvel symbolsk som potentiel forstand. Symbolsk, fordi mandens viljestyrede handling kunne fremstå som et våben i sig selv, selvom

kniven reelt ikke eksisterede som objekt. Og potentiel, fordi manden pludselig kunne have trukket en kniv, som ikke var synlig ved første øjekast, mens han gik hen imod politieleven. I dette møde er det imidlertid ikke blot sin egen sårbarhed i forhold til situationens uforudsigelighed, der rammer politieleven. Han oplever også at stå i en underlegen position i den konkrete situation, hvor han mister kontrollen i situationen. Fra et politimæssigt synspunkt er det i høj grad en kritisk situation, da fagligt overblik og kropsligt overskud er fundamentale betingelser for at kunne løse politiopgaven.

På den måde bevæger denne afgrænsede situation sig ind i politielevens affektive liv og nedfælder sig som et eksistentielt drama, hvor han for første gang oplever fare for eget liv, og netop denne hændelse trækker tråde ind i andre efterfølgende møder med uforudsigelige hændelsesforløb, hvor politieleven oplever at være i en højere form for kropsligt beredskab end før.

Jeg har aldrig set så skræmt et ansigt før

I nedenstående scenisk beskrivelse fortæller en politielev om en direkte oplevelse med en biljagt eller eftersætning, hvor eleven pludselig befinder sig i centrum af begivenheden tæt bagved den jagtede bil og forløbet op til den efterfølgende anholdelse. Der er tale om en konkret oplevet erfaring, som politieleven beskriver i et interview godt et år efter biljagten fandt sted, som her bliver gengivet i kondenseret form, men uden at ændre indholdet og rækkefølgen i politielevens egen selvfremsættelse.

Jeg har valgt at præsentere en længere beskrivelse for at indfange den særlige række af begivenheder, som biljagten som helhed opleves fra denne politielevs perspektiv. Da teksten er meget lang og indholdsrig, vil det ikke være muligt her at tømme den for mening. Fortællingen er meget detaljeret og jeg har netop valgt at præsentere beskrivelsen af den så detaljeret som muligt for at komme så tæt på en præsentation af den levede erfaring som muligt. Dermed også sagt, at den samlede oplevelse ikke præsenteres i sin fulde form, ej heller ikke som den formentlig er oplevet i selve situationen, da der er tale om et tilbageblik på en konkret hændelse, som politieleven har oplevet godt et år før interviewet. Men nu til beskrivelsen:

Vi sidder lige på stationen og er ved at klargøre nogle ting og hører meldinger om et bankrøveri over politiradioen. Ja, først og fremmest troede vi ikke, det var noget, vi skulle blandes i. Det foregår et helt andet sted end hvor vi er og hvor vi skal hen. Så på det tidspunkt havde vi ikke forberedt os særlig meget. Vi bliver så sendt ud som rygdækning for en patruljevogn, som blev sendt ud

i nærheden af en adresse, hvor gerningsmændene måske kunne være på vej ud. Og vi kan så høre på radioen, hvor det foregår, og at vi så lige pludselig ikke er så langt væk derfra. Vi kører så i den retning, vi synes giver mening og hvad vores vagtcentral dirigerer os til også. På vejen begynder vi – som vi plejer at gøre – at snakke om tingene: hvordan gør vi her, hvad kan der ske, og primært her: hvad retning kan de køre i, hvad har de af muligheder og hvor er det en god idé at vi lægger os hen. Men de skifter retning undervejs og kører ud af en hovedvej og så ud ad nogle små landeveje og så skifter de så retning hen mod os, og vi drejer så også fra på et tidspunkt og kører ind i retning mod dem. Lige pludselig, så går det op for os, at vi så er dem, der er nærmest. Det får vi at vide inde fra vores vagtcentral af, at det er os, der er tættest på. Og hver gang vi hører på radioen, jamen nu er vi ved at være dér, eller nu er de dér, jamen så i og med at vi er lokalt kendt dernede, så er de jo nærmest lige drejet om det hjørne, vi kan se hen til. Der er vi ved at være rigtigt tæt på dem. Vi kommer rundt i et sving og så ser vi, at gerningsbilen kører rundt på en græsmark med hundepatruljen efter sig og det støver og sprøjter op med græs. Og den anden patrulje holder oppe på den vej, som de lige netop havde forladt. Og længere ude, der kan vi bare se, at der er der også nogle blå blink. Nu er vi helt pludselig mange, fornemmer man og tænker, nu må det snart være. Gerningsbilen kørte og skiftede meget hastighed, bremsede hårdt op for at prøve på at få os til at køre galt og sådan noget. Vi hørte hundepatruljen over radioen sige, at den her bil kommer ikke til at stoppe af sig selv, altså underforstået, at vi skal stoppe den, for de stopper ikke frivilligt. Så det er vi begyndt at indstille os på, at vi bliver nødt til at køre dem ad vejen, eller få dem påkørt i hvert fald. Vi får påkørt den hårdt på et tidspunkt, men det lykkes os ikke at køre dem af vejen. Og jeg tror, vi melder det ind også på radioen, vi prøver hele tiden at fortælle, hvad der sker (der), for dem der sidder på vagtcentralen, de ved jo ingenting. Så nærmer vi os så byen, hvor vi kommer ned til en stor rundkørsel og det går jo bare over stok og sten derudaf og i begge vejbaner og cykelstien også og så videre. Og så er vi bare i det og så handler vi på det, der sker dér og får ikke rigtigt snakket om, hvad fanden, hvad gør vi så ellers. Og det er ellers der vi begynder at forberede os på tingene, det er på vej ud til opgaverne. Så ser vi bare, der sker et eller andet uheld nede ved rundkørslen der. Vi er meget, man er meget fokuseret på den gerningsbil, så vi ser rent faktisk ikke, hvad der sker, der sker bare noget og bilen drejer ligesom 180 grader rundt og holder i den her rundkørsel og peger ud i den retning, den kom fra. Og der kommer vi så lige bagefter og lige pludselig så går det op for os, at for fanden det er jo os der kommer op til dem, hundepatruljen har trukket sig, der er ikke andre, de er for langt væk

simpelthen, så det er os, der kommer op og får kontakt med dem. Vi smider vores bil og jeg hopper så ud af bilen og trækker pistol, for nu er vi nået dertil, føler man og begynder at løbe hen imod dem. Det er sådan bare en refleks nærmest, jeg har ikke gjort nogen overvejelser inden, om jeg skal bruge den eller i hvilken situation jeg skal bruge den. Men jeg tror, at det er det, at vi har trænet 'standsning af farlige gerningsmænd', som vi kalder det, fordi der har vi et køretøj med nogle gerningsmænd i, og vi aner ikke, hvad de har i bilen og nu skal vi have dem ud af bilen på en sikker måde, og det er det, jeg har i tankerne dér. Men den bil, den kører jo så videre rundt i rundkørslen der. Så når de kun at køre 4-500 meters penge og så er det, at der er en patruljevogn, som lige får skubbet ind på den rigtige måde, nemlig ind på bagskærmen af bilen. Bilen den skrider og vælter rundt, sådan stille og roligt så lægger den sig over på siden. Der er ikke noget vildt dramatisk, den lander bare derover. Og jeg løber hen foran køretøjet og så kommer hundeføreren op på min side også, så vi står ved siden af hinanden, han har også trukket sin pistol, og der sigter vi så på de to, der ligger inde i bilen der, og råber til dem, vi skal se deres hænder, og det ender med at vi, at, at.. Det er kun den ene af dem, som magter at vise hænder, den anden får kun vist den ene hånd. Men ham, der var passager i bilen, det husker jeg ligeså tydeligt det syn dér, fordi jeg har aldrig set så skræmt et ansigt før og nu står vi så og peger på dem igen, og han var virkelig, virkelig bange. Og jeg har aldrig set frygt på den måde før, det var helt vildt, hans udtryk i øjnene der, det var utroligt.

Men vi får smadret ruden og får hevet dem ud og anholdt dem, og så sætter vi pistolen på plads og så får de håndjern på, og bliver lagt hver for sig, så de ikke lige kunne kommunikere. Og det, jeg tænker en del over der, det er hvor roligt det hele egentlig foregår, når man tænker på, hvad der lige er sket, hvor det hele det bare har været oppe at køre, at det var fuldstændigt stille og roligt. Jeg oplevede ikke, at nogen af mine kolleger havde trang til at tage ekstra hårdt fat i dem på grund af det eller svine dem til eller havde brug for lige at komme af med noget der. Det var fuldstændigt efter bogen, simpelthen, øh, det var lidt, det var så også en oplevelse i sig selv, kan man sige, at æh, at det blev taget på den måde. Men bagefter æh, det var en skøn dag, det var dejligt vejr og sådan, så står vi der, og hele den del af vejen, det var en ringvej, den er lukket, der er ingen huse, der er ikke noget, der er ikke noget liv der overhovedet, så er det bare stille, fuldstændigt stille. Så står vi bare der, og snakker lidt og man tænker lidt over tingene og tænker, jamen, at det er jo vildt et eller andet sted, at have været ude i det her, at vi har været ude at køre som vi har gjort, og de har opført sig, som de har gjort, og man har trukket sin pistol og så står man der et øjeblik efter og det er egentlig mærkeligt, fordi

man tænker, var det bare det? Er det ... føles det ikke vildere eller hvad? Æhm, det gør det egentlig ikke. Det føles ikke som det man ser på film, der er jo heller ikke baggrundsmusik og alle de her ting vel? Når det så kommer til stykket, jamen det er også overstået på et splitsekund, og det er bare sådan, er det er bare det? Det er kun godt, at det er gået, som det er gået og så er jeg glad for, at jeg ikke skød dem. Og det er jo bare mennesker også. Det er jo også det, man tit.. altså i hvert fald inden man kommer ind i det her, så kan man have et billede af, at hvad er en bankrøver, hvad er en voldtægtsmand, hvad er en drabsmand, hvad er det for nogle? Og det er jo bare ganske almindelige mennesker, der ligner andre, altså.. Men man bliver.. bare sådan hurtigt.. at det *er*.. man er jæger og der er ens bytte og det må ikke slippe væk. Og det er nok det, man skal koncentrere sig mest om, at passe på med. Altså for ens egen sikkerheds skyld. Det er at.. det må ikke være det, der overtager, fordi så er det, at det går galt til sidst, hvis at du bare sætter alt ind på at få dem. Det var ikke engang nogen stor oplevelse, altså (politieleven ler kort), det var bare, ja.. det var bare det.

I denne lange beskrivelse fortæller en politielev om sine oplevelser med pludselig at være i centrum af en begivenhedsrig biljagt med eftersætning af en gerningsbil, som har begået et røveri kort tid forinden.

Fra et overordnet perspektiv kan man sige, at hændelsesforløbet og politielevens deltagelse i den på sin vis er en forventelig, dog ikke forudsigelig dimension i politiopgaver med biljagter. Forventeligt, fordi en strategisk placering af patruljevogne (herunder politielevens) maksimerer sandsynligheden for at møde og fange gerningsmændene i flugtbilen. Men ”mødet” er i den oplevede tidsfornemmelse ikke forudsigeligt og bundet til et bestemt sted og tid. Hele situationen er i bevægelse, men forsøgt styret og inddæmnet af den overordnede strategiske placering af patruljevognene fra vagtcentralen, hvor patruljevogdenes positioner i landskabet løbende ændrer karakter som følge af flugtbilens relativt ukontrollérbare skift i retning og fart, hvorved patruljerens samlede bevægelser og vagtcentralens direktioner løbende må justeres undervejs.

Jeg vil dvæle lidt ved betydningen af politielevens forskellige positioner, hvor han i starten hører om eftersætningen på afstand i politiradioen, men pludselig bliver kaldt ud som backup i en perifer position og ender med at være i centrum af begivenheden.

Som *lyttende på afstand* er han med egne ord ikke forberedt på at blive kastet ud i den række af begivenheder, som ligger som en fremtidig serie af hændelser. Han har ikke klargjort sin krop til aktionen, fordybet som han er

med andre gøremål på politistationen på afstand fra de begivenheder, der kommer til at finde sted. Ikke desto mindre kan han høre om den pågående aktion, som begynder at strømme ind via politiradioen: at der er begået et røveri og at en formodet gerningsbil efterlyses. Han kan ikke forudsige at blive inddraget, så man må forestille sig, at meldingen om, at hans patrulje skal deltage i eftersætningen, må komme pludselig og uventet, hvilket han også selv indikerer.

I opkaldet fra vagtcentralen bliver hans patrulje anvist en *perifer* position, dels i forhold til den geografiske placering og i forhold til en anden patrulje - som backup for denne. Men også i tidslig forstand, da ingen patruljer i de tidlige stadier af politiaktionen har synlig kontakt med gerningsbilen, den er blot efterlyst efter røveriet for kort tid siden. Gerningsbilens aktuelle position er på dette tidspunkt derfor ukendt, men politiet har før røveriet efterretninger om den pågældende bil og dens formodede tilknytning til en bestemt adresse. Og det er denne adresse og området omkring denne, som vagtcentralen synes at ville inddæmme med den strategiske dirigering og placering af patruljevogne i et bestemt geografisk område. Politieleven bliver derfor dirigeret hen i nærheden af denne adresse og på vejen derhen sker der en form for klargøring, hvor han visualiserer et møde med flugtbilisten. Han ser ikke bilen, men fornemmer dens tilstedeværelse via kommunikationen i politiradioen i horisonten bag synsfeltet, som en ubestemt form for opmærksomhed. Og selvom han ikke kan forudsige at blive direkte involveret, forhindrer det ham ikke sammen med makkeren i patruljevognen at lægge planer i tilfælde af, at flugtbilen kommer deres vej. Og det gør flugtbilen, men først efter den på et tidspunkt er blevet opdaget af en tilfældig forbigående hundepatruljevogn, som er ude i et helt andet ærinde end det, der viser sig at blive en biljagt. Opdagelsen sker, da hundepatruljen får øje på en bil, hvis fart og retning vækker hans interesse. Hundepatruljen sætter efter den og får, efter at have informeret vagtcentralen, besked om, at det *er* den flygtende gerningsbil fra røveriet forinden. Alle disse informationer strømmer ud gennem politiradioen og indfanges af politieleven. Ved at sammenholde beskeder fra vagtcentralen om gerningsbilens forskellige retninger sammenholdt med de forskellige udrykningspatruljers positioner og hans lokalkendskab i området kan politieleven begynde at ane potentialet for et mere sandsynligt møde med den flygtende gerningsbil end kort tid forinden, hvilket medfører en mere målbevidst retning af patruljevognens bevægelser. Som han selv siger: "*Vi kører så i den retning, vi synes giver mening og hvad vagtcentralen dirigerer os til også*". Politieleven synes således at kombinere en ubestemt fornemmelse af, hvor den flygtende bil kunne tænke sig at begive sig hen med bestemte informationer over politi-

radioen, som angiver et område for, hvor gerningsbilen fortløbende befinder sig. I sidste ende er det dog ikke politielevens fornemmelse af at være på rette sted, der er afgørende for at komme tættere på flugtbilen, men flugtbilens vej hen mod politielevens patruljevogn. Alle disse bevægelser virker dog vilkårlige og tilfældige, da flugtbilens bevægelser ikke kan kontrolleres af andre end føreren af flugtbilen selv.

Endelig sker mødet mellem politielevens patruljevogn og gerningsbilen, hvor politieleven pludselig oplever at være *i centrum af begivenheden*. Han beskriver det således: *"Lige pludselig går det op for os, at vi er så dem, der er nærmest"*. Fra at have orienteret sig mod flugtbilisten som "skjult" objekt med et perifert blik, bliver han i visuel forstand "seende" i det øjeblik, han får øje på bilen. Fra dette moment ændres også oplevelsen af biljagten som noget, der opleves virtuelt og potentielt til noget, der opleves konkret og reelt. Læg mærke til følgende brudstykker i fortællingen, der viser centrale overgange mellem de tre typer af positioner: *"Det foregår et helt andet sted end hvor vi er og hvor vi skal hen (...) så på det tidspunkt har vi ikke forberedt os særligt meget. Lige pludselig så går det op for os, at vi så er dem, der er nærmest (...) at det er os, der er tættest på (...) der er vi ved at være rigtig tæt på dem, nu må det snart være. Og så er vi bare i det og så handler vi på det, der sker dér"*.

Idet politieleven får visuel kontakt med flugtbilen sker der en transformation af kroppen. Fra at have været på afstand af begivenheden, hvor politieleven har kunnet målrette sin kropslige bevægelser i en formodentligt bevidst reflekteret omgang med verden, synes bevidstheden at blive sat ud af spil i den resterende del af jagten, og han beskriver det som om at kroppen "handler af sig selv". Man kan også sige, at der ikke længere er et filter af refleksion mellem ham og sin handling, han *er* sin handling. Han er ikke længere 'bare' involveret i en biljagt, han *er* jagten, for som han selv beskriver det: *man er jager og der er ens bytte, og det må ikke slippe væk*". Kropsligt ændres sanserne: nogle sanser styrkes og andre svækkes. Hvor han tidligere har kunnet orientere sig ud over, bagved og tæt på grænserne af synsfeltet, fæstes hans fulde opmærksomhed med øjnenes retthed på selve objektet foran ham og i fastholdelsen af objektet lukkes resten af verdens sanseindtryk ude eller får de ellers så velkendte lyde til at ændre karakter. Synssansen synes dermed at blive forstærket. Senere i interviewet - hvilket ikke er med i denne beskrivelse - beskriver han sin oplevelse af virkeligheden som var han i en "tunnel": Bl.a. hører han skud fra en kollegas skud, men det lyder bare som svage 'plop', hvilket står i modsætning til politielevens tidligere oplevelser af skuds voldsomme larm i træningen på skydebanen selv med hørevern på. Hans spatiale rumfornemmelse svækkes, bl.a. løber han på et tidspunkt ud på vejbanen

uden først at have set sig over skulderen for eventuelle bagvedkørende. Den taktile sans svækkes, f.eks. sanser han ikke smerten, da han på et tidspunkt under aktionen støder benet mod en hård genstand, men han opdager det først bagefter, da verden igen vender tilbage til det normale og det sansede og selve sansningen atter bliver velkendt. Kroppen er som i en tunnel, hvor synets fokuserede opmærksomhed på den flygtende bil svækker alle andre lyde, dufte, følelser han ellers normalt orienterer sig i verden med.

Jeg vil dvæle lidt ved en bestemt sekvens i det samlede hændelsesforløb, som fremstår særligt betydningsfuldt i politielevens levede erfaring i situationen. Det er hvor flugtbilen holder stille i rundkørslen og hvor politieleven siger: *"jeg hopper så ud af bilen og trækker pistol, for nu er vi nået dertil, føler jeg (...)* Det er sådan bare en refleks nærmest, jeg har ikke gjort nogen overvejelser inden, om jeg skal bruge den". Hvorfor trækker politieleven sin tjenestepistol i denne situation, når flugtbilen formentlig er tæt på at blive fanget? Politieleven formulerer det som en indøvet refleks, og refererer til sin træning om "standsning af farlige gerningsmænd". Imidlertid er der noget uafklaret i situationen *"der har vi et køretøj med nogle gerningsmænd i, og vi aner ikke, hvad de har i bilen og nu skal vi have dem ud af bilen på en sikker måde"*. Husk på, at mændene i flugtbilen forinden har været involveret i et bevæbnet røveri og det ved politieleven efter stor sandsynlighed på dette tidspunkt. Derfor antager politieleven måske, at gerningsmændene har våben i bilen, som de måske vil kunne bruge i forsøget på at genoptage flugten, hvilket ligger i forlængelse af deres aktioner hidtil. Måske fornemmer politieleven i det øjeblik, han stiger ud af patruljebilen, at gerningsmændene pludselig kunne ændre attitude fra flugt til angreb, som en sidste udvej mod at blive pågrebet. Det kan også være, at gerningsmændene er påvirket af stoffer eller i en mental tilstand hinsides fornuft og måske derfor ikke vil være i stand til at vurdere konsekvensen af egne handlinger. Måske er det derfor, at politieleven trækker sit våben som en beskyttelse mod et potentielt angreb, som kunne komme. Disse er dog kun spekulationer, da vi ikke kender omfanget af politielevens refleksioner i situationen og da disse refleksioner formentlig ikke når politielevens bevidsthed i situationen, men først på afstand. Ikke desto mindre må vi formode at politielevens krop qua sin træning i standsning af farlige gerningsmænd handler i overensstemmelse af, hvad der giver mening i situationen som følge af en sanselig fornemmelse af betingelserne i den oplevede sekvens.

Ovenstående analyse peger imidlertid mod en mere fundamental betingelse for politikroppens væren-i-situationen, som kan indfanges med sætningen: *man ved aldrig, hvad der sker lige om lidt*. Begivenhederne i verden sker vilkårligt og denne vilkårlighed synes på afgørende vis at finde vej til kroppens

meningsfulde rettethed, for som politieleven selv siger: ”*så handler vi på det, der sker dér*”. Fra dette perspektiv træder de situationelle betingelser frem som forgrund for politikroppens bevægelser, hvilket tilsidesætter den reflektive, rationelle og bevidst kontrollerede dimension af politiarbejde. Verden virker tilbage på politikroppen med en uforudsigelighed, som politikroppen ikke desto mindre handler på, men i præbevidst forstand. Måske er det derfor, at politieleven trækker sit våben, ikke fordi han tænker over standsning af farlige gerningsmænd, men fordi at han agerer på en fornemmet og diffus følelse af fare, som netop får ham til at trække våben. For han ved jo ikke, hvad der sker lige om lidt og mærker dermed en diffus følelse af fare-frygt under den pågående aktion i nuet.

Jeg vil gå lidt videre og undersøge frygt som bagsiden af en præbevidst kropslig oplevelse af fare og dermed bevæger jeg min analyse fra politiaktionen indflettet i et socialt drama til dets indvirkende betydning som eksistentielt drama. Der synes at ske en transformation i den levede erfaring idet bevægelsen ”udad” mod gerningsbilen, omsættes til en bevægelse ”indad” i politielevens affektive liv, og som finder sted i det øjeblik, da gerningsmændene er ”sikret”. Erkendelsen opstår ikke af sig selv, men synes at dukke pludseligt op i det øjeblik hans blik fastholdes af den andens øjne: ”*jeg har aldrig set frygt på den måde før, det var helt vildt, hans udtryk i øjnene der, det var utroligt*”. Det synlige viser således vej ind i det det usynliges indhold: i den andens vidt åbne øjne genkender politieleven en frygt, som er større end nogen anden frygt, som politieleven nogen sinde har set. Og det berører ham. Øjnene betyder noget, de er vejen ind til menneskets sjæl.

Vi må forestille os, at politielevens kropslige spænding er på sit yderste og at kulminationen af kraftudladningen sker i netop det splitsekund, hvor han retter sit våben mod personerne i flugtbilen. Men han afbryder bevægelsens fuldbyrdelse og affyrer ikke skud mod den anden, fordi han *ser* frygten i den andens øjne. Vejen til denne indsigt går gennem en særlig forbundenhed til den anden, som finder vej til hans bevidsthed via blikket, den anden sender mod ham. Det går pludselig op for ham, at han er genstand for den andens frygt og i den bevægelse opdager han betydningen af den fare, han har udsat den anden for. Det er som om, at han i dette møde med en andens frygt, vender tilbage til sit eget selv og pludselig opdager den destruktive kraft af det våben, han ikke blot har imellem sine egne hænder, men som han også selv er på vej til at blive. Frygten hos den anden åbner en indsigt mod den fare, han har udsat den anden – og dermed også sig selv – for.

I det øjeblik synes oplevelsen af gerningsmanden at ændre betydning. Det er som om at politieleven får øje på bagsiden af ”bagsiden” af politiverdens

indlejrede meningsfuldhed og han åbner sig for *et ubestemt felt af mening*, som ligger hinsides ethvert forsøg på at kategorisere medmennesket som kriminel, for som han siger: *"Og det er jo bare mennesker også. Det er jo også det, man tit.. altså i hvert fald inden man kommer ind i det her, så kan man have et billede af, at hvad er en bankrøver, hvad er en voldtægtsmand, hvad er en drabsmand, hvad er det for nogle? Og det er jo bare ganske almindelige mennesker, der ligner andre, altså."* Det er som om at denne ytring åbner politieleven for en helt ny horisont af mening, som ligger hinsides politiopgaven og dog er indhyllet i den. Det er som om han ser sig selv, den anden og politiarbejde i generel forstand på en ny måde end tidligere. Det handler ikke blot om at udføre arbejdet mekanisk, men at åbne sig for politisituationernes uforudsigelighed og betydningen af at kroppen handler af egen kraft med fare for egen og andres sikkerhed.

På den måde finder oplevelsen vej ind i hans affektive liv som eksistentielt drama. Det interessante er, at denne erkendelse sker i det øjeblik, han ser frygten i den andens øjne og spontant udbryder: *"jeg er glad for, at jeg ikke skød dem"*. En ny meningshorisont finder vej i hans erindring af episoden og sætter hans fortidige syn på politiarbejde i et anderledes skær: *"man skal koncentrere sig mest om at passe på (...) det må ikke være det, der overtager, fordi så er det, at det går galt til sidst, hvis du bare sætter alt ind på at få dem."*

Det skal siges, at politieleven ikke selv affyrede skud under aktionen, men muligheden for at kunne have gjort det, synes at ramme ham pludseligt og med voldsom kraft. På den måde bliver frygten i den andens øjne på en måde et spejl, der vendes mod ham selv som en form for eksistentiel angst, *hvis* han havde levet jagten ud og affyret skud mod personerne med dræbende virkning, hvilket han ikke gjorde, men *kunne* have gjort. I det øjeblik synes han at opdage sin egen sårbarhed som menneske bag uniformen.

Og kort efter er det hele forbi. Hvad der for et øjeblik siden var en højspændt situation bliver pludselig og i en meget brat overgang til en almindelig hverdagsoplevelse, hvor hans perception vender tilbage til et mere normalt leje og hvor han pludselig ser verden omkring sig igen med et 'almindeligt blik': *"det var en skøn dag, det var dejligt vejr (...) det var en ringvej, der er ingen buse, der er ikke noget, der er ikke noget liv der overhovedet, så er det bare stille, fuldstændigt stille"*. Denne bratte overgang fra kaos til ro opleves nærmest uvirkeligt og han tænker, *"var det bare det? Er det.. føles det ikke vildere eller hvad? Æhm, det gør det egentlig ikke."* Pludselig synes han at stå i en mærkelig form for tomrum mellem fiktion og virkelighed eller "uvirkelig-virkelighed", hvor verden fremstår kendt og ukendt på en og samme tid. Biljagten, som han tidligere har været virkeligt til stede i, er med ét blevet til en form for filmisk oplevelse blot uden baggrundsmusik. Måske er det det, han prøver at sige med ordene: *"Det var*

ikke engang nogen stor oplevelse, altså det var bare, ja.. det var bare det". Oplevelsen var stor, men det er som om der er noget, der manglede. Men det, der mangler, kan han ikke sætte ord på. Måske fordi han selv i selv i dette tilbageblik oplever, at politiaktionen har været surrealistisk, og hvis meningsindhold stadig fremstår uforklarligt.

Opsamling: møder med den anden og det sociale drama

De udvalgte sceniske beskrivelser søger at indfange virkningerne af intense oplevelser af pågribelser, anholdelser og eftersætninger i den levede erfaring, hvor politieleven pludselig får øje på en meningsfuldhed, som ligger hinsides politiverden og som følge heraf får et fornyet blik på sig selv og den anden.

Et centralt fænomen i den levede erfaring i disse politisituationer peger mod betydningen af *spænding*. Politielevers spænding viser sig konkret som små, næsten umærkelige tegn i såvel kroppens fysiske bevægelser og i perceptionen på omgivelserne. Man kan sige, at politikroppen i høj grad (men ikke kun) er socialiseret til at agere kropsligt konfronterende i møder med kritiske begivenheder, der indebærer en aktiv bevægelse fremad, som en kropslig forlængelse af spændingen. Men bag denne opfattelse gemmer sig et spørgsmål om *sikkerhed*, der betinger kroppens bevægelse bagud og hvis betydning ikke blot er et spørgsmål om at sikre betjenten, men også borgerens og materielle værdiers sikkerhed.

Spændingen i arbejdet er derfor som et tveægget sværd. På den ene side er det en sindsstemning, som opretholder det meningsfulde ved arbejdet, som skaber lyst og glæde ved arbejdet og som nedfælder sig i kroppen som spændthed og en kraft, der driver kroppen fremad, selv i situationer, hvor kroppen ville være tilbøjelig til at træde tilbage pga. angst og frygt for det ukendte og de potentielt farefulde udviklinger i kritisk situationer. Denne dobbelthed mellem meningsfuldhed og kraften har imidlertid en 'bagside'. En spændingsudladning kan i sig selv - hvis den overdrives - være en fare mod egen og andres sikkerhed i arbejdet. Måske er det derfor, at en vejleder i en helt anden politisituation udtaler ordene, at komme "*hurtigt og sikkert frem*". I disse ord gemmer sig en vigtig dimension i politiarbejde generelt: man* må aldrig glemme betydningen af egen (og andres) sikkerhed, især ikke i tilspidsede situationer, som f.eks. udrykningskørsel, hvor kroppen er rettet mod et særligt mål.

Det virker som om at spændingen i førstemøderne med højspændte politisituationer "tager overhånd" og nedsætter politikroppens evne til at kontrollere sine kropslige bevægelser. Dermed mistes evnen til at møde situationen med en kontrolleret kropslig attitude. I disse situationer synes kroppen at "handle af sig selv" på en måde, der svækker overblikket og dømmekraften og dermed peger mod tab af kropskontrol. Først bagefter kan politieleven indse betydningen af spændingen i situationen, når refleksionen vender tilbage i et tilbageblik på situationerne og på afstand i tid og rum.

Distinktionen mellem at *opleve* og at *genopleve* viser kroppens forskellige måder at orientere sig i tid og rum. I oplevelsens "nutid" opstår kritiske hændelser i arbejdslivet delvist uafhængig af, hvilken tilstand kroppen befinder sig i på et givet tidspunkt, ligesom at den sociale verden særligt tilspidsede situationer ikke kan forstås med en refleksiv tilgang alene. Det er måske i højere grad miljøets vilkårlighed, der styrer kroppens egentlige omgang med den sociale virkelighed og hvor især en sanset* fornemmelse af de situationelle betingelser har betydning for kroppens meningsfulde rettethed. Man kan også sige, at kroppen agerer ud fra den fundamentale præmis, at den aldrig ved, hvad der sker lige om lidt. Pointen er, i det levede liv er kroppen i mindre grad underlagt bevidsthedens rationelle tænkning, og/men i højere grad involveret i en konstant bevægelse mod et mål, der stadig rykker sig og hvis potentialer og konsekvenser af egne og andres handlinger er ukendt i oplevelsen af nutid. I det genoplevede liv tager den refleksive dimension af bevidstheden imidlertid over og tilskriver aktionen og situationen en mening, men betydningen af handlingerne kan først begribes bagefter.

Kapitel 11: Voldsomme hændelser

Med denne overskrift bevæger jeg mig videre ind i en særlig dimension i politielevers levede erfaringer, hvor oplevelser af voldsomme hændelser og især andre menneskers død eller tragedier forbundet med død tages op som selvstændigt tema. Formålet er dels at udvide beskrivelsen af politiverden som generelt fænomen og dels at lægge grunden til en forståelse af især politielevers oplevelser af den indvirkning, som især voldsomme hændelser har for den levede erfaring.

I patruljearbejdet er voldsomme hændelser en integreret del af professionsudøvelsen og den arbejdsrelaterede virkelighed. For at forstå den transformation, som ligger i tilblivelsen af politiidentiteten er det nødvendigt at beskrive politiverdens horisont af mening, der ligger som grund for håndtering af døde personer. Forskellige ytringer og sætninger fra politielever i særdeleshed, men også erfarne betjente i almindelighed indikerer, at døden som ”sag” i arbejdet ikke er nem at håndtere. F.eks. peger ytringer som en ”nem” død eller en ”pæn” død på, at døden kan fremtræde i modsætning hertil. Andre ord, f.eks. ”pludselig” eller ”ikke forventet” død indikerer, at døden kunne være indtruffet på unaturlig vis, hvilket påkalder sig politiperceptionens særlige opmærksomhed, men også rummer potentialet for at berøre især politielevers affektive liv.

Døden i arbejdet er et særligt vigtigt tema, da det udfordrer politielevers møder med voldsomme aspekter i politiarbejdet i særlig betydningsfuld grad. Voldsomme begivenheder i arbejdet og især arbejdet med ”dødesager” er dramatiske og dette drama præger den levede erfaring. Ikke desto mindre må betjente i dødesager påtage sig et objektivt blik på døden, da formålet med denne type politiopgave er at undersøge og beskrive omstændighederne, der fører til et dødsfald. De skal røre den døde krop, men risikerer i samme bevægelse at blive berørt af døden. På den måde synes døden at finde vej som drama i den levede erfaring, ikke blot på et medmenneskeligt plan, når man er vidne til andre menneskers tragedier, men også på det eksistentielle og personlige plan, når oplevelsen finder vej til følelserne og åbner nye perspektiver på sin egen tilblivelse af politiidentiteten.

I det næste vil jeg præsentere politielevers forskellige oplevelser og måder at håndtere døden på i arbejdet ud fra en række sceniske beskrivelser og eksempler hentet fra mine feltobservationer og interviews med politielever. Som vi skal se, er vejen til at forstå verden gennem en politifaglig optik en særlig stor udfordring, når man som politielev for første gang skal gå forrest ind i denne type politiopgave og ikke blot røre den døde med øjne og hænder, men også forholde sig til de pårørendes sorg og krise, såvel som sin egen usikkerhed i situationen.

Kniven i ryggen

Denne sceniske beskrivelse er hentet fra mine feltnotater, hvor jeg har nedskrevet samtaler og noteret særlige kropslige udtryk hos især politieleven. Der er tale om en politielevs førstemøde med dødsfundne, hvor han sammen med sin vejleder er sendt ud til en anmeldt opgave, hvor en gammel dame er fundet død i eget hjem.

Kl. 10.35 en fredag formiddag får patruljen en opgave fra vagtcentralen: datteren til en afdød har anmeldt sin moders død. Vejlederen ringer via mobilen til vagtcentralen og spørger ind til flere informationer, bl.a. om døden er ventet. Vagtcentralen svarer at det er en 'uventet død', afdøde har haft lang tids sygdom, men døden kom uventet for datteren. Vejleder slutter af med grinnende at sige, at det er en 'kørsel 2', dvs. en almindelig kørsel uden udrykning. Efter samtale med vagtcentralen siger vejlederen til eleven: *Vi skal undersøge, om der er noget mistænksomt: hvornår hun er fundet, hvornår datteren har set hende sidst, om der har været forværring af sygdom, hvad hun har fejlet, hvilken medicin, om hun har været indlagt for nyligt. Altså overordnet: hvad den normale tilstand har været, og om hun kan dø af sin sygdom jf. alder. Jeg vil gerne have, at du tager denne opgave. Nu skal du bare give dig god tid til at skrive stikord ned til afhøring af datteren og af egen læge. Du kontakter også vagtcentralen. Hvis det er en naturlig død, så skal vi informere datteren om, at hun skal rekvirere bedemand. Denne del skal jeg nok hjælpe dig med at buske.* Eleven, som indtil videre har lyttet i tavshed, spørger: *Hvad så hvis datteren er helt knust, hvad så med afhøring?* Vejlederen svarer: *Så spørger vi om det helt nødvendige: hvad der er normalbilledet på moderen og resten tager vi med egen læge. Lad hende (datteren) snakke uden afbrydelser, så spørg ind senere, tingene kan godt komme i en lidt omvendt rækkefølge.* Vejlederen ringer til vagtcentralen og stiller en række supplerende spørgsmål: afdødes navn og personnummer og datterens navn. Vejlederen gentager navnene et par gange højt. Vi nærmer os adressen, som jeg kan se på GPS skærmen foran i bilen. Vejlederen siger til eleven: *Vil du lige*

skrive et par noter inden? Sørg for at lave skriftplads mellem punkterne i blokken og spørg så, hvem der sidst har set hende; hvordan hun har haft det på det sidste; om hun har været selvhjælpen, f.eks. om hun kunne stå ud af sengen selv, lave mad selv osv. Sig det på den måde. Spørg også til sygdomsforløbet: hvor længe har hun været syg; hvilken medicin har hun taget; har hun været indlagt og hvornår. Det videre forløb, det skal aftales med vagtcentralen, jeg går ind over dér. Godt det er en hverdag, så vil bedemanden kunne prioritere opgaven. Ok? Er det i orden? Det er ikke altid lige nemt. Eleven siger, mens han sukker lidt: Det kan ikke altid være lige sjovt. Vejlederen: Og vi skal lige skruer ned for radioen derinde. Og husk handsker. Tyve minutter efter vi har modtaget opkaldet, ankommer vi til adressen. Betjentene står ud og går hen til en yderdør i stueetagen i et lejlighedskompleks. Jeg går sidst hen til døren. Eleven banker på og går ind. Stående skråt bagved de to betjente ser jeg en kvinde, ca. 50 stå i entredøren, hun har blanke øjne. Med en lettere forceret stemmeføring, som holder hun gråden tilbage siger hun: Jeg plejer at se sådan noget, bare ikke min mor. Jeg trækker mig bagud og væk fra døren, som lukkes. Jeg står lidt udenfor nogle minutter og sætter mig så ind i patruljebilen, hvorfra jeg efter et stykke tid senere kan se en mand i varevogn ankomme (formentlig datterens mand) og en anden personbil lidt efter (formentlig lægen). Godt en time efter kommer betjentene ud. Jeg ser, at eleven har et noget anspændt udtryk i ansigtet, øjenbrynene er rynkede, munden er sammenknebet og han sætter sig tavst ind i patruljevognen sammen med vejlederen. I patruljevognen siger vejlederen til mig: Det er ikke en politisag, den blev løst så godt, jeg synes vi kunne. Vi hjælp med at bære afdøde op i sengen, finde blomster frem og lod familien være alene. Vejlederen ringer til kort til embedslægen og vender sig derefter til eleven og siger: Skal vi finde et sted at holde? Efter lidt kørsel parkerer vi et stille sted borte fra vejen. Vejlederen siger til eleven: Hvad så? Skal du have lidt sukker? Politieleven: Det var den hårdeste opgave jeg har haft. Der var datterens reaktion og at det er vigtigt med empati. Vejlederen siger: Og hvad med afdøde. Hun var pæn, ikke? Eleven: Der var ikke noget dér. Vejlederen: Hun var meget kold og stiv. Eleven: Ok, der var lige lidt med at skulle tage fat og hjælpe med at løfte afdøde helt op i sengen. Vejlederen: Og så den berømte 'kniv i ryggen': at se, at der ikke er noget mistænksomt. Vejlederen viser mig fotos af den afdøde kvinde liggende halvvejs oppe i sin seng på ryggen og siger henvendt til politieleven: Findestillingen, er den foreneligt med dødsstillingen? Dødsstivheden indikerer f.eks. om armens placering ligger i en unormal stilling. Da vi vendte hende, så ser vi efter blå lilla farve nederst, altså om blodsamlingen pga. tyngdekraften også ligger nederst. Hvis ikke, så er hun blevet flyttet efter døden. Eleven: Det var rart selv at prøve. Vejleder: Er der andet, du skal være forberedt på? Eleven: Datteren virkede mere rolig end forventet, som om hun holdt igen. Vejlederen: Godt fanget! Det håndterede du godt. Samtalen afbrydes med en hasteudrykning til en brandopga-

ve tæt ved. Ca. 2 timer senere genoptages samtalen. Eleven: *Det var fra asken til ilden. Skal vi afslutte det?* Vejlederen: *Ja, da du startede med at snakke med kvinden begyndte du at fornemme balancen mellem formel og hjertelig tone. Hvad gemte sig under facaden? Godt nok var hun professionel SOSU assistent, men lå der noget bagved? Du stillede gode spørgsmål med ufuldendte sætninger, det var godt, at du flere gange venter med at notere til der kom en pause, dels ventede du på at hun talte færdigt, dels var du nærværende. Du havde en intuitiv fornemmelse for balance mellem at skrive og lytte. Som hun ender med at sige farvel til os og fastheden i håndtrykket og øjnenes fokus, det er en indikation på, at det var skænsomt og korrekt.* Eleven: *Det sagde hendes mand også.* Vejlederen: *Men du skulle spidse det mere til i kontakten med hende.* Eleven: *Ja, man skal have ligeså meget is i maven, som at være kold i roven.* Betjentene ler. (34)(feltnoter, 4633-4676).

I denne beskrivelse får vi et indblik i en politielevs førstemøde med en anmeldt dødsfunden ældre kvinde i eget hjem, hvor datteren er anmelder. Der er uklarhed om dødsårsagen, hvilket betinger politipatruljens tilstedeværelse på stedet. Uklarheden går på, om døden er indtruffet naturligt. Som det fremgår, er det en "uventet død", som vækker politiets umiddelbare mistænksomhed. Som vejlederen fremhæver på vejen derud, skal omstændighederne op til fundet af den døde undersøges og især om datteren kan være en mulig gerningsmand eller om der er spor efter andre potentielle gerningsmænd op til dødsøjeblikket i lejligheden. Som vejlederen siger: *"Vi skal undersøge, om der er noget mistænksomt"*.

På vej ud til stedet beder vejlederen politieleven om at tage opgaven, men som det fremgår, giver vejlederen sig tid til at forberede politieleven til opgaven ved at instruere politieleven grundigt om politiopgavens formål og de meningsfulde politihandlinger, der er forbundet med denne type politiindsats, bl.a. hvordan politieleven skal undersøge omstændighederne om dødsårsagen, hvordan han skal håndtere afhøringen af datteren på stedet etc. Umiddelbart inden de ankommer til stedet repeterer vejlederen, hvad politieleven skal huske at spørge om, og giver ham råd til spørge- og notatteknik.

Det er tydeligt i betjentenes samtale på vejen til det anmeldte sted, at det ikke er en "almindelig" politiopgave. Som vejlederen siger: *"Det er ikke altid lige nemt"*. Ytringen synes at spejle politielevens egne tanker: *"Det kan ikke altid være lige sjovt."* Det virker som om politieleven er beklemmt ved at skulle tage initiativet og føre an i politiindsatsen på stedet, og han virker især usikker på, hvordan han skal håndtere mødet med den pårørende: *"Hvad så hvis datteren er helt knust, hvad så med afhøringen?"*. Vejlederen synes at være særlig opmærksom på den følelsesmæssige dimension ved denne type opgaver, men hans instruk-

tioner er konkrete i forhold til, hvordan politieleven kan håndtere situationen på en så nænsom og omsorgsfuld måde overfor borgeren som muligt, bl.a. minder han politieleven om at skrue politiradioen ned derinde, muligvis for at respektere stilheden i nærheden af den døde.

Da politieleven træder ud af lejigheden efter undersøgelsen af den døde ældre kvinde, fremtræder hans kropslige positur og gestik anderledes end normalt. Ganske små tegn afslører hans kropslige stemthed. Han har et anspændt udtryk i ansigtet, hvilket bl.a. viser sig med rynkede øjenbryn, hvilket indikerer, at han er blevet følelsesmæssigt berørt af situationen. Det er som om at politieleven oplever hændelsen helt anderledes end vejlederen, for i patruljevognen konstaterer vejlederen, at det ikke er en politisag, da sporene ikke peger mod en forbrydelse. Politieleven på sin side siger, at denne opgave har været den hårdeste opgave indtil videre, hvor han på dette tidspunkt er godt halvvejs inde i praktikperioden i beredskabet. Han fremhæver, at især den pårørende datters reaktion og nødvendigheden af empati har været det vanskeligste at håndtere i situationen. Umiddelbart kan det virke lidt besynderligt, da han netop har håndteret den del af opgaven tilfredsstillende set fra vejlederens perspektiv. Han har tilsyneladende været god til at håndtere situationen udadtil med de pårørendes desperation og formentligt ageret med ro, overblik og respekt for sorgen i rummet. Alligevel er det den pårørendes reaktion og evnen til empati, han finder vanskeligt.

Det er som om at politieleven hænger fast i sin oplevelse af et socialt drama. Han har mærket dybden i de pårørendes sorg og følt stemningen i rummet i sin egen væren-i-situationen. Han virker ramt, ikke blot af de pårørendes sorg, men ved på samme tid at skulle agere professionelt distanceret og med indfølelse og empati i mødet med de pårørende. Jeg vender tilbage til betydningen af denne problematik som levet erfaring senere. Politieleven synes at være fanget i en form for tomrum, hvor hans følelsesmæssige engagement står i vejen for hans ønske om at træde ind i og forstå sagen "professionelt" fra politiverdens horisont af mening og dermed betragte politisituationen fra et fagligt professionelt perspektiv.

Vejlederen er bevidst om politielevens følelsesmæssige stemthed, måske fordi han genkalder sig følelsen af dette førstemøde med en 'funden død' da han selv var politilev og derfor er meget opmærksom på, hvad de udfordrende møder med voldsomme hændelser i politiarbejdet gør ved det affektive liv. På en meget subtil måde skaber han et sikkert og trygt rum, som giver plads til at sætte ord på det svære, men gradvis leder han politieleven i retning mod en politimæssig tilgang til arbejdet med "dødesager".

Jeg vil dvæle lidt ved vejlederens særlige måde at trænge om bag politielevens stemthed, som gradvist leder ham ind i politiverdens horisont af mening. Indledningsvist spørger vejlederen ind til politielevens oplevelser af synet og berøringen af den afdøde. I første omgang værger politieleven sig for at åbne denne dimension i hans levede erfaring, da han siger: *"Der var ikke noget dér"*. Vejlederen fastholder imidlertid oplevelsen og spørger ind til den taktile sanseoplevelse ved at røre den døde med hånden: *"Hun var meget kold og stiv"*, som modsvarende den sansemæssige berøring af en levende krop. I konstateringen ligger en uendelig mængde af mening gemt, som har grund i den taktile sanseoplevelse, men som samtidig rækker ud over den. Politieleven *har* jo rørt den døde og i denne handling følt et muligt ubehag derved, og han kommer med stor sandsynlighed til at gøre det igen i sit arbejde. Men hvorfor er det så betydningsfuldt for vejlederen at fremhæve, hvordan den døde krop føles? Muligvis ønsker vejlederen at bringe oplevelsen frem i bevidstheden, så den dér kan gøres til genstand for en refleksiv bearbejdning og dermed undgå at den daler ned som ubevidst materiale og lever videre der. Det er som om at vejlederen fastholder den konkrete oplevelse af den fysiske berøring for at signalere, at døden *er* konkret og må håndteres som sådan. Det er imidlertid ikke døden som sådan han italesætter, men døde kroppens politifaglige betydning i form af tegn og spor, som skal undersøges med øjne såvel som med hænder. For at virke som betjent må man kunne tage fat om den døde krop, og vende og dreje den på en "naturlig" måde, som var den en hvilken som helst anden genstand i politiarbejdet. Forudsætningen for at kunne udføre undersøgelserne af den døde krop er, at man bliver fortrolig med den fysiske berøring uden at blive påvirket heraf. Derfor er det nødvendigt at italesætte den taktile oplevelse af kulde og stivhed, for at gøre det unormale normalt.

Vejlederen fortsætter sin indkredsning af politiopgaven ved at rette fokus på særlige spor, som døde kroppen udsender, som sammenholdes med undersøgelsen af miljøet. Vejlederen hæfter sig især ved betydningen af mistænksomme tegn, når findestillingen (stedet hvor den døde blev fundet) ikke er foreneligt med dødsstillingen (stedet hvor døden indtraf). En død, der er flyttet efter at døden er indtruffet er et indicium, men ikke i sig selv et bevis for, at den døde kan have været udsat for en forbrydelse.

"Og så den berømte kniv i ryggen: at se at der ikke er noget mistænksomt". Udtrykket "kniven i ryggen" peger mod, at der bag betjentenes omsorgsfuldhed gemmer sig en mistænksom rettethed i situationen, som betinger betjentenes tilstedeværelse her på dette sted, i denne specifikke type opgave og generelt i ethvert møde med mistænksomme situationer i politiverden. Det er som om at politieleven på dette tidspunkt "pludselig" vågner op fra sin dvale, for han

supplerer: *"Datteren virkede mere rolig end forventet, som om hun holdt noget igen".* En sætning som vejlederen følger op på: *"Hvad gemte sig under facaden? Godt nok var hun professionel SOSU-assistent, men lå der noget bagved?"*. Denne udveksling af sætninger synes at ramme den egentlige problematik set fra politielevens perspektiv, for det indeholder et fundamentalt spørgsmål, som politieleven har forsøgt at skjule for sig selv: har datteren myrdet sin mor? Ingen af betjentene udtaler disse ord, men de kredser om dem og jeg vil mene, at denne problematik indeholder en central problematik for politieleven, som jeg vil tage op i det næste.

Fra politielevens perspektiv synes mistænkeliggørelsen af et andet menneske, han måske finder sympati for på et medmenneskeligt plan, at være en særlig udfordring i politiarbejdet. Derfor er "kniven i ryggen" ikke blot en måde at italesætte den mistænksomme rettethed vendt mod omverden, den kan også provokere politielevens personligt-private selvforståelse og syn på dannelse af meningsfulde relationer. Det virker med andre ord provokerende at skulle mistænke en datter for at slå sin egen mor ihjel, men muligheden er der og må tages alvorligt fra et politiverdensperspektiv. I mødet med denne problemstilling ligger måske også muligheden for en latent diffus angst på et dybere eksistentielt niveau: om denne mistænksomhed kan nedfælde sig som kynisme i relationen til andre mennesker og i videre betydning komme til at præge politielevens værdier som privatperson i andre sociale sammenhænge. Måske er det her, den egentlige problemstilling ligger gemt i politieleven: frygten for at miste sine medmenneskelige kvaliteter i erhvervelsen af politierollen. På den måde har særligt udfordrende politisituationer som f.eks. dødesager et særligt potentiale for at finde vej ind i et indre drama, hvor menneskelige værdier er på spil på en ganske særlig måde.

Men i løbet af samtalen med vejlederen er det som om at brikkerne falder på plads for politieleven. Måske fordi han får øje på politiverdens meningsfuldhed på et fornyet grundlag, som tilsidesætter hans umiddelbare forestilling om "det iboende gode" i medmennesket. Politiverdens meningsfuldhed har netop grund i brudene på sameksistens. I politiverden har den "gode" omsorgsrelation med borgeren ikke førsteprioritet, fordi gerninger ikke har grund i det gode. Derfor kan forestillingen om det gode svække dømmekraften, for bag den andens tilsyneladende "godhed" kan der gemme sig en kynisk forbryder, som søger at skjule sig bag en maske af gråd og sorg. Omvendt betyder det ikke, at man som betjent skal distancere sig fra andre menneskers sorg og krise, det er blot vigtigt ikke at lade andres følelser trænge ind og finde vej til sit eget affektive liv og at bevare fokus på politiopgaven. Men balancen synes svær at opretholde. Det er måske denne grundproblematik,

som pludselig punkteres, og som politieleven søger at indfange i en nærmest forløsende form for galgenhumor: *"Ja, man skal have lige så meget is i maven, som at være kold i roven"*. Sætningen er grotesk i medmenneskelig forstand, men ikke desto mindre meningsfuld set fra politiverdens forsøg på at nå bagom tingenes fremtræden med en ofte anvendt form for galgenhumor. Det er værd at hæfte sig ved, at det at mistænke den anden ikke er individuelt båret, men udtrykker det fælleskollektive politiverdensperspektiv, hvor det mistænksomme blik en nødvendig forudsætning for at udføre sit professionelle samfundsopdrag. Politiverden henter netop sin meningsfuldhed i den særlige relation mellem politi og verden, der markerer brud med en fredelig sameksistens mellem mennesker.

Ikke desto mindre er det som om at vejlederen har en særlig forståelse for politielevens eksistentielle drama, som finder sted på tærsklen mellem det private affektive rum af følelsesmæssig stemthed og politiverdens professionelle rum af mening. Noget tyder på, at vejlederen selv ikke har svært ved at forholde sig empatisk-distanceret til politiopgaver i almindelighed, for i hasteudrykningen til brandopgaven umiddelbart efter lægger vejlederen på et tidspunkt armen om en grædende kvinde, mens han udtaler nogle rolige og lavmælte ord. Politieleven bemærker denne trøstende gestus og spørger: *"hvem var den kvinde du gav et knus?"*. Vejlederen svarer: *"Det var hans mor, hun var helt ude af den, der går intet af mig ved at give hende et kram, ikke alle politier ville gøre det"* (feltnotater, 4737-4738). Selvom der er tale om en helt anden politisituation er det som om at denne gestus fra betjentes side, på en ganske særlig måde punkterer den eksistentielle problemstilling, som politieleven måske mærker i politiopgaven kort forinden: at man ikke behøver at miste sin medmenneskelige kvalitet blot fordi man er betjent og udfører sit arbejde. Forudsætningen for at fravige den "normale" lidt distancerede politiattitude synes dog at være, at opgaven skal være løst forinden – og i mere generel betydning: at der er etableret en form for kontrolleret orden over situationen - for som politieleven bemærker: *"ja, nu var der også ro på"* (feltnotater, 4738). Det er et generelt træk i politiopgaver, at når opgaven er 'løst', så slapper politikroppen af og udsender ofte helt andre signaler end den normalt lidt bryske attitude, nemlig en form for nærhed i relationen med den pågældende borger.

Situationen kan fra et lærings-vejledningsperspektiv ses som en særlig form for klargøring til en fremtidig håndtering af en "rigtig" dødesag, hvor døden er påført som kriminel gerning, og hvor udfordringen ikke blot drejer sig om at fokusere på opgaven, men også overvinde ubehaget, der følger med at skulle mistænksomgøre pårørende til den afdøde såvel som at tage fat og løfte den afdøde. På den ene side skal politieleven være professionelt op-

mærksom og indfange de spor – både synlige og usynlige – der kan indfanges gennem undersøgelsen af det potentielle gerningssted, samtidig skal politieleven kunne bevare en distance til de indre følelser igangsat af ydre omstændigheder, stemninger og reaktioner, som kan trænge sig på og truer med at svække den sanselige fornemmelse og sansede observation af objektive spor, som er en forudsætning for udførelsen af en professionel håndtering af situationen.

Den næste beskrivelse viser med tydelighed transformationen fra en nybegynders blik til en begyndende professionel indstilling til politiverden.

Han ville herfra

I denne sceniske beskrivelse fortæller en politielev i et interview om sine oplevelser med en række fotos af en dødfunden selvmorder, hvor han i starten er følelsesmæssigt berørt af synet af den døde, men hvor han efter et stykke tid formår at "se" den døde fra en professionel politifaglig vinkel.

Den sceniske beskrivelse er baseret på et interview, hvor politieleven forinden er blevet bedt om at fortælle om en situation, som i særlig grad har været udfordrende for hans professionelle identitetsdannelse. Der er altså tale om et selvvalgt eksempel, som jeg som feltarbejder ikke har haft kendskab til i forvejen.

Som optakt til nedenstående beskrivelse fortæller politieleven at særlige oplevelser fra arbejdet har betydning for privatlivet, hvor det kan være vanskeligt, at "*lægge uniformen*" efter arbejdstid (feltnoter, 4978). To gange har han oplevet at sidde og se fjernsyn i hjemmet efter arbejdstid, men uden at kunne koncentrere sig om det, han så, fordi han oplevede at være et andet sted (feltnoter, 5007-5008). Denne situation er én af disse oplevelser.

Det var en af de første dage i min praktik. Min patrulje blev kaldt ud til en mand i en bil, der havde begået selvmord, men vi blev omdirigeret, så vi kom altså ikke derud. Faktisk startede det hele om mandagen, da vi mødte ind og hvor vi fik at vide, at han var blevet meldt savnet af familien. Man kunne sådan følge ham gennem radiokorrespondancen og de udleverede papirer om efterlysningen, hvor vi fik at vide, at vi skulle være opmærksomme, hvis vi så denne særlige bil. Og så ender det med at bilen bliver fundet, og at han havde begået selvmord i den. Efter et stykke tid ser jeg alle de der billeder, som er blevet taget af ham i bilen, hvordan han så ud, og jeg tænker, at det ikke bare var et selvmord, han ville herfra, han ville være helt sikker på, at han kom herfra. Og altså, det er lidt surrealistisk. Altså alle har set billeder nede fra

krigen af, ikke også, men nu står man med én her, og det her er ikke fjernsyn, det er rigtigt-rigtigt. Og det er da lidt surrealistisk at tænke på, at det her er ikke film, det er rigtigt nok, han så sgu' sådan ud og bilen så sådan ud og altså, det kommer lige den der tand tættere på. Jeg spurgte så nogle af de andre nye, om de havde været ude til noget. Og de siger også, jamen jo, altså i starten og selvfølgelig afhængig af, hvor voldsomt det er, jamen så sidder det mere og mere fast i hukommelsen. Og så vil jeg bare sige, nå ja, men så er det ikke mig, der er unormal. Da jeg kom hjem den dag får jeg den der med, gad vide, om jeg havde valgt det rigtige alligevel, for nu så jeg ham på billederne. Og er du voksen nok til det her, altså har du psyken med dig, var det det her, du ville? Og den havde jeg da lige. Og jeg sagde til en af mine venner, at det er sgu' mærkeligt, nu havde jeg glædet mig så meget og så får man ligesom en klump i halsen, når man ser en mand, som sidder sådan. Og så om aftenen, lige pludselig da jeg skulle til at sove og skulle lukke øjnene, så var de der og jeg kunne kraftedeme ikke falde i søvn, for hver gang jeg lukkede øjnene så kunne jeg se ham lige så tydelig og jeg kunne se, det han havde lavet. Og det er jo irriterende. Det var ikke det, at jeg var bange for at se det eller at det var ulækkert, selvom det selvfølgelig var det, det var mere en irritation over at.. få det dog væk. Jeg følte mig slet ikke tynget af det. Jeg blev bare overrasket af, at hver gang jeg lukkede øjnene, så kom det der billede. Jeg lå så og tænkte, hvad fanden var det - nej det var nok bare et sammentræf, så jeg lukkede øjnene og så var det der igen. Og jeg tænkte, hvad fanden sker der? hvorfor glemmer jeg egentlig ikke det her? For jeg følte mig altså virkelig ikke tynget af det, som om at det var et problem som sådan, men det lå der alligevel. Jeg har da snakket med min vejleder om det og sagt, at det var sgu' da noget mærkeligt noget. Og han sagde, at døden er noget mærkeligt noget, og man kan ikke rigtigt forberede sig til det. Og det endte med, at næste dag da jeg kom på arbejdet, da tog jeg de samme billeder frem og kiggede på dem igen, fordi jeg tænkte, der må være et eller andet, der er lige.. der er et eller andet, der er uafklaret, ik??? Og så tænkte jeg.. hvorfor fanden var det lige, og hvorfor sad han sådan? Og så har der ikke været noget siden.

Interview 5012-5102

Billederne af den døde selvmorder gør et stort indtryk på politieleven. Umiddelbart kan det virke mærkeligt, da han jo ikke selv har været på stedet og med egne øjne set den døde selvmorder. Dertil må man også formode, at han – i lighed med andre politielever - har set fotoserier af andre voldsomme dødsscener fra politiskolen før praktikken, og derfor må være bekendt med

andre fotoserier af voldsomme dødsfald. Hvordan kan det så være, at fotoerne gør så stort indtryk?

I denne sceniske beskrivelse får vi et dybere indblik i politielevens erfarede møde med døden, der fremstår anderledes end i den foregående beskrivelse. Her fremstår døden på en særlig måde i politielevens forestillingsverden: den er ”grim” og ”unormal”, hvilket står i modsætning til betydningen af den ”pæne” eller ”naturlige” død. På et mere generelt plan kan distinktionen *grim-pæn* være udtryk for, at en sansemæssig oplevelse af døden når det affektive niveau og tillægges værdi som ubehag på en grund af meningsløshed. Omvendt er distinktionen *unormal-naturlig* indlejret i politiverdens grund af relevans og irrelevans, hvor følelser ikke har plads, da de forstyrrer politiblikkets fokuserede opmærksomhed.

I politiverden er døden en ”sag”, men i denne fortælling fremstår døden i højere grad som en diffus meningsløshed, som på en eller anden måde når politieleven som et ekko fra et bagvedliggende socialt drama. Politieleven kan ikke se det sociale drama, men mærke dets nærhed bagved og rundt om billederne af selvmorderen. Fra et politiverdensperspektiv må politieleven forholde sig til døden som ”relevant” og ”forventelig”. Men som det fremgår, er det ikke politiverdens blik på døden, som ligger til grund for politielevens førstemøde med fotoerne af den døde selvmorder. Han ser ikke den døde krop som en sag, som skal beskrives i objektive termer. Han bliver berørt af den dodes udseende og den indvirkning, det har på hans følelsesliv.

Jeg vil nu vende blikket mod den levede erfaring, som træder frem i denne sceniske beskrivelse. Som politieleven selv fortæller, fandt hændelsen sted en af de første dage, han startede i praktikken, hvor hans patrulje oprindeligt var blevet sendt ud til politiopgaven med selvmorderen i bilen, men hvor patruljen blev omdirigeret. Det synes at være en uskreven regel i beredskabets patruljetjeneste, at nye politielever - så vidt muligt - spares for at blive sendt ud til ”voldsomme hændelser” i starten af deres praktik. Men muligheden for at blive sendt ud er til stede, bl.a. fordi der er et begrænset antal patruljevogne til at dække et større geografisk område i politikredsen, men også fordi at kritiske begivenheder kan opstå på et hvilket som helst tidspunkt, på et hvilket som helst sted og netop kræve en hurtig udrykning af den nærmeste patruljevogn til stedet. Selvom politieleven ikke blev sendt ud til netop denne opgave *kunne* han derfor have været førstedykning til stedet, hvor selvmorderen blev fundet i sin bil. Det skal siges, at politieleven endnu ikke har oplevet ”dødesager” endnu i sin praktik, men førstemødet kunne være sket hér. Måske er det muligheden for at have været til stede og med egne øjne have

set den døde selvmorder i bilen, der vækker politielevens diffuse følelse af ubehag, dvs. følelsen af at have været tæt på en voldsom begivenhed.

Selvom politieleven ikke beskriver det i sin fortælling, er det sandsynligt, at han allerede under briefing, i politiradioen eller i samtaler med kolleger *før* patruljeringen den dag har hørt om efterlysningen af den forsvundne mand, altså før han bliver fundet død i sin bil. Og han har måske også tænkt, at efterlysningen af den forsvundne mand kunne være involveret i en eller anden form for ulykke. Han har måske også tænkt, at han potentielt set kunne have været førstepatrolje på det eventuelle ulykkessted. Der er også stor sandsynlighed for, at han undervejs på vagten har hørt meldinger om fundet af den døde mand i bilen, da den bliver viderebragt over politiradioen, som de patruljerende betjente opmærksomt følger med i under vagten. Der er derfor stor sandsynlighed for at han på et præbevidst plan har forholdt sig til, at den situation kunne opstå, som han nu befinder sig i. Ikke ud fra en rationel og kalkuleret sandsynlighedsberegning, men som en diffus følelse af at ”noget er på vej”, men uden at vide, hvad dette ”noget” egentlig er, og om det kommer hans ”vej” i direkte forstand eller ej. Han mærker dødens nærhed som et ubestemt fænomen, og det sætter ham i en særlig følelsesmæssig stemthed, som åbner ham for det sociale drama, da han første gang kaster sit blik på fotoerne af selvmorderen i bilen.

Politeleven beskriver ikke detaljeret synet af den døde mand, men netop de manglende detaljer kan i sig selv være et tegn på, at politieleven forsøger at skjule gruen for sig selv. Men vi får en antydning af den indvirkning, som billederne af den døde har på ham: ”*det var ikke bare et selvmord, han vilde herfra*” Det skal siges, at politieleven lægger et særligt tryk på de understregede ord, hvilket indikerer, at det vigtige ikke er det konkrete udseende af manden, men det drama, som billederne peger mod og som gør, at billederne fremstår levende for hans indre blik som socialt drama, som han pludselig kommer tæt på. Han synes at betragte billederne *som om* han var til stede på stedet i netop de øjeblikke, billederne blevet taget. Dermed glider hans krop sig frit mellem tid og rum. På den ene side er politieleven som ”objektiv krop” i tid og sted på afstand af begivenheden, som han sidder lige dér på politistationen og måske drikker sin kaffe og hører lyde og klapren fra en kollega, der skriver rapport overfor sig. Men på den anden side er han et helt andet sted: i en form for visualiseret nærhed, i en form for nærkontakt med den voldsomme begivenhed, som han forbinder sig med via fotoerne, der ligger lige hér foran ham som aftryk af den virkelige ulykke. Virkningen er diffus og surrealistisk, hvilket måske kan forklares ved, at han befinder sig et sted i mellemrummet

mellem den reale og den forestillede virkelighed. Jeg vil vende tilbage til betydningen af oplevelsens surrealistiske karakter senere.

Idet han kaster øjnene på billederne, bliver han draget ind i et univers af mening bag billederne, hvilket får ham til at være-i-situationen på en ny måde. Måske oplever politielev en dybt følt eksistentiel meningsløshed ved selvmord, måske retter han opmærksomheden mod de efterladte, måske er det tanken om, at han kunne have stået i situationen eller i fremtiden sandsynligvis vil stå i en situation med den selvoplevede død i arbejdet, som berører politielev, da han rører billederne med synet? Det ved vi ikke, men vi kan måske fornemme det ved at sætte os i hans situation.

Fotografierne af den døde kan imidlertid også række ind i en række horisonter, som er skjulte i denne afgrænsede hændelse, men som har livshistorisk betydning. Muligvis har lige netop denne politielev mødt døden på en særlig måde lang tid før han valgte at søge ind på politiuddannelsen. Muligvis ligger døden som grundtema i politielevens affektive liv som 'ekkoer' af tidligere erfaringer, der pludselig genkaldes i det fjerne og som træder frem som ubevidst materiale i netop denne situation, hvor betydningen af mødet med døden i arbejdet slår igennem med voldsom kraft. Politielev har faktisk oplevet død før, oven i købet hans egen farfar og morfar *"som lå lige så fint med en blomst i hånden og et lille lys og øhm, de døde på grund af alderdom"* (interview, 5061-5062). Billederne af sine bedsteforældres mere stilfærdige og "naturlige" død står imidlertid i skærende kontrast til fotografierne foran ham og får ham til at reflektere over betingelserne for at være patruljerende betjent: *"Og lige pludselig er der muligheden for at man bliver kastet ud i arbejdsulykker eller trafikuheld og mange andre grimme ting, hvor også folk de afgår ved døden"* (interview, 5064-5068). Døden bliver dermed et tema, som han må forholde sig til i arbejdslivet. Det kan komme når som helst og hvor som helst. Og som patruljerende betjent kan han ikke vige bort fra opgaven, men må gå ind i den som professionel, og det synes at skræmme ham.

Pludselig er det som om, at det går op for politielev, at politiarbejdet kan være "grimt" og "ulækkert", og at han måske er ved at blive indsyttet i det ubehagelige som kommende betjent. Han mærker i kroppen, at han ikke kan se fotografierne fra en objektiv distance, men at de trænger ind i hans eksistentielle selv, for som han siger: *"altså, det kommer lige den der tand tætttere på"*. Og det vækker et særligt ubehag, for som han siger andetsteds i interviewet, *"det er ikke fordi jeg har noget imod at se blod og ødelæggelser, men ligefrem at stå med fingrene i det, det ved jeg ikke rigtigt, om jeg har lyst til"* (feltnoter, 4835-4836). Måske går det op for politielev, at voldsomme hændelser med dødsfundne kan indebære at måtte røre ved den døde, hvilket han finder grænseoverskridende

og måske ikke føler, han er klar til. Som en anden politielever på et tidspunkt siger, så skal man som politibetjent lære at træde frem, når man allermest har lyst til at gå et skridt tilbage. At røre ved den døde er at træde i eksistens som betjent, men det betyder, at man må udvikle et distanceret forhold til døden som socialt drama. På den måde er oplevelsen med billederne af den døde mand ikke blot betydningsfuld for den person, han er qua sin livshistorie, den rækker også ind i en potentiel fremtid som politibetjent, som han på en og samme gang drages mod og tager afstand fra.

Politieleven rammes tilsyneladende af den virkelighed, som politiarbejdet er indlejret i, men som han tilsyneladende endnu ikke følelsesmæssigt er i stand til at træde ind i. Han beskriver situationen som ”surrealistisk”, hvorefter han laver en sammenligning til krigsscener, han har set i TV og voldsomme scener på film, men oplevelsen hér er anderledes: ” (...) *men nu står man med én her, og det her er ikke fjernsyn, det er rigtigt-rigtigt (...) det her er ikke fjernsyn, det er rigtigt nok, han så sgu' sådan ud og bilen så sådan ud og altså, det kommer lige den der tand tættere på*” (7). Det er som om at han står i en form for mellemrum mellem virkelighed og fiktion, som han ikke kan relatere sig til eller finde mening i. Den oplevede virkelighed fremstår grotesk og drømmeagtig og pludselig oplever han, at politiarbejdets virkelighed er anderledes end på film og TV. Denne politielever er – ligesom politielever generelt – draget af politiarbejdets fart og spænding, men pludselig oplever han gruen i det sociale drama, som fiktion ikke kan indfange, men som heller ikke ligger indenfor rammerne af politiarbejdets hverdagsagtige virkelighedsoplevelse. På en mærkelig måde bliver han ramt af den ”virkelige” politiverden, der ligger hinsides hans oprindelige forestillinger om politiarbejde og som han ikke kan finde mening i nogen steder. Han befinder sig med andre ord midt i det, Merleau-Ponty kalder det *fraværende liv* – i et mellemrum af ”virkeligheder” uden at kunne finde mening og sammenhæng.

Efter dette ’indledende’ møde med billederne vender han sig mod forskellige personer: andre politielever, en ven, sin vejleder og endelig mod sig selv. I første omgang vender han sig mod ”*nogle af de andre nye*”, altså andre politielever, for at få deres erfaringer af situationer af samme, dog ikke identiske, art. Det betydningsfulde ved at vende sig mod netop dem kan være, at han føler et særligt samhørighedsforhold, hvor han er på ”lige fod” og hvor der synes at være et særligt frirum, hvor han kan vise sin usikkerhed uden at risikere at blive vurderet. I mødet med de andre politielever hæfter han sig ved, at de siger, at voldsomme hændelser ”*sidder fast i hukommelsen*” og bliver umiddelbart beroliget, i den forstand, at det er *kollektiv* delt erfaring og altså ikke en personlig usikkerhed, som politieleven oplever: ”*så er det ikke mig, der*

er unormal”. Det er med andre ord normalt, at billederne *er* voldsomme, og at de *gør* indtryk. Hvad der ikke virker normalt for politieleven er, at de rent faktisk *sidder* fast i hukommelsen og at *dét* føles forkert.

Da han kommer hjem fanges han af tvivl både om politijobbet er det rigtige for ham, og om han har den nødvendige psykiske robusthed til at kunne udføre arbejdet. Som han selv udtrykker det: *”er du voksen nok til det her, altså har du psyken med dig, var det det her, du ville?”* Denne erkendelse er vanskelig at håndtere, da han flere gange tidligere i sit voksenliv har skiftet uddannelse og erhverv og først i en senere alder valgte at søge ind til politiet, bl.a. fordi det var spændende og udfordrende og en drøm, han havde haft helt fra barn (feltnoter, 4793-4859). Måske er det denne ”vaklen”, der gør, at han senere samme dag efter vagten betror sig til en ven og bringer oplevelsen i et mere intimt personligt frirum. Her kan han tilsyneladende frit beskrive følelsen af et slags tab over, at den oprindelige glæde ved politiarbejdet er blevet afløst af en *”klump i halsen”* over at opleve arbejdslivets ”skyggesider”.

På et senere tidspunkt (det fremgår ikke helt hvornår) vender han sig mod sin vejleder: *”Jeg har da snakket med min vejleder om det...”*. Det skal måske her siges, at vejlederen ud over at være makker også i sidste ende skal bedømme, om politieleven er egnet til tjenesten. Derfor må man formode at politieleven holder lidt igen med at kontakte vejlederen, før han har loddet reaktionerne fra andre personer først og måske fundet en måde at sige det på, som ikke bringer ham i fare for at blive vurderet uegnet til tjeneste. Ikke desto mindre fortæller han vejlederen om oplevelsen på et tidspunkt, som ikke fremgår tydeligt i fortællingen og vejlederen svarer, at *”døden er noget mærkeligt noget (...) man kan ikke forberede sig til det”*. Det skal siges, at alle betjente, jeg har talt med, har meget præcise erindringer om deres første dødesag, og billederne af den døde står indprentet som billeder flere år efter at den er ”glemt” som sag. Vejlederens svar er derfor interessant, da det på den ene side er en kollektiv delt erfaring og at den følelsesmæssige dimension ikke kan indfanges af politiverden. Døden kan nok håndteres professionelt i en form for distance, men følelserne forbundet med døden som social drama kan ikke kontrolleres. Vejlederens svar er på sin vis ”åbent”, fordi man som menneske er åben for det sociale drama, uanset om man bærer uniform eller ej.

Tilbage til politielevens forsøg på at finde mening og sammenhæng: uanset hvem han vender sig mod kan han ikke få hjælp til at kunne slippe oplevelsen, for billederne har lagret sig i ham, og om aftenen, da han skal til at sove, dukker billederne frem: *”hver gang jeg skulle lukke øjnene, så var de der (...) og jeg kunne se ham lige så tydeligt (...) og det han havde lavel”*. Det irriterer ham, fordi han på en ene side ikke føler sig tynget af billederne af manden. Nok er

de ulækre at se på, men det er ikke synet af billederne i sig selv, der generer ham. Det generende synes at være, at de bliver ved med at dukke op for hans blik, uden han kan kontrollere det, hvilket vækker en undren: "*hvorfor glemmer jeg ikke det her?*". Det er som om billederne nærmest har brændt sig fast på nethinden og han kan ikke slippe dem. Irritationen bunder i, at han ikke kan frigøre sig fra det diffuse ubehag, som virker i ham på en måde, som han ikke kan forstå og finde mening i.

Næste dag tager han imidlertid en beslutning, der i hans udlægning synes at være et vendepunkt i hans oplevelsesverden: Han beslutter sig for at tage billederne frem igen og se nærmere på dem for at finde ud af, hvad det er, der går ham på: "*fordi jeg tænkte, der må være et eller andet (...) der er uafklaret?*". Mens han sidder og genser billederne med et fornyet blik, er det som om, at noget i ham falder på plads. Det, der tilsyneladende sker, er, at han i gensynet med billederne fjerner perspektivet fra sig selv og sin egen følelsesmæssige stemthed og pludselig bevæger sig ind i billederne med et professionelt blik og pludselig finder en mening i billederne, som han ikke havde kunnet se tidligere. I denne bevægelse – hvor han fænomenologisk sagt søger at bebo objektet – fjerner han fokus fra den "personificerede" død til den "professionelle" død. Dermed ser han den døde på en ny måde: som et objekt, som kan iagttages professionelt, hvilket han selv indikerer: "*hvorfor sidder han sådan?*". Spørgsmålet har rod i politipceptionen og udtrykker en politifaglig tilgang til billederne. Ved at stille denne type spørgsmål ud fra et politiverdensperspektiv fordufter oplevelsen af ubehag, og han bliver i stand til at vende blikket væk fra en personlig oplevelse af situationen til et professionelt blik på situationen. Det er vigtigt at understrege, at han selv træffer beslutningen om at gense billederne, og at han ved egen kraft søger at betragte verden fra et politimæssigt blik. Samtidig synes dette blik at indebære en form for distancering til det ubehagelige indhold, der møder blikket og nedfælder sig i det psykologisk-eksistentielle rum bagved blikket, der ser. Med andre ord: at betragte verden fra politiblikket kan på et mere generelt plan være et værn og en beskyttelse mod det potentielt set psykologisk angstfyldte i jobbet.

Symbolsk set smelter han sammen med uniformen, den er ikke længere påtaget, som en ydre skal af autoritet og ro, der dækker over en grundlæggende usikkerhed i hans private indre. På en ganske særlig måde sker der en form for sammensmeltning af person og profession, som gør ham i stand til at røre billederne med blikket uden at blive berørt af dem. Den sidste sætning, som afslutter beskrivelsen, "*så har der ikke været noget siden?*" indikerer, at den identitetsmæssige transformation er tilendebragt i kroppen, da den ikke længere viser tegn på søvnløshed. Der følger ikke længere et diffust ubehag ved at

betragte billederne, fordi det konfliktfyldte materiale, som ligger i ham selv, er blevet ændret som følge af, at han bringer politiverden frem som optik for sit blik. Han synes således at have løst ”problemet” af egen kraft, for som han selv siger, har der ikke været søvnproblemer siden, og billederne er ikke dukket frem af sig selv.

Ikke desto mindre har oplevelsen i sig selv gjort et varigt indtryk i og med, at den bliver fortalt som en særlig betydningsfuld oplevelse. Vi kan derfor ikke afvise, at oplevelsens kritiske materiale vil kunne trænge sig på en gang i fremtiden. Potentialet for at konflikten vil dukke op er til stede, dog ikke nødvendigvis i de konkrete udtryk, som viser sig i denne hændelse. Som en erfaren betjent på et tidspunkt siger: ”*der kommer et tidspunkt, hvor der er fyldt op*”. Sætningen indikerer, at voldsomme hændelser stadig berører mennesket i uniformen, selvom man med tiden måske bliver bedre til at distancere sig følelsesmæssigt fra ubehagelige oplevelser i arbejdet.

Oplevelserne af voldsomme hændelser i arbejdet er ikke blot subjektivt forankret, men kollektivt delte. Det synes at være en generel tendens - og ikke blot i dette eksempel - at konfliktfyldt materiale fra arbejdslivssituationer ikke er afgrænsede i tid og sted, men trækkes over i fritids- og privatlivet. Jeg vil give et par eksempler, som kan udvide denne sceniske beskrivelse. En politielev fortæller om sin glæde og spænding ved at deltager i en stor og dramatisk ulykke, hvor flere unge mennesker var forulykkede på motorvejen. Han fremhæver betydningen af at lave en ”*kuppel, hvor følelserne ikke slipper ind*” og beskriver, at det har hjulpet ham at fokusere på opgaven og det praktiske politiarbejde, mens han er i situationen. Senere samme aften på et diskotek sidder han og betragter en gruppe glade, dansende unge på dansegulvet, og pludselig dukker billederne af de unge forulykkede mennesker op i en form for grotesk modsætning. Han må rejse sig og gå hjem.

En anden politielev beskriver, at han på vej hjem fra samme ulykke er i en nærmest euforisk tilstand af glæde over endelig at være med i en betydningsfuld politiindsats få dage inde i praktikken. Han mærker et stort smil på ansigtet, som stivner, da han ser et par midaldrende mennesker komme gående med tårerne trillende ned ad kinderne op mod politistationen. Han tænker at det måske er pårørende til de unge i ulykken og pludselig føles hans smil forkert - som han selv udtrykker det: en ”*pervers lystfølelse*” - da han opdager, at der ligger en menneskelig tragedie bag den betydningsfulde politiindsats.

Begge politielever kan siges at blive ramt af et socialt drama, de ikke på forhånd har forstået omfanget af, og de beskriver det som en nærmest surrealistisk oplevelse pludselig at blive klar over, at der bag det spændende og dramatiske politiarbejde ofte gemmer sig en virkelig verden med rigtige menne-

skers skæbner, der oplever samme kritiske begivenhed helt anderledes. Én af eleverne beskriver det som at ”*verden vælter*”. Ytringen kan referere til ulykkens iboende betydning for de forulykkede som social drama, som en vejleder meget rammende beskriver med ordene: ”*Vi møder dem (borgerne) i deres livs værste krise*” (feltnoter, 4348). Men ”at verden vælter” kan også betyde, at politieleven i eksistentiel forstand oplever, at der er en ”bagside” af den profession, han ønsker at træde ind i, men som han nu pludseligt har svært ved at forlige sig med. En erkendelse, der på et mere grundlæggende plan er indlejret i politiverdens grundlæggende brud med den fredelige sameksistens mellem mennesker og begivenheder.

Ikke desto mindre synes der generelt at være en mulighed for at overvinde det eksistentielle drama, som er problematisk, da det risikerer at fjerne det sikre fundament, som udgår fra politiverden. Denne sceniske beskrivelse er eksemplarisk, da den viser en vej til at ”genopdage” politielevens ”projekt” med at blive betjent. Den videre udfordring bliver at fastholde dette perspektiv med forankring i et politiverdensperspektiv, hvis følelserne på et senere tidspunkt truer med at trænge sig på. Problemet er imidlertid: i den levede erfaring er politisituationer potentielt set uden grænser, fordi kroppen *er* situationen og bærer den levede erfaring med sig og i sig over tid og rum.

Opsamling: voldsomme hændelser og det eksistentielle drama

I politiverden er mødet med voldsomme begivenheder i det sociale liv forventeligt men aldrig forudsigelig. *Forventeligt*, fordi det patruljerende politi færdes i miljøer, hvor kritiske hændelser konstant opstår i trafikken, i bylivet, i hjemmet og andre steder, hvor patruljerende betjente færdes, men *uforudsigelige*, da det ofte ikke er muligt på forhånd at vide hvor, hvornår og med hvilken destruktiv kraft ulykker og kriminelle aktiviteter faktisk finder vej til den levede erfaring. De voldsomme hændelser ”sker” af sig selv uafhængig af et ethvert forsøg på udefra at ville kontrollere det sociale liv og finder dertil vej på/til andre steder og i et fortidigt hændelsesforløb, som ligger ud over og fjernt fra patruljerende betjentes synsfelt og aktuelle geografiske position. På den måde er politiarbejde grundlæggende vilkårligt, da voldsomme hændelser, som undertiden fremtræder som gerninger, indeholder dimensioner af ”skjulthed” i sig, som aldrig vil kunne indfanges af noget menneske. Derfor vil patruljerende betjente kun se gerningens fremtrædelser og ikke gerningen i sig selv. Ikke desto mindre er politielever i berøring med det sociale liv, og

qua denne sanseligt-sansende kontakt kan de fornemme tilstedeværelsen af det sociale drama, som enhver voldsom hændelse er indhyllet i, men hvis betydning kun delvist kan indfanges i et politiverdensperspektiv.

Ovenstående sceniske beskrivelser viser, at politielevs førstemøder med især voldsomme hændelser (og måske især dødeopgaver) er særligt udfordrende for tilblivelsen af politiidentiteten. På den ene side fremstår dramatiske politiopgaver med den spænding og fart i sig, som politielever generelt glæder sig til og som dybest set motiverer en stor del af politieleverne til at søge ind på uddannelsen, men der synes at ske et skift, når de faktisk står i situationer og pludselig kommer tæt på politiarbejdets ”skjulte” bagside: det sociale drama. Bag særligt udfordrende møder med kritiske begivenheder gemmer sig et socialt drama, hvis opdagelse synes at lægge sig som en barriere mellem politiverden og politielevens forsøg på at træde ind i den. På en måde kommer politieleverne i sådanne situationer til at stå i et mærkeligt vakuum, hvor de pludselig mærker, hvad politiarbejde gør ved følelseslivet. En ting er at undersøge f.eks. en død objektivt, en anden ting er ikke at lade sig påvirke af døde kroppens nærvær og de horisonter af mening, som omgiver døden i arbejdet. Politieleven skal lære at håndtere døde mennesker ud fra en bestemt politifaglig optik og overvinde ubehaget ved at røre den døde med såvel synet som med hænderne, men i samme bevægelse undgå at lade sig berøre følelsesmæssigt af døden. Det er en proces, som ikke er nem.

Der er en særlig kvalitet i den levede erfaring, som går igen på tværs af politielevs oplevelser af voldsomme begivenheder: den *surrealistiske* oplevelse, som har det fælles træk i den levede erfaring, at virkeligheden særligt i dramatiske situationer mister sin genkendelighed, hvorved politieleverne kommer til at stå i et/en mærkeligt form for tomrum. På den ene side søger de at finde en meningsfuldhed i de tragiske hændelser ud fra en politiverdens horisont af mening, men når de møder borgere i krise, er det som om at politiverden ikke giver svaret på den mening i arbejdet, de søger. Man kan sige, at virkeligheden rammer dem som en forhammer, når de for alvor mærker andre menneskers ulykkelige skæbne på nærmeste hold. Og her kan en objektiv tilgang til arbejdet ikke overvinde den stressfulde oplevelse i kroppen, de føler.

Der findes nok ikke et svar på, hvordan den enkelte kan lære at håndtere voldsomme begivenheders indvirkning på følelseslivet, men mine fænomenologiske analyser peger mod, at døden i arbejdslivet som sådan er uforudsigelig, ubegribelig og derfor må håndteres som sådan. Udfordringen bliver ikke at objektgøre døden, men at acceptere dens nærhed og ad den vej kan der muligvis skabes en frihed til at åbne sig for det meningsløse ved at blive for-

trolig ved det meningsløse. Ikke ved at fjerne sig fra det meningsløse, men ved at bevæge sig ind i det og i den bevægelse opdage det indefra.

Der synes at være en mulighed for at bevæge sig ud af den følelsesmæssige bundethed til sine levede erfaringer, som synes at stå i vejen for at træde i karakter som betjent. Ved at ”genopdage” politiverden med et fornyet blik på verden, synes det at være muligt at bevare en vis form for distancering i mødet med voldsomme begivenheder, som er nødvendig for at bevare en sund psykisk konstitution.

Kapitel 12: Samlet forståelse af politielevers levede erfaringer

I dette kapitel vil jeg forsøge at sammenfatte en del af hovedpointerne, som er fremkommet i mine analyser af de sceniske beskrivelser og præsentere en sammenfattende fremstilling, der indfanger aspekter, som fremstår centrale både på et *horisontalt* analytisk niveau (de første fire afsnit), der søger at kæde de forskellige sceniske beskrivelser sammen til en form for helhed og på et *vertikalt* analytisk niveau (de sidste seks afsnit), hvor særligt betydningsfulde temaer tages op med nedslag i enkelte sceniske beskrivelser.

Formålet er at fremstille den generelle eller almene struktur af den levede erfaring, som er endemålet med den fænomenlogiske analyse, men med bund i de konkrete møder med politisituationerne, som ligger til grund for de sceniske beskrivelser.

Politiverden og det sociale drama

I arbejdet med de sceniske beskrivelser er mit blik skærpet undervejs for betydningen af fænomenet *drama*, som trækker tråde tilbage til min egen forskerkrops væren i feltet. I nogle beskrivelser træder dramaet tydeligt frem som forgrund for politielevers levede erfaringer, mens det i andre beskrivelser ligger som en latent baggrund.

Det sociale drama peger som fænomen mod kritiske relationer mellem mennesker. I mine sceniske beskrivelser har jeg forsøgt at indfange borgerens sociale drama, der kan anes som ”grundtone” i forskellige politisituationer: f.eks. samlivskrises, kæresteproblemer, familiemæssige konflikter, sociale kampe med myndigheder og autoriteter, hverdagskonflikter etc. De sociale dramaer har grund i borgeres livshistoriske forhold, såvel som vanskelige livs- og levevilkår, men kan også have grund i pludselige og tilfældige møder mellem mennesker, der mere eller mindre tilfældigt støder sammen og skaber konflikter. Samlet set udtrykker det sociale drama en særlig dimension i det hverdagsliv, som patruljerende betjente ofte er i berøring med og som overordnet set kan karakteriseres som brud på sameksistens.

Det særlige ved det sociale drama er, at det på en og samme gang er en del af politisituationen og lægger sig som en form for hinde udenom det. Dramaet har en særlig indlejret dynamik i sig, som er historisk bestemt og som ikke nødvendigvis kommer til udfoldelse i det offentlige rum. Men det efterlader sig alligevel tegn i form af forbrydelser, konflikter eller andre former for forstyrrelser af den ro og orden, som patruljerende betjente er optaget af at opretholde eller genoprette. Dramaet har således det, man kunne kalde en "inderside", som peger mod en grundlæggende mangel på sameksistens mellem mennesker. Det sociale drama indgår som en horisont af mening bag enhver kritisk begivenhed, som former dramaets "yderside", og som i nogle tilfælde når politiets intentionelle omgang med verden i særlige politisituationer.

Politiverden synes på en og samme gang at være bundet op på det sociale drama og distanceret fra det. Forudsætningen for, at der overhovedet findes politi er, at der opstår kritiske livsbegivenheder i det sociale liv, som fremstår dramatiske for den levede erfaring. Alligevel er det som om, at dramaet er mærkeligt fraværende i politiets umiddelbare omgang med verden. Dette mærkelige paradoks vil jeg forsøge at gøre rede for i det følgende.

Et særligt fremtrædende træk i patruljerende betjentes omgang med verden og dens situationer er, at de bevæger sig rundt i den "almindelige" verden, men det er kun særligt udsnit af den, som påkalder sig opmærksomhed, særlige aspekter af den "samlede" oplevede livsverden, som patruljerende betjente retter blikket mod og som retningsbestemmer deres bevægelser. På en måde er der ikke forskel i politiets og borgernes måder at betragte verden på. Ligesom patruljerende betjente oplever borgere også social orden og forstyrrelser i den. Begge "ser" dramaet, men oplevelsen af drama er forskellig, dvs. betydningen af det sete er forskellig. Hvor den almindelige borger almindeligvis oplever en kriminel aktivitet eller en ulykke påført udefra som en pludselig, meningsløs og destruktiv forandring af ens egen og andres livssituation er forholdet omvendt fra et politiperspektiv. Den kritiske hændelse - i betydningen *mis-gerning* - er fra et professionelt perspektiv det "forventede" og den er i sig selv indlejret i en særlig form for meningsfuldhed, som det er politiets opgave at forstå og agere på med politiverdensperspektivet. Det, der fremstår som en tilstand af meningsløshed set fra borgerens perspektiv er fra et politiverdensperspektiv derfor normalt, da politiarbejde grundlæggende er forankret i en verden, der er kaotisk og uforudsigelig. Der er altså forskel på at opleve dramaet på egen krop og stå i et distanceret forhold til dramaet som udefra tilskuer. På en måde synes politiverden at "beskytte" politikroppen

mod at blive følelsesmæssigt engageret i borgerens oplevelser af drama. Jeg vil i det næste forsøg at indkredse politiverdens betydning.

Det er i normalitetens modsætninger, at det betydningsfulde i politiets perception er forankret. Det er i brudene på den sociale orden, at perceptionen har sit udspring og sin indlejrede meningsfuldhed. Og det er når en samfundsmæssig og social tilstand af orden fremstår i modsætning hertil, at verden opleves "relevant" for politiets perception. Det er på denne grund, at patruljerende betjentes samfundsmæssige opdrag hviler, og som udgør rammerne for politiprofessionens samfundsbestemte berettigelse og virke. Og det er denne politifaglige grund, som udgør den professionelle ramme for politielevens udvikling af professionel praksis og fundamentet for politielevernes meningsfulde kropslige rettethed.

Enhver politisituation er i princippet uforudsigelig, hvilket betyder, at kroppen grundlæggende er i en form for 'alarmberedskab', som imødekommer den grundpræmis for kroppens væren-i-situationen, at *man aldrig ved, hvad der sker lige om lidt*. Pludseligt kan en tilsyneladende rolig begivenhed ændre sig til en voldsom kritisk begivenhed, hvilket ofte ligger til grund for ulykker i trafikken, men også i det direkte møde med borgere kan patruljen pludselig blive hvirvlet ind i en kaotisk situation, der "opstår af sig selv", som f.eks. når en borgerhenvendelse med ønske om hjælp fra patruljen pludselig eskalerer, så samme borger kort efter anholdes (jf. "*Franskebrød under armene og luft under bælene*"). Det modsatte er også tilfældet: at en tilsyneladende kaotisk situation på en måde 'går i sig selv', hvilket eksemplet med "*Beruser der 'faker'*" viser. Politikroppen er således konstant involveret i situationer, hvor den sociale verden "virker i sig selv" relativt uafhængig af politiets tilstedeværelse på stederne og i almen forstand, hvilket føjer en dybere mening til betydningen af, at politiet oplever den sociale verden "perspektivistisk".

Politiverden henter sin grundlæggende forståelse i en social verden, der enten forstyrrer eller potentielt kunne forstyrre en samfundsmæssig orden, hvor en eller flere personer kan holdes ansvarlig for gerninger, der enten direkte (den kriminelle gerning) eller indirekte (den uansvarlige adfærd forbundet med en ulykke) kan henføres til en ændring af en given social orden. På den måde er politiverden ikke optaget af dramaet i sig selv, men hvad dramaet *gør* i den sociale orden. Den professionelle opmærksomhed er derfor rettet et sted *bag* dramaet eller måske nærmere *foran* dramaet i den tidlige betydning, at det sociale drama har haft indvirkning på en række hændelser, som leder hen til en kritisk begivenhed, der møder politiet i politisituationen. Det er således dramaets tegn i form af gerninger, som former politiverdens perspektiv på verden. På den måde er det sociale drama i professionel for-

stand *fraværende*. Men på den anden side er forudsætningen for at gerninger faktisk opstår, at der ligger et socialt drama som grund for gerningen. På den måde er dramaet alligevel flettet ind i politiverden som en ubestemt horisont af mening, der på en måde er på afstand af den politifaglige selvforståelse, men som alligevel ligger til grund for dets virke. På den måde er det sociale drama *nærværende* i patruljerende betjentes omgang med verden.

Patruljerende betjente oplever den sociale verden ”perspektivistisk”, hvilket betyder, at de ikke indfanger det sociale liv i sin totalitet. De ser verden gennem en særlig optik, hvor især det ”mistænksomme blik” på verden er en basal kvalitet i politiperceptionen, som søger at indfange og finde mening i det kritiske ved menneskers sociale handlen og tings særlige fremtrædener. Det mistænksomme blik er allestedsnærværende, og selvom det ikke altid ligger i forgrunden for den enkelte betjents opmærksomhed i dagligdagen, er det en kollektiv forankret professionel indstilling, som i princippet altid er i spil.

Det mistænksomme blik søger at indfange kritiske begivenheder i det sociale liv, som relaterer sig til gerninger, dvs. juridisk kritisable sociale handlinger eller konsekvenser af handlinger, der enten kan eller har forstyrret en tilstand af ro og orden, som må genoprettes. For at kunne indfange det væsentlige må patruljerende betjente bevæge sig ind i et rum, hvor tid, sted og hændelser ligger hinsides grænserne af den visuelle opmærksomhed. Gerningen er på sin vis *synlig*, da den har efterladt sig tegn, der kan have betydning som spor, men samtidig er gerningen i sin natur *usynlig*, da rækken af begivenheder, der leder op til gerningens tilblivelse og opdagelse ligger hinsides det, der kan opdages i direkte forstand. Umiddelbart virker det paradoksalt, at gerningen både er synlig og usynlig, men Merleau-Pontys fastholdelse af det reversible forhold mellem det synlige-usynlige kan netop forklare dette umiddelbare paradoks. De to aspekter skal ikke forstås som dualistiske distinktioner, men er uadskillelige størrelser, som var de to sider af samme mønt.

I den ”synlige” tilgang til verden indsamler og undersøger patruljerende betjente særligt betydningsfulde spor på stedet, som vurderes relevante for en potentiel men ikke nødvendigvis reel kriminel gerning. Den primære metode til at undersøge det skete er at lede efter *objektive spor*, der indikerer en sådan sammenhæng, dvs. faktuelle aftryk, som forbinder gerningsmand med stedet, omgivelser, objekter og evt. offer. Ofte kan disse objektive spor ikke stå alene, men må suppleres med andre sekundære metoder f.eks. afhøringer af vidner og parter på stedet, for enten at bestyrke forbindelsen til gerningen eller forkaste den. Sporene er – i den udstrækning, de rent faktisk opdages – ikke i sig selv evidente, men de kan pege mod en sandsynlig sammenhæng,

som må undersøges og sammenholdes med en lang række af informationer for at fremstå betydningsfulde og relevante som spor på en gerning, bl.a. ved at sammenholde et normalbillede *for* gerningen fandt sted med de spor, som gerningen har efterladt sig på stedet, som har rykket dette normalbillede og hvis synlige tegn peger mod en række hændelser, der peger mod gerningsmandens færden på stedet og de genstande, der er blevet anvendt og ændret ved i dette fortidige hændelsesforløb. Politiet kalder selv denne type spor for ”positive” spor, da de fremtræder synligt for øjet, der ser som materielle størrelser og kan indsamles og beskrives med objektive termer. Man kan kalde disse objektive/positive spor for *synlige tegn på en gerning*, som har betydning som evidens i den udstrækning, at sammenhæng mellem gerning og gerningsmand med stor sandsynlighed kan konstateres, f.eks. når et stikvåben brugt som våben mod et offer indeholder spor af en anden persons kropsvæsker.

En gerning efterlader sig imidlertid ikke altid synlige spor, men må af og til forstås ud fra fravær af særligt betydningsfulde spor, som mangler for at give mening i gerningsforløbet. I politiets terminologi beskrives de undertiden som *negative spor*, dvs. manglende spor, som ikke findes i synlig forstand, men som ikke desto mindre er betydningsfulde i kraft af deres fravær. F.eks. et manglende bremsespor i en trafikulykke, som kunne pege mod, at føreren har været uopmærksom på den forankørende og ramt denne med en kraft, som har forårsaget en trafikulykke. Denne type spor kan ikke indfanges i objektiv forstand, da de ikke er synligt tilgængeligt for den direkte perception, men forudsætter en intuitiv indlevelse, hvor betjenten træder ind i gerningens tilblivelse og ser den ”indefra” i en form for visualisering. Man kan måske kalde denne type spor som *usynlige tegn på en gerning*.

De objektive og negative spor viser tilsammen en rækkevidde i politiperceptionen, hvor det objektive spor ofte ikke kan stå alene i udforskningen af en gerning, men må forstås ved at sammenholde den ”reale” verden, dvs. den verden, som kan indfanges i synsfeltet med en ”forestillet” verden, som rækker ud over synsfeltets begrænsning. På den måde bevæger patruljerende betjente sig ind og ud mellem det synlige-usynlige eller det visuelle-virtuelle i bestræbelsen på at få det ukendte til at fremstå kendt og håndterbart for perception og aktion. Koblingen mellem det visuelle og det virtuelle kan således betragtes som en bevægelse fra gerningsstedet til *gerningens rum*, hvor det synlige og det usynlige indgår som reversible dimensioner i betjentenes perception, som konstant bytter plads som for- og baggrund i politiperceptionens forsøg på at skabe mening i verden.

Det reversible ligger i at sammenholde det, man ”tror man ved” - de synlige og usynlige tegn i udforskningen *på* stedet - med det man ”mener at tro” - visualiseringen af gerningens tilblivelse - i en tidsmæssig forskydning mellem den forestillede fortid og den oplevede nutid. Det er således i mellemrummet mellem stedet, som det så ud *før* gerningen blev udført, og hvordan det ser ud, *efter* at gerningen blev set af de patruljerende betjente, at meningsdannelsen finder sted. Men dette mellemrum er til stadighed skjult al den stund, at de patruljerende betjente ikke med egne øjne har set gerningen og været fysisk tilstedeværelse på stedet, mens gerningen blev udført. Med andre ord er gerningen i sig selv essentielt skjult, men den har - optimalt set - efterladt sig spor, som viser tilbage til dens oprindelse. Og disse spor kan indsamles og tydes i den udstrækning, at de bliver opdaget og tillagt mening som spor.

På den måde søger patruljerende betjente at skabe sammenhæng mellem de synlige og usynlige dimensioner i en stadig vekselvirkning mellem sporene i sig selv og sporenes udsigelseskraft. Sporenes udsigelseskraft er ikke givet på forhånd og den objektive dimension i politiarbejdet kan derfor ikke stå alene. Sporene er kun relevante og i sidste instans evidente som spor, hvis de tolkes ind i en større meningsfuld sammenhæng.

Samlet viser min analyse – med grund i de sceniske beskrivelser –, at patruljerende betjente bevæger sig mellem tider, hvilket kun er muligt, hvis de formår at ”*genåbne tiden*” for at bruge et udtryk hentet fra Merleau-Ponty. For at skabe en mening i sporene forudsætter det en særlig åbenhed for sporenes udsigelseskraft, hvis mening man som betjent skal ”bebo” ved at bevæge sig ind i dem og betragte dem indefra-og-ud. Når det sker, er politikroppen ikke i situationen, politikroppen *er* situationen og altså ikke bundet til en bestemt tid og et bestemt sted. Politiperceptionen er derfor flydende i sin form og kan indtage gerningens rum fra forskellige tidslige perspektiver og positioner i en reversibel bevægelse mellem at se noget *udefra-udefra*. Gerningen har således et udtryk, dvs. en ”fast” synlig overflade som kan observeres som tegn og spor, men samtidig et ”underflade”, som er skjult for blikket og må forestilles i ”flydende” form. Det er især det sidste element, som påkalder sig min særlige opmærksomhed.

Inspireret af Merleau-Ponty drejer det sig om at ”*bebo objektet*”, hvilket hér betyder at forstå hændelserne i det sociale liv fra et indefra-perspektiv, som kræver en ændring af perspektiv eller måske rettere en mangfoldighed af perspektiver, der forbinder det synlige spor med den bagvedliggende gerning. Gerningen kan ikke ses i direkte forstand, den må forstås ved at kredse om den i andre tider og rum, end fra det sted og det punkt i tid, som politieleven aktuelt befinder sig i. Denne fornemmelse for det synligt-usynlige ligger til

grund for det, der almindeligvis benævnes ”politiblikket” og som jeg med en mere fænomenologisk term kalder ”politiperceptionen”.

Udfordringen for politieleven er således at udvikle en evne til at indfange og tyde spor i omgivelser, hvor det ikke blot handler om at rette opmærksomheden mod det, der kan indfanges som synlige objekter i ”*synsfeltet*”, men at bevæge sig ud i ”*periferien af synsfeltet*”, som jeg oversætter til det virtuelle og visualiserede felt og som henviser til sporenes usynlige dimension. Denne bevægelse i perceptionen er vanskelig, da det forudsætter en bevægelse væk fra den umiddelbare sansede oplevelse og ind i et andet rum af mening, som kræver en særlig form for kreativ tænkning og sanselig kontakt med verden.

Det sociale dramas indvirkning på politikroppen

De sceniske beskrivelser viser i sin helhed, at politielever i deres møder med arbejdslivets hændelser kommer i berøring med en langt større kompleksitet end politiverden i sig selv kan indfange – en kompleksitet, der har bund i det *sociale drama*. De sceniske beskrivelser viser dermed dramaet som gestaltet struktur, hvilket vil sige, at det ikke kan ses i direkte forstand, men fornemmes i den udstrækning, at politikroppen står i en åben relation til verden og dens begivenheder. Dramaet udtrykker således en form for spændingsforhold i det menneskelige liv, som politikroppen som sanselig krop er i berøring med hinsides det professionelle blik på verden indlejret i politiverdensperspektivet. Med henvisning til Merleau-Pontys begreb om den *intentionelle bue* kan man i forlængelse heraf sige, at patruljerende betjente er forbundet med en ”naturgiven” oplevelsesverden, som udvider enhver professionel forståelse af det sociale liv. Patruljerende betjente er således som mennesker i kontakt med dramaet som grundvilkår i menneskets eksistens, hvilket betyder, at kroppen som helhed forbinder sig til andre menneskers skæbner uanset om denne dimension indgår i den professionelle selvforståelse eller ej. Men det sociale drama har en særlig indvirkning i det professionelle blik på den sociale verden, som jeg vil opsummere i det nedenstående.

Som nævnt udtrykker det sociale drama en latent konfliktfyldt samværen mellem mennesker og i menneskers omgang med ting i det sociale liv, som potentielt kan finde sit udtryk i gerningens destruktive tilblivelse, f.eks. når en borger er involveret i en konflikt med et andet menneske og gør den anden ondt. Politiet har således et særligt blik på bestemte sider af det sociale drama, nemlig de sider, der på en eller anden måde markerer et brud på ro og orden. Det sociale drama er derfor ikke i direkte forstand relevant fra et politiver-

densperspektiv, da det ikke er det sociale drama i sig selv, men dets 'aftryk' som gerning, der påkalder sig politiets direkte opmærksomhed (attention). Derfor fremtræder dramaet ofte ikke i forgrunden af patruljerende betjentes bevidsthed, men det ligger som en grundtone i den levede erfaring, da politikroppen qua den intentionelle bue er i sansemæssig kontakt med dramaet, der undertiden finder vej til det affektive liv.

Det sociale drama kan derfor anes og fornemmes (awareness) i den udstrækning, at politikroppen er åben for den sociale verden. I denne sanselige tilgang til det sociale drama mærkes det undertiden som en udefinerbar form for spænding i mødet med mennesker eller ting, som virker ind på politisituationen på en særlig stemningsfuld måde, som virker ind på politikroppen som en udefinerbar stemthed. Det, der sanses, er i første omgang præbevidst og mærkes som en diffus fornemmelse af, at der ligger noget betydningsfuldt "i luften", f.eks. når man træder ind i et rum og mærker en "god" eller en "ond" stemningen i rummet, som om at luften sitrer, eller at nogen ser på én på en bestemt måde. Denne stemning præger den kropslige væren-i-situationen som en form for "grundtone". I nogle situationer fremstår tonen så svag, så den nærmest ikke kan 'høres', i andre situationer er den så stærk og fremtrædende, at den ikke kan overhøres. En stemning på et sted kan mærkes med kroppen, ikke med intellektet.

Imidlertid kan fornemmelse af dramaet overskride det præbevidste niveau og blive til refleksiv bevidsthed, især hvis det at være åben for det sociale drama har betydning for løsning af politiopgaven. Ved at fornemme det sociale drama i rummet og bevæge sig ind i det kan politikroppen skabe forståelse for den bagvedliggende konflikt, der udspiller sig på stedet og som peger tilbage i tid og rum. På den måde kan en fornemmelse af det sociale drama være nødvendigt at åbne sig for i bestræbelsen på at løse politiopgaven. Det viser sig forskellige steder i mit materiale, f.eks. i "*Beruser der 'faker'*" hvor den unges kropslige udtryk eller "problemadfærd" blot er et aftryk eller udtryk for et bagvedliggende socialt drama, som peger mod en række kritiske dimensioner i den unges samlede livssituation: kærestesorger, problematiske forældrerelationer, småkriminalitet, som tilsammen synes at finde vej som grund for hans kropslige udtryk, som et råb om hjælp, som den erfarne vejleder forstår, fordi han lader sig åbne for dramaet. Ved at indleve sig i den unges sociale drama opnår vejlederen at skabe en midlertidig ro og orden på stedet i den afgrænsede politisituation. I "*Den meningsfulde løgn*" fortæller de implicerede hver især om et ægteskabeligt drama med kamp om forældremyndighed, der ligger som grund for kvindens og mandens gensidige konflikt, der finder vej som destruktive handlinger med ødelæggelserne på mandens arbejdsplads.

Dette sociale drama fornemmer den erfarne vejleder og ved at forstå dramaet lykkes det ham at få en tilståelse frem, som er målet med den konkrete arbejdsopgave i denne afgrænsede politisituation. I disse to eksempler bruger den erfarne vejleder sin fornemmelse for det sociale drama som ”nøgle” til at åbne for at løse politiopgaven. På den måde kan åbningen for det sociale drama være relevant i en politiverdenssammenhæng.

Det er imidlertid ikke konfliktfrit at være åben for dramaet hos borgeren, da man som betjent risikerer at blive berørt af det sociale drama på en måde, der ligger hinsides politiopgaven. Det synes især at være tilfældet for politielever, som i førstemøderne med sociale dramaer lader sig indfange af dramaet. Det er denne grundproblematik, som en lang række af de sceniske beskrivelse netop indfanger, f.eks. *”Kniven i ryggen”* og *”Han ville herfra”*, hvor politieleven oplever, at den følelsesmæssige tilknytning til dramaet i kortere eller længere tid fjerner fokus fra det centrale fokus som er indlejret i politiopgaven. Denne problematik vil jeg tage op i det næste.

Det sociale dramas vej ind i det affektive liv

Politielevers levede erfaringer er indlejret i et komplekst spændingsfelt, som på den ene side er forankret i politiverdens særlige horisont af mening, men samtidig rækker ud over den og ind i andre horisonter af mening, der har bund i borgeres sociale drama. Som betjent rører politielever ikke blot ved den anden og det andet, men udsætter sig i samme bevægelse for den latente mulighed at blive berørt af det, der opleves. Denne ”bevægelse” peger mod, at drama ikke blot har betydning i den ”andens” livsverden, men at det har potentialet til at ’sætte sig’ i politielevers *affektive liv* og finde vej som eksistentielle dramaer i politielevens levede erfaringer. Det sociale dramas indvirkning på følelseslivet er derfor ikke noget, man som ren viljesakt kan skærme sig mod. Der synes at være et generelt mønster for det sociale dramas vej ind i det affektive liv, som jeg i det følgende kort vil gøre rede for.

Dramaets vej ind i det affektive liv synes at være skjult eller endda fraværende i politielevens levede erfaringer, så længe der er tale om ”almindelige” hverdagsoplevelser under patruljeringen, hvor den sociale verden opleves på afstand fra den, og hvor patruljen ikke umiddelbart oplever situationen som betydningsfuld fra et politiverdensperspektiv, dvs. hvor begivenheder i den sociale verden ikke har spor, der peger mod en gerning, og hvor patruljen følgelig ”filtrerer” hændelsen ud (jf. *På vej, men hvorhen*). Det virker også som om, at dramaet træder i baggrunden, når politiverden træder i forgrunden for

politielevernes væren-i-situationen, især når de er optaget af at udføre det praktiske politiarbejde på f.eks. ulykkessteder. Når deres krop går i ét med politiopgaven, synes de at være fokuseret på dét og ikke andet. Tendensen synes således at være, at jo mere politieleven forbinder sig til politiarbejdets formålsbestemte dimension, dvs. løsning af politiopgaven og dermed forankrer sig i politiverdens indlejrede meningsfuldhed, jo mere træder dramaet i baggrunden i den levede erfaring.

I "almindelige" hverdagssituationer, f.eks. "*På vej, men hvorhen*", "*Rengøring eller indbrud*", "*Den langsomme kørsel*" og "*Cigaretten ud af vinduet*" er der ikke mærkbare tegn på et socialt drama, da politieleven er optaget af politiverdens "objektive" rettedhed mod verden. Men i takt med at politisituationerne "spidser til" og politieleven kommer i tæt kontakt med især arbejdslivets voldsomme dimensioner, synes politieleven at bevæge sig fra at "se verden" til at blive "seende".

Tendensen er, at jo mere politieleven følelsesmæssigt forbinder sig til det sociale drama, desto stærkere fremstår dramaet i politielevens indre affektive liv. Skæringspunktet for at det sociale drama lever videre i politielevens indre liv synes at være netop dér, hvor det mellem menneskelige får betydning i *genoplelsen af den pågældende situation på afstand* fra den i tid og rum, f.eks. når politieleven pludselig "får øje på" mennesket *bag* forbryderen eller den menneskelige tragedie *bag* ulykken, eller når politieleven i generel betydning får øje på en meningsløshed, der ligger hinsides politiverdens struktur af mening og oplever en diffus følelse af "tomhed".

I visse tilfælde synes det umuligt at vende tilbage til den særlige position, som politikroppen indtog før mødet med dramaet. Når det er tilfældet, er der sket en transformation af politielevens identitet, som rækker ind som *eksistentielt drama*. Det eksistentielle drama viser sig på forskellig vis i de sceniske beskrivelser og håndteres forskelligt af forskellige politielever, men det fælles element er, at politieleven pludselig opdager sig selv, den anden eller politiarbejdet på en ny og anderledes måde end hidtil og at denne "opdagelse" i kortere eller længere tid skaber tvivl i politieleven om politiarbejdets grundlæggende meningsfuldhed. Med et "dramatisk" udtryk kan man sige, at "virkeligheden rammer dem som en forhammer"²³, som udtryk for et særligt *praksisboks*, når man som politielever i politisituationer møder andre menneskers skæbner og tragedier og i samme bevægelse bliver berørt. Flere sceniske beskrivelser peger på, at det kan være vanskeligt at være i et socialt felt, hvor

²³ Sætningen er taget fra overskriften på en artikel om mit forskningsprojekt i RUC's magasin "Rubrik" skrevet af freelancejournalisten Rasmus Karkov.

man kommer tæt på andre menneskers tragedier, ulykker og vanskelige livssituationer uden at lade sig påvirke følelsesmæssigt og på en måde oplever ”bagsiden” af politiverden og især åbner sig for borgerens oplevelse af ulykkens betydning som f.eks. familietragedie.

Mine analyser viser, at transformationen fra et professionelt blik *på* verden til en eksistentiel åbenhed *i* verden, sker når den meningsfulde forankring i politiverden pludselig ophæves, f.eks. når politieleven i afslutningen af biljagten pludselig ser ”kriminelle” med et helt nyt blik og spontant udtaler: ”*Det er jo bare mennesker også (...) der ligner andre*”, hvilket får eleven til at stille spørgsmål ved politiverdens tendens med at opdele folk i fastlåste og måske endda fordomsfulde kategorier. Denne sætning indikerer, at politieleven får kontakt med en horisont af mening, som ligger ud over politiverdensperspektivet, som på en måde udvider politielevens horisont af mening, men som samtidig destabiliserer den meningsfuldhed, som politieleven søger i politiverdens horisont af mening.

Man kan sige, at politieleven pludselig får øje på en mening, som rækker ind i det, Merleau-Ponty ville kalde det *fraværende liv*, dvs. en meningsfuldhed, som ikke kan indfanges med det professionelle blik på verden, men som netop er fraværende, da det ligger ud over politiverdens særlige måde at skabe mening og sammenhæng på, og som må trække tråde ind i politielevens samlede livshistorie. Denne bevægelse i erkendelsen kan opleves som et tab af mening, da verden og dens sociale begivenheder pludselig mister genkendelighed og sammenhæng fra politielevens perspektiv, som søger at optage politiverden i sig, men pludselig opdager, at politiverden som perspektiv er begrænset i relationen med medmennesket. Omvendt kan tilsynecomsten af det fraværende liv netop give anledning til et betydningsfuldt perspektivskifte, hvor politieleven bevæger sig ud af en ”objektiv” tilgang til verden til en mere indsigtsfuld erkendelse af politiarbejdets virkning på omgivelserne, sine medmennesker og sig selv som menneske bag uniformen.

Et centralt mønster er, at eksistentielle erkendelser først er mulige at erkende på afstand af tid og rum, da politikroppen i den oplevede nutid ofte formår at holde følelserne på afstand. Som flere sceniske beskrivelser peger på, når det sociale drama ikke politielevernes refleksive bevidsthed i selve situationen, men noget tyder på, at det kritiske materiale lagres i kroppen og viser sig på afstand fra den pågældende situation. Nok er der en afslutning på en politiopgave, men erindringen af dens kritiske indhold kan leve videre langt tid efter den har fundet sted og er afsluttet som ”sag”. Som flere sceniske beskrivelser peger på, kan den følelsesmæssige reaktion på dramaets indvirkning på det affektive liv komme ”forsinket” og dukke op i en anden tid

og på et andet sted, hvilket betyder, at politisituationen fænomenologisk set er større end dens afslutning som ”politisag”.

Det er værd at hæfte sig ved, at dramaets indvirkning på følelseslivet ikke behøver at være konkret oplevet for at finde vej som eksistentielt drama, men at politieleven kan blive berørt af dramaet fra f.eks. fotos af et gerningssted uden selv at have været til stede. Dramaets betydning for den levede erfaring er derfor ikke bundet af tid og sted, hvilket betyder, at dramaet således ikke er en størrelse, men en ubestemt form, der opleves og opleves forskelligt fra person til person.

Politiverdens indbyggede drama

Indtil videre har min analyse cirkuleret rundt om dramaet som en ”udefra-kommende” bevægelse, der udgår fra det sociale liv, dvs. de mennesker og begivenheder, som politieleven møder som patruljerende betjent. Denne udlægning har indtil videre ikke haft øje for, at politiarbejde i sig selv er dramatisk.

Politiverdens indbyggede drama er udtryk for den altid latente fare, som omgiver patruljearbejdet og som udgår fra miljøets betingelser for arbejdsfeltet. Der er naturligvis forskel på politisituationernes ”farlige” indhold. I nogle situationer - især voldsomme hændelser - perciperes fare stærkt, hvorved faren er i forgrunden af de involverede betjentes opmærksomhed, mens andre situationer fremstår mere ”uproblematisk”, hvorved perception af fare træder i baggrunden af den fokuserede opmærksomhed. Men uanset hvilken situation, det måtte dreje sig om, er miljøet fundamentalt usikkert, og politikroppen er i en konstant tilstand af ”alarmberedskab”, som mærkes stærkt eller svagt i forhold til den pågældende situation og af den pågældende betjent.

Bag politiverdens rettethed mod løsning af politiopgaver og håndtering af socialt kritiske livsbegivenheder gemmer sig en dimension, som har med *sikkerhed* at gøre og den måske lidt banale opdagelse, at *man aldrig ved, hvad der sker lige om lidt*. Denne opdagelse er udviklet qua min deltagelse som forsker i feltet, hvor jeg på egen krop og i lighed med andre politiforskere (Ferrell & Hamm, 1998; Fielding, 2006; Monaghan, 2006; Jacobs, 2006, van Maanen, 1988) har mærket en diffus kropslig følelse af frygt, fare og risiko, men den er blevet bestyrket i mine observationer og interviews af især politielevers omgang med arbejdslivet som patruljerende betjent.

Spørgsmålet om sikkerhed peger på en dimension bagom politiopgaven, og mod betydningen af at "sikre sig" i fysisk helbredsmæssig forstand under varetagelsen af den konkrete politiopgave, men også i mere eksistentiel forstand som en måde at beskytte sig som et psykisk værn mod, at arbejdslivets kritiske materiale finder vej til det affektive liv. Sikkerhed som tema er netop særligt betydningsfuldt, når politikroppen bevæger sig rundt i et miljø, der grundlæggende fremstår uforudsigeligt i kroppens sansede omgang med det, hvilket peger på den altid latente mulighed for at tingene udvikler sig på en måde, der medfører fare for de personer, der er involverede i konkrete hændelser i det sociale miljø, herunder betjentene selv. Følelsen af fare er derfor et tegn fra kroppen, som netop afspejler de grundlæggende betingelser i miljøet, som følelsen udgår fra. For at kunne agere sikkert må patruljerende betjente mærke potentialet for fare i kroppen og handle ud fra denne underlæggende præmis, hvilket den sceniske beskrivelse "*Cigaretten ud af vinduet*" især peger på. Det sociale miljø virker tilbage på politikroppen, således at kroppens bevægelser ikke kun bestemmes af politikroppens viljestyrede handlinger, men af de perciperede betingelser, der gælder i situationen.

I en nærmere undersøgelse af den levede erfaring må man skelne mellem en grundlæggende distinktion: *der er forskel på at leve situationen i en form for nutid og at genopleve situationen på afstand fra den*. I den umiddelbart levede politisituation, som den opleves i den aktuelle nutid, er politikroppen i konstant bevægelse og rettet mod at løse den praktiske del af politiopgaven ud fra en meningsfuldhed, der udgår fra politiverden og dens særlige måde at rammesætte og retningsbestemme politikroppens bevægelser i det fysiske miljø. I særligt høj-intensive politiaktioner synes det at være en generel tendens, at "*kroppen handler af sig selv*", som en politielever udtaler.

I de sceniske beskrivelser "*Peberspray skjult bag ryggen*", "*Ham indbrudstyven med blod over det hele*" og "*Jeg har aldrig set så skræmt et ansigt før*" dukker betydningen af kroppens spontane væren-i-situation og det at tilsidesætte betydningen af "sikkerhed" i politiarbejdet op. Det virker som om, at politieleverne i disse situationer ligger under for en særlig form for "handletvang", som i visse politisituationer tvinger kroppen fremad og ud i nogle situationer, der potentielt set er farlige og fremkalder følelser af frygt. Frygten er imidlertid præbevidst og ikke genstand for refleksion i selve situationen, men den er lagret et sted i kroppens sanselige væren i situationen som en diffus følelse af ubehag. I disse oplevelser af særligt intense politiopgaver, der er forbundet med fare og frygt, er det som om, at politielever træder ud af deres "fornuftige jeg". Det virker som om, at politieleverne kropsligt mærker en fare, men ikke lytter til den i selve situationen. Disse oplevelser lagrer sig i kroppen og

har potentiale til at dukke op på et senere tidspunkt med fornyet kraft. Selvom ”sagen” er afsluttet i politimæssig forstand husker kroppen.

Først på afstand af den konkrete situation i et tilbageblik - i en anden tid og rum - synes politieleverne at kunne opdage dramaets indvirkning på følelserne – og især hvis de har udsat sig selv (eller den anden) for fare. Det særligt interessante er, at politieleverne selv ikke på afstand fra begivenhederne umiddelbart forstår betydningen af, at de har mærket frygt, men fremstiller med ordet ”surrealistisk” situationen som diffus og mærkelig, måske fordi de mangler ord og ikke forstår kroppens sanselige væren-i-situationen.

I det næste vil jeg rette opmærksomheden mod mere konkrete nedslag i materialet og præsentere en række temaer, som udvider ovenstående generelle fremstilling af dramaets dobbelte betydning i politielevers levede erfaringer. Samtidig er det et forsøg på føre analysen videre og ind i det, jeg kalder en *vertikal analyse*, hvor særligt betydningsfulde temaer trækkes frem på tværs af de sceniske beskrivelser.

Et særligt presserende spørgsmål trænger sig på: hvilke muligheder er der for at bevæge sig ud over det problematiske materiale, som kan ”genindsætte” politielevers bestræbelser på at træde i eksistens som betjent? I adresseringen af spørgsmålet vil jeg tage højde for de særlige udfordringer, som gælder for politieleven i førstemødet med arbejdslivets problemstillinger.

Distanceret nærhed

Mine analyser viser, at det kan være vanskeligt at opretholde en balance mellem at berøre og at føle sig berørt i udøvelsen af politiarbejde, hvor politieleven på den ene side skal fastholde politiarbejdets ”objektive” dimension (fokus på opgaven) og på den anden side skal søge at etablere eller bevare den gode relation med borgeren i krise og sorg. Der er et særligt tema, som trænger sig på i den levede erfaring, og som jeg vælger at indfange med begrebsparret ”*distanceret nærhed*”.

Det *nærværende* består i, at man lader sig indfange af dramaets iboende meningsfuldhed og fra et ’indefra’ perspektiv forsøger at forstå de bevæggrunde, der ligger til grund for destruktive menneskelige handlinger og den andens oplevelser af at være forurettet. Som de sceniske beskrivelser viser, synes der at ligge et stort potentiale for politifaglig indsigt i at bevæge sig ind i borgerens sociale drama – ad den vej kan der findes en måde at forbinde sig til den overordnede konflikt, som ligger til grund for den kritiske hændelse, som politiet møder og skal agere på. Problemet er imidlertid, at en forbindel-

se med det sociale drama kan udstille det vanskelige i politiarbejdet, som ligger hinsides en politiverdensforståelse og som kan finde vej som eksistentiel drama. I arbejdet med f.eks. dødesager *er* det forbundet med ubehag at skulle undersøge en død og bevæge sig ud over synet, lugten og den stive og kolde berøring af den døde krop uden at blive påvirket heraf.

Det *distancerede* består i, at man i bevægelsen ind i "objektet" ikke kommer i følelsernes vold, forstået på den måde, at man ikke "overtager" den andens følelsesmæssige stemthed i situationen, men bevarer en professionel distance til de følelser, som truer med at trænge sig på og finde vej ind i det affektive liv og dermed påvirke dømmekraften som politibetjent. Tilbage til ræsonnementet med dødesagen: det *er* grænseoverskridende at skulle bevare en kritisk vurderende distance til sine oplevelser med at vende og dreje en død for at kunne undersøge den døde krop for spor. Omvendt er det en forudsætning for politikroppens professionelle rettethed at skabe en fortrolighed med objektet. Samlet set kan problematikken beskrives således: På den ene side skal polititilven kunne bevæge sig ind i den voldsomme begivenhed for at kunne forstå den, på den anden side må denne bevægelse ikke føres så "langt", så den forankrer sig i det affektive liv og skaber en barriere for udøvelsen af arbejdet.

Denne balance er vanskelig at opretholde særligt i førstemøderne med udfordrende arbejdslivssituationer, men synes at aftage som indre konflikt over tid i takt med at polititilven møder situationer af samme betydning og gradvist udvikler en evne til at distancere sig fra de ubehagelige oplevelser, han møder i sin omgang med voldsomme begivenheder.

Der er imidlertid en interessant mulighed for at ophæve denne problematik, som peger på en *frihed*, der kan genindsætte polititilven i projektet med at blive betjent: *der skal være ro på situationen*. Overordnet set indfinder roens sig typisk, når politiopgaven er løst, dvs. når det kaotiske førstindtryk har lagt sig, og betingelserne i situationen fremstår "ordnet", således at politikroppen i sig selv er i en tilstand af overskud og balance. Roen synes således at indfinde sig i krydsfeltet mellem krop, opgave og situation. Når disse faktorer er i balance, kan der etableres en relation til borgeren, der både tilgodeser arbejdets professionelle nødvendighed og borgerens behov for støtte, empati og omsorg. Det er denne betydning, jeg forsøger at indfange med begrebsparret *distanceret nærhed*. En række konkrete eksempler fra mit samlede materiale, som kun delvist har fundet vej i de sceniske beskrivelser, viser denne tilstand af ro i situationen, f.eks. når betjente tænder en cigaret for en chokeret person involveret i et færdselsuheld; når de lægger armen om en grædende borger; når de udtrykker beklagelse for borgere, der har været udsat for indbrud og

andre lignende situationer, hvor borgere er i affekt. I disse situationer træder politifolkene på en måde ud af politiuniformens neutralitet og viser sig som mennesker bag uniformen. Denne måde at vise medmenneskelighed på har stor betydning for borgernes syn på politiet og for bestræbelserne på at etablere en god borgerkontakt, som politiet i høj grad stiller op som mål for professionsudøvelsen. Men det har også en indvirkning på den betjent, der "træder ud af sin uniform". At etablere relationer til borgeren er i bund og grund at etablere en relation til sit eget selv, og ved at tillade at det medmenneskelige får plads i arbejdet, kan politieleven finde en fornyet mening, der når ud over den distancerede relation til den anden, som uniformens neutralitet umiddelbart lægger op til. Den distancerede nærhed er således en måde at forbinde sig til borgerens drama, som samtidig tillader politiarbejdets indlejrede nødvendighed.

Virkelighedens uvirkelighed

Et andet interessant aspekt i politielevers levede erfaringer i førstemøderne med kritiske begivenheder er oplevelsen af en diffus oplevelse af virkelighed. Flere politielever fremhæver, at særligt voldsomme hændelser som f.eks. eftersætninger, ulykker og voldsomme møder med gerningsmænd fremstår *surrealistiske*. Fælles for disse levede erfaringer er, at politikroppen forinden har været involveret i politisituationer med høj intensitet og kroppe i voldsom bevægelse, men hvor overgangen fra kaos til ro har været kortvarig i tidslig forstand. Det er især tydeligt i eksemplet med biljagten, hvor politieleven beskriver den bratte overgang efter en dramatisk eftersætning, som mærkelig (jf. *Jeg har aldrig set så skræmt et ansigt før*). I denne og i andre oplevede møder med arbejdslivets tilspidsede situationer er det som om, at politielevers virkelighedsopfattelse udfordres. F.eks. i *"Ham indbrudstyven med blod over det hele"*, hvor politieleven beskriver oplevelsen af at betragte sig selv "udefra" som var det en film, han så på. Ligesom i *"Han ville herfra"*, hvor billederne af selvmorderen i bilen skaber en diffus følelse af, at billederne indeholdt en virkelighed, som var skjult bag deres synlige fremtræden.

Disse og andre af politielevers beskrivelser af højintense politiopgaver viser en generel tendens: at den levede erfaring bevæger sig ud og ind ad forskellige parallelle verdener, hvor det konkret oplevede (det, der faktisk opleves) fremstår som fiktion i den levede erfaring eller hvor meningen hentet fra fiktionens verden fremstår mere virkeligt end det konkret oplevede i sig selv.

I forsøget på at indfange det meningsfulde opstår en paradoks form for erkendelse: at *virkeligheden fremstår uvirkeligt*.

Bag disse oplevelser gemmer sig en interessant dimension i den levede erfaring, som Merleau-Ponty indfanger med begrebet det '*fraværende liv*', altså en oplevelse, der bunder i det uforklarlige, diffuse og groteske, og hvis meningsfuldhed netop er fraværende, da det ikke kan indfanges i rationel forstand – hverken i situationen mens den opleves eller på afstand fra den i generindringen. Fænomenologisk kan man sige, at erkendelsen er forankret i kroppen og kun kan forstås af kroppen på et sanseligt præbevidst niveau, altså som en diffus fornemmelse af noget betydningsfuldt, men som ikke kan forklares. Denne tilstand er særligt udfordrende for politilevens levede erfaring, da den i videre betydning skaber en fundamental usikkerhed ved politiverden som basalt strukturerende for den levede erfaring. Det fraværende liv kan netop ikke indfanges med ord og ud fra en meningsfuldhed, som politiverden indfanger i sig som perspektiv, men det fraværende er en særlig form for mening, der mærkes i kroppen som en diffus følelse af stemthed, som har potentialet i sig til at nå bevidsteden - ikke med et svar i sig, men som et åbent spørgsmål, f.eks. da en politilev i afslutningen på en højintensiv biljagt siger: "*var det bare det?*"

Fælles for oplevelsen af det fraværende liv er at kroppen oplever bratte overgange i sin væren-i-situationen, hvor især følelsen af kaos afløses af en pludselig ro og vice-versa, hvor den sansede verden ændrer kvalitet som følge af den perciperede situation. Det er som om, at der sker en transformation af kroppens fokuserede rettetethed i overgangen mellem en højintensiv situation, som pludselig får en brat afslutning, når det hverdagsagtige vender tilbage, der efterlader et tomrum af 'intethed' over sig, der ikke kan sættes ord på, men som sætter sig som en diffus følelse af tomhed i kroppen.

Spørgsmålet er om det er muligt at genskabe politilevens søgen efter at forstå oplevelsen af det surrealistiske? Det surrealistiske har som nævnt grund i det fraværende liv, og derfor må opmærksomheden rettes mod et rum af mening udenfor politiverdens objektive blik på verden. Det fraværende liv er endvidere et liv-ikke-levet, og derfor kan meningen heller ikke indfanges i konkret forstand som del af en allerede oplevet erfaring. Det fraværende liv er derfor i subjektiv forstand skjult, men ud fra en mere holistisk forståelse af kroppen synes der at være mulighed for at løfte den sanselige oplevelse op som erkendelse, men det kræver en særlig form for opmærksomhed på aspekter i den levede erfaring, som ligger udenfor politiverdensperspektivet. Det vil jeg vende mig mod nu.

I den daglige patruljekørsel er patruljerende betjente ikke blot optaget af at finde mening i arbejdslivets hændelser. De drøfter også løbende den indvirkning, som oplevelserne har på deres følelsesliv. I disse diskussioner er det ikke ualmindeligt, at de støder på oplevelser, som der ikke gives forklaringer på ud fra et politiverdensperspektiv. F.eks. siger en vejleder, at ”*døden er uforklarlig*”. Denne sætning er vigtig, da den netop italesætter det, som politiverden ikke kan indfange med dens objektive tilgang til det sociale liv. På den måde kan denne lille ytring have betydning i mere generel forstand, som en måde at åbne politieleven for det fraværende liv, som måske kan formuleres som bevægelsen med at gøre det ”*uvirkelige virkeligt*”. Det forudsætter imidlertid en stadig ”oversættelse” af det, som falder indenfor, men også udenfor politiverdens horisont af mening og en grundlæggende ”klargøring” til ikke blot fremtidige møder med vanskelige arbejdssituationer, men også en undersøgelse af, hvilken betydning dramaet har for følelseslivet.

Ved at fordybe sig i betydningen af, at politiarbejde rører aspekter i menneskers liv, som dybest set er uforklarlige og meningsløse, f.eks. en pludselig død, en uforudset trafikulykke, bliver det netop muligt at få øje på de skjulte dimensioner, som politiverden i sig selv ikke kan give svar på. Det fraværende liv kan i denne udforskende proces gøres nærværende i den betydning, at det ubegribelige sprogliggøres *som* ubegribeligt. Ved at vende problematikken om og gøre det ”*uvirkelige virkeligt*” kan der være en særlig *frihed* til at begribe det, der ikke kan forklares med ord, men som alligevel med sprogets hjælp kan finde vej til en etablering af mening på et fornyet grundlag, som udvider den levede erfaring.

Denne udvidelse af den levede erfaring sker naturligvis kun i glimt, men viser sig især når arbejdslivets dramatik for alvor skærpes, og når arbejdslivets vanskelige betingelser for den levede erfaring træder frem. Der er tale om en situation, hvor politieleven i eksistentiel forstand oplever verdens meningsløshed og måske ikke formår at genetablere en meningsfuldhed ved egen hjælp. Fra et læringsmæssigt perspektiv åbner det for en række interessante perspektiver, som peger mod betydningen af at skabe særlige rum for bearbejdning af de affektive dimensioner. Jeg vil ikke forfølge det her, men tager diskussionen op i et senere afsnit.

Forventet uforudsigelighed

En særlig dimension ved patruljearbejdet er at kritiske hændelser dybest set er uforudsigelige i patruljerende betjentes omgang med den arbejdsrelaterede

verden, hvilket står i opposition til den "selvfølgelighed" i selvforståelsen, hvormed betjente søger at skabe kontrol og magt over situationen.

Enhver politisituation er fundamentalt set et møde med et fortidigt hændelsesforløb, altså en række hændelser, som har fundet sted inden det patruljerende politi ankommer til stedet eller som – alt efter situationen – har potentiale til at udvikle sig i en fremtidig forstand. Dette tidsmæssige forhold betyder, at patruljen på stedet kun har adgang til et begrænset indblik i den kritiske begivenhed i sin helhed. På en måde kommer patruljerende betjente altid "for sent" i forhold til de kritiske begivenheder, der har fundet sted og må derfor forholde sig til dette "efterslæb" i tid og rum. Og i et fremtidigt sigte kan udviklingen af kritiske begivenheder som sådan heller ikke forudsiges.

Det vilkårlige møde med den sociale verden er en fundamental betingelse for politikroppens væren-i-situationen, men det står ikke nødvendigvis alene. De kritiske begivenheder er nemlig på en særlig måde forventede, hvilket betyder, at politiarbejde ikke nødvendigvis er vilkårligt og tilfældigt, selvom det sociale liv i sin totalitet "lever sit eget liv". Man kan sige, at politiarbejdet i tidlig forstand bevæger sig i mellemrummet mellem det "ordnede" og det "uordnede", hvor betydningen af det ordnede viser sig i politiverdens forsøg på at inddæmme og afgrænse gerningen i tid og sted, mens kaos er indlejret i det sociale livs kompleksitet, hvor kritiske situationer opstår og forsvinder uafhængig af politiets almene og konkrete tilstedeværelse i tid og rum.

Fra et ordnet perspektiv er gerningen konstaterbar og evident i den udstrækning, det er muligt at indfange dens spor som gerning, ligesom at gerningsmanden kan betragtes som en konkret og håndgribelig kategorisk enhed i betjentenes forestillingsverden. Fra et uordnet perspektiv kan gerningen betragtes som en flydende form, der ikke kan indfanges som punkter i tid og sted, men som trækker tiden og rummet ud i det ubestemte felt af mening. Mine analyser viser denne dobbelthed i den levede erfaring: på den ene side er det afgørende at anerkende, at gerningen *er*, da den tillægges betydning i et politiverdensperspektiv, men mine analyser viser samtidig, at gerningens opståen og fremtræden ofte ikke er muligt at indfange med det direkte blik og i den konkrete tid og sted. Der er tale om tolkninger af sammenhænge, og i den forbindelse: at nå frem til den mest sandsynlige tolkning af hændelser, som ikke kan indfanges ved hjælp af synets dom og instrumenters hjælp alene, men må udledes af en tolkning af de spor, som vurderes relevante i udlægningen af den formodede gerning.

Mine analyser viser, at politikroppene netop orienterer sig mod det uforudsigelige ved konstant at tilpasse sine bevægelser til de perciperede begiven-

heder, ”der pludseligt dukker op” i synsfeltet eller i periferien af synet i såvel patruljevognens bevægelser i landskabet som i patruljeringen til fods. Forestillingen om, at politiet ”rykker ud” til kritiske hændelser, må altså udvides til at verden måske i højere grad ”rykker ind”, hvilket betyder, at vi må revidere forestillingen om at politiet kan kontrollere og inddæmme kritiske hændelser i den sociale verden. Mine sceniske beskrivelser viser netop at kritiske begivenheder udvikler sig uforudsigeligt, hvilket jeg blandt andet har indfanget ved at sammenholde informationer fra vagtcentralen om udrykningsopgaver med de faktiske forhold, der viser sig for patruljen ved ankomsten til stedet. Ofte er beskrivelserne af hændelserne, overleveret via vagtcentralen, forkerte eller i det mindste utilstrækkelige, hvorfor patruljerne konstant må revidere deres forestillinger om det skete i forhold til de betingelser, der rent faktisk er på de steder, de ankommer til.

Denne dobbelthed betyder, at politikroppen orienterer sig i den sociale verden på en særlig måde, jeg vælger at kalde *forventet uforudsigelighed*, som peger mod en meningsfuld måde at kontrollere det ukontrollerbare. Ved at forvente det uforudsigelige ligger en særlig åbenhed mod at tage det potentielle ind som præmis for perception og handlen. I denne tilgang er politikroppen i det, man kunne kalde en ”åben relation med det potentielle” på den måde, at kroppen søger at tilpasse sig situationens betingelser i højere grad end det modsatte.

Dette grundlæggende forhold i relationen mellem krop og verden betyder, at man som politielev konstant må tilpasse sig omgivelsernes uforudsigelige karakter i en form for ”*alarmberedskab*”, som en politielev udtaler det, der konstant virker i kroppen og kræver en altid tilstedeværende fokuseret opmærksomhed vendt mod den åbne relation. Da *man aldrig ved, hvad der sker lige om lidt*, handler om at udvikle en fornemmelse af at være på rette tid og sted. Ved at udvikle en kropslig bevidsthed, der netop baserer sig på forventning om det uforudsigelige, ligger en åbenhed mod de grundlæggende situationelle betingelser, som patruljearbejdet er underlagt og som peger mod betydningen af at handle sikkert som ”objektiv” krop (at sikre sig mod fare) men også i mere eksistentiel forstand (at håndtere sin frygt). Jeg vil vende mig mod temæt frygt-fare i et senere afsnit, men først vil jeg en ”omvej” omkring betydningen af politikroppens bevægelser frem-tilbage.

At træde frem – at træde tilbage

En særlig dimension, jeg har hæftet mig ved i patruljerende betjentes politiarbejde, er bevægelsens betydning som retning og mål, hvor især balancen mellem *at træde frem* og *træde tilbage* fremtræder som en afgørende kvalitet i politikroppens væren-i-situationen.

Bevægelsen viser sig i den fysiske-spatiale kropslige orientering i miljøet, hvor en særlig form for rumfornemmelse i situationen forplanter sig til bevægelserne og synes at være afgørende for politikroppens kropslige rettedhed ud fra de betingelser, der perciperes i det sociale miljø. Men bevægelsen har også betydning på et mere identitetsmæssigt niveau, som jeg vil uddybe her.

På en ganske bestemt måde synes bevægelsen *at træde frem* at være forbundet med at træde i karakter som betjent. At træde frem er som fysisk bevægelse at træde ind foran makkeren og bevæge sig mod borgeren og viser således et initiativ, som markerer en intentionel vilje til at tage styringen i situationen og føre den pågældende politiopgave til ende. Det forudsætter imidlertid, at bevægelsen fremad udføres med den kraft i sig, som netop betinger den som bevægelse fremad. Med andre ord: for at bevægelsen fremad skal være en ægte bevægelse, skal den føles som sådan i et reversibelt forhold mellem politieleven og den ”den anden”. I mange eksempler, hvor politielever bevæger sig fremad, er den naturlige autoritet, som betinger bevægelsens retning, imidlertid en påtaget autoritet, f.eks. i ”*Peberspray skjult bag ryggen*” og ”*Ham indbrudstyven med blod over det hele*”. Disse to eksempler viser, at det ikke blot drejer sig om at signalere styrke, kraft og magt i situationen. For at omgivelserne skal ”rette ind” skal autoriteten føles ægte og føres igennem i bevægelsens udtryk. De to eksempler viser, at når styrken og kraften bag bevægelsen mangler, vil dette kunne aflæses som tegn på usikkerhed.

På den anden side er bevægelsen *at træde tilbage* at give plads til den anden eller det andet, eller at lade tingene ske og udvikle sig af sig selv uden at tage direkte og aktiv del i hændelsen. Fra et politiverdensperspektiv er bevægelsen at træde tilbage at indtage en vente-hvileposition, som især er tydelig i f.eks. overvågningsopgaver, hvor patruljerende betjente forholder sig afventende og bevarer en vis form for afstand til begivenheden indtil ’noget’ sker. Men bevægelsens passive positionering af kroppen i rummet kan også komplimentere makkerens aktive bevægelser, f.eks. som en måde at bevare overblikket i situationen – både indadtil mod makkeren og borgeren og udadtil mod omgivelserne, og fra denne position kunne træde til eller lægge sig imellem, hvis situationen kræver det.

Fra en anden vinkel kan bevægelsen med *at træde tilbage* betragtes som en særlig betydningsfuld ”bagside” af politiopgavens aktive involvering i møder med situationer, som peger mod betydningen af sikring og sikkerhed. F.eks. i den sceniske beskrivelse: *Jeg har aldrig set så skræmt et ansigt før*, hvor føreren af hundepatruljen på et tidspunkt trækker sig under biljagten, formentligt fordi den erfarne betjent måske vurderer, at risikoen ved at fange gerningsbilen er for stor. Bag denne vurdering ligger muligvis en forventning om, at gerningsmanden vil blive fanget - blot ikke hvornår. Derfor er at træde tilbage ikke et brud med politiopgaven som sådan – f.eks. at vige bort og forlade stedet med uforrettet sag - det er blot en udskydelse af politiopgavens indbyggede mål. Man kan også sige, at betjenten kontrollerer situationen ved at kontrollere sin krops tilbøjelighed til at fortsætte bevægelsen fremad mod målet.

I politiets omgang med verden er bevægelserne frem-tilbage således ikke statiske men dynamiske størrelser, som synes at afhænge af den måde, hvorpå patruljerende betjente aflæser situationen. Ved at positionere kroppene som bevægelser, der veksler mellem at træde frem og tilbage sikres på den ene side en fokuseret opmærksomhed rettet mod at løse politiopgaven (at træde frem), mens bevægelsen at træde tilbage er en måde at skabe et overblik, der især i tilspidsede situationer er nødvendig, for at sikre at udførelsen af politiopgaven foregår sikkert og så uforstyrret som muligt.

I patruljens bevægelser i landskabet og i særlige miljøer – uanset om det er til fods eller i patruljevogn – signalerer bevægelsen fremad et ønske om at undersøge noget nærmere med en styrke, vilje og autoritet, der i særlig grad knytter sig til løsningen af politiopgaven og som fundamentalt afspejler politiverdens iboende meningsfuldhed om at kontrollere situationen. Grundlæggende synes der at være en udpræget tendens blandt politielever til at ville træde frem og i den bevægelse bemægtige sig magten og autoriteten i mødet med borgere, hvilket synes at være en udpræget tendens i politielevs umiddelbare forståelse af politiverdens horisont af mening. Imidlertid ligger der et særligt potentiale i at træde tilbage eller at indtage en venteposition, som politielever måske ikke altid er klar over. At træde tilbage eller at vente på assistance er ikke det samme som at tilsidesætte politiopgaven, men at udsætte dens løsning indtil kraften bag handlingen er centreret i kroppen, hvilket flere af de sceniske beskrivelser peger mod. F.eks. kunne politieleven under biljagten have fulgt den erfarne betjent i hundepatruljen og fastholdt en afstand til flugtbilen (jf. *”Jeg har aldrig set så skræmt et ansigt”*). Ligesom at politieleven på tærsklen til lejligheden, hvor han betragter indbrudstyven udefra, kunne have

ventet på assistance fra kollegaen inden han trængte ind (jf. *"Ham indbrudstyven med blod over det hele"*).

For politieleven er overgangen fra at være "almindelig borger" til uniformeret betjent en stor omvæltning. Især synes det at være udfordrende at skulle påtage sig den naturlige autoritet, som uniformen forudsætter. Som en politilev udtaler: *"Man skal træde frem også selvom man ønsker at træde tilbage"*. Det er en generel problemstilling at politielever skal fremstå myndigt og med autoritet i enhver situation, hvor borgeren er tæt på, hvilket lægger et særligt pres på politieleven og som referer til et grundlæggende paradoks: at skulle fremtræde erfaren uden at være det. Den bagvedliggende grund for denne særlige problematik er indlejret i politiverdens selvforståelse: borgeren må aldrig vide, at én i patruljen er elev, da det skaber usikkerhed, der i værste konsekvens betyder, at patruljen samlet set risikerer at miste kontrollen over situationen. I enhver situation skal patruljerende betjente være "ovenpå", hvilket er et ofte anvendt udtryk, der bruges internt mellem betjentene. Men følelsen af at være ovenpå er ikke "syet ind" i uniformen, men vokser indefra som følge af en lang række af især konfronterende møder med borgerne. Det er en øvelse at træde frem med myndighed og autoritet, som en vejleder f.eks. indprenter en elev: *"Du skal vide, hvad du vil, inden du træder ud"*. Denne ytring viser betydningen af at klargøre sig til mødet med borgeren, hvilket forudsætter et nogenlunde roligt rum fri for eksponering, hvor ordene kan formuleres og inkorporeres som en viljestyret handling.

Bevægelserne at træde frem og træde tilbage viser sig tydeligt i vejleder-elev forholdet, hvor politieleven i starten holder sig i baggrunden bag ved eller ved siden af makkeren og fra den position observerer makkerens aktioner. I takt med at politieleven bliver fortrolig med politiopgaven træder politieleven gradvist mere og mere frem, samtidig med at makkeren træder tilbage. Det er et mønster, som oftest er aftalt på forhånd under udrykningen til den pågældende politiopgave eller som foregår som små kropslige nonverbale tegn og hviskende ytringer på stedet i den udstrækning at det er muligt at etablere uforstyrrede rum for samtale og vejledning på stedet.

Fare-frygt

Som tidligere nævnt er patruljerende betjente qua deres tilstedeværelse i kritiske sociale begivenheder udsat for en potentiel risiko og fare, hvor enhver situation rummer muligheden for at politibetjentene selv kan inddrages i den

verden af voldsomme hændelser, som de er sat i verden til at begrænse og undgå, inddæmme og isolere.

At udføre politiopgaven er ikke blot at bringe noget til ophør, men at fornemme den risiko, der er forbundet med politiopgavens udførelse og mål, således at man undgår at befinde sig i en situation, man ikke kan klare sig ud af ved egen eller makkerens hjælp, og hvor man tilsvarende undgår at udsætte sig selv og den anden for risiko og fare. Det betyder i almen forstand, at politiets væren-i-situationer fundamentalt er præget af en basal form for usikkerhed, som strider mod en umiddelbar oplevelse af politiarbejdets magt over situationen. Mine analyser viser, at risiko ikke blot er forbundet med en fysisk helbredsrisiko, men at det psykiske helbred i høj grad er i spil.

I udførelsen af enhver politiopgave viser mine analyser, at betjente kropsligt orienterer sig mod sikkerhed i arbejdet, som især trænger sig på i tilspidsede politisituationer. Nogle gange er sikkerhed i forgrunden af det bevidste møde med voldsomme hændelser, andre gange er sikkerhed i baggrunden af betjentens fokuserede opmærksomhed i situationen. Der er dog grund til at mene, at sikkerhed ofte ikke er bevidst reflekteret (attention), men i højere grad sanseligt fornemmet (awareness), fordi kroppen er forbundet med verden. Det må betyde, at fare er latent og en altid potentiel dimension af politiarbejde på gadeplan, også selvom faren ikke fremstår åbenbar og reel i det direkte møde med kritiske hændelser.

I mødet med især tilspidsede situationer er politikroppen især modtagelig for fare og udsender tegn herpå, som flere politielever selv beskriver som fysiologisk-kropslige ændringer, bl.a. varme-kulde, men også en særlig mental følelse af at være intenst fokuseret, som en politielev beskriver som "tunnelsyn", og en anden beskriver som et "beredskab". Det særligt betydningsfulde er, at politikroppen sanser situationers latente indhold af fare-frygt på et præbevidst plan *før* det når erkendelsen og kan blive genstand for en bevidst refleksion. Først på afstand i tid og rum synes politieleven at erkende den fare, der lå i situationen, men kroppen mærkede det undervejs.

Politiarbejde er således ikke blot en bevægelse "at træde fremad" i bestræbelsen på at tage objektet i sin besiddelse, f.eks. ved at pågribe den kriminelle, sikre spor, inddæmme gerningssteder osv. For at kunne håndtere arbejdet sikkert ligger en altid latent og vigtig betydning af "at træde tilbage", som bl.a. viser sig i den kropslige intentionalitet med at afvente, at fjerne sig fra, at tilkalde hjælp, at udsætte, dvs. en måde hvor kroppen ikke involverer sig i situationen, men betragter den på sikker afstand.

Det "sikre" politiarbejde er grundlæggende et spørgsmål om at finde en balance mellem at træde frem og træde tilbage, men det er en balance, som

ikke falder politieleverne naturligt, da de ikke har indoptaget betydningen af bevægelserne frem-tilbage i deres kropslige struktur. Det virker som om, at politielever i deres førstemøder med politisituationer ikke har "øje for" de signaler, som deres kroppe udsender, fordi de endnu ikke er forbundet med verden i en åben relation. De føler nok en diffus frygt i potentielt farlige politisituationer, men synes ikke umiddelbart at tillægge betingelser i miljøet betydning, som fremkalder denne frygt, betydning.

Det er som om, at politielever i deres bestræbelser på at agere "politiagtigt" er blind for de signaler, som deres kroppe udsender i deres omgang med verden. Adskillige gange har jeg oplevet, at indstuderede aftaler mellem betjentene ofte brydes ved ankomsten til steder eller undervejs i hændelsesforløbet på stedet, hvilket flere af de sceniske beskrivelser netop indfanger. I disse situationer virker det som om, at især den erfarne vejleder fornemmer signaler i miljøet, hvilket sætter dem i stand til at styre udenom farlige situationer. Der må altså være en række betingelser i situationen, som betinger betjentenes bevægelsesmønster, som fornemmes på stedet og som ikke kan aftales på forhånd i den planlagte arbejdsdeling. Det vil jeg vende mig mod nu.

Den vellykkede håndtering af den kritiske situation synes fra et politiverdensperspektiv at forudsætte, at den anden (borgeren) anerkender og følger sig i forhold til den "naturlige" autoritet, som udgår fra politiets synlige fremtræden i situationen. Derfor er det afgørende, at politikroppens positur og gestik understøtter den magt, som uniformen symboliserer, således at det ydre og det indre tilsammen udtrykker en vilje, som fremstår tydeligt og kraftfuldt, og at denne intentionalt i politikroppen kan genkendes af den anden. En sikker fremtræden er således først sikker, hvis den føles sikker i situationen, ligesom det modsatte synes at være tilfældet. Ro kan først etableres hvis roen er følt og smitter af på den anden, og kontrol er kun muligt, hvis kroppen er i en tilstand af kontrol, som virker ind på omgivelserne med en dæmpende virkning. I langt de fleste situationer, jeg har overværet, har det været tilfældet.

Flere af mine sceniske beskrivelser peger imidlertid på, at især borgere i stærk affekt, under indflydelse af euforiserende stoffer eller i psykisk uligevægt ikke reagerer i overensstemmelse med en sådan 'normaladfærd'. I disse møder med "den anden" kan den naturlige autoritet, som uniformen udsender, ikke tages for givet. For at kunne etablere kontrol over situationen må politikroppen søge at tilpasse sig den kropslige tilstand, som ligger bag den andens synlige fremtræden, og som ikke kan ses i direkte forstand, men som ikke desto mindre fornemmes i kroppen, som en kropslig fornemmelse af fare-frygt, som på ubeskrivelig vis omkranser situationen. Som Merleau-Ponty

fremhæver: "*The sense of the gestures is not given, it is understood*" (Merleau-Ponty 1945/1962, p. 215).

Eksemplerne peger på, at møder med andre mennesker fundamentalt er uforudsigelige, og derfor synes politikroppen i ethvert kritisk møde med den anden at være i en form for alarmberedskab i tilfælde af, at en latent kropslig ustabilitet hos den anden pludselig bryder ud som voldsom og voldelig handling.

Den sanselige fornemmelse af den andens psykisk-fysiologiske tilstand kan ikke trænes på forhånd, men må mærkes i situationen ved at lytte til kroppens signaler – ikke blot den andens krop, men også den indvirkning, som den anden krop har på ens egen krop.

På det generelle plan virker det som om, at balancen mellem at træde frem og tilbage ikke falder politielever naturligt i deres førstemøder med konkrete politisituationer, hvilket kan være indlejret i en dybere problemstilling i politielevens forsøg på at skabe sig identitet som betjent. At træde frem foran den anden synes generelt at være en måde at træde i karakter på som betjent, men det er en bevægelse, som i førstemøderne med politisituationerne (endnu) ikke falder naturligt, al den stund at den ikke har nedfældet sig som vane i kropsstrukturen, men er tilkæmpet og måske endda påtaget. Omvendt synes det at træde tilbage at opfattes som et brud på politiverdens indlejrede meningsfuldhed og muligvis et tegn på en form for svaghed, hvilket for alt i verden må undgås, da det at vise svaghed skaber tvivl i omgivelsernes vurderinger og i politielevens egne selvbillede, om politieleven har den fornødne styrke til at håndtere kritiske begivenheder.

Især synes det at være forbundet med en særlig "overvindelse" at skulle træde frem, når makkeren ikke er i nærheden og med denne bevægelse signalere overfor omgivelserne (og sig selv), at han har magt over situationen. Især synes det vigtigt at mærke en indre styrke, som er nødvendig for at udføre bevægelsen fremad med den kraft, som er nødvendig for at skabe kontrol og orden. Hvis bevægelsen fremad ledsages af frygt for det ukendte, vil det ikke blot kunne mærkes i egen krop som en diffus følelse af frygt, men også kunne sanses af den anden som usikkerhed, hvorved bevægelsen mister sin kraft og risikerer at få den modsatte effekt end den bagvedliggende intention. Netop usikkerhed er et kardinalpunkt i politiverdens selvforståelse, hvor selve forudsætningen for at udøve professionen sikkert i det sociale miljø er at vise ro og autoritet, men som eksemplerne viser, er det ikke blot nødvendigt at vise magt, man skal også være magten, dvs. føle den i sig.

At træde frem og træde tilbage kan for den enkelte politielever således opleves som en form for indre uoverensstemmelse og altså ikke som et reversi-

belt forhold i professionsudøvelsen. Dertil kommer, at balancen kan være svær at opdage og opretholde al den stund, at den sociale begivenhed er i konstant bevægelse og det ikke er muligt at forudse hændelsesforløbet og konsekvenserne af ens aktive-passive involvering. Endvidere har politieleven i førstemøderne med virkeligheden ikke et erfaringsgrundlag, som den pågældende aktion kunne forstås på grundlag af, hvorfor bevægelserne fremad og tilbage ikke udføres med en naturlighed, som den mere erfarne betjent måske har optaget i sin kropsstruktur. Endelig synes det at være af almen betydning, at kroppen især under voldsomme begivenheder, som f.eks. eftersætninger og pågribelse af gerningsmænd, "handler af sig selv" og derfor i særlig tilspidsede situationer kun i vanskelig grad kan kontrolleres med tankens kraft. Først i tilbageblikket på afstand af begivenheden synes det at være muligt at indfange, hvad man "burde have gjort".

Hvordan er det muligt for politieleven i den konkret oplevede erfaring at finde balancen mellem at træde frem og træde tilbage, således at det er muligt at udføre politiopgaven på en sikker måde? Jeg vil vende mit blik mod politikroppens betydning i forhold til den perciperede situation for at finde en mulig forklaring.

Mine fænomenologiske analyser viser, at kroppen grundlæggende er sanselig "bevidst" om det potentielt eller latent usikre i situationen, men det er som om at politieleverne i førstemøderne med virkeligheden ikke er forbundet med deres krop. De synes i højere grad at være optaget af at løse politiopgaven og er i mindre grad opmærksomme på det felt af betydning, som omkranser den. Ikke desto mindre udsender kroppen signaler om oplevelse af fare-frygt, der finder vej i kroppens motoriske kapacitet, f.eks. ved at nedsætte tempo og fart i bevægelsen fremad, som kan ophæve den kraft, som er nødvendig for at føre bevægelsen fremad til ende. Jeg vil bruge en af de sceniske beskrivelser som eksempel: *'Ham indbrudstyven med blod over det hele'*. I denne situation står politieleven i et dilemma mellem at træde frem (at sikre gerningsmanden) og træde tilbage (sikre sig selv ved at vente på makkeren) som viser sig som en kropslig tøven, der videreføres i bevægelsen fremad. Det betyder at bevægelsen ikke udføres med den kraft, som betinger dets indlejrede betydning. Politieleven reagerer med tøven, fordi kroppen fornemmer betydningen af at tøve (som en måde at sikre sig), men betydningen af sikkerhed er skjult, da politieleven på den anden side er indfanget i en form for handletvang, som udgår fra politigerningens indbyggede meningsfuldhed, der har fundet vej til hans kropsstruktur (at pågribe gerningsmanden), og som fremstår som grund for kroppens bevægelse. Først bagefter indser han betydningen, men i den umiddelbart levede situation er denne grund skjult for

hans bevidsthed, eller måske rettere sagt: den er diffust fornemmet i hans krop, men finder ikke vej til refleksionen.

Som eksemplet indikerer, bemærker politieleven ikke betydningen af den kropslige væren-i-situationen. Havde politieleven i den situation i stedet lyttet til sin kropsligt følte frygt, som svar på den latent oplevede fare i situationen og taget dette alvorligt, havde han ventet på sin makker i stedet for at træde frem og dermed udsætte sig selv (og indbrudstyven) for fare. Der er grund til at tro, at dette eksempel har en særlig betydningsfuld værdi, der rækker langt ud over dette eksempel.

I et fornyet blik på denne sceniske beskrivelse kunne man sige, at netop følelsen af frygt - som afspejler en diffus kropslig fornemmelse af fare - burde være en kilde til forståelse, fremfor at være noget, der skal overvindes og fortrænges. Frygten har en grund, og denne grund er kroppens sansning af fare, og *det* bør tages alvorligt for at undgå at udsætte sig selv og den anden for unødvendig udøvelse af magt i situationen.

Fra en kropsfænomenologisk betragtning er det at være sanselig opmærksom (aware) på kroppens følelse af fare-frygt ikke det samme som at vise svaghed i tilspidsede situationer, men snarere en naturlig reaktion fra kroppen i mødet med det ukendte-uforudsigelige. Ved at lytte til frygten i et forsøg på at forstå den ligger et afsæt til en fornyet forståelse for betydningen af sikkerhed i arbejdet, der ikke blot vedrører politielevers førstemøder i praktikken men politiarbejde generelt. Dette syn har kroppens naturlige væren-i-situationen i centrum og fremhæver, at det at træde tilbage ikke er adskilt fra politiopgaven, men ligger i dens forlængelse, som bagsiden på en mønt, som ikke desto mindre er en del af mønten. Frem for at bevæge sig fremad i en forceret bevægelse, som kroppen ikke er i stand til, handler det om at vente til kroppen er parat, og at bekæmpe trangen i sig til at bevise sin autoritet, så længe den er påtaget og ikke dybtfølt. Denne pointe bringer mig videre til det sidste tema, som jeg har fået øje på i mit materiale.

Kontrolleret kaos

Min analyse lægger op til en diskussion af *kropskontrol*. At kontrollere situationen er *både* at træde frem *og* tilbage i forhold til betingelserne i situationen. Den første bevægelse (at træde frem) synes at være dybt indlejret i politiverdens selvforståelse, mens den anden (at træde tilbage) ligger som en skjult bagside af politiopgaven og har betydning for den sikre udførelse af arbejdet. Hvordan er det muligt at finde en balance mellem de to bevægelser?

At kontrollere kroppen er ikke blot at træde frem, men at gøre det med en kraft, der sikrer målet *med* bevægelsen og udførelsen af handlingen. Men som vist er målet *for* bevægelsen imidlertid aldrig givet på forhånd, da kritiske begivenheder har en meningsfuldhed i sig, som ikke kan forudsiges. Sociale begivenheder har deres helt eget "liv" og rækker ind i uforudsigelige hændelsesforløb, hvis potentielle betydning kun kan fornemmes af den sanselige politikrop. Denne grundbetingelse for politikroppens væren-i-situationen peger på betydningen af at træde tilbage – ikke som et tegn på svaghed, men som en tilpasning til situationens dynamiske karakter. At træde tilbage er således også en kraftfuld bevægelse, hvis betydning ligger i at aflæse det kritiske i sig selv og at tilpasse sig miljøets betingelser for den sikre udførelse af politiopgaven. Kropskontrol handler om at være kritisk bevidst om sin egen kropps formåen. I denne sammenhæng har kropskontrol den særlige betydning at kunne stoppe eller udsætte politikroppens tilbøjelighed til at bevæge sig fremad og dermed modstå fristelsen for at gribe objektet, før kroppen er klar til det.

Mine analyser peger mod, at det kan være svært at finde en balance mellem at træde frem-tilbage, hvilket viser sig ved at politiarbejdet som patruljerende betjent både ligger under for en form for handletvang (betydningen af at *skulle* træde frem) og samtidig fornemme og agere på miljøets uforudsigelige karakter (man ved aldrig, hvad der sker lige om lidt). Problemet er, at det ikke på forhånd er muligt at kende konsekvenserne af ens valg, da betydningen af ens handlinger først kan kun forstås "bagfra" i en form for efterrationalisering.

Ikke desto mindre synes der at være en interessant åbning, som peger mod muligheden for at ophæve paradokset, som må findes i et fornyet blik på kroppens væren-i-situationen og i særlig grad betydningen af den kropslige tilstand af ro. At kroppen er i ro er noget andet end at situationen som sådan fremtræder roligt. Roen indgår i og udgår fra politikroppen, men finder ikke nødvendigvis sit udtryk i kroppens fysiske fremtræden, ligesom at roen indfinder sig på forskellige tidspunkter alt efter politisituationens karakter. "Tingenes" ro i den ydre verden og den "følte" ro i den indre verden, er to spor, som ikke bevæger sig parallelt, men udfordringen synes at ligge i at få dem til at glide over hinanden, i den udstrækning det kan lade sig gøre.

Det særligt betydningsfulde synes at være at bevare en form for selvkontrol, der sikrer roen i kroppen uanset hvor kaotisk, den oplevede verden måtte være. Fra et kropsfænomenologisk perspektiv kan man hævde, at denne selvkontrol kun kan opnås ved at vende opmærksomheden mod kroppens signaler af det perciperede møde med betingelserne i miljøet. Når kroppen

mærker egen og andres fare, er det udtryk for, at potentialet for fare er en reel mulighed. At lytte til kroppens signaler er dermed en vej til at bringe politieleven ud af f.eks. et "tunnelsyn", som tilsidesætter enhver refleksion af fare i situationen. Lidt skarpt formuleret kan man sige, at politieleven ved indgangen til enhver politiaktion skal hæve sig over sin egen kropslige tilbøjelighed til at bevæge sig frem-tilbage og vurdere bevægelsen kritisk. Det er mit indtryk, at politielever selv i tilspidsede situationer, hvor "kroppen handler af sig selv", i et splitsekund har mulighed for at stoppe op og kritisk vurdere retningen og kraften af sin egen krops bevægelse i rummet. Det kræver imidlertid, at opmærksomheden vendes fra det umiddelbare handlingsrum til et refleksivt rum, hvor opmærksomheden vendes mod f.eks. det etiske rimelige ved at træde frem, ligesom at det modsatte naturligvis kan være tilfældet blot med en anden horisont af mening i spil. Fra dette perspektiv er roen i kroppen udtryk for, at der altid er mere end én mulighed for aktion. Den kropslige ro bunder således i, at der altid er flere muligheder for at håndtere en politisituation, og at den umiddelbart givne og spontane "løsning" ikke nødvendigvis er den mest hensigtsmæssige. En bevidstgørelse om dette vil kunne skabe en ro til at håndtere en situation, uanset hvordan den måtte udarte sig.

Denne analyse peger på, at kontrol af miljøet forudsætter en følelse af selvkontrol, som i videre forstand peger mod betydningen af den kropsligt følte ro. Kun ved at kroppen er i ro, vil bevægelserne frem-tilbage udføres med en fortrolighed, som er en nødvendig betingelse for at politiaktionen udføres sikkert, hvilket ikke i sig selv er en garanti, da det sociale liv fundamentalt ikke kan kontrolleres.

Sammenfatning

Den fænomenologiske analyse har åbnet for en særlig indsigt i dramaets betydning for politielevers levede erfaringer i førstemødet med det praktiske arbejdsliv som patruljerende betjent. Sammenfattende viser analysen, at jo mere politieleven forbinder sig til politiarbejdets objektive dimension og relaterer sig til politiverdens indlejrede meningsfuldhed, jo mere træder dramaet i baggrunden i den levede erfaring. Men jo mere politieleven følelsesmæssigt forbinder sig til en kritisk begivenhed og fornemmer det sociale drama bag borgerens fremtræden i politisituationen, desto stærkere fremstår dramaet i den levede erfaring og dermed potentialet for, at det sociale drama lever videre som eksistentielt drama i politielevens affektive liv. Det sociale drama har således en dobbelt betydning i politielevens levede erfaring: For det første kan

indlevelsen i det sociale drama skabe et bredere grundlag til at forstå konflikten i situationen, for det andet kan selvsamme åbenhed for det sociale drama ramme politieleven som en form for eksistentiel undren, der kan opleves som et midlertidigt tab af mening.

Analysen peger imidlertid også på, at politiarbejde i sig selv er dramatisk og har betydning for oplevelse af fare-frygt. Enhver politisituation er i princippet uforudsigelig og ”bag” håndtering af politiopgaven gemmer sig et spørgsmål om sikkerhed. Patruljerende politiarbejde er grundlæggende forankret i et ustabilt felt præget af kaos og uro – selvfølgelig med forskellige grader alt efter situationen – hvor politiopgaven drejer sig om at genetablere en ro, som er gået tabt. Især i tilspidsede situationer med potentiale for voldelige konfrontationer og magtanvendelse må politikroppen forholde sig til den latente fare som udgår fra miljøet.

Min analyse viser også, at politikroppene må udvikle en form for ”beredskab” i møder med fare for at være ”ovenpå” og i kontrol. Det kræver imidlertid, at kroppens signaler på fare genkendes og erkendes før enhver involvering i kroppens bevægelse fremad. Frygten er dermed et kropstegn, som må tages alvorligt, da frygt er kroppens ”naturlige” svar på perciperet fare. Fra dette perspektiv peger frygt således på de situationelle betingelser, som ikke kan begribes i rationel forstand. Kroppen indfanger langt mere mening end den rationelle tanke kan indfange og reagerer i tilspidsede situationer med en spontanitet, der først senere tager form for som erkendelse. Frygten er en drivkraft, da den skærper den fokuserede opmærksomhed, men er samtidig et tveægget sværd, hvis politikroppen ikke er i en tilstand af indre ro. Hvis roen i kroppen mangler, kan frygten få betydning i form af tab af kontrol over situationen, som finder vej til kroppens væren-i-situationen på en måde, som kan svække politikroppens samlede styrke og kraft i bevægelsen fremad. Omvendt kan den ”kontrollerede” frygt skabe grundlag for en sikker udførelse af politiopgaven i den udstrækning, at fornemmelsen af frygt indgår i den kropslige meningsfulde rettethed i den pågældende situation som et fornemmet mod-svar på, at enhver situation grundlæggende er uforudsigelig og bør forstås og ageres på som sådan.

Det grundlæggende argument er, at politikroppen er forbundet med den erfarede sociale verden, der peger ud over politiverdens begrænsede horisont af mening, men at relationen ikke er uden konflikter i den levede erfaring. I den tematiske analyse indkredses disse konflikter. I sin helhed viser denne del af analysen, at politielever skal håndtere en række udfordringer i førstemøderne med arbejdslivet som patruljerende betjent. Det synes at være en særlig identitetsmæssig udfordring at være i et uforudsigeligt arbejdsmiljø og *finde*

sikkerhed i sin egen usikkerhed. I analysen søger jeg at pege på muligheder til at ophæve konflikterne og etablere det, Merleau-Ponty formulerer som særlige ”*spillerum*” til at generobre projektet, som ellers ville ”gå tabt”: at distancere sig og samtidig involvere sig i borgerens dramatiske livssituation; at percipere fare i arbejdsmiljøet uden at mærke frygt; at kontrollere sig selv og omgivelserne og samtidig være åben for det uforudsigelige i politiarbejdet; og at skabe mening i det meningsløse.

DEL 4: PERSPEKTIVER PÅ LÆRING OG ERFA- RING

Min tilgang har indtil videre været at undersøge politielevers *førstemoder* med konkrete politisituationer ud fra en fænomenologisk analyse, som sigter mod at undersøge og beskrive den levede erfaring i sig selv både på et subjektivt oplevet og alment plan. De levede erfaringer udtrykker ikke blot et subjekts konkrete oplevelse af hændelser i en bestemt politisituation, men søger at fremstille politikroppens væren-i-situationen ud fra en almen forståelse af den levede erfaring, der går på tværs og hinsides det subjektive erfarede, hvilket jeg har præsenteret i den sammenfattende analyse i DEL 3. Min afhandling kunne i princippet stoppe her.

Imidlertid er jeg interesseret i at undersøge, hvilken læringsdimension der åbner sig, hvis vi bevæger os videre og ud over den fænomenologiske analyse af den levede erfaring. Min interesse for at bringe læringsbegrebet i spil udspringer af min egen professionelle interesse i at undersøge ”praksislæring”, som jeg i flere år som seminarlærer på pædagoguddannelsen har været fagligt optaget af, inden jeg begyndte på dette projekt.

Ved at bringe læring frem som fænomen bevæger jeg mig op på et andet analytisk niveau, men for at give mening for mit fænomenologiske projekt må et sådant perspektivskifte nødvendigvis basere sig på den særlige indsigt i politielevernes levede erfaringer med kroppen i centrum, som den fænomenologiske analyse har ført frem til.

Et sådant perspektiv vil udvide læring til også at kunne omfatte uddannede betjente med flere års arbejdslivserfaringer i patruljetjenesten ud fra den grundlæggende antagelse, at læring i arbejdslivet i princippet er en uafsluttet proces, som ikke er forbeholdt politieleven alene. Jeg vil ikke bevæge mig længere ind på en længere redegørelse om denne distinktion mellem ”ny” og ”erfaren”, men blot påpege, at patruljerende betjentes politiarbejde i almindelighed er en stadig søgen efter mening, som ikke er fast og definerbar, men under konstant forandring i de konkrete arbejdslivssituationer, de bliver involveret i. At danne sig erfaringer om ”noget” er således en altid pågående proces, som i princippet er uendelig som følge af politisituationernes særlige karakter som uforudsigelige og principielt uafsluttede i tid og rum.

Der synes at være behov for at udvikle en tilgang til læring, som tager afsæt i en fænomenologisk kropsteoretisk forståelse af den levede erfaring, hvor læring ikke påføres som et ydre begreb i instrumental forstand, men netop må indfanges med kroppen i centrum. Et sådan perspektiv må indfange kroppens betydning for bevægelse og meningsskabelse i den konkrete forankring i særlige professionelle hverdagslivssituationer, som jeg har undersøgt i det foregående og som har grund i møder med arbejdslivets udfordringer. Jeg vil ikke udfolde et decideret bud på en læringsteori med kroppen som afsæt, men pege mod en række aspekter, som kunne være relevante at medtænke og som peger mod muligheder for at etablere særlige rum for læring.

Som fremhævet i indledningen har politielever i politiuddannelsen formelt status som ”betjente på prøve”, hvor de under praktikken i beredskabets patruljetjeneste forventes at kunne handle professionelt og med myndighed og autoritet samtidig med, at de er under oplæring. Det ligger desuden dybt indlejret i politiets professionelle selvforståelse aldrig at vise usikkerhed i relationen til borgeren, ligesom at arbejdet i udpræget grad er kendetegnet ved en særlig form for handletvang, som rammende beskrives af en vejleder: *Vi kan jo ikke ringe efter politiet, vi er politiet*. Jeg har grund til at mene, at politielever i førstemøderne med nye politisituationer er under et stort pres med at fremtræde erfarent uden at være det, og det synes at være en særlig stor udfordring at skjule usikkerheden udadtil – især overfor borgeren. Problemet er, at usikkerheden nok søges skjult overfor omgivelserne, men at den stadig har betydning i politielevens levede erfaringer og som følge af det eksistentielle drama potentielt kan føres videre ind i politielevens affektive liv som en kropslig usikkerhed.

De forskellige sceniske beskrivelser søger netop at indfange denne problematik i politielevernes førstemøder med patruljearbejdets forskelligartede arbejdsituationer, som sætter sig i kroppen. De kan betragtes som læringsmæssigt nye og transformerende situationer for politieleven, hvor det ”nye” består i at kunne håndtere og overskride basale uoverensstemmelser i den oplevede verden, som f.eks. viser sig som en førstegangsoplevelse af farefrygt, af meningsfuldhed-meningsløshed, af kontrolleret kaos og andre aspekter, som analysen er nået frem til.

Kapitel 13: Læring med kroppen i centrum

Merleau-Ponty fremhæver, at kroppen fundamentalt set indgår i en tæt sanset-sanselig relation med verden, der betyder, at kroppen indfanger langt mere mening end den rationelle tænkning kan indfange. I den umiddelbart levede erfaring aflæser kroppen situationens betingelser i prærefleksiv forstand og først på afstand i tid og rum er det muligt at omsætte oplevelserne til refleksiv erkendelse. Kroppen er ikke desto mindre i stand til at handle i verden, hvilket betyder, at kroppen ikke er adskilt fra verden, men er reversibelt forbundet med den. På den måde aflæser kroppen de situationelle betingelser for kroppens væren-i-situationen, som finder vej til kroppen. Denne grundlæggende forståelse har betydning for Merleau-Pontys syn på læring.

I Merleau-Pontys tænkning er kroppen central for læring: "*A movement is learned when the body has understood it, that is, when it has incorporated it into its 'world'*" (Merleau-Ponty, 1945/1962, s. 160). Læring er således knyttet til begrebet "kropsforståelse", som først er mulig, når kroppen rækker ud efter det objekt, som er genstand for læring og "besidder det" eller forstår det "i-sig-selv" som Merleau-Ponty udtrykker det. Kropsforståelse er med andre ord en intentionel rettedhed mod verden, som forbinder mennesket med dets situationen og skaber en fornemmelse af tingenes sammenhæng, uanset om handlingen er reflekteret eller ej. Vi lærer således først, når vi via kroppen som "oversættende medie" forbinder subjektet til objekter i miljøet.

Læring nedfælder sig som *vaner*, hvilket for Merleau-Ponty er udtryk for en særlig form for kropslig fortrolighed med objekter, som han kalder "viden i hænderne", som vi har erhvervet os i vores omgang med ting (Merleau-Ponty, 1962, s. 166). Denne fortrolighed ligger som et præbevidst fundament af fælles dispositioner, som er nedarvet i mennesket qua den intentionelle bue, men er samtidig livshistorisk bestemt qua subjektets samlede individuelle livsforløb. På den måde har vaner både en subjektiv og en almen betydning i hver enkelt menneskes kropslige rettedhed i situationer. En vane nedfælder sig i kropsstrukturen, når det, subjektet rækker ud efter (intentionen), fremstår meningsfuldt for kroppens væren-i-situationen. Vaner er ikke statiske dispositioner, men dynamiske og under konstant udvikling og udvider således krop-

pens dispositioner til at handle og forstå fremfor at begrænse dens udfoldelse. Det dynamiske består i, at mennesket konstant må forholde sig til de foranderlige betingelser i de sociale miljøer, det befinder sig i.

Læreprocessen er dermed forankret i det situationelle møde og udtryk for, at kroppen bevæger sig meningsfuldt rundt i verden med en særlig form for rettetthed, som netop afspejler situationens perciperede nødvendighed: *"the subject does not weld together individual movements and individual stimuli but acquires the power to respond with a certain type of solution to situations of a certain general form"* (Merleau-Ponty, s. 164). Merleau-Ponty udfolder dette syn i et af sine tidligere skrifter:

"learning does not appear to be the addition to old forms of behavior of certain determined connections between such and such stimuli and such and such movements, but rather to be a general alteration of behavior which is manifested in a multitude of actions, the content of which is variable and the significance constant (...) Thus, to learn never consists in being made capable of repeating the same gesture, but of providing an adapted response to the situation by different means. Nor is the response acquired with regard to an individual situation. It is rather a question of a new aptitude for resolving a series of problems of the same form." (Merleau-Ponty 1963, p. 96)

Merleau-Ponty fastslår hermed, at læring er en proces, hvor det lærende subjekt løbende tilpasser sine handlinger efter de situationelle betingelser og gradvis udvikler en kropsforståelse som følge af en lang række møder med særlige situationer eller problemer af samme form. Citatet lægger også op til at vaner ikke skal forstås som statiske størrelser, der gentages men udvikles og omformes i en konstant tilpasning til miljøets betingelser.

Læring er således knyttet til den *meningsfulde kropslige rettetthed*, som peger mod, at subjektet i kraft af sin kropslighed placerer sig i meningsfulde situationer, der er meningsfulde så længe, at kroppen er forbundet med en oplevet verden. Den kropslige intentionalitet betyder, at mennesket grundlæggende kan række ind i verden, gribe den og lære den at kende. Og ikke bare *kam*, den *gør* det allerede. Men hvilke konkrete handlinger, der udføres, afhænger af subjekternes tidligere erfaringer såvel som miljøets betydning, da kroppens dispositioner udvikles som følge af miljøets omskiftelighed. Ad den vej nedfældes kropslige erfaringer i kropsstrukturen og lever videre dér som et subjektivt aktionsberedskab.

På den måde er der både en almen og fælles dimension af læring, der er tæt forbundet med den menneskelige delte natur og en kulturel og historisk dimension, der peger mod subjektiv læring. De to dimensioner gør, at vi på en og samme gang forbinder os til og afgrænser os fra den anden. De virker

konstant sammen, ikke som modsætninger, men som distinktioner, som skifter betydning som figur-grund i erfarede møder mellem mennesker og sociale situationer.

Et særligt element i Merleau-Pontys tænkning er, at den meningsfulde kropslige rettethed ikke udvikles som følge af en bevidsthedsakt eller som et resultat af intellektuel rationalitet, men i kroppens før-refleksive tilstedeværelse i verden, der nedfælder sig i *kropsskemaet*. Kropsskemaet er subjektets implicite kropsforståelse om sin egen krops aktuelle og mulige rumlige position i det fænomenale felt, hvor kroppen ikke er en objektiv størrelse, men en form, der indgår i et reversibelt forhold med verden. Kropsskemaet er udtryk for en vag form for kropsfornemmelse, som ikke desto mindre i høj grad medvirker til, at subjektet føler sig sikker i sine handlinger, f.eks. når et mindreårigt barn med sin hånd griber ud efter en genstand uden at det er udtryk for en kalkuleret bevidsthedsakt. Kroppen har imidlertid også kraften i sig til ”at pege”, som udtrykker en refleksiv form for kropsbevidsthed, som kunne indfanges med begrebet *kropsbillede*, der er subjektets mere eller mindre tydelige billede af sin egen krops fysiske fremtræden og objektive formåen i det sociale miljø, som kan danne grundlag for en bevidst, refleksiv selverkendelse. Med kropsbilledet træder kroppen og dens meningsfulde væren-i-verden så at sige frem for subjektet på en måde, der sætter det i stand til at skabe erkendelser og indsigter i sin egen position i den sociale verden.

Overført til mit projekt må denne udlægning af Merleau-Pontys lærings-syn betyde, at enhver politisituation på den ene side er unik og må håndteres som sådan, men at der er en række fælles træk, som går igen på tværs af situationerne og som binder dem sammen som ”form”. I min forståelse er denne form synonymt med politiverden. Politiverden er ikke en empirisk og definerbar størrelse, men en horisont af mening, som ligger som grund for den særlige politifaglige optik, som verden forstås ud fra og som retningsbestemmer kroppens intentionalitet. Politiverden er således en horisont af mening, der skaber retning for kroppens bevægelser i situationen. Men hvilke bestemte kropslige bevægelser, der rent faktisk finder vej via kroppens forståelse, afhænger af betingelserne i den perciperede situation og hvordan disse fremtræder for kroppens væren-i-situationen. Kroppen binder det ydre og det indre sammen og dermed er læringen indlejret i kroppen som en særlig form for åbenhed i mødet med politiverden, men rækker også ind i andre virkelighedsdimensioner end den politifaglige, som politieleven søger at forstå og handle på, og som jeg har forsøgt at indfange med det ”sociale drama”.

I en nærmere undersøgelse af politielevers levede erfaringer, hvor politieleven umiddelbart oplever førstemøder med virkeligheden, synes politieleven

ikke at handle ud fra en bevidst og kalkuleret bevidsthedsakt, men ud fra dispositioner, som ligger på et før-refleksivt plan, og som udgår fra kropsskemaet. Kropsskemaet rækker bagud i tid og er livshistorisk forankret i møder med kritiske livssituationer (f.eks. i den tidlige socialisering), men er også udviklet i politiuddannelsens socialisering og træning, f.eks. selvforsvarsøvelser på politiskolen og træning af virkelighedsnære cases, som nedfælder sig som en form for implicit viden om kroppens mulige positionering i handlingsfeltet.

I det direkte møde med arbejdslivets politisituationer fungerer kropsskemaet som baggrund for den situerede kropslige spænding, som viser sig som en gradvis intensitetsopbygning i kroppen hos politieleven, f.eks. i spændingsfeltet mellem følelser af frygt i forhold til en potentiel og oplevet fare, der udtrykker den nære relation mellem subjekt og det sociale felt. Oplevelsen af fare er som oftest diffus og kan måske bedst beskrives som en *potentiel* fare, som ikke desto mindre giver mening i den perciperede situation som en kropsligt følt fornemmelse af fare, som er nedarvet qua den intentionelle bue. I den umiddelbare tidlige kontekst indgår kropsskemaet således som ”baggrund” for kroppens væren-i-situationen, men det er evnen til at tilpasse sig situationens betingelser, som gradvist fører til en kropslig erkendelse af sin egen krops evne til at handle i situationen.

Kropsforståelsen er i udgangspunktet prærefleksiv, som sætter subjektet i stand til at agere intuitivt i forhold til de betingelser, der gælder i situationen hinsides rationel tænkning. Men kropsforståelsen kan bevidstgøres i den udstrækning, at politieleven forholder sig refleksivt til sit *kropsbillede*. Denne dimension peger mod en særlig betydningsfuld dimension fra et læringsperspektiv: at det er muligt at forholde sig kritisk reflekterende i forhold til sin krops meningsfuldhed i situationen.

Mit materiale viser, hvordan politielever via deres *meningsfulde kropslige rettedhed* bevæger sig ind og ud af det affektive rum og det situationelle rum i en bevægelse mellem kropsskema og kropsbillede eller mellem at handle spontant-velovervejet og intuitivt-måltret. Det er i overgangen fra kropsskemaet til kropsbilledet, at potentialet for læring finder sted. Først når politieleven bevidstgøres om sin egen intuitive kropslige rettedhed, er grunden lagt for en egentlig kropsforståelse, der kan erkendes på det refleksive plan. Meningsfuldhed opstår f.eks. først, når politieleverne sanser frygten, som har grund i en situeret fornemmelse af fare.

For at kunne danne sig ny erfaring, som udvider dispositionerne i politielevens kropsskema, må politieleven derfor ikke blot forholde sig til den ”ydre” relation til verden, men via kroppen kunne forstå de følelser, der måtte

finde vej til det affektive liv. Det sociale møde er således en form for ”spejl” på de følelser, som den sociale relation har på den enkelte politielevs psykiske stemthed i situationen. Hvis den psykiske stemthed er forankret i et privat-personligt rum, synes der at opstå vanskeligheder med at mestre situationen, da politieleven fastlåses i sin egen naturlige tilgang til verden. Derfor må politieleven, for at kunne træde ind i politiverden, søge at etablere et professionelt rum, som jeg kalder ”*distanceret nærhed*”, hvor politieleven på ”*fri afstand*” ser ud over sin følelsesmæssige stemthed.

Dramaet – uanset om det har grund i det sociale drama eller det personligt følte drama – må ikke finde vej til det affektive liv i politieleven, da det forhindrer fuldbyrdelsen af politikroppens intentionelle rettethed. Kun ved at træde ind i en position, hvor det sociale drama er på afstand fra kroppens følelser, er det muligt at være professionelt til stede i politisituationen. Men det er en overskridelse, som kræver en særlig kraftfuld styrke, som ikke falder naturligt i førstemøderne med politisituationerne. Som en politilev siger: ”*Det er et spil, man skal vænne sig til. Man møder mennesker på et andet plan og på en anden måde*”.

Som politilev skal man lære at percipere verden på en anden måde end tidligere, hvilket ligger i udviklingen af politiperception og ad den vej udvikle en fornemmelse for politikroppens rettethed i møder med nye situationer. Men i førstemøderne med særligt udfordrende politisituationer har politieleverne endnu ikke udviklet politiperceptionen og dermed lagt grunden til en kropsforståelse, der sætter dem i stand til at forstå og handle fra et politiverdensperspektiv. Det særlige ved politielevers position i arbejdslivet er, at politiverdens meningsfuldhed endnu ikke er inkorporeret i kroppen som mening. Politielevens krop er derfor ikke dannet på forhånd, den skal undergå en transformation for at kunne handle og forstå den sociale verden ud fra et politiverdensperspektiv.

For at kunne træde ind i politiverden har politilever brug for hjælp og vejledning til at blive ført ind i politiverden, da udførelsen af politiarbejde forudsætter en særlig tilgang til forståelse og handling, som i førstemøderne med virkeligheden ikke falder politieleven naturligt. Derfor er det i læringsmæssig forstand vigtigt at skabe rum for erkendelser i arbejdet. Spørgsmålet er, om det er muligt at etablere et refleksivt rum i det daglige arbejde som patruljerende betjent så tæt på arbejdslivets udfordringer som muligt?

Der synes således at ligge et stort og måske uudforsket materiale for at undersøge kroppens tilblivelse i situationen, således at det bliver muligt at forstå situationer før de opstår, men også at agere på situationernes uforudsigelige forløb, mens de finder sted. Kun ved at kroppen føler sikkerhed, er det

muligt at fuldføre den målrettede bevægelse indlejret i den konkrete politiopgave og i sidste instans træde i karakter som betjent. Jeg vil mene, at denne sikkerhed først kan etableres, når politieleven lærer sin egen krop at kende og dermed udvikler en refleksiv tilgang med kropsforståelsen i centrum. Dette kræver imidlertid et *"refleksivt rum"*, hvor kroppens præbevidste møde med situationen gøres til genstand for en nærmere undersøgelse.

I det næste vil jeg vende blikket mod politielevers møder med konkrete arbejdslivssituationer, men med dette fornyede læringsteoretiske indgang som grundlag for forståelse. Det centrale bliver at fremhæve, hvorledes der kan etableres rum for refleksion af kroppens væren-i-situationer, der tilgodeser de særlige betingelser, der gælder for patruljerende betjent i det sociale arbejdsfelt.

Patruljevognen som frirum

I de konkrete arbejdssituationer, som politielever som patruljerende betjente befinder sig i, synes det umiddelbart vanskeligt at finde rum for refleksion, som er nødvendigt for at blive bevidst om sin egen rolle og position i mødet med den sociale verden. Et særligt problem er, at arbejdsfeltet, som patruljerende betjente bevæger sig rundt i, i udpræget grad foregår i et offentligt miljø, hvor de ofte er genstand for en synlig eksponering. Det vækker almindeligvis opsigt, når patruljen f.eks. rykker ud til kritiske hændelser eller cirkulerer rundt i nattelivet på gader, beværtninger og andre steder, som har deres særlige bevågenhed – uanset om patruljen er til fods eller i bil. Patruljearbejdet på gadeplan er således forbundet med en stor grad af synlighed, hvor patruljen konstant må forholde sig til at blive set og potentielt set kontaktet af såvel fredlige-nysgerrige som fjendtlige-konfronterende borgere. Denne synlige eksponering har betydning for politikroppens generelle væren-i-situationer, hvor politikroppen konstant befinder sig i en form for "beredskab" i mødet med kritiske hændelser, der tvinger politikroppen til at handle. Umiddelbart synes det vanskeligt at trække sig fra de kritiske hændelser, der trænger sig på, men som først kan forstås på afstand i tid og rum.

I patruljevognen er det imidlertid muligt at skabe relativ frihed for eksponering, da patruljevognen kan betragtes som en slags "helle", der skaber et vist *"spillerum"* i forhold til at involvere sig i de perciperede politisituationer. Fra denne position kan politieleven samle kraft og energi til at fokusere og "spænde op" inden en politiaktion eller "spænde af" og lade kroppen hvile. Jeg vil se nærmere på patruljevognen som frirum i det følgende.

Patruljevognen kan beskrives som en særlig form for ”arbejdsrum” hvor den direkte relationelle kontakt til omverden en tid er ophævet. Inde fra politivognen har betjentene en relativ form for handlefrihed, hvor de kan vurdere og beslutte, om de skal agere fysisk-kropsligt på særlige begivenheder, der udspiller sig udenfor, eller om de skal forblive i en afventede venteposition inde i patruljebilen. Betjentene kan i dette rum i en form for ”fri opmærksomhed” bevæge sig rundt i tanker og forestillinger i en relativ uforstyrrethed fra omverdens interesserede og vurderende blikke og ”krav” om opmærksomhed. Men så snart betjentene bevæger sig ud af politivognen ændres deres position. I bevægelsen gennem dørene i bilen sker en synlig forandring af politikroppen fra en *hvile-vente* positionen til *aktiv-offensiv* positionen. Forandringen ses tydelig i kroppens indtagelse af uderummet, som ændringer i postur, gestik og sprog. Der er en særlig form for målrettethed i overgangen mellem inde-ude, der viser sig som en kraftfuld bevægelse fremad og udad. Idet de træder ud af bildøren, bevæger kroppene sig fra et ”privat” og relativt uforstyrret usynligt rum til et offentligt synligt rum, der præger politikroppens rettedhed. Tilsvarende sker en ændring i position: fra en relativ frihed til at betragte begivenhederne på afstand til en relativ form for handletvang. Som arbejdsrum er friheden dermed kun relativ, da en venteposition hurtigt kan ændre sig som følge af de sociale hændelser, som foregår udenfor og som enten indfanges med det direkte blik (synsfeltet) eller det perifere blik (politiradioens beskeder) og som ”tvinger” politikroppen til at træde ud og involvere sig i den konkrete politisituation.

Patruljevognen har også betydning som ”pause-rum”, der filtrerer de impulser, der strømmer frem og tilbage mellem patruljerende betjente og omverden. I dette rum kan politikroppen koble af og restituere, hvilket kan være nødvendigt for at kunne møde pludseligt opståede begivenheder med fornyet energi. I denne hvileposition åbner politikroppen sig også mod andre dimensioner af mening end det, der relaterer sig til politiopgaven, f.eks. hygge- og hverdagssnak, oplevelser i naturskønne omgivelser eller særlige udflugtsmål, som ikke har en direkte politimæssig relevans. Denne hvileposition peger væk fra politiverden, men markerer samtidig nødvendigheden for at finde særlige rum for pauser i arbejdet. Pauserummet er nemlig ikke givet, det skal tages eller måske snarere fornemmes som en mulighed. Som en del af beredskabet skal patruljerende politi kunne stå klar ved pludseligt opståede kritiske hændelser. Derfor er der altid en del af politikroppen, som er perifert opmærksom på direkte sanseoplevelser under patruljeringen såvel som de overleverede beskeder over politiradioen, som forbinder patruljen med en større dimension af politivirkeligheden. Da politiets omgang med de sociale miljøer grund-

læggende er indlejret i en uforudsigelig verden af kritiske begivenheder, kan en kritisk hændelse pludselig ”rive” politikroppen ud af en tilstand af ro og hvile og blive kastet ud til en opgave, som kræver en diametral anderledes kropslig tilstand af fart og fokuseret opmærksomhed. På den måde er politikroppen, selv i en tilstand af hvile, perifert opmærksom på omverdens potentielle hændelser. Kort fortalt: politikroppen er aldrig i en tilstand af ro, selvom den fysisk kan fremstå sådan. Den skal være klar til at rykke ud, når noget sker. Derfor er pause-hvile en nødvendig del af politikroppens aktionsberedskab, som ellers ikke ville kunne mobilisere den intense koncentration, som er påkrævet, når ”tingene spidser til”.

Imidlertid har patruljevognen også en betydning som *lærings- og vejledningsrum*, som adskiller sig fra de to andre rum. Det skal siges, at vejledningen naturligvis også finder sted i andre uddannelsesmiljøer, men det betydningsfulde ved netop patruljevognen som rum for vejledning er, at patruljevognen i særlig grad forbinder politikroppen til det direkte møde med den arbejdsrelaterede verden og dermed skaber en situeret ramme om politielevens gradvise erfaringsdannelse tæt på de begivenheder, der er på spil. Dertil er patruljevognen som nævnt et relativt uforstyrret rum, der lukker sig fra omverden og skaber en platform for refleksioner over politiarbejde mellem betjentene, som kun i sjælden grad er muligt, mens betjentene træder ud og står i en direkte kontakt med borgeren eller den kritiske hændelse.

I patruljevognens vejledningsrum bevæger politieleven og vejlederen sig relativt frit ind og ud af arbejdslivets oplevelser uden at være bundet til tid og sted. Det er f.eks. ikke ualmindeligt, at en samtale kan opstå på et tidspunkt og tages op på et senere tidspunkt, hvis der pludselig opstår en politisituation, de må agere på. I dette vejledningsrum deler betjentene deres iagttagelser og refleksioner, udveksler viden og erfaringer, planlægger og evaluerer politiarbejdet etc. Tilsammen udgør patruljevognen et særligt *refleksionsrum*, som forbinder politieleven med den sociale verden, som har betydning for dannelsen af levede erfaringer i forhold til den tidligere skitserede problemstilling.

Oversættelse af politiverden

Det betydningsfulde ved patruljevognens betydning som refleksionsrum er, at politieleven ikke blot retter blikket mod arbejdets nødvendige indsats, som tilfældet er i patruljevognens betydning som arbejdsrum, men åbner sig for nye perspektiver på arbejdet, som ofte har udgangspunkt i kollektivt delte oplevelser af politiarbejdets mangfoldige politisituationer.

Bevidstgørelsen om arbejdets meningsfuldhed og betydning sker ikke af sig selv, men må ofte ”hjælpes på vej” af vejlederen, hvor særligt betydningsfulde aspekter ved politiarbejdet ”oversættes” for at kunne danne kobling til den viden og indsigt, som politieleven på et givent tidspunkt har erhvervet sig. En stor del af denne oversættelse sker under den almindelige patruljering, altså når patruljen ikke er involveret i en politiopgave, men betragter hændelser i den sociale verden på afstand i tid og rum. Men også på vej mod opgaver søger vejledere generelt at oversætte særligt udvalgte aspekter af verden for politieleven, således at bevidsthed og krop er rettet mod de særlige betingelser, der kunne være indlejret i en forestående opgave.

Et særligt betydningsfuldt mønster er, at vejlederen ofte danner en række tænkte scenarier, som den aktuelt oplevede situation kan forstås ud fra. Det er for eksempel ikke ualmindeligt, at vejlederen *udvider* det fælles oplevede scenarie ved at tilføje ekstra elementer, som måtte gøre den mere interessant og relevant fra et politiverdensperspektiv. Et konkret eksempel er, når vejlederen i den sceniske beskrivelse ”*Kniven i ryggen*” drejer opmærksomheden mod det, der *kunne* indikere en forbrydelse, men som ikke fremstod som sådan i selve situationen. Ved således at skabe en form for *udvidet virkelighedsforståelse* åbner vejlederen politielevens øjne mod det væsentlige i politiarbejdet, som måske ikke kan ses i netop denne situation, men som er betydningsfuldt at være opmærksom på i fremtidige politisituationer eller som knytter patruljearbejdet an til et større system af politivirksomhed.

På den måde sker en *oversættelse af politiverden*, som på en og samme gang har grund i det synlige og det usynlige og hvor det væsentlige er at udvikle en evne til at se bag om tingenes umiddelbare fremtræden. Med reference til Merleau-Ponty kan man tale om, at politielevers læring undergår en transformation *fra at ”se” til at blive ”seende”*, hvilket i mere konkret forstand udtrykker et perspektivskift i perceptionen: fra at observere ting udefra-ind (f.eks. sporet) til at forstå indefra-ud (f.eks. gerningen). Det afgørende er ikke blot at kombinere tegn fra verden, men i særlig grad at komme om bag ved tingenes umiddelbare fremtrædener og få øje på den mening, som netop giver tingene en særlige kvalitet i politimæssig forstand.

En oversættelse har imidlertid også potentiale til at se ud over politiverdens begrænsede perspektiv, hvilket viser sig, når samtalen bevæger sig ind i vanskelige oplevelser, der er forbundet med at være politielev i udfordrende møder med det sociale drama. Der er steder i materialet, der indikerer, at vejlederen i bestemte situationer bevæger sig væk fra politiverdensperspektivet og ind i arbejdslivets mere eksistentielle betydning og især italesætter voldsomme begivenheder i arbejdet og dets betydning for sit eget følelsesliv eller

for politielevens følelsesliv i den udstrækning, at vejlederen fornemmer, at politieleven er påvirket af en voldsom hændelse. Ved at sætte ord på de vanskelige oplevelser i arbejdet kan vejlederen skabe en måde at åbne sig for den følelsesmæssige dimension, så *det fraværende kan blive nærværende*. Denne dimension åbner for en udvidet betydning af oversættelsesarbejdet, som i højere grad er forbundet med hvad arbejdslivet gør ved den levede erfaring. Ved at italesætte det meningsløse i arbejdet kan vejlederen dermed undgå, at ubehagelige oplevelser i arbejdslivet holdes op som et spejl for politielevens egen følelse af magtesløshed. Det skal siges, at ikke alle vejledere, jeg har fulgt, har haft øje for betydningen af dette, da det forudsætter et perspektivskift væk fra den umiddelbare forankring i politiverden. Men det udelukker ikke, at muligheden er til stede. Denne dimension i refleksionsrummet er faktisk muligt at skabe i det daglige arbejde, f.eks. når vejlederen sætter farten ned inden ankomsten til en 'dødsfunden' og efterfølgende holder ind og bearbejder oplevelsen eller når en anden vejleder udtaler, at døden er noget mærkeligt noget, og man kan ikke rigtigt forberede sig til det (jf. *Han ville hustru*).

Det centrale på tværs af alle eksempler er, at oplevelser af det meningsløse i arbejdet, f.eks. oplevelser af en pludselig død, kan afløses af en særlig form for meningsfuldhed, hvis politieleven ved egen eller vejlederens hjælp opsøger det vanskelige og ikke søger at isolere det som en "yde" hændelse eller fortrænge ubehaget, som følger med oplevelsen af en voldsom begivenhed. Men det forudsætter, at der etableres et særligt rum til denne bearbejdningsproces, hvor arbejdslivets voldsomme begivenheder gøres til genstand for en nærmere undersøgelse på netop det niveau i politielevens levede erfaring, hvor konflikten er "placeret", nemlig det affektive niveau i politielevens psykiske liv. Dette niveau kan ikke forstås ud fra en rationel faglig-professionel tilskrivning af mening fra et politiverdensperspektiv, men forudsætter en særlig fornemmelse for at arbejdet gør indtryk i det psykiske liv og må bearbejdes på det niveau. Det synes at kræve en særlig opmærksomhed fra især vejlederens side at understøtte politielevens læring i politisituationer og skabe særlige rum for vejledning, især når virkeligheden fremstår diffus og uforståelig for politieleven.

Klargøring som før-erfaring

"Klargøring" synes at være et centralt fænomen, hvis betydning går igen i mange af de situationer, jeg har oplevet under patruljeringerne. Normalt taler betjente - selv under udrykningskørsel - om den forestående opgave, om hvad

der kunne være sket, om de kender de involverede fra tidligere, hvad de skal huske at gøre, hvem der tager initiativet ved den første kontakt og hvem, der skal gøre hvad og måske endda hvornår etc. Klargøring er en særlig måde at fokusere opmærksomheden på den forestående opgave for på den måde at sætte kroppen i et særligt beredskab forud for det konkrete møde med politisituationen. Ved at indsamle og sammenholde forskellige informationer søger patruljen at danne sig et billede af den forestående indsats inden ankomsten til stedet, som har betydning for kroppens samlede beredskab inden mødet med den pågældende situation. Imidlertid viser mange af mine sceniske beskrivelser, at det forestillede billede ofte ikke er identisk med det faktiske billede, som møder betjentene ved ankomsten på stedet, ligesom at begivenhederne ofte udvikler sig anderledes end antaget. At klargøre sig til den forestående politiopgave må således sammenholdes med den grundbetingelse, at verden konstant er i forandring. Det betyder, at politikroppen må forholde sig til, at virkeligheden ikke er fast og definerbar, men flydende i sin form. Flere sceniske beskrivelser peger mod, at erfarne betjente har indoptaget miljøets uforudsigelighed i deres kropsforståelse. Den forestillede virkelighed er kun pejlemærker for den faktiske virkelighed, der opleves på stedet, hvilket betyder, at kroppen må stå i et åbent forhold til de sociale hænders komplekse karakter, som ikke kan fastslås på forhånd, men hvor kroppen løbende må tilpasse sig situationens perciperede betingelser, der viser sig. Denne udlægning af klargøring relaterer sig i særlig grad til *arbejdsrummets* betydning i patruljekørslen, hvor opmærksomheden er rettet mod løsning af den forestående politiopgave.

Klargøring har imidlertid også en anden betydning, som rækker ind i *vejledningsrummet*. En stor del af den almindelige patruljering drejer sig om at klargøre politieleven til forestillede situationer, som politieleven endnu ikke har erfaret, men som han på et tidspunkt formentligt vil blive inddraget i. Ofte sammenlignes konkrete situationer med en "tænkt" virkelighed ofte ud fra et "worst-case" scenarie, hvor den konkrete oplevede begivenhed sammenlignes med vejlederens erfaringer med begivenheder af samme art, men med et langt mere kritisk indhold og forløb. F.eks. når patruljen passerer et sted som enten har været eller kunne blive et gerningssted og vejlederen trækker netop dette sted frem som eksempel på den aktuelle "sag", som de patruljerende betjente er optaget af. Denne form for klargøring synes at have en særlig stor betydning for politielevens tilblivelse af politidentiteten, som rækker ud over det faktisk erfarede, som en form for *før-erfaring*, hvor konkrete hændelser i vejlederens erfarede fortid bringes frem som materiale til forståelse af aktuelle eller fremtidige hændelser, som politieleven på et tidspunkt vil kunne

blive inddraget i. På den måde synes vejledningen at række ud over bundetheden i tid og sted og bevæge sig ind og ud af konkret-abstrakte rum, og skabe fundamentet for et erfaringsrum, som ikke bygger på de konkrete oplevede erfaringer alene. Ved at relatere virkelighedens konkrete hændelser til en række forestillede hændelser er vejlederen således med til at opbygge en form for *parallelverden*, som skaber grundlag for at forstå og agere på situationer, når de opstår. Vejledningen er således ikke blot relateret til det konkret oplevede i politisituationen i nutidig forstand, men i høj grad rettet mod fremtidige politisituationer i en ubestemt fremtid og et ubestemt rum af mening. Ved således at bevæge opmærksomheden ind i et liv-endnu-ikke-levet tilføjes endnu en dimension for at åbne sig for *det fraværende liv*, som kan have betydning for at skabe en form for genkendelse, når situationen måtte opstå på et tidspunkt i fremtiden.

Fra et læringsmæssigt perspektiv viser ovenstående, at politieleven potentielt set er modtagelig for indtryk, som ikke er direkte erfaret, hvilket sætter kroppen i stand til at udvikle et rum af før-erfaredede møder med en endnu ikke oplevet verden af hændelser. Det afgørende er ikke, at den virkelige hændelse er oplevet som hændelse, men at den er forstået som form. På den måde rækker betydningen af klargøring langt ud over den egentlige hændelse, da det forbinder politieleven med sin egen krops meningsfulde rettetthed på tværs af rum og tid.

Det gestiske rum for erfaringsdannelse

En ting er at stå på afstand af situationen, noget andet er at være involveret i en direkte relation til den kritiske begivenhed, mens man handler. Mine analyser har vist, at politieleven i visse situationer har en tendens til at ”glemme sig selv” og overhøre tegn på fare fra miljøet, som er afgørende for at udføre politiopgaven sikkert.

Spørgsmålet er, om det er muligt at etablere et rum for refleksion i det *umiddelbare handlingsrum*, som kan reetablere kroppens forståelse for betydningsfulde tegn i miljøet?

Det interessante er, at selv under politisituationer præget af uorden og kaos er det af og til muligt at skabe særlige rum for refleksion. Jeg vil give et eksempel. Når betjente under f.eks. færdselsuheld fysisk trækker sig væk fra de involverede parter er formålet ikke nødvendigvis blot at sammenligne informationer i løsningen af politiopgaven, men at sammenholde oplevelser af den pågældende situation i en søgen efter at forstå situationen i et bredere

perspektiv. I disse små ”pauserum” trækker de patruljerende betjente sig ind i små ”lommer” af relativ uforstyrrelighed fri for udenforståendes interesserede blikke og aktive deltagelse. Ved at isolere sig i små rum af relativ uforstyrrelighed er det muligt at vende den fulde opmærksomhed mod politiopgaven, men også at fastholde de særlige læringsmæssige udfordringer, som politieleven må være optaget af udover politiarbejdet.

Det forudsætter imidlertid, at den pågældende politisituation fremstår ”rolig” eller at en ro er etableret undervejs i kroppen, hvilket dels refererer til en oplevelse af miljøets indvirkning på politisituationen, f.eks. at ting er bragt til standsning, og dels refererer til relationen med at sikre borgeren, f.eks. at borgeren har afgivet forklaring eller har tilstået. Denne følelse af ro finder vej ind i kroppens væren-i-situationen, typisk efter en periode med kaos i førstemødet med den pågældende politisituation, men på forskellige tidspunkter afhængig af den enkelte betjents generelle kropsstruktur i møder med kaos.

Det reflektive rum er således først muligt, når den situationelle væren i den sociale verden ikke længere fremtræder kaotisk, dvs. når oplevelsen af ro er etableret i kroppen som en følelse af kontrol relativt uafhængig af det synlige kaos, der stadig præger scenen. Først når det kritiske i situationen er under kontrol synes fundamentet – men også potentialet, og i særlig grad behovet for vejledning, at være til stede.

Når roen i politikroppen er etableret i det, synes potentialet for gestisk kommunikation at være til stede, uden at betjentene trækker sig væk fra de involverede borgere i forsøget på at skabe et uforstyrret og isoleret rum for refleksion. Det *gestiske rum* består af en række indforståede kropslige tegn på en mening, som kun de pågældende betjente kan indfange, f.eks. et løftet øjenbryn, som indikerer overraskelse, en rynket pande, som markerer alvor, et intenst stirrende blik, som tolkes som fokuseret opmærksomhed. Ifølge Merleau-Ponty er gestik en kommunikationsform, der forbinder kroppene på et dybere niveau, som sproget ikke kan indfange, men som må tolkes i forhold til den perciperede situation for at finde den særlige betydning, som gesten peger mod. De patruljerende betjente benytter gestik som en særlig form for kropslig kodesprog, som kun de særligt ”indviede” kan indfange og tolke som mening, og som i særlig grad har betydning for den måde, som politikroppene forbinder sig til hinanden uden brug af synlige tegn som sprog og synlige kropsytringer, som f.eks. fagter og tydelige bevægelser med at nikke, pege eller på anden måde vise en retning for direkte perception og aktion. En lille bevægelse med hovedet kombineret med, at øjenbrynene løfter sig en smule i panden, kan f.eks. indikere ”Går derhen og hold øje med ham dér”.

Men der findes også andre tegn end dem, som relaterer sig til politiopgaven, og som i mit særlige perspektiv er vigtige at indfange, nemlig de tegn, som peger mod tilstedeværelse af en konflikt i politielevens indre affektive liv. Et konkret eksempel er politielevens små ændringer i hans "normale" gestik efter førstemødet med en dødesag, hvor en mærkbar tavshed forbundet med en ludende kropsholdning og rynkede bryn indikerer, at hændelsen har påvirket ham udover det "normale". Tegn af denne art bliver ikke altid indfanget af kollegaen, men hvis opmærksomheden vendes mod et læringsrum, som har grund i det eksistentielle møde med vanskelige arbejdslivsopgaver, er der grundlag for en bearbejdning af oplevelsen så tæt på det faktisk oplevede som muligt.

Voldsomme hændelser *er* et tema, der tages alvorligt i forskellige sammenhænge (lige fra psykiske debriefinger til en sludder over kaffen på politistationen), men ofte tages de i et rum frakoblet den virkelige hændelse på afstand i tid og rum. Jeg vil hævde, at der er et særligt potentiale at "tage snakke" så tæt på den faktiske oplevelse som muligt, som vejlederen gør i den sceniske beskrivelse "*Kniven i ryggen*". Det forudsætter som antydnet, at perspektivet vendes væk fra det politimæssige arbejdsrum og ind i det eksistentielle rum for politielevens levede erfaringer - et perspektivskifte, som ikke altid "ligger lige for", men som kan etableres i den udstrækning, at der gives plads og ressourcer til at stoppe op og give tid.

Det afgørende er ikke at "snakken" tages i selve øjeblikket, hvor det vanskelige finder vej til følelserne via sanserne, f.eks. i den konkrete bevægelse med at se eller at mærke den døde og i denne berøring føle sig berørt, men at det vanskelige indfanges som tegn på politielevens kropslige fremtræden og tages op som særlig tema i relation til det konkrete skete.

Et fornyet blik på politielevens levede erfaring

Min fænomenologiske analyse viser, at vejen ind i den professionelle politiverden er en vanskelig proces især i politilevernes førstemøder med den arbejdsrelaterede virkelighed. Politiverden er en horisont af politifaglig mening, som politilever stræber efter at inkorporere i deres kropsstruktur, men hvis meningsfuldhed ikke altid er i forgrunden af deres levede erfaringer. Politiverden er et særligt perspektiv på den sociale verden, som ikke på forhånd er inkorporeret i politielevens krop – den skal udvikles og forstås i de konkrete møder med praksis. Politiverdens inkorporering i politikroppen afhænger af den perciperede situation og udvikler sig som "form" i takt med,

at flere politisituationer af samme art føjes til som erfaringer af lignende, men aldrig identiske politisituationer.

Politiverden er grunden for det ”objektive” politiarbejde, men er mærkbar ”tavs”, når det drejer sig om at håndtere den indvirkning, som politiarbejde har for det affektive liv. Fra et politiverdensperspektiv er det problematisk at lade følelser få indvirkning i arbejdslivet, da det kan forstyrre den nødvendige distancering til arbejdslivets voldsomme hændelser og rette fokus væk fra den umiddelbare politiopgave. Men netop den følelsesmæssige involvering i arbejdet synes hele tiden at være i spil i politielevernes førstemøder med selvsamme hændelser. På den måde er tilblivelsen af politiidentiteten en voldsom udfordring for de personlige værdier, normer og holdninger, som de som hele mennesker er bærere af, og som finder vej ind i kroppens affektive liv som følelsesmæssig stemthed.

Det særligt betydningsfulde, som jeg især har hæftet mig ved, er, at politiarbejdet som patruljerende betjent finder sted i et socialt miljø, hvor politielever af og til kommer i kontakt med voldsomme begivenheder, som kan finde vej som eksistentielt drama i politielevers affektive liv. Det sociale dramas indvirkning på den levede erfaring som politielev afspejler på en måde den fundamentale usikkerhed, som politieleven føler i situationen, hvor mødet med dramaet på forskellig vis sætter politieleven i en form for følelsesmæssigt ”vakuum”, hvor især voldsomme hændelser risikerer at sætte sig i kroppen og få betydning for det affektive liv.

Man kan med rette sige, at politieleven ikke er alene om at mærke dramaet. Også garvede betjente mærker det sociale drama og mærker indvirkningerne af den i kroppen. Flere betjente, jeg har talt med, siger enstemmigt, at de f.eks. husker deres første dødefund meget stærkt, selv flere år efter. Forskellen er imidlertid, at mens politieleven i førstemøderne synes at hænge fast i dramaet eller mere ”dramatisk” formuleret: at være i dramaets vold, synes mere erfarne betjente at bruge dramaet som grund til at forstå den bagvedliggende sammenhæng, som finder sit udtryk i gerningen. På den måde kan erfarne betjente ”bruge” dramaet som afsæt til at løse politiopgaven, ved at trænge ind i dramaet og forstå den indefra – uden at blive følelsesmæssigt berørt, som tilfældet synes at være med politielever i deres førstemøder med borgere i krise.

På en måde kan politielevens vanskelige førstemøder netop sige noget betydningsfuldt om grænserne for politiverden. Politiverden lukker sig om arbejdslivets faglige selvforståelse, men den levede erfaring åbner sig for verden i sin totalitet og her er andre dimensioner på spil, som politiverden ikke kan indhulle i sit perspektiv. Mine analyser peger mod, at politielever i særlig

grad oplever et "tab" af mening i møder med særligt dramatiske situationer, hvor de får øje på begrænsningen i politiverden som perspektiv på verden. Tabet opstår også ved at skulle give slip på noget subjektivt værdifuldt for derved at kunne åbne sig for en ny form for politiverdens meningsfuldhed, hvor jeg især har hæftet mig ved udfordringen ved at skulle "påtage sig" et mistænksomt blik på verden og dens hændelser, personer og objekter. Hvis der er uoverensstemmelser mellem subjektivt-private og kollektivt-professionelle værdier, kan der opstå en følelse af tomrum, som peger mod et "tab" i eksistentiel betydning, som netop er konfliktfyldt, fordi politieleven må give slip på livshistorisk betingede værdier som tillidsfuldt og trygt samvær med andre mennesker. Det kan gøre ondt at måtte slippe subjektive værdier for at åbne sig mod den professionelle verden.

Derfor er det ikke så mærkeligt, at politielever har vanskeligt ved at træde ind over tærsklen til politiverden og måske dér på tærsklen mærker et tomrum. Med andre ord kan oplevelsen af det eksistentielle drama betragtes som en meningsfuld respons overfor det grundlæggende brud på sameksistens, som finder sted på tærsklen mellem politiverden og det sociale liv og som finder vej som eksistentielt drama i politielevens levede erfaring. Hvis relationen mellem subjekt og verden fundamentalt er præget af manglende sameksistens, må kroppens meningsfulde involvering i den sociale verden netop afspejle denne særlige "kvalitet" i relationen. Det må betyde, at politielevens meningsløse oplevelser netop afspejler den verden, som den levede erfaring er indlejret i og derfor er følelserne af usikkerhed, utilstrækkelighed, frygt og angst ikke blot er et spejl, som politieleven på et givent tidspunkt sætter op for sig selv. Problematikken er indlejret i relationen mellem politiverden og den sociale verden, som finder vej som konflikter i politielevens levede erfaringer.

En måde at forholde sig til den indre konflikt, der kan opstå i politielevens oplevelser af brud på sameksistens, er at distancere sig fra oplevelsen af dramaets konfliktfyldte indvirkning på følelseslivet, hvilket en politilev italesætter som en "*kuppel, hvor følelserne ikke trænger ind*". Denne proces indebærer imidlertid en distancering af politikroppen i forhold til den sociale verden og fastholder det fundamentale brud på sameksistens, som tidligere er beskrevet. Kuplen har en almen betydning for politielevers levede erfaringer og kan ses som en særlig form for forsvarsmekanisme, men som eksemplet viser, lagrer det problemfyldte sig som ubevidst materiale, der lever videre i ubearbejdet form. Men følelsen er i kroppen, da kroppen "husker" og vender senere tilbage som en diffus form for stemthed. Denne psykiske proces synes at være af generel betydning på tværs af politielevers levede erfaringer i møder med

dramatiske situationer. Oplevelsen af den "uvirkelige virkelighed", som politielever mærker som en kropslig stemthed, de ikke kan forstå i refleksiv forstand, kan netop være udtryk for en fortrængning, der lagrer sig i kroppen som ubevidst materiale. For at blive i metaforens sprog: kuplen fremtræder som en skærm mod ubehaget, men den er i billedlig forstand "gennemsigtig" og beskytter ikke kroppen mod de synsindtryk, som har indvirkning på følelseslivet og som senere vender tilbage i en anden form med fornyet kraft. Dette eksempel italesætter en mere almen problematik, som fra et Merleau-Ponty perspektiv kan forstås som udtryk for en manglende kropsforståelse, hvor politieleven ikke formår at være på "fri afstand" af ubehaget, der trænger sig på. At lære af den levede erfaring er derfor ikke en selvfølge, da man kan blokere for, at konflikten på et tidspunkt kan erkendes og bearbejdes, hvilket betyder at konflikten lever videre i det affektive liv. Dermed opretholdes den manglende sameksistens i psykisk forstand.

Imidlertid synes der at være et *spillerum*, som peger mod mulighederne for at reetablere sameksistensen med den sociale verden på et eksistentielt og mellemmenneskelig niveau. Det viser sig især i eksemplet "*Han ville herfra*". I denne sceniske beskrivelse formår politieleven at bevæge sig ud over den affektive stemthed i førstemødet med billederne af selvmorderen, da han efter en periode af diffus angst finder dem frem og ser på dem med et fornyet blik hentet fra politiverden. I denne overgang fjerner han sig fra sin umiddelbare sanseoplevelse af ubehagelige synsindtryk, som en tid har fastholdt ham i "følelsernes vold", og han genfinder sit "projekt" som politibetjent ved egen kraft. I denne bevægelse åbner han sig for det "fraværende liv" for dér at finde en mening, som ikke kan forstås i logisk-rationel forstand. Det interessante er, at politieleven i dette eksempel genfinder en meningsfuldhed hentet fra politiverden, som var skjult bag billedernes voldsomme udseende af den døde mand. I den proces bevæger han sig fra at "se" til at være "seende", og forbinder sig dermed til en meningsfuldhed, der ikke kan betragtes udefra, men fornemmes indefra. Denne sceniske beskrivelse har betydning i almen forstand for den proces, som enhver politilev må gennemgå for at træde i eksistens som politimand. Dannelsen af politiidentiteten kan først etableres, når politiverden inkorporeres i kroppen som en "naturlig" måde at være-i-verden på, som tilgodeser den fundamentale betingelse, at brud på fredelig sameksistens er et grundvilkår. Kun ved at kropsliggøre denne ontologiske nødvendighed er det muligt at forbinde sig meningsfuldt til det sociale drama og se "bag om" og "udover" dets synlige udtryk og eksistentielle indtryk. Vejen til erkendelsen er imidlertid smertefuld og kan opleves som et midlertidigt tab af subjektiv meningsfuldhed, men den er nødvendig for at reetablere

en meningsfuldhed, som transcenderer det subjektive og åbner for en kollektiv mening, der udgår fra politiverden.

Min fænomenologiske analyse viser imidlertid også en tredje dimension i tilblivelsen af politiidentiteten, der fremhæver betydningen af det sociale drama, som politiverdensperspektivet ikke kan indfange. At lade sig forankre i borgerens vanskelige livssituation kan i særlige tilfælde skabe frihed til at genetablere sameksistens på et medmenneskeligt plan, der ligger hinsides politiopgaven, men som stadig har grund i den, og som jeg benævner *"distanceret nærhed"*, hvor opmærksomheden vendes mod borgerens levede liv og den betydning, som det sociale drama måtte have for den andens væren-i-situationen og generelle livssituation. At forbinde sig til det sociale drama er en måde at trænge ind bag ved "gerningen" og finde en mening i et ubestemt felt af mening. I denne proces bevæger politikroppen sig hinsides politiopgavens konkrete betydning og politiverdens abstrakte meningsfuldhed og finder en meningsfuldhed på et nyt plan, som en politielever rammende beskriver som at *"se mennesket bag forbryderen"*. Denne indsigt er ikke det samme som at fjerne sig fra den professionelle opgave, men at se ud over den og åbne sig for den bagvedliggende sociale konflikt, der ligger i det ubestemte felt bag borgerens "problemadfærd". Her ligger en særlig åbning til frihed mellem politikroppen og "den anden", som kan danne grundlag for kritisk refleksion over politiarbejdets betydning, hvor borgerperspektivet inddrages. Erkendelser af denne art – i den udstrækning, de finder sted – er betydningsfulde i et læringsperspektiv, da det forudsætter et grundlæggende perspektivskifte, hvor betydningen af politiarbejde vurderes fra den "andens" perspektiv, dvs. at opmærksomheden vendes fra en bevægelse indefra-ud til en udefra-ind.

Samlet set viser min analyse, at eksistentiel mening i arbejdet sker i en vekselvirkning mellem at forbinde sig til politiverden og det sociale drama. Det er i det reversible forhold, hvor begge positioner konstant skifter plads som forgrund-baggrund, at dannelsen af politiidentiteten står sin prøve. Erkendelsesmæssigt bevæger politielever sig ud over deres umiddelbare oplevelser af arbejdslivet i netop det øjeblik, hvor de får øje på en "virkelighed", der ligger bag det umiddelbart tilgængelige, men denne indsigt synes kun muligt, hvis der udvikles en refleksiv bevidsthed om kroppens væren-i-situationen. Kroppens tegn på ubehag, frygt og angst i særligt udfordrende situationer er meningsfulde, men kan fremstå diffuse og uforståelige, med mindre at kroppens væren-i-situationen afdækkes. Med andre ord er der et læringsmæssigt potentiale i at bringe det prærefleksive frem som genstand for en nærmere undersøgelse for at undgå, at kroppen enten "handler af sig selv" eller objektivt distancerer sig fra det sociale. Begge disse positioner er lige problematiske.

ske: i den første er kroppen ude af kontrol, i den anden er kroppen fastlåst i sin kontrol.

Som fremhævet tidligere er det en nødvendig del af professionsudøvelsen at kunne kontrollere sin krop. Det ligger dog som betingelse, at kroppen er i ro, dvs. at situationen på trods af dens dramatiske indhold og uforudsigelige hændelsesforløb ikke nedfælder sig som usikkerhed i kropsstrukturen, som danner grundlag for den intentionelle kropslige rettethed. Kropsroen skal være følt snarere end påtaget, hvilket en vejleder indfanger med ordene: *"man skal fylde uniformen ud"*. En dybtfølt rolig fremtoning virker generelt beroligende på ikke blot omgivelserne, men også på kroppens ejermand, hvilket i videre forstand er nødvendig for at sikre "ro og orden" fra et politiverdensperspektiv.

Jeg vil imidlertid hævde, at kropsforståelsen er en helt grundlæggende betingelse for at opnå en sikker professionsudøvelse, som i et videre perspektiv kan genetablere en vis form for orden i politielevens sanselige tilgang til det sociale liv, som i førstemoderne med især tilspidsede politisituationer fremstår kaotiske og uforståelige. Mine analyser viser, at politikroppen agerer i et uforudsigeligt socialt felt, hvor konsekvenser af ens handlinger først kan vurderes bagudrettet, men som Merleau-Ponty påpeger, har kroppen qua den intentionelle bue nedarvet en række dispositioner, som gør, at den kan fornemme fare på et præbevidst niveau før den tager form som erkendelse i refleksionen. En kropsforståelse forudsætter en aktiv lytten til kroppens præbevidste signaler, f.eks. fare-frygt, og at denne opmærksomhed når bevidstheden inden beslutningen om f.eks. at træde frem-tilbage tages. I dette split-sekund, hvor subjektet "mærker efter" *før* handlingen udføres, er der for mig at se et enormt potentiale til at undgå situationer, der kan udvikle sig kritisk. Det kritiske kan ikke undgås, men muligvis minimeres ved at udvikle en bevidsthed om betydningen af at træde frem-tilbage. Denne bevidsthed forudsætter at stå i et åbent forhold til kroppens væren-i-situationen og mærke sig de tegn, som kroppen faktisk udsender-modtager i spændingsfeltet mellem den oplevede fare og den følte frygt. Ved således at udvikle en forståelse for kroppens prærefleksive væren-i-situationen vil der ikke blot kunne skabes bevidsthed om kroppens spontane reaktioner i forskellige politisituationer, de kan også reflekteres og problematiseres bagud- og fremadskuende i et lærings- og vejledningsrum.

DEL 5: KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING

Den sidste del af afhandlingen er opdelt i tre afsnit. I det første samler jeg op på afhandlingens metodemæssige overvejelser med et opsamlende blik på min fænomenologiske metode i udforskningen af den levede erfaring. Formålet er her at diskutere og evaluere mit metodologiske grundlag. I det andet afsnit vil jeg rejse en diskussion, om hvordan jeg oplever at fænomenologi kan bidrage til forskning i professioner og praksislæring i arbejdslivet både i den etablerede politiforskning og i mere almen forstand. I det sidste afsnit vil jeg rejse en række problemstillinger, som trænger sig på i forlængelse af min undersøgelse af politielever i praktikken og som knytter sig til politiets opgave i samfundet og betydningen af en praksisnær uddannelse.

Den levede erfaring med kroppen i centrum for forskningen

Man kan stille spørgsmålet, om fænomenologi skal betragtes som en teori, en metode eller en tilgang. Jeg har ikke et endegyldig svar, men kan blot gøre rede for min egen tilgang til fænomenologien med afsæt i denne afhandling, hvor jeg mener at bevæge mig på alle tre niveauer i en kombination. *Teoretisk* har jeg afsæt i den særlige krops- og perceptionsfænomenologiske tradition, som Merleau-Ponty er ophavsmand til. Dette grundlagsteoretiske perspektiv er en særlig optik, som har skabt en mulighed for at forbinde mig til politielevers levede erfaringer, som dels har afsæt i dem, men samtidig søger at transcendere disse erfaringer. *Metodisk* har jeg udviklet en særlig metodik, som søger at indfange de levede erfaringer ved hjælp af de sceniske beskrivelser, at analysere dem og endelig fremstille en generel beskrivelse af den levede erfaring ved at fremskrive en række temaer. Formålet har været at indfange det individuelle og samtidig tematisere den levede erfaring i almen forstand i en bevægelse fra det individuelle til det kollektivt erfarede uden at det individuelt erfarede mistes i processen. Det er denne proces, som efter min mening ligger til grund for det grundlæggende princip om ”reduktion” i den fænomenologiske metode. Som *tilgang* forstår jeg fænomenologien som en aldrig afsluttet

proces, hvor forskeren søger at forstå fænomenet i sig selv. Dette kalder på en særlig fænomenologisk grundindstilling, hvor jeg med "fritsvævende opmærksomhed" har bevæget mig imellem forskellige perspektiver i forsøget på at indfange det særligt betydningsfulde i en stadig vekselvirkning mellem at opdage (discover) og at skabe (create). I det næste vil jeg gå mere i dybden med disse aspekter.

I mit projekt har jeg som fænomenologisk forsker søgt at fremstille politiarbejdet, som det viser sig ud fra en empirisk undersøgende tilgang baseret på en grundforståelse hentet fra Merleau-Ponty. Dermed ikke sagt, at jeg ikke har været præget af andre kilder til viden, f.eks. politiforskningslitteratur. Mit mål har imidlertid ikke været at skrive mig op imod den gældende forskning på området, men at undersøge "tingen i sig selv". Målet med mit forskningsprojekt har været at undersøge, hvordan man bliver betjent set fra et fænomenologisk perspektiv. Som fænomenolog har jeg derfor måttet udvikle en særlig metode til at trænge ind i den levede erfaring, som ikke har afsæt i en prædestineret (og dermed determinerende) teoretisk forklaringsramme.

Man kan naturligvis indvende, at min grundlagsteori med afsæt i Merleau-Ponty er en teori i forklædning, og at jeg qua dette afsæt for forståelsen faktisk skriver en forståelse frem, som netop er teoriledet. Jeg vil ikke afvise, at centrale begreber i Merleau-Ponty faktisk har inspireret mig undervejs i mit arbejde, tværtimod har de netop givet mit projekt en særlig basis og retning. Det centrale har imidlertid ikke været at fremskrive særlige begreber og "overføre" dem i et ét-til-ét forhold i mit projekt, men at bruge dem som afsæt til at undersøge den levede erfaring som politielever, som langsomt er trådt frem for mit forskerblik i den fænomenologiske analyse. Det er fænomenet, der er i centrum for forståelsen og ikke begrebet.

Min opdagelse af fænomenet drama er groet frem i mit fænomenologiske feltarbejde, hvor jeg "på egen krop" har mærket betydningen af arbejdslivet som patruljerende politiarbejde og den indvirkning, det har haft på min egen forskerkrop. Ved at bringe min egen subjektive krop i spil som kilde til indsigt i feltet har jeg fået adgang til en helt unik måde at forbinde mig til fænomenet, som jeg udforsker. Hensigten har ikke været at fremskrive mine egne subjektive erfaringer i feltet, men at bruge disse som pejlemærker i den videre fænomenologiske analyse af politielevers levede erfaringer. Det er værd at nævne, at dramaet som fænomen og dets betydning derfor ikke har været givet på forhånd. Det er vokset frem i en møjsommelig fænomenologisk analyse, hvor jeg - ved at sammenholde min fænomenologiske grundlagsteori og mit empiriske materiale - har bevæget mig ud og ind ad forskellige perspektiver og niveauer i den fænomenologiske analyse og vekslet mellem at opdage

noget nyt (discovery) og at skabe mening (creation). På den måde har jeg bestræbt mig på at udvikle fænomenologisk viden ud over mit eget og mine forskningssubjekters perspektiver.

Set under ét fremstår min fænomenologiske metode som en opgave, der stiller særlige krav til forskeren. Det særlige ved mit projekt er, at jeg har indtaget en dobbeltrolle som forsker. Dels producerer jeg sammen med mine subjekter konkrete beskrivelser af erfaringer, som indgår som datamateriale, dels indgår jeg som "oversætter" af den levede erfaring i den efterfølgende analyse. Det rejser en række metodologiske problemstillinger, f.eks. kan det forsvares, at jeg "sidestiller" mine egne oplevede erfaringer (i form af deltagerobservationer) og mine forskersubjekters oplevede erfaringer (interviewene)? Er det ikke en utidig sammenblanding af forskerens og subjektets levede erfaringer?

Som deltagende feltobservatør har jeg har været tæt på mange – men naturligvis ikke alle – konkrete arbejdslivsoplevelser, som patruljerende politimøder i det daglige arbejde. Jeg vil ikke påstå, at jeg har "set" politiarbejdet i sin totalitet eller oplevet det samme som politieleverne, men jeg har fået en fornemmelse for arbejdsfeltet og en tilgang til at undersøge politielevernes levede erfaringer i det, jeg kalder et *tilnærmet indefra* perspektiv. I den proces har jeg vendt opmærksomheden mod mine egne kropsligt sansede tegn i feltet, f.eks. følelsen af træthed, frygt og glæde i bestemte arbejdslivssituationer og vendt dem udad som pejlemærker i mine undersøgelser af politielevens levede erfaringer ud fra den grundlæggende antagelse, at (især) politielever har haft lignende dog ikke identiske oplevelser.

Med inspiration fra Merleau-Ponty vil jeg gå et skridt videre og sige, at det afgørende ikke er forskellen i positioner, men det fælles delte erfaringsrum i den levede erfaring, der undergår en transformation i den fænomenologiske analyse. Den levede erfaring er således ikke blot subjektivt forankret, men har en almen betydning, der rækker ud over subjektets sanseerfaringer. Den intentionelle bue er netop udtryk for en almengørelse af den levede erfaring: at vi på trods af forskellige oplevelser af verden har en fælles intentionel rettedhed, så længe vi befinder os i en fælles oplevet virkelighed. Og her spiller min deltagelse som feltarbejder en afgørende rolle som kilde til indsigt - ikke uafhængig af politielevens oplevelser i arbejdsfeltet i dualistisk forstand, men sammen med dem. Det afgørende er for mig at se ikke hvilken undersøgelsesmetode, der tages i brug, men materialets samlede udsigelseskraft.

Fænomenologi som bidrag til forskning i professioner og praksislæring

Mit projekt har ikke været at skabe fænomenologisk teori, men at bruge fænomenologien til at skabe viden indenfor dette særlige felt på en ny og anderledes måde. Fænomenologien udfordrer det givne ved at søge ind bag ved den og prøve at forstå den mening, vi tillægger verden og os selv i den - uanset om vi er praktikere eller forskere. Dette aspekt vil jeg vende mig mod i det følgende. Spørgsmålet er: hvordan kan fænomenologisk forskning i mere generel forstand bidrage til forskning i praksis og professioner?

Et fænomenologisk afsæt til forskning giver efter min mening en unik lejlighed til at undersøge, hvordan professionen virker på dens egne præmisser fra et indefra perspektiv med den levede erfaring som omdrejningspunkt. Min case har været politielevers dannelse af den fagligt-professionelle identitet, men jeg har grund til at mene, at lignende studier vil kunne laves indenfor en lang række andre professionelle områder.

Jeg mener, at fænomenologien viser vej til nye retninger indenfor professions- og praksisforskning, som grundlæggende søger at forstå tilblivelsen af professionen fra et livsverdensperspektiv. Med dette perspektiv skriver jeg mig ind i en forskertradition, som bl.a. fremhæver betydningen af situeret læring som grundlagsforståelse. Jeg vil dog mene at fænomenologien, som jeg har praktiseret den i dette projekt, bringer situeret læring videre, da det sætter den levede erfaring og ikke læringsmiljøet i centrum. I mit projekt åbner situationsbegrebet for en helt anden forståelse af praksislæring end f.eks. et mikrosociologisk afsæt til forståelse.

Merleau-Pontys kropsfænomenologi viser os, at bevidsthed om "det andet" eller "den anden" ikke blot dannes i det direkte subjektive møde med verden som den leves, men også at levede erfaringer bevæger sig på tværs af tider, rum og miljøer. Denne kropsforståelse indsætter kroppen i en bestemt relation til verden. Verden er langt mere kompleks end bevidstheden kan begribe med tankens kraft, men ved at relatere sig sanseligt til verden kan subjektet forbinde sig til verden på et fornyet grundlag og finde en mening, der overskrider den umiddelbare sanseerfaring. Verden virker i sig selv uafhængig af subjektets oplevelser af den, og virker samtidig ind på den på den subjektivt levede erfaring uanset om subjektet er sig det bevidst eller ej. Min særlige interesse har været at undersøge den præbevidste dimension af professionsudøvelsen, som er det tætteste, jeg mener, at man kan komme på den kropslige relation med verden. En sådan tilgang søger at forstå hvad det grundlæggende vil sige at være i relation til den sociale verden som menneske.

Inspireret af Merleau-Ponty må adgangen til forståelse tage afsæt i en undersøgelse af konkret oplevede møder med verden i forsøget på at indfange den kollektive delte erfaring.

I mit projekt har jeg begrænset mig til en række politisituationer eller sceniske beskrivelser fra arbejdslivet, som viser en mangfoldighed af møder med arbejdsfeltet, men som tilsammen viser en generel tendens på tværs af de enkeltstående beskrivelser. Målet har været at søge at forstå arbejdslivet i sig selv og dets indvirkning på dannelse af erfaringer, identitet, meningsfuldhed og andre begreber af relevans for den levede erfaring som politielever, der er optaget af at lære at blive betjent.

Den fænomenologiske analyse søger at overskride den umiddelbare sanseerfaring ved at søge ind bag ved og undersøge grundlaget for udviklingen af f.eks. den fagligt-professionelle selvforståelse, som har været mit særlige projekt med den gradvise opdagelse og beskrivelse af ”politiverden”. I relation til politiarbejde viser mine analyser, at en objektiv, rationel og evidensbaseret tilgang til den arbejdsrelaterede faglige selvforståelse nok er betydningsfuld som politifagligt perspektiv på verden. Analyserne peger imidlertid videre: at politiverden ikke i sig selv er tiltrækkelig for at finde mening og sammenhæng i patruljerende betjentes måde at skabe mening i den sociale verden. Den sociale verden har en dybde i sig, som ikke lader sig indfange som perspektiv.

Professionsudøvelsen er således indlejret i et langt mere komplekst felt af sociale relationer, som ligger ud over og dog har indvirkning på politiverden, og som den fænomenologiske analyse har søgt at indfange. Det er her, at fænomenet drama pludselig dukker op som en særlig indgang til at få øje på en meningsfuldhed, som den politifaglige selvforståelse ikke i sig selv kan omslutte i sig, men som har indvirkning på den levede erfaring – og det i ganske betydningsfuld grad. Ved at opdage og udforske dramaet som grundfænomen i mine fænomenologiske analyser af de sceniske beskrivelser har jeg kunnet indfange særlige dimensioner ved politiarbejdet, der bringer eksistentielle dimensioner frem. På den måde har mit fænomenologiske afsæt åbnet for en ny forståelse for politiarbejdet, som jeg vil tage op i det næste og afsluttende afsnit.

Perspektivering i forhold til politiuddannelse og politiarbejde

I politiforskningen synes det at være en almen opfattelse, at politiarbejde er indskrevet i en arbejdspladskultur domineret af mandlige værdier som styrke,

mod og beslutsomhed, hvilket også afspejler sig i den selvforståelse, hvorpå politiarbejdet italesættes fra de professionelle selv. Et andet kendetegn er en høj grad af autonomi, som i særlig grad synes fremtrædende i patruljearbejdet, hvor ledelsen kun i begrænset omfang har indblik i den praktiske udførelse af det konkrete politiarbejde på gadeplan. Et tredje aspekt, som der er almen konsensus om, er den særlige autoritet, som politiarbejdet er indskrevet i, som er defineret i kraft af samfundsopgaven, som politiet varetager, og som nedfælder sig på det konkrete relationelle plan og indgår som baggrund for ethvert møde med borgeren. Endelig synes politiarbejde at være omfattet af en stor tiltro til den metodiske tilgang ved opklaring af gerninger, som rammesætter politiarbejdet.

Tilsammen fremstår politiarbejde som en faglig stærk og myndig profession, hvis magt og autoritet der kun i begrænset omfang stilles spørgsmål ved blandt politiforskere og af de professionelle selv. Jeg har selv mærket politiets kraftfulde udtryk - i symbolsk såvel som konkret forstand- under mit feltarbejde. Begrebet politiverden er netop et forsøg på at indfange de særlige værdier og den styrke, der materialiserer sig i uniformens synlige og usynlige betydning og som udgør grundlaget for politiarbejde i betjentenes egne fagligt-professionelle commonsense forståelse.

Min undersøgelse viser, at politielever især er optaget af at optage politiverdens "objektive" tilgang til arbejdet i deres krop, men at meningsfuldheden i politiarbejdet ikke skabes ved at distancere sig fra objektet men ved at bebo objektet. I det objektive politiarbejde fremstår især gerningen som det særligt betydningsfulde objekt, som politiperceptionen hele tiden kredser om og som søges indfanget af det mistænksomme blik. Det er denne "realitet", som danner fundamentet for politikroppens meningsfulde bevægelser fremtilbage i tanke såvel som i handling, som indgår som reversible elementer i kroppen.

Mine fænomenologiske analyser viser imidlertid, at der ikke er en entydig og klar sammenhæng mellem gerningens formodede forløb og dens påviselige resultat. Den "klare sammenhæng" giver måske mening i fagmetodisk kriminologisk forstand, men der kan rejses grundlæggende tvivl om en sådan årsags-virkningstænkning kan stå alene ud fra min fænomenologiske analyse. Grundlæggende er der tale om en tolkning af fundamentalt skjulte sammenhæng, som ikke kan indfanges ved hjælp af synsfeltet alene eller af de instrumenter, der kan hjælpe synet til at se, men trækker på andre måder at forstå verden på end kognitiv tænkning: intuition, fornemmelser og forestillinger, som ikke desto mindre skal have sammenhæng med det objektive spor. Min analyse peger mod, at det ikke er sporene, der i sig selv giver svaret, men at

det snarere er evnen til at finde mening og sammenhæng i det ubestemte felt af mening, der ligger udover sporene, der er betydningsfulde. Sporene har derfor ikke en udsigelseskraft i sig selv, men skal holdes op imod noget ”andet” for at give mening i en konstant tolkende proces. Det sociale drama er den krans af mening, der ligger til grund for dette ”andet”, og som grundlæggende gør politiarbejde vilkårligt, og som af og til viser sig som tydelige forstyrrelser af den sociale orden, som patruljerende betjente møder og søger at opretholde eller genetablere alt efter situationen.

Mit fænomenologiske projekt viser således en anden dimension af mening end den ovenævnt skitserede. Ved at følge politieleverne tæt i deres daglige arbejde har jeg fået øje på, at politielevs levede erfaringer både har grund i politiverden som fagligt fundament for den professionelle selvforståelse, men også rækker ud over den og ind i de vanskelige dannelsesprocesser i udviklingen af den faglige identitet. Det betyder, at politielever ikke blot socialiseres ind i en profession, men at de møder denne profession som hele mennesker med en følsomhed, som ikke umiddelbart indfanges af den professionelle selvopfattelse, og som de prøver at gøre sig fri af. Dermed sker en distancering fra deres eget selv, som undertiden efterlader dem i et tomrum når de i følelsesladede møder med borgeres tragedier og potentielt set farlige arbejdslivssituationer ikke kan finde mening ud fra den professionelle selvforståelse. I dette tomrum oplever de et fundamentalt *tab af mening*, som bl.a. viser sig ved at virkeligheden fremstår diffus og surrealistisk. Med inspiration i Merleau-Pontys forståelse kan man tale om at de kommer i berøring med det *fraværende liv*, som har eksistentiel betydning i den levede erfaring. Det fraværende liv kan ikke forklares objektivt, men kan mærkes som at stå i en åben relation til det uforklarlige, f.eks. den diffuse meningsløshed forbundet med tragiske dødsfald. Denne åbning markerer skiftet fra at se til at blive seende og betydningen af at transformere umiddelbare hverdagslivserfaringer til et fornyet grundlag for indsigt i det menneskelige og det sociale liv.

Ved at søge bagom måden som professionen italesætter sig selv, har jeg fået øje på det enorme pres, som påhviler patruljerende betjente og som udfordrer den naturlige ”kraft”, som er betingelsen for at kunne udføre den professionelle gerning sikkert og kontrolleret. Som betjent er man ikke blot sin uniform, men et helt menneske med en følsomhed, som den fremtrædende politifaglige commonsense opfattelse har en tendens til at overse.

Politiarbejde er grundlæggende vilkårligt, uafhængig og delvist ude af kontrol af patruljerende betjentes forsøg på at inddæmme og afgrænse kritiske begivenheder som ulykker, drab, indbrud etc. Ved at fastholde denne grund-

forståelse har mit projekt kunnet afdække nye veje til forståelse af dannelsen af politiidentiteten, som må tages alvorligt i en uddannelsessammenhæng.

Med basis i min undersøgelse vil jeg sige, at det er i de konkrete møder med praksis og især i de voldsomme hændelser, hvor politielever møder borgere i svære livssituationer, at politielever for alvor danner deres identitet som politibetjente. Det er hér at potentialet ligger for at træde i karakter som betjent, men også her at politieleven undertiden oplever, at den professionelle meningsfuldhed ophører, og hvor de mærker betydningen af det sociale drama, som ligger som en usynlig dimension rundt om politiopgaven, de er optaget af. Det sociale drama kan ikke ses, men fornemmes som en usynlig ”hinde”, der forbinder kroppen til situationen med en ”ny” meningsfuldhed, der ligger hinsides den faglige selvforståelse.

I min tænkning er det eksistentielle drama, som ovenstående peger mod, en nødvendig del af professionstilblivelsen. Det skal tales frem fremfor at undertrykkes af to grunde. For det første er det en ”naturlig” del af en læreproces, at man i mødet med voldsomme begivenheder bliver berørt heraf. For det andet er det i dramaets yderste potens, at man får øje på en meningsfuldhed, der ligger ud over det professionelle distancerede perspektiv på medmennesket og bliver i stand til at genetablere det brud på sameksistens, som ellers kan kiler sig ind i relationen med borgeren.

Ovenstående forudsætter udviklingen af en arbejdslivs- og uddannelseskultur, som ser det som en permanent opgave at italesætte de udfordringer, som især trænger sig på i politielevernes som førstemøder med arbejdslivet og som ikke direkte har afsæt i politiarbejdets faktiske udførelse, men det, arbejdet gør ved følelseslivet og kroppens væren-i-situationen. Der er brug for en permanent dialog om betydningen af ikke blot at have målet med politiopgaven for øje, men konstant at vurdere hvilken betydning, som f.eks. brug af magtmidler har for opnåelsen af målet. Fra dette perspektiv bliver det nødvendigt at udvikle en evne til at se bag om politiopgaven og betragte betydningen af politiarbejde fra en position, der også inddrager borgerens oplevelser af selv samme politisituation. Udfordringen bliver at ”se mennesket bag forbryderen”, som en politilev rammende beskriver.

Jeg vil mene at ovenstående diskussion har stor betydning for udviklingen af det *demokratiske politi*, som sigter mod at skabe gode relationer mellem politi og borgere på trods af ”kravene” om magtudøvelse, autoritetshævdelse og handletvang, der undertiden synes at ligge som forgrund i politiarbejdet. Det forudsætter imidlertid, at relationen til det sociale liv på en måde fastholdes ved siden af udviklingen af den politimæssige identitet. En politiidentitet må aldrig fastfryses i politiverdensperspektivets distancerede relation med

borgeren, men må til stadighed overskride sig selv og søge at etablere den nære relation til borgerne. Kun ad den vej vil politiets rolle i samfundet som tillidsskabende autoritet kunne bevares og udvikles. Et velordnet samfund kan kun bestå, hvis borgerne har tillid til politiets arbejde og hér spiller det en afgørende rolle, at politiet står frem og påtager sig et ansvar. Derfor handler det i alle møder med kritiske arbejdslivssituationer at finde åbninger for den medmenneskelige relation. Forudsætningen er imidlertid, at det eksistentielle drama får plads og betydning i dannelsen af politiidentiteten, da det eksistentielle drama netop peger tilbage på den mellemmenneskelige dimension, som politiverden som perspektiv ikke kan indfange.

Det eksistentielle drama er på sin vis et ekko af borgerens ”stemme”, som kan høres i den udstrækning at opmærksomheden rettes mod det sociale drama. Hvis stemmen overhøres risikerer projektet med udviklingen af det demokratiske politi at mislykkes. Det interessante er, at ”borgerstemmen”, som udgår fra det sociale drama, især synes at være stærk og fremtrædende i politielevernes førstemøder med politiaktioner. Derfor er der grund til at fastholde betydningen af det eksistentielle drama, som jo netop er en genklang af noget betydningsfuldt i politielevens eget følelsesliv, som peger mod brud på sameksistens, som bør genetableres for at skabe en fornyet tilstand af ”ro og orden” i borgerens liv og dermed også i samfundsmæssig forstand.

Den følte konflikt mellem politiverden og det sociale liv, som ligger centralt i politielevernes levede erfaringer, kan således være en vigtig kilde til forståelse, som konstant må tages op og reflekteres. Det kræver imidlertid særlige rum til erkendelse, så tæt på den oplevede virkelighed som muligt. Min analyse viser, at det er muligt at finde disse rum for læring og endda meget tæt på de konkrete møder med praktiske arbejdslivssituationer.

I lyset af ovenstående kunne man frygte, at indførelsen af professionsbacheloruddannelsen i politivirksomhed medfører en stigende akademisering af fremtidige politibetjente, hvor erfarede møder med borgeren i konkrete arbejdslivssituationer ”overses” i bestræbelsen på at klæde studerende på med en teoretiserende viden, som ikke tager højde for den medmenneskelige relation i arbejdslivet. Faren er at politiidentiteten udvikles i et andet rum af mening end dér, hvor det virkeligt gælder: i praksismøderne med borgerne. Der er et særligt potentiale i at organisere praktikken i den nære forankring i arbejdslivet, som en modulopbyggede professionsbacheloruddannelser i disse år muligvis underkender. Kritiske røster påpeger, at professionsuddannelser i stigende grad bevæger sig væk fra aftagerfeltet i forsøget på at efterkomme strukturelle krav om ”new public management”, evidensbaseret viden og en grundlæggende instrumentel tilgang til læring og udvikling af faglig professio-

nel identitet. Denne bekymring mener jeg bør føres et andet sted hen. For mig at se handler det ikke nødvendigvis om en ændring af et uddannelsessystem, men et spørgsmål om holdning til arbejdslivet og en udforskende tilgang til, hvad udfordrende arbejdslivssituationer betyder for den levede erfaring.

Med basis i min undersøgelse af politielevers levede erfaringer ligger et enormt potentiale i at dykke ned og genfinde den professionelle basis i de praktiske arbejdslivssituationer. Fænomenologien kan bruges som løftestang til at åbne blikket for arbejdets faktiske karakter og den indvirkning, som arbejdet har for den levede erfaring. Enhver professionsuddannelse – ikke blot politiuddannelsen – må bevæge sig ud over det faglige perspektiv og genfinde den ægte relation mellem mennesker og dét hjælper fænomenologien os med at opdage.

Grundlæggende handler det – for mig at se – om at udvikle en grundlæggende professionel attitude, hvor politiet er til for borgerens skyld og hvor selv kritiske borgere bør behandles med respekt og værdighed. En sådan indstilling med borgeren i centrum for professionsudøvelsen kan udvikles i den udstrækning at blikket af og til vendes væk fra politiopgaven og søger at forstå den meningsfuldhed, der ligger indlejret i gerningens indre meningsfuldhed, der ligger ud over den professionelle selvforståelse. Kort fortalt: at forstå gerningen som udtryk for et bagvedliggende og konstant virkende socialt drama, hvor det ikke er gerningen, der er i fokus, men ”mennesket bag gerningsmanden”. En sådan professionel attitude har afsæt i det humane fremfor det instrumentelle i politiarbejdet, hvor opmærksomheden vendes mod det relationelle møde med borgeren i et forsøg på at forstå det indefra og sig selv udefra.

Jeg har grund til at mene, at det er muligt at udvide det fagligt-professionelle perspektiv. I mine mange samtaler med betjente, såvel som i min undervisning af på diplomkurser for politiet, har jeg oplevet en høj grad af kritisk selvindsigt, som kalder på et behov for at finde mening ud over arbejdslivets formelle og instrumentelle del af professionsudøvelsen. Derudover har jeg haft kontakt med en studerende i den ny politiuddannelse, som har arbejdet med en eksamensopgave om fordomme og kategorisering af borgere i politiarbejdet baseret på egne erfaringer i en praktikperiode. Projekter af den art mener jeg er betydningsfulde og må opmuntres i en uddannelsessammenhæng, da det kan være med til at udfordre enhver tilbøjelighed i professionsudøvelsen, som skaber afstand til borgere fremfor at tilnærme sig et borgerperspektiv.

I sidste ende er det ikke blot relationen til borgeren, der er i spil, men den meningsfuldhed, som studerende i den ny politiuddannelse må søge at etablere i eget arbejdsliv, og hvor betydningen af de levede erfaringer i arbejdslivet kræver en særlig opmærksomhed i uddannelsen såvel som i efteruddannelsen af betjente. Mit projekt kan muligvis bidrage til at italesætte det kritiske i dannelsen af den levede erfaring i arbejdslivets udfordringer. Det peger mod betydningen af at bringe de eksistentielle dilemmaer frem i lyset frem for at overse eller undertrykke dem. Det er en udsat situation at træde ind i politi-professionen, men rystelserne, det medfører, er nødvendige og skal tages alvorligt.

I et videre perspektiv vil jeg foreslå, at politiarbejde bør defineres som velfærdsarbejde på lige fod med en række andre professionsuddannelser som f.eks. lærer-, sygeplejerske-, pædagoguddannelser. Det fælles for alle disse uddannelser er, at de på hver deres måde søger at udvikle nære omsorgsrelationer med de borgere, som det er deres samfundsgivne opgave at uddanne, opdrage, pleje og beskytte. Et sådant perspektiv ligger måske ikke "lige for" i politiets egne selvforståelse, men kan få en stor betydning for hele tilgangen til at tænke politiets rolle og funktion i et samfundsperspektiv, der stræber efter at danne fællesskaber og ikke fjendskaber mellem mennesker.

Litteraturliste

- Ahrenkiel, A., Nielsen, B. S., Schmidt, C., Sommer, F., & Warring, N. (2013). *Daginstitutionsarbejde og pædagogisk faglighed*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Andersen, R., & Bille, T. (2004a). "Den gode, den onde & den virkelig overanstrengte". *Social Kritik*, 91, pp. 60-71.
- Andersen, R., & Bille, T. (2004b). "At være pædagog, lærer, sygeplejerske! – tre professioner mellem tradition og fornyelse". In: J. Lauritsen (Ed.), *Viden, kundskab og faglighed - professioner på tværs*. CVU Sjælland.
- Andersson, S. (2003). *Ordande praktiker: En studie av status, homosocialitet och maskuliniteter utifrån två närpolisorganisationer*. Pedagogiska Institutionen, Stockholms Universitet.
- Ashworth, P. (2003). "An approach to phenomenological psychology: The contingencies of the lifeworld". *Journal of Phenomenological Psychology*, 34(2), pp. 145-156.
- Aspers, P.(2010). "Empirical phenomenology: A qualitative research approach (the Cologne seminars)". *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 9(2) pp. 1-12
- Balvig, F., & Holmberg, L. (2004). *Politi og tryghed: Forsøg med nærpoliti i Danmark*. Jurist- og Økonomforbundets forlag
- Bille, T. (2013). "Signs of crime: Investigating the seen of the unseen" In: Huotari, V. (Red.): *Researching the Police in the Nordic Countries. Proceedings from the Fourth Nordic Police Research Seminar*. Tampere, Finland. pp. 58-66.
- Bille, T., & Steinfeldt, V. O. (2013). "Challenging fieldwork situations: A study of researcher's subjectivity". *Journal of Research Practice, Article M2*, 9(1).
- Bloksgaard, L., & Faber, S. B. (2004). *Køn på arbejde: En kvalitativ undersøgelse af mandlige sygeplejerskers og kvindelige politibetjentes arbejdsliv* Aalborg Universitetsforlag.
- Brogden, M. (1982). *The police: Autonomy and consent* Academic Press London.
- Carlström, A. K. (1999). *På spaning i Stockholm: En etnologisk studie av polisarbete*. Institutet för folklivsforskning, Etnologiska institutionen, Stockholms Universitet.

- Cedermark, H. G. (1985). Kvinnor och män i polisutbildning: Polissystemets reaktioner på en ökad andel kvinnor i polisyrket. *Ljungbergs Boktryckeri AB, Klippan*.
- Clarke, R., & Eck, J. (2003). *Become a problem-solving crime analyst: In 55 small steps*. Jill Dando Institute of Crime Science London.
- Dahlberg, K., Nyström, M., & Dahlberg, H. (2007). *Reflective lifeworld research*. Studentlitteratur, Lund.
- Diderichsen, A. (2011). *Etik för politifolk*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Elmqvist, C., Brunt, D., Fridlund, B., & Ekebergh, M. (2010). Being first on the scene of an accident—experiences of ‘doing’ prehospital emergency care. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 24(2), Pp. 266-273.
- Engel, L. (2008). The dance of the Now—Poetics of everyday human movement. *Forum Qualitative sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 9(2)
- Ferrell, J., & Hamm, M. S. (1998). *Ethnography at the edge: Crime, deviance, and field research*. Northeastern University Press.
- Fielding, N. (2006). “Fieldwork and policework”. In Hobbs, D & Wright, R. (Reds.) *The Sage Handbook of Fieldwork*. Sage Publications.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Gallagher, S. (2002). ”Født med en krop, fænomenologisk og eksperimentel forskning om oplevelse af kroppen” I: *Sport Og Psyke*, 29, pp. 11-52.
- Giorgi, A. (2009). *The descriptive phenomenological method in psychology: A modified husserlian approach*. Duquesne University Press.
- Glesne, C., & Peshkin, A. (1992). *Becoming qualitative researchers: An introduction*. Longman. White Plains, NY.
- Granér, R., & Larsson, P. (2008). *Policing in Scandinavia: Proceedings from the conference on police research in Växjö, august 2007* Polisutbildningen, Växjö universitet.
- Hansen, F. T. (2013). ”Den eksistentielle fænomenologis særlige tone og musikalitet”. In K. D. Keller (Ed.) *Den menneskelige eksistens. Introduktion til den eksistentielle fænomenologi*. Skriftserie om eksistential fænomenologi, Aalborg Universitetsforlag.
- Hobbs, D., & Wright, R. (2006). *The SAGE handbook of fieldwork*. Sage Publications Ltd.
- Hollway, W., & Jefferson, T. (2000). *Doing qualitative research differently: Free association, narrative and the interview method* Sage Publications Ltd.
- Holmberg, L. (1999). *Inden for lovens rammer. Politiets arbejdsmetoder og konkrete skøn*. Gyldendal.

- Holmberg, L. (1999). *Politiets skøn i retssociologisk belysning*. Det juridiske fakultet ved Københavns Universitet.
- Holmberg, L. (2011). "'Må jeg overvære Deres anholdelse?': Om politiforskning, deltagerobservation og informeret samtykke". *Retfærd. Nordic Journal of Law and Justice*, 135(4), pp. 60-78.
- Jacobs, B. A., Hobbs, D., & Wright, R. (2006). "The case for dangerous fieldwork". *The Sage Handbook of Fieldwork*. Sage Publications.
- Jaschke, H., Bjørgo, T., Romero, F. B., Kwanten, C., Mawby, R., & Pogan, M. (2007). "Perspectives of police science in Europe". *Final Report, European Police College, CEPOL, Collège Européen De Police*, Hampshire, England.
- Keller, K. D. (2012). *Den menneskelige eksistens: Introduktion til den eksistentielle fænomenologi*. Aalborg Universitetsforlag.
- Klockars, C. B. (1985). *The idea of police*. Sage Publications, Beverly Hills, California.
- Kvist, C. (2008). "The makings of a murder: Procedures and poetics of 'investigative space'." *Policing in Scandinavia: Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö August 2007*, Växjö Universitet, Sverige. pp. 149-164.
- Lauritz, L. E. (2009). *Spirande polisidentiteter: En studie av polisstudenters och nya polisers professionella identitet* Handelshögskolan, Umeå universitet.
- Merleau-Ponty, M. (1942/1963). *The structure of behavior* (oversat af A. L. Fischer.). Beacon Press Boston.
- Merleau-Ponty, M. (1945/1962). *Phenomenology of perception* (oversat af S. Colin). Routledge.
- Merleau-Ponty, M. (1945/2009). *Kroppens fænomenologi* (oversat af Bjørn Nake). 2. udg. Det lille forlag.
- Merleau-Ponty, M. (1964/1968). In Lefort C. (Ed.), *The visible and the invisible* [Le Visible et l'invisible] (oversat af A. Lingis). Northwestern University Press.
- Merleau-Ponty, M., & Baldwin, T. (1948/2004). *The world of perception* [Cause-ries] (O. Davis Trans.). Cambridge University Press.
- Merleau-Ponty, M., & Brandt, P. A. (1969). *Tegn: Udvalgte essays*. Forlaget Rhodos.
- Monaghan, L. (2006). "Fieldwork and the body: Reflections on an embodied ethnography". *The Sage Handbook of Fieldwork*. Sage Publications.
- Muir, W. K. (1979). *Police: Streetcorner politicians* University of Chicago Press.
- Newburn, T. (2004). *Policing: Key readings*. Cullompton, Devon: Willan.
- Nielsen, B. S. (2013). "Efterskrift. Frihed og vores forbundethed med verden. Fænomenologiens opgave og betydningen af John Morgensens projekt"

- I: Mortensen, J.: *Asubjektiv fænomenologi. Jan Patočkas eksistentielle filosofi og fænomenologiens opgave i dag*. Frederiksberg: Frydenlund.
- Nielsen, S. B., Bille, T. & Nielsen, J. (2010). "Tværprofessionelle og tværfaglige udfordringer i uddannelseslandskabet". *Profession og praktik, skriftserie nr. 2, 2010*. Roskilde Universitet og University College Sjælland.
- Nielsen, B. S. (2010). "Sansbevidsthed og gestisk viden". *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, (2), pp. 24-33.
- Pollio, H. R., Henley, T. B., & Thompson, C. J. (1997). *The phenomenology of everyday life*. Cambridge University Press.
- Rasmussen, T. H. (1996). *Kroppens filosof. Maurice Merleau-Ponty*. Semi-forlaget.
- Rendtorff, J. D. (2004). "Fænomenologien og dens betydning. Videnskabsteori som improvisation I jazzmusik." In L. Fuglsang og P.B. Olsen (Reds.) *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Roskilde Universitetsforlag.
- Sparkes, A. C. (2009). "Ethnography and the senses: Challenges and possibilities". *Qualitative Research in Sport and Exercise*, 1(1), 21-35.
- Stevnsborg, H. (2010). *Politi 1682-2007*. Forlaget Samfundslitteratur.
- Thøgersen, U. (2004). *Krop og fænomenologi. En introduktion til maurice merleau-pontys filosofi*. Forlaget Systime.
- Van Maanen, J. (1982). "Fieldwork on the beat". In J. Van Maanen, J. M. Dabbs & R. R. Faulkner (Eds.), *Varieties of qualitative research* (pp. 103-151) Sage Publications.
- Van Maanen, J. (2011). *Tales of the field: On writing ethnography*. University of Chicago Press.
- Van Manen, M. (1990). *Researching lived experience. human science for an action sensitive pedagogy*. State University of New York Press.
- Wertz, F. J. (1985). "Method and findings in a phenomenological psychological study of a complex life-event: being criminally victimized." *Phenomenology and Psychological Research*, pp. 155-216.

Resumé

Formålet med afhandlingen *Politielevs levede erfaringer i praktikken* er at udforske politielevs førstemøder med politiarbejdet som patruljerende betjent og den indvirkning, som politiarbejde har på den levede erfaring. Formålet er endvidere at udvikle en alternativ måde at bedrive politiforskning ud fra en fænomenologisk forskningstilgang, som søger at forstå arbejdslivet og de erfarede møder med konkrete arbejdslivssituationer i sig selv, uafhængig af prædestineret teoretisk viden og begreber.

Undersøgelsen er baseret på et etnografisk feltstudie, hvor jeg i en periode på 4 ½ måneder har fulgt fire politielever og deres vejledere i beredskabets patruljetjeneste på 31 vagter som tredjemand i patruljevognen. Studierne tager afsæt i konkret oplevede møder med patruljearbejdets arbejdslivssituationer, hvor jeg som deltagende feltobservator har haft mulighed for at følge de professionelle på tæt hold i det daglige arbejde og via observationer og interviews fået et særligt indblik i, hvad det vil sige at blive betjent. Mit samlede empiriske materiale består af deltagerobservationer og feltdagbogsnotater samt 14 interviews af politielever, vejledere og en enkelt tidligere ansat på politiskolen. Sideløbende har jeg studeret fænomenologisk litteratur og i særlig grad Merleau-Pontys kropsfænomenologi, som udgør den forståelsesramme, som projektet er indflettet i.

Undersøgelsen søger i sin helhed at koble fænomenologi som grundforståelse med empiriske studier af arbejdslivets hverdagssituationer som patruljerende betjent, og derfor kan projektet ses som en empirisk-fænomenologisk forskningstilgang indenfor politiforskningen. Målet har ikke været at bekræfte gældende polititeori på området, men at udvikle en forståelse af objektet i sig selv, som er central i fænomenologiske studier af levede erfaringer. Ved at praktisere fænomenologi som forskningsmetode søger afhandlingen således at udvikle en alternativ forskningsmetode i politiforskningen, som danner grundlag for skabelse af forskningsbaseret viden på en ny og anderledes måde.

Det centrale omdrejningspunkt i afhandlingen er kroppens betydning for den levede erfaring. Målet er at indfange politikroppens betydning for udviklingen af den professionelle selvforståelse ved at udforske kroppens meningsfulde tilblivelse, der på en og samme gang er indlejret i men samtidig rækker ud over den fagligt-professionelle commonsense forståelse. I udforskningen af politikroppen har min egen forskerkrop i særlig grad været genstand for en nærmere undersøgelse. Som feltarbejder har jeg mærket arbejdsfeltets indvirkning på min egen krop og derigennem udviklet en sensitivitet, som ligger

til grund for min fænomenologiske analyse af politielevernes levede erfaring i forsøget på at forstå dem indefra.

Mit fænomenologiske projekt søger at nå ud over professionel selvforståelse og stille spørgsmålstegn ved det ”givne”, altså den måde, som professionen italesætter sig selv på. I analyseprocessen har jeg transformeret mit empiriske materiale til en række ”sceniske beskrivelser”, som søger at fastholde en række konkret oplevede beskrivelser af forskellige arbejdslivssituationer, som dels fastholder den umiddelbare oplevelse i det konkrete miljø, men som samtidig bevæger sig ud over erfaringens ”bundethed” i tid og sted. På den måde søger jeg i mit projekt at praktisere en empirisk-fænomenologisk forskning på alle stadier i forskningsprocessen, hvor jeg i en form for ”frit flydende opmærksomhed” er gået i dialog med det empiriske materiale på et fornyet grundlag.

Analysen viser, at politiarbejde fundamentalt søger at opretholde ro og orden, men at denne professionelle grundforståelse udfordres af de reelle uforudsigelige betingelser for politiarbejdets udførelse i praksis. Den sociale verden, som politiarbejdet virker i, er kompleks og uforudsigelig og dermed fremstår politiarbejdet grundlæggende vilkårligt. Bestræbelsen på at afsløre og afdække ”gerningen”, som fremstår som det primære i politiarbejdet, viser sig ikke i et ét-til-ét forhold, men skal tolkes for at give mening. Det centrale er derfor at udvikle metoder til at komme om bagved forbrydelser og kritiske begivenheder i det sociale rum, som øjet ikke kan indfange i det konkrete møde på steder, hvor gerninger er sket eller er på vej til at ske. Analysen viser også, at politiarbejde ontologisk set virker i en verden præget af manglende sameksistens mellem mennesker, og at denne grundbetingelse virker ind på det relationelle møde mellem politi og borgere, som manifesterer sig i det ”mistænksomme” blik, som er en særlig betydningsfuld kvalitet i politiperceptionen. Det mistænksomme blik er en central dimension i den professionelle attitude i mødet med det sociale liv, som indoptager den manglende sameksistens i sig og udgør grundlaget for ”politiverdens” horisont af mening. Men det er samtidigt et perspektiv, der udstiller vanskelige sider af professionsudøvelsen.

På tærsklen til at træde ind i professionen møder politieleverne en række udfordringer i kontaktfladen mellem politiverdens horisont af mening og borgerens dramatiske livssituation, som undertiden nedfælder sig som en eksistentiel usikkerhed, hvor politiverdens meningsfuldhed pludselig mister betydning. Dette drama åbner for en ny dimension for forståelse af politiarbejdet, som fremstiller det følsomme menneske bag uniformen. Politiarbejde er dramatisk og ved at anerkende dramaets betydning for den levede erfaring

søger afhandlingen i et videre perspektiv at pege mod betydningen af at lære sin krop at kende i tilspidsede situationer. Deri ligger en ”frihed” til at udvikle et læringsperspektiv, der ikke blot udvider den ”objektive” tilgang til arbejdet, men som samtidig indeholder en ny-orientering i udviklingen af det demokratiske politi og betydningen af at balancere mellem nærhed-distance, sikkerhed-sikring, orden-kaos og andre udfordringer i det professionelle liv som patruljerende betjent, som analyserne i afhandlingen leder frem til.

På den måde søger min afhandlingen at bidrage med en alternativ måde at udforske tilblivelsen af politiprofessionalitet end den traditionelle politiforskning foreskriver og at skabe viden om praksislæring og professionsudøvelse, der når bagom professionens selvforståelse, og som kan danne et nyt afsæt til forståelse af, hvad det vil sige at blive betjent.

Summary

The purpose of this thesis is to investigate the first meetings of police officer trainees with police efforts as patrolling officers, and the influence police work has on the lived experience. Furthermore, the purpose is to develop an alternative way to carry out police research from a phenomenological research approach, which seeks to understand the interrelationship of work life and the experienced meetings with concrete work life situations independent of predestined theoretical knowledge and concepts.

The investigation is based on an ethnographic field study, where I have followed four police officer trainees and their supervisors in the emergency patrol service over a period of 4 1/2 months. During this period, I went on 31 shifts as a third person in the patrol car. The studies are based on concrete experienced encounters with the working life conditions of the patrol work, where I as a participating field observer have had the opportunity to follow the professionals closely in their daily work and via observations and interviews have gained a special insights into what it means to be an officer. My gathered empirical material consists of participant observations and field diary notes as well as 14 interviews of trainees, supervisors and a single former employee at the police academy. Parallel to this, I have studied phenomenological literature and especially Merleau-Ponty's phenomenology of the body, which constitutes the frame of reference in which the project is inserted.

In general, the thesis seeks to connect phenomenology as the basic understanding with empirical studies of everyday situations of the working life as a patrolling officer, and the project can thus be seen as an empirical-phenomenological research approach within police research. The aim has not been to confirm existing police theory in the area, but to develop an understanding of the object in itself, which is central in phenomenological studies of lived experiences.

The focal point in the thesis is the significance of the body on the lived experience. The aim is to capture the significance of the body of the police officer on the development of the professional self-consciousness by examining the meaningful creation of the body, which at the same time is embedded into and reaches beyond the professional commonsense understanding. During the research of the body of the police officer, my own researcher body has in particular been examined closely. As a field worker I have felt the in-

fluence of the field of work on my own body, and have in that way developed a sensitivity, which forms the basis for my phenomenological analysis of the lived experiences of the trainees in the attempt to understand them from within. By practicing phenomenology as a research method, the thesis thus seeks to develop an alternative research method in police research, which forms the basis of the creation of research-based knowledge in a new and different way.

My phenomenological project seeks to reach beyond professional commonsense and question the “given” that is the way, the profession constructs itself. In the analysis process, I have transformed my empirical material into a series of “scenic descriptions”, which seek to maintain a number of concrete lived experiences of various work life situations that in part keep the direct experience in the concrete environment, but which at the same time move beyond the way in which the experience is tied to the time and place. In this way, I attempt to practice an empirical-phenomenological research on all stages in the research process in my project, where I in the shape of “free-flowing attention” have worked with the empirical material on an innovative basis.

The analysis shows that fundamentally, police work attempts to maintain law and order, but that this professional basic understanding is challenged by the actual unpredictable conditions of police work. The social world in which the police work is performed, is complex and unpredictable, and thus the police work appears as fundamentally random. The effort to uncover the criminal act, which appears to be the main activity in the police work, does not show itself in a one-to-one ratio, but has to be interpreted to be understandable. The focus is therefore on developing methods to get behind those crimes and critical events in the social domain that the eye cannot see in the concrete meeting in places, where acts have been committed or are about to be committed. The analysis also shows, that viewed from an ontological standpoint, police work functions in a world that is characterized by a lack in coexistence among people, and that this basic condition affects the relational meeting between police and citizens, which manifests itself in a “suspicious gaze” which is an important quality in the police perception. The suspicious gaze is a central dimension in the professional attitude in the meeting with the social life, which assimilates the lacking coexistence and is the basis for the horizon of meaning for the “police world.” It is nevertheless also a perspective that exposes difficult aspects of the professional practice.

On the threshold of stepping into the profession, the police officer trainees face a series of challenges in the interface between the horizon of mean-

ing of the police world and the dramatic life situation of the citizen, which sometimes shows itself as an existential uncertainty, where the meaningfulness of the police world suddenly loses its importance. This “drama” paves the way for a new dimension of understanding police work, which portrays the sensitive person behind the uniform. Police work is dramatic, and by acknowledging the importance of the drama for the lived experience, the thesis, in a wider perspective, seeks to point toward the importance of getting to know one's body in critical situations. Therein lies a “freedom” to develop a learning perspective, which not only broadens the “objective” approach to the work, but at the same time contains a new orientation in the development of the democratic police and the significance of balancing between proximity-distance, safety-security, order-chaos and other challenges in the professional life as a patrol officer, which the analysis leads to.

In this way, the thesis may establish an alternative way to examine the origin of police professionalism than traditional police research prescribes. Furthermore, it creates knowledge about practice-based learning and professional practice that reaches beyond the self-understanding of the profession, and may establish a new launch-pad to understanding what it means to become a police officer.